

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXVI/ Nr. 4
OCTOMBRIE – DECEMBRIE 2021
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York
INCORPORATED IN AUGUST 1993
www.romanian-institute-ny.org

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian
30-18 50th Street
Woodside, New York 11377
Tel./Fax: (718) 626-6013
E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:

14-22 27th Ave.
(14th Street/ 27th Ave.)
Astoria, New York
Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* apare sub egida UZPR (Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România). Este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE). *Lumină Lină. Gracious Light*, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef S.U.A.: M. N. RUSU, nicrusu38@gmail.com

Redactor șef România: MIHAELA ALBU, malbu47@gmail.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactor: SORIN PAVĂL

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC,

AUREL ȘTEFANACHI, MUGURĂȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Securile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției:
Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXVI/ Nr. 4

Octombrie - Decembrie 2021

TEOLOGIE

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Nașterea Domnului ca pescuire minunată 7

Nouă azi ne-a răsărit, Mare minune 10

NICOLAE JINGA, *Prăpastia*..... 11

Frica 13

ESEU

HORIA ION GROZA

Viețuind cu Domnul nostru Iisus Hristos 15

CRISTINA ONOFRE

Aromatul lemn, Copil al rădăcinilor, Plutiri, Trena unei mirese

Alături de ierburi, Asemeni lui, Egretă, albă închipuire 18

MARIAN NENCESCU

De la istoriografie, la *Ființa istorică*.

Considerații despre filosofia istoriei în opera lui Lucian Blaga ... 19

IOAN N. ROȘCA,

La margine de București, Audibila liniște, Cătun între dealuri 29

Odată ca niciodată, Levitație, Un palat spălat de stele, Acei ochi .. 30

EMINESCIANA

NICOLAE IOSUB

Mihai Eminescu și credința 31

TRAIAN VASILCAU

În ochii mei ninsoarea-i tot mai multă, Dușmanul să-mi iubesc și

să-i spun: Frate, Mai rabdă-un an, o lună sau un ceas 37

Odată, cu o sfântă copilă, Țara mea în Țară nu e 38

CLELIA IFRIM

Cloșca cu puii de piatră, Betania de piatră și cuibul cel de praf 39

DOCUMENTE ȘI MĂRTURII

M. N. RUSU
Hans Hermann și Doamna Dery 41

M. N. RUSU
Un incident tipografic în bio-bibliografia lui Nichita Stănescu
și nu numai 43

STEFAN DUMITRESCU, *Dacă aș fi* 44

PROZĂ

CORNELIU ZEANA
Ultima ardere pe rug. Sighișoara-Schassburger. 1439
Roman istoric (Sumar) 45

RODICA BRETIN
Aripi de ceară 46

ELENA OLARIU
Bătrânii și... țara 49

CĂRȚI ÎN AGORA

THEODOR DAMIAN
New York-ul Mihaelei Albu și al Aurorei Cornu
Întâlniri cu Aurora, de Mihaela Albu 51

MIHAELA ALBU
... în numele celor „proscriși”, în numele Adevărului!
... în numele celor „proscriși” de Nicolae Florescu 53

IOAN N. ROȘCA
Un alt jurnal cultural New York-ez
Un alt jurnal New York-ez de Theodor Damian 57

VALENTIN COȘEREANU
Am găsit un autor
Blues de Ștefan Caraman 60

ANCA SÎRGHIE
Habent sua fata libelli
Dorm într-o coajă de Victor Albu 67

LUCIA SAV, <i>Revedere (2)</i>	72
MARIANA FLOAREA, <i>Sora nimănu</i>	74

ISTORIE

ION HAINEȘ	
Nicolae Iorga- jurnalist. 150 de ani de la naștere (1871-1940) ..	75
THEODOR DAMIAN	
Dimensiunea sacră a zilei naționale	79
ANDREI ZANCA	
<i>Aidoma lunii, Profit</i>	80
<i>Departa, El</i>	81
<i>Iubirea</i>	82

UNIVERSALIA

MESUT ŞENOL (Turcia)	
<i>Explosion of light, Explozia luminii</i>	
Traducere din limba engleză de Passionaria Stoicescu și Muguraș Maria Vnuck	83
JAN TWARDOWSKI (Polonia)	
<i>Cred,</i>	84
<i>Lumea, Sfinte Francisc din Assisi</i>	85
<i>Scrisul, Neaua</i>	
Traducere din limba polonă de Passionaria Stoicescu și Bogdan Polipciuc	86
LUCA CIPOLLA (Italia)	
<i>Uitați, Orfani adulți, Amintiri</i>	87

INTERVIU

TAŢA TĂNĂSESCU	
Interviu cu Academicianul Gheorghe Păun	89
ELENA MITRU	
Interviu cu scriitoarea Mihaela Malea Stroe	103

NARCIS AVĂDĂNEI	
<i>Înger gonit</i>	113
<i>Patria mea, Poartă-mă</i>	114

SAPIENȚIA

ALEXANDRA ROCERIC, Sapienția	115
------------------------------------	-----

MARIANA ZAVATI GARDNER	
<i>înainte de pandemie, călătoria</i>	116

PORTRET

PAUL SURUGIU FUEGO	
Lumini pentru viitor – Asociația culturală <i>Regal d'art</i>	117

FOTOALBUM	119
-----------------	-----

ÎN MEMORIAM

MARCEL MIRON	
Mitică. În memoriam Pr. Dumitru Merticariu	129

THEODOR DAMIAN	
La plecarea la Domnul a iubitului nostru cântăreț bisericesc Constantin Cătălin Condurache	139

THEODOR DAMIAN	
La plecarea în veșnicie a prietenului Doru Dinu Glăvan	141

MARIAN NENCESCU	
Doru Dinu Glăvan. 7 iunie 1946 - 31 octombrie 2021 Încremenirea clipei	143

ELENA MITRU, Doru Dinu Glăvan ... la porțile Împărăției	146
---	-----

ION IANCU LEFTER, <i>O candela</i>	147
--	-----

SEMNAL

Corneliu Zeana, <i>Epigrame virusate</i>	148
--	-----

RECENZII

- ANCA SÎRGHIE
Traseele în spirit ale Marianeii Pândaru
Călătorii între două extreme de Mariana Pândaru 149
- MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU
Elena M. Cîmpan, *De ce miros merele a naftalină?* 151
- GHEORGHE ANDREI NEAGU
„Lunca de cobalt” în sonetele dac-pandurului Ion Pachia-
Tatomirescu
Sonetele luncii de cobalt de Ion Pachia-Tatomirescu 154
- MĂDĂLIN-SEBASTIAN LUNG
Dr. Eugen Nicoară - Mucenicul Aurel
Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Mircea-Gheorghe
Abrudan și Pr. Dan-Ionuț Lupuțan 185

REPORTAJE

- VALENTINA CIAPRAZI
Gelu Negrea – Doamnele Domnului Caragiale 159
- GHEORGHE BREHUESCU
O toamnă literară la New York: Theodor Damian,
Cateheze literare 162
- AURELIA C. MITRESCU
Lansarea volumelor *Triptic literar. Antologie:*
Grupul New York 163
- NICOLE SMITH
Theodor Damian: *Femeia și calea mântuirii.*
Chipul poetic al femeii 164
- GALERIA SPIRITUS 166
- RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ 167
- ANUNȚURI 169

Icoana Nașterii (Constantin Coșa)

*Cu ocazia Sf. Sărbători a Nașterii Domnului
și a Noului An 2022
Institutul și Biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel
urează celor
din Consiliul și Comitetul parohial, tuturor membrilor,
participanților la slujbe și la celelalte activități spirituale și
culturale, supporterilor, întregii comunități românești și tuturor
cititorilor revistei noastre, noi realizări în viața de zi cu zi,
sănătate, bucurie și binecuvântarea lui Dumnezeu
înmulțită în Noul An 2022 și în anii care vin.*

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Nașterea Domnului ca pescuire minunată

„Hristos se naște slăviți-L
Hristos din ceruri, întâmpinați-L!”

După căderea de la fața lui Dumnezeu omenirea a intrat într-o fază de întuneric orbecăind pe cărările morții, așa cum relatează psalmistul: „Poporul cel ce umbla întru întuneric... în latura și în umbra morții” (Isaia 9, 1). Această omenire rătăcea fără direcție pe o mare bântuită „de viforul ispitelor” cum afirmă o cântare de la slujba înmormântării.

În această situație Dumnezeu a decis „la plinirea vremii” (Galateni 4, 4), potrivit expresiei Sf. ap. Pavel, să-i trimită lumina mântuitoare: „lumină va străluci peste voi”, potrivit aceleiași proorociri vechi testamentare (Isaia 9, 1).

Sf. Ioan Teologul explică motivul pentru care Dumnezeu a rânduit acest lucru: „Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea încât pe Fiul Său cel unul născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică (Ioan 3, 16). Această afirmație despre dragostea lui Dumnezeu pentru lume trebuie înțeleasă în sensul ei cel mai profund și autentic, în sensul explicației augustiniene care zice că măsura dragostei este a iubi fără măsură. Așa ne iubește Dumnezeu pe noi. Căci nu ni se spune că Dumnezeu a iubit lumea foarte mult; ni se spune că „atât de mult... încât...” Expresia „foarte mult” poate indica măsura: când spui însă: „atât de mult încât”... e ca și cum ai spune: încât n-am cuvinte să pot exprima sau încât pot face orice sacrificiu. Și sacrificiu a făcut Dumnezeu rânduirea nașterea Fiului Său cel unul născut din veci, iar în timp din Sf. Fecioară Maria.

Vorbind de naștere spre sacrificiu trebuie precizat aici că Nașterea Domnului nu poate fi discutată decât în perspectiva a ceea ce are ea în vedere: mântuirea lumii. Acest lucru implică răstignirea, moartea și învierea Sa. Așa cum Învierea nu poate fi despărțită de cruce și moarte, la fel Nașterea nu poate fi înțeleasă în mod adecvat decât în legătură directă cu moartea pe cruce și cu Învierea.

Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său în lume ca pescar, ca să prindă lumea rătăcită, în curs de scufundare, în mreaja dragostei divine spre mântuire. Deci Nașterea Domnului este nașterea Marelui Pescar, a pescarului divin venit să prindă nu pești, ci oameni, exact așa cum avea să le spună Iisus mai târziu primilor ucenici. „Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni” (Matei 4, 19). Și, desigur, înainte ca Sf. Apostoli să prindă oameni în mreaja lui Hristos, a trebuit ca El să-i prindă în mreaja Sa. Și i-a prins.

Prin cuvânt, căci învăța mulțimile fiind în corabie și apostolii au putut asculta și realiza că nu aveau în față un învățător obișnuit, dar și prin minune, căci după ce s-au trudit toată noaptea și n-au prins nimic, la porunca Domnului să meargă mai la adânc, au prins așa de mulți pești că abia mai încăpeau în corăbii. Așa i-a prins Iisus pe ei, căci zice Sf. Evanghelist că după aceea „lăsând toate au mers după El” (Luca 5, 1-11).

Așadar Iisus s-a născut ca primul pescar, nu de pești, ci de oameni, și ceea ce El a făcut i-a învățat și împuternicit și pe ucenici să facă. În principal două lucruri: să vorbească convingător, cu putere și să facă minuni. Vorbirea cu putere le-a fost promisă de Domnul când le-a zis: „Veți lua putere venind Duhul Sfânt peste voi și Îmi veți fie Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria și până la marginea pământului” (Fapt. Ap. 1, 8). Și una dintre dovezile acestei puteri a cuvântului a avut ca urmare faptul că la Cincizecime, în urma cuvântării lui Petru, s-au botezat ca la trei mii de suflete” (Fapt. Ap. 2, 41).

Cât privește minunile, însuși Iisus mărturisește cu privire la ucenicii Săi: „Iată v-am dat vouă putere să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului și nimic nu vă va vătăma” (Luc 10, 19).

Că Iisus s-a născut pentru a pescui lumea din marea păcatului, că s-a dovedit a fi un expert în meseria și în tainele pescuirii se vede de la bun început, de când „creștea și se întărea cu Duhul” (Luca 1, 80; 2, 40). Un exemplu grăitor îl reprezintă întâmplarea din templu când copil fiind, la 12 ani, Iisus citea scripturile și le interpreta astfel că toți rabinii care erau acolo și-L ascultau „se minunau de priceperea și de răspunsurile Lui” (Luca 2, 46-47).

Mai târziu, după ieșirea la propovăduire în public, după Botez, Iisus, prin învățătura Sa și prin minunile pe care le făcea a pescuit mulțimi după mulțimi peste tot, în orașe și sate, pe străzi, în sinagogi, și chiar în pustie.

Pescuirea minunată a apostolilor a avut loc după ce Iisus i-a spus lui Petru să mâne corabia la adânc (Luca 5, 4). Prin felul cum vorbea Iisus atingea adâncul inimilor ascultătorilor Săi, acolo unde este foarte greu să ajungi și acolo unde poate chiar ascultătorii Săi nu știau să ajungă. El însă le deschidea inimile și acolo se petrecea minunea.

De aceea mergeau după El așa cum nu s-a mai văzut cu nici un alt rabin dinainte sau din timpul Său.

Prin cuvântul Său, Iisus sensibiliza lumea la nivel logic, de înțelegere a mesajului Său, iar prin minuni, la nivel psihologic.

Pe de altă parte, Nașterii lui Hristos îi corespunde nașterea omului nou în Hristos.

Pentru Fiul lui Dumnezeu întrupat nașterea în timp din Sf. Fecioară Maria este o a doua naștere după cea din veci din Tatăl. Aplicată la nivelul condiției umane, această a doua naștere îi oferă omului șansa să se nască din nou, din apă și din Duh – căci Sf. Duh a avut un rol fundamental în Nașterea

Domnului din Sf. Fecioară – așa cum Iisus i-a spus fariseului Nicodim în convorbirea nocturnă cu el (Ioan 3, 13-17).

În această convorbire Iisus este foarte clar când vorbește despre imperativul nașterii „de sus” și „din Duh”, ambele expresii însemnând același lucru.

Deci Domnul Hristos se naște pe pământ prin puterea Sf. Duh, la Botezul Sfânt Îi confirmă prezența înainte de începutului activității Sale publice, Sf. Duh se coboară la Cincizecime peste Sf. Apostoli și îi „naște” din nou în ziua când s-a întemeiat Biserica Mântuitorului nostru, iar aceasta este locul unde se săvârșesc Sf. Taine întemeiate de Domnul Hristos, inclusiv botezul, adică taina nașterii omului din apă și din Duh.

Nașterea lui Hristos și de asemenea nașterea omului nou în Hristos și în Biserică are menirea de a redeștepta în sufletul omului dragostea de Dumnezeu, dorul de Dumnezeu care potrivit Sf. Părinți este calea sfințeniei.

Cum am văzut, Nașterea Domnului, a Pescarului divin, nu poate fi separată de moartea și învierea Sa.

Pescarul prinde peștele iar acesta murind devine hrană spre viața omului, așa cum zicea Domnul despre grăunțele de grâu care numai dacă va muri va aduce multă roadă, adică o nouă viață (Ioan 12, 24).

În Nașterea lui Hristos omul pescuit în mreaja divină trece ca și Mântuitorul prin aceleași faze: moarte și înviere. Acest lucru este confirmat de Însuși Domnul când la Cina cea de Taină a poruncit. „Luați, mâncați, acesta este trupul Meu”, „Beți dintru acesta toți, acesta este sângele Meu” (Matei 26, 26-27), apoi, încă și mai explicit când Iisus a precizat: „Dacă nu veți mânca trupul Fiului Domnului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață în voi. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi” (Ioan 6, 53-54). Cu alte cuvinte în Hristos și în Biserică, prin Sf. Euharistie omul cel vechi moare, moare păcatului, se naște din nou și se înnoiește în viața de veci.

Așadar prăznuim Nașterea Domnului ca pe o chemare la mântuitoare participare la planul lui Dumnezeu de restaurare a omului și a lumii, asumând marele eveniment ca pe un început de drum pe care-l facem pe calea Împărăției urmându-L cu credincioșie pe Cel pe care-L și propovăduim și-L cântăm:

„Hristos se naște, slăviți-L
Hristos din ceruri, întâmpinați-L!”

Nouă azi ne-a răsărit

*Nouă azi ne-a răsărit
Domnul Iisus Hristos
Mesia cel mult dorit
Domnul Iisus Hristos*

*Din Fecioară s-a născut
Domnul Iisus Hristos
Și cu lapte s-a crescut
Domnul Iisus Hristos*

*Cu scutece s-a-nfășat
Domnul Iisus Hristos
Și în brațe s-a purtat
Domnul Iisus Hristos*

*Cum e robul s-a smerit
Domnul Iisus Hristos
Și pe noi ne-a mântuit
Domnul Iisus Hristos*

Mare minune

*Mare minune s-arată
La Vitleem astă dată
De îngeri și de păstori
Ciobănașii de la oi.*

*Aduce-se laudă multă
Lângă peștera cea sfântă
Strigau păstorii cântare
Laudă Domnului prea mare.*

Prăpastia

M-au întrebat și le-am răspuns că *nu știu*.
M-au întrebat cum pot ajunge ei în adâncul prăpastiei,
pe firul apei unde, precizau, „sunt semne vechi săpăte-n
piatră, la înălțimea unui stat de om, poți să le-atingi cu mâna
dacă...”

*(Oprește-te! Deja m-ai scos din fire.
Ai început un fel de povestire
ce-o să gliseze-ntr-un poem-stafie:
nu-i nici ce e și nici ce-ai vrea să fie.
E proză, proză, proză, proză, proză! –
pe termen lung situația nu-i roză
și-ntru palavre nu-ți pot fi complice.
Oftez și rabd. N-am încotro. Dă-i bice!).*

Dac-au trecut și alții pe-aici ”din întâmplare”...
Dacă mi-au pus aceeași întrebare...
Dac-au ajuns acolo, jos, și dacă
n-au mai urcat pe unde-au coborât...
Un *Ciornâi Kot* deasupra noastră (*Zât!...*)
turbiona văzduhul înmiresmat și cald. Și, din senin,
în glumă, întâi cu stropi cât ghinda de smarald,
veni o ploaie nemaipomenită. Până s-apuc să-mi pun
pe creștet gluga, în zăpăceală, am scăpat cu fuga
și nu le-am spus nimic, nimic, nimic.
Și nici pe *nu știu* nu l-am pronunțat. Mi-am tras
ca struțul capul între umeri. Mai bine spus
am dat absent din umeri.

*(Oprește-te. Bați câmpii din păcate.
Recurgi la stratageme răsuflete.
Scrii proză ștearsă și îmi faci cu ochiul.
Pe cine crezi că tulbură deochiul
și ritmul poticnit al frazei tale?! –
pe derdeluș: dar nu la deal, la vale:
de-a-ndoaselea, cu capu-n jos, pe spate.
Te scalzi în vorbe goale, Împărate).*

Tu, cititorule, mă înțelege. Când în chilia ta
de trei pe patru, te-ai rupt complet de duhul
idolatra ce stăpânește azi structura firii –

precum porunca sinelui o cere, oricât ar fi
ispita răspunsului de mare, pe totdeauna
vei păstra tăcere și-ți vei urma fără știrbire votul
de sărăcie și de ascultare. De castitate, nu? –
ar fi-ntrebarea. De castitate
când va fi nevoie (altfel, rămână vorba între noi:
ca-n *Fapte șaptespe* cu treișdoi). De când cu ploaia,
nu i-am mai văzut. I-a risipit iluzia și vântul,
ori, în estimp, i-a înghițit pământul în vreo cavernă
plină de comori.

Povestea s-a-n tâmplat alaltăieri. De poți
numi așa un fleac, poveste. La urma urmei este
ce nu este și nu-i ce nu-i pentru că
nu-i să fie.

*(Acest străvechi sofism îți joacă feste.
Cât de departe ești de poezie!...
Vrei tu să dai cu mînea-n bară. Fie!...)*

„Dacă au fost și alții... Dacă au pus piciorul...
Dacă acele semne chiar există...” Nu-i
treaba mea: există
o colosală bibliografie: filme, documentare, hărți,
pliante...

*(Nemaivăzută lipsă de seriozitate.
Aceleași vechi și noi și mari păcate.
Mereu și dinadins pe arătură.
Mai bine-nchizi oblonul, Împătate).*

Un sudamerican, de pildă, scrie: „Am venit
pe această insulă ca să dezgrop o comoară...” Și eu
am căutat comori. Era la modă. Însă
nu dai de ele când le cauți. Norocul e o
chestie abstractă. Aici, unde e musai să-mi duc veacul,
unde-mi sfărâm cu poezii dovleacul,
din câte știu, din tată-n fiu aflarea-n treaba asta
e manie. O boală incurabilă. Un virus
pe care-l iei și peste tot vezi aur.
Blesteme, ocultisme, trăsnași lumești, în fine.
Goldiștii noștri caută întruna – și nu de azi, de ieri,
dintotdeauna.

*(Norocul nu-i „o chestie abstractă”.
Este noroc și basta. Sau nu este.
E ceață grea peste păduri și peste*

*izvoarele ce-au fost cândva curate.
Termină-ți viziunea, Împărate).*

Prăpastia își are taina ei. E imposibil de aflat pe hartă.
Când știi și vrei, poți coborî
încet pe firul apei. În schimb, urcușul e o nebunie.
Urci sprijinindu-te din piatră-n piatră. E ca o poezie
scâbos de-alunecoasă. Ca o cimilitură
extrem de încifrată, de-al cărei capăt nu dai niciodată.
Poteca-n pâlnii stranii se bifurcă și cel care-o coboară
n-o mai urcă. Și despre aur când nu se vorbește? –
și dulce-i somnul cui nu și-l găsește.

Frica

Întotdeauna mi-a fost frică de ceva. O frică
suportabilă, dar frică: mai mare, mijlocie sau mai mică,
după măsura implicării mele
în clinciuri, în scandaluri, în belele. Capcană-i
orice exemplificare din discutabila-mi biografie.
Frica e umbra mea interioară. Simt că o am
pentru că-mi piere somnul. Nu de puține ori
mă-mbătrânește. Îmi crește pulsul. Mă-nroșesc
la față. Devin incoerent. Fac gafe. Ea e maimuța care
se dă huța pe crengile sârmanului meu creier.
Cât ține, dacă ține și n-o exorcizez, lăuntru meu devine
o rătăcire-n junglă.
*(Frica-i "maimuța care se dă huța pe crengile
sârmanului tău creier"? – N-ai niciun strop de seriozitate.
Mai bine-ai scrie proză, Împărate).*

Sunt fel de fel de feluri de necrezute frici – depinde cât
de tare te-nținzi și te complici. Cea mai nenorocită e
frica de bătaie. Și chiar o încasezi dacă ți-e frică. Și,
Doamne, iartă-mă, cum să nu-ți fie?! Unde te miști
vezi mutre fioroase, pumni mari și grei de muhaiele bete,
care, la o adică, n-au niciun Dumnezeu. E vina mea că nu-s
centură neagră, un mic Bruce Lee sau practicant de sumo.

Talent aveam, oricum. Dar cine n-are? E plină biata lume de talente. Ca în politică și-n poezie ("Că nu e om să nu fi scris o poezie..." – citat dezgropat din memorie din pură pricină incantatorie pe aproximativul portativ: sol – la – si – sol / sol – la – si – sol / do – si – la – sol – faa). Retro. Pentru cine știe muzică (și poezie).

(Temă interesantă. Mă amuză.

Desfășurarea e puțin confuză

și cu nuanțe de frivolitate.

Păcate vechi. Dă-i bice, Împărate!)

Tu, cititorule, mă înțelege. Respect și eu cât pot aceste legi ale cuvântului alunecos. Pentru că lunecă, lunecă de cum răsare soarele și până se-ntunecă. Mai degrabă de cum se întunecă. Un derdeluș abrupt și lung și eu la Dostoievski vreau s-ajung. Și la plutonul de execuție (el). La – cu tot deranjul – melanjul de noroc și hazard. Feodor Mihailovici aștepta o ploaie de meteoriți care, din fericire poentru el, n-a mai venit. Știu că știți. Între meditație și teroare. Îți refaci, pas cu pas, firul propriei vieți.

Zădărnicie și frică.

Trâmbă de pulbere.

Nimicul existenței noastre care e totul.

Paremiologia fricii, profilaxia ei și celelalte.

Un subiect cu obiect în perpetuă introspecție.

Și peste toate, stemă, normalitatea fricii. Frica de Domnul, bineînțeles.

HORIA ION GROZA

Viețuind cu Domnul nostru Iisus Hristos

Care este sensul vieții noastre? Suntem luați de tot felul de evenimente ale zilei, adesea conflictuale, este greu să ținem o linie, o conduită, să urmăm o cauză. Sfânta Scriptură începe cu pomul cunoașterii binelui și răului (Facere 2, 16-17) și sfârșește cu pomul vieții (Apocalipsa 22, 2). Acesta este drumul pe care trebuie să-l parcurgă omul. În acest interval ne găsim. Protopărinții noștri nu aveau încă maturitatea spirituală pentru a înțelege corect și pe deplin bunul cunoașterii și, cruzi fiind, și-au atras boala și moartea. Dumnezeu le-a dat șansa vieții pe pământ pentru a recupera și a-și putea continua drumul spre pomul vieții veșnice. Drumul de această dată a devenit un drum prin suferință. Dumnezeu, însă, în marea Sa dragoste ne-a dat pe Fiul Său întrupat (Ioan 3, 16), pentru a ne ușura suferința și a ne învăța să parcurgem drumul. Scopul vieții noastre și sensul tuturor bucuriilor, suferințelor, strădaniilor și luptelor noastre este de a merge pe acest drum, ferindu-ne sau luptându-ne cu tot ce ne poate abate dintr-însul.

Actul de creație se repetă cu fiecare dintre noi. Psalmistul spune adresându-I-se direct lui Dumnezeu: „Tu ai zidit rărunchii mei, Doamne, Tu m-ai alcătuit în pântecul maicii mele” (138, 13); „Nu sunt ascunse de Tine oasele mele, pe care le-ai făcut întru ascuns, nici ființa mea pe care ai urzit-o ca în cele mai de jos ale pământului” (138, 15); „Tu m-ai zidit și ai pus peste mine mâna Ta” (Psalmul 138,5). Fiecare am fost chemați de Dumnezeu la viață. „Dumnezeu, Care înviază morții, cheamă la ființă cele ce încă nu sunt” (Romani 4,17). Am fost chemați și am primit misiunea importantă a drumeției de care am pomenit. Pentru aceasta suntem înzestrați cu anume daruri și îndrumați cu anume încercări. „Darurile sunt felurite, dar același Duh. Și felurile slujiri sunt, dar același Domn. Și lucrările sunt felurite, dar este același Dumnezeu, care lucrează toate în toți. Și fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos” (1 Corinteni 12, 4-7).

Desigur lumea, sub influența neobositei acțiuni de înșelare și uzurpare dusă de duhurile Răului, caută a ne înrobi, a ne împiedeca de a gândi în plinătatea libertății pe care ne-a dat-o dintru bun început Domnul la zidirea noastră, a ne deruta și a ne îndepărta de la adevărata noastră misiune, ocupându-ne mintea și inima cu patimile sexualității, îmbuibării, beției, certurilor, înflăcăării pentru o anume echipă de fotbal, semănând în noi teroare și frică. Cuvintele psalmistului sunt exact cuvintele noastre de năduf și obidă: „Până când vă ridicați asupra omului? Căutați toți a-l doborî, socotindu-l ca un zid povârnit și ca un gard surpat! S-au sfătuit să doboare

cinstea mea, alergat-au cu minciună; cu gura lor mă binecuvântau și cu inima lor mă blestemau” (Psalm 61, 3-4).

Domnul Iisus ne atrage atenția, ne trezește, amintindu-ne că avem o responsabilitate față de noi înșine, de lume și de Dumnezeu și va veni pentru fiecare un moment când vom fi judecați pentru ceea ce am făcut: Ascultați, spune Domnul, „Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece. Luați seama la voi înșivă, să nu se îngreueze inimile voastre de mâncare și de băutură și de grijile vieții, și ziua aceea să vină peste voi fără de veste, ca o cursă; căci va veni peste toți cei ce locuiesc pe fața întregului pământ” (Luca 21, 33-35). Și ne îndeamnă să avem încredere în El și să facem lucrarea Sa, ca să rămânem nevătămați la acel ceas de luciditate: „Privegheați dar, în toată vremea rugându-vă, ca să vă întăriți să scăpați de toate acestea care au să vină și să stați înaintea Fiului Omului” (Luca 21, 36). Domnul Însuși ne va ajuta atunci. Spune psalmistul: „Oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu? Că de la El este mântuirea mea; Pentru că El este Dumnezeul meu, Mântuitorul meu și Sprijinitorul meu; nu mă voi clătina mai mult” (Psalm 61, 1-2). Și ne sfătuiește: „Nădărduiți în El toată adunarea poporului; revărșați înaintea Lui inimile voastre, că El este ajutorul nostru” (Psalm 61, 8).

Nu strigăm noi înșine toată ziua cu ochii la cer când suntem la nevoie? „Dintru adâncuri am strigat către Tine; Doamne! Doamne, auzi glasul meu! Fie urechile Tale cu luare-aminte la glasul rugăciunii mele. De Te vei uita la fărâdelegi, Doamne, Doamne, cine va suferi? Că la Tine este milostivirea” (Psalm 129, 1-4). Și nu simțim ajutorul Său? „De la marginile pământului către Tine am strigat; când s-a mâhnit inima mea, pe piatră m-ai înălțat. Povățuitu-m-ai, că ai fost nădejdea mea, turn de tărie în fața vrăjmașului” (Ps. 60, 2-3).

Datorită ordinii și legilor universului pe care omul de știință le cercetează, le descoperă și încearcă a le înțelege, toți recunosc existența lui Dumnezeu Creatorul, pe față sau în ascuns, cu iubire, indiferență sau ură, fără să conteze ce nume Îi dau. Iudeilor le era frică a pronunța numele Său pentru că omul nu îl poate numi cu micile lui cuvinte – El este pur și simplu Existența Însăși - „Eu sunt Cel ce sunt”, cum i-a spus Dumnezeu lui Moise (Ieșirea 3,14). Dumnezeu este mai presus de orice – de spațiu, de timp, de înțelegerea omenească. Îl cunoaștem doar prin manifestările Sale, prin „energiile necreate” (cf. Sfântului Grigore Palama) adică energii ce nu fac parte din lumea noastră care este o lume creată. Dar Dumnezeu, în marea Sa iubire, ca să-L putem totuși cunoaște, a trimis pe pământ, între noi, pe Fiul Său, întrupat. „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată; Fiul cel Unul-Născut, Care este în sânul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut” (Ioan 1,18). „Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl”, spune Domnul (Ioan 14,9).

Problema noastră mare este că, chiar noi care spunem cu pătrundere Rugăciunea atotcuprinzătoare a Crezului, nu credem cu putere că Domnul nostru Iisus Hristos este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu. Îl facem adesea prietenul nostru, ajutorul nostru, părintele nostru blând față de Care ne permitem multe. Ne cutremurăm oare în același timp de frica Dumnezeirii

Sale, așa cum a făcut-o Sfântul Petru la pescuirea minunată (Luca 5,8) sau uceniciei în corabie la potolirea furtunii (Luca 8, 25)?

Mult respectatul filozof Gabriel Liiceanu spune că este creștin secularist și nu creștin creștin pentru că logic, el nu poate fi convins că Domnul Iisus este Fiul lui Dumnezeu. Îi aprobă învățătura etică, dragostea de oameni, dar nu află nicăieri o dovadă certă asupra Divinității Sale căci Domnul Iisus vorbește despre Sine și Își ia martor pe Dumnezeu Tatăl pe Care nu-L poate verifica nimeni. „Tatăl care M-a trimis, Acela a mărturisit despre Mine. Nici glasul Lui nu l-ați văzut vreodată, nici fața Lui nu ați văzut-o” (Ioan 5, 37); „Tatăl este în Mine și Eu în Tatăl” (Ioan 10,38). De aceea își construiește un „Iisus al lui” propriu, nu după cum spune Biserica.

Domnul Iisus afirmă despre El că este Fiul lui Dumnezeu, pentru care îl hulesc oamenii (Ioan 10,36 și Matei 27,43). Dacă însă învățătura și tămăduirile nu pledează suficient pentru Dumnezeirea Sa așa cum le-a răspuns Mântuitorul trimișilor Sfântului Ioan Botezătorul (Matei 11, 4-6), Domnul a avut mărturie de la lumea fizică – Sfântul Ioan Botezătorul (Ioan 5, 32-35), Natanael (Ioan 1, 49) și Marta (Ioan 11, 27), de la lumea duhurilor (Luca 4, 41 și Marcu 3, 11) și din înțelepciunea Sfintei Scripturi (Ioan 5, 39).

Nu putem rămâne în cunoaștere doar la argumentele de fier ale logicii - mintea noastră, cu limitele și neputințele ei, nu poate ajunge acolo unde poate merge, mai departe, credința. Acolo unde omul nu este deschis cu inima și sufletul, nici Dumnezeu nu reușește a face multe, împotriva voinței acestuia „Și n-a putut acolo să facă nici o minune, decât că, punându-Și mâinile peste puțini bolnavi, i-a vindecat. Și se mira de necredința lor” (Marcu 6, 5-6). Dar dacă suntem deschiși, Dumnezeu ne iese în întâmpinare și ne ajută. „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele”, a strigat disperat tatăl copilului bolnav (Marcu 9, 24). „Simon Petru a zis: Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu. Iar Iisus, răspunzând, i-a zis: Fericit ești Simone, fiul lui Iona, că nu trup și sânge ți-au descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu, Cel din ceruri” (Matei 16, 16-17).

Deci să trăim cu Hristos. Prin El cunoaștem întreaga Sfântă Treime. Prin El aflăm sensul adevărat al existenței noastre. Să ne bucurăm pururea chiar și în suferință știind că Dumnezeu e cu noi, să ne rugăm neîncetat (1 Tesaloniceni 5, 16-17), să simțim continuu prezența Domnului Iisus în preajma noastră. Neputința noastră ne împiedică a fi purtători ne încetați ai Rugăciunii lui Iisus ca Sfinții dar barem în diferitele momente ale zilei, când ne aducem aminte s-o spunem. Maica Alexandra (Prințesa Ileana) spunea că se ruga lui Iisus când a intrat în anestezie la operație și s-a trezit din anestezie tot cu numele lui Iisus pe buze. „Dacă trăim, pentru Domnul trăim, și dacă murim, pentru Domnul murim. Deci și dacă trăim, și dacă murim, ai Domnului suntem” (Romani 14, 8). Astfel ne vom păstra pe drumul adevăratei noastre împliniri, vom răspunde chemării făcute de Dumnezeu și, cu speranța terminării drumului la pomul Vieții veșnice, nu ne vom irosi timpul petrecut pe acest pământ.

Aromatul lemn

*Aromatul și uscatul lemn
al legănului meu
fusesse al unei corăbii
rămase la mal pentru totdeauna.
În locul acela, nisipul,
trecut dintr-o palmă într-alta,
din când în când îmi amintește
de o corabie,
de lemnul uscat și aromată
al leagănului meu.*

Copil al rădăcinilor

*Copil al rădăcinilor de apă,
atunci când păsările tac,
pentru o clipă,
ating libertatea cu buzele
și respir cântecele de dragoste
venite dinspre un fir de iarbă...*

Plutiri

*În mine se pierde,
în sunete coapte,
copacul acela al copilăriei,
ochii săi verzi,
penele frunzelor,
pasărea care ninge cu plutiri...*

Trena unei mirese

*Albastră,
trena unei mirese a ierbii
acoperă lanurile...
Vântul stă în așteptare,
unduirile ușoare
ale spicelor au zburat...*

Alături de ierburi

*Cineva îmi pune numele
alături de ierburi,
bătăile inimii
în apropierea
liniștitelor pâlcuri de plopi,
pentru ca iarna,
păsări ușoare din alte lumi,
să migreze spre numele meu,
spre bătăile inimii mele.*

Asemeni lui

*Cineva,
asemeni unui nebun îndrăgostit,
începe ziua
și plouă cu de la sine putere,
topindu-se undeva
la liziera pădurii,
furișându-se
în lanurile cu ierburi înalte,
spre o nalbă
ce-l ascunde mereu.*

Egretă, albă închipuire

*Egretă, albă închipuire
a ploii târzii și continue,
îți odihnești capul sub aripă
visând la ierburile
ce va să vină,
la ierburile tinere
ținându-se sfios de mână...*

De la istoriografie, la *Ființa istorică*. Considerații despre filosofia istoriei în opera lui Lucian Blaga

În 1939, în prefața volumului *Diferențialele divine*, Lucian Blaga își făcea cunoscut public sistemul său de gândire, bazat pe ideea de *mister* (revelarea misterelor lumii se situa, în opinia sa, dincolo de limitele cunoașterii obișnuite, „paradisiacă” cum o numea filosoful, fiind necesar un tip special de cunoaștere, „luciferică”, limitat însă de „censura transcendentă”, dar îngăduit de Marele Anonim pentru a evita primejdia unei anarhii cosmice - n.n.), conceput inițial în 5 trilogii (I *Trilogia cunoașterii*, II *Trilogia culturii*, III *Trilogia valorilor*, IV *Trilogia cosmologică* și, V *Trilogia pragmatică* - n.n.), redus ulterior la patru trilogii (*Trilogia cosmică* ce înlocuia *Trilogia cosmologică* și *Trilogia Pragmatică*, definitivată după război, în condiții mai puțin faste, reunind în noua formulă trei cărți/părți: *Diferențialele divine*, *Aspecte antropologice* și *Ființa istorică*), studiu elaborat în 1959 (ne asigură Eugeniu Nistor, îngrijitorul antologiei *Sistemul filosofic blagian*),¹ dar publicat postum, în 1977 (prima ediție fiind îngrijită de Tudor Cățineanu, și publicată la Cluj-Napoca, Ed. Dacia). Despre volumele proiectate să facă parte din *Trilogia pragmatică* aflăm, dintr-o scrisoare adresată confratelui Octav Șuluțiu, la 25 mai 1948, că acestea au fost *redistribuite* în cadrul sistemului, astfel încât studiul *Ființa istorică*, ce urma să deschidă inițial acest ciclu, a fost plasat alături de *Diferențialele divine* și *Aspecte antropologice*, încheind astfel *Trilogia cosmologică*: „De câteva luni (1959 - n. E.N.) lucrez la cea din urmă carte făcând parte din trilogiile mele filosofice. Titlul va fi *Ființa istorică*. Începusem această carte încă din timpul războiului. Evenimentele m-au împiedicat să trec de primele patru capitole”.²

Așadar, potrivit voinței testamentare a lui L. Blaga însuși, cheia de boltă a sistemului său filosofic, alcătuit în final din 4 trilogii, respectiv, din 15 volume, o constituie *Ființa istorică* (lucrare aflată în manuscris la moartea poetului, la 6 mai 1961). Vorbind despre „arhitectura” acestui sistem filosofic original, asupra căruia s-au pronunțat, de-a lungul vremii, importanți gânditori români contemporani (de la Gh. Vlăduțescu, Al. Boboc și Angela Botez, la Alexandru Surdu, care i-a dedicat, în 2020, un volum integral din seria *Vocații filosofice românești: Gânduri despre Lucian Blaga*, Ed. Ardealul, Tg. Mureș, 2020), Eugeniu Nistor, observa că

¹ Eugeniu Nistor, *Sistemul filosofic blagian*, Ed. Ardealul, Tg. Mureș, 2017.

² L. Blaga, *Opere*, 8, ediție îngrijită de Dorli Blaga, Ed. Minerva, București, 1983, p. 59, apud. Eugeniu Nistor, *op. cit.*, p. 7.

este: „Asemenea unei biserici, pe trunchiul căreia se înalță mai multe cupole”,³ fiind alcătuit dintr-o serie de „leit-motive care se înmlădiază și alternează”, reluate periodic, după o logică intimă ce asigură originalitatea acestui sistem de tip neo-kantian „un imn închinat Omului ca ființă istorică, dornică de cunoaștere și creatoare de culturi, luminat de stelele interzise și fiarelor din peșteri și îngerilor din cer, deopotrivă”.⁴

În încercarea de a identifica unele din leit-motivele filosofice ce se întretes deopotrivă în volumul *Ființa istorică*, dar și în Sistemul filosofic blagian, în totalitatea sa, am poposit asupra unor „năzuințe formative” din biografia blagiană, respectiv perioada de după 1920, când, abia întors în țară, după stagiul universitar vienez, Lucian Blaga se aruncă cu ferveare în vâltoarea publicisticii, colaborând inițial la ziarul *Voința*, din Cluj, ulterior la *Patria*, publicație unde, alături de câțiva confrați inimoși, precum Ion Agârbiceanu sau Adrian Maniu, va milita pentru un model nou de jurnalism, desprins de clișeele și ticurile gazetăriei tradiționale. În articole scurte, incisive, elaborate adesea sub forma unor *Note*, L. Blaga elaborează și exersează o adevărată *eseistică de idei*, baza viitoarei sale orientări artistice și filosofice. Argumentația strânsă, cadența fermă a gândurilor, aplecarea spre metafora caracterizantă sunt doar câteva din trăsăturile publicisticii bliagiene de tinerețe, o structură gazetărească bazată pe preocuparea pentru abordarea unor teme aparent umanitariste, dar care conduc, pe canale subterane și subtile, spre ceea ce s-ar numi *o filosofie a culturii*. Fără a stăruii asupra tuturor aspectelor politice și culturale *la zi*, abordate de L. Blaga în publicistica sa (în treacăt, merită semnalată vocația de *gazetar filosof*, atras cu deosebire de latura doctrinară a fenomenului politic, domeniu în care și-a arătat timpuriu competența), vom semnală insistența cu care L. Blaga identifică și analizează *fenomenul istoric*. Articolele pe această temă, grupate de editorul Mircea Popa sub genericul *Vederi și istorie*⁵ abundă în reflecții pe teme culturale și istorice, în fond tot atâtea luări de poziție ale tânărului filosof față de lupta doctrinară dintre sistemul democratic, de partea căruia s-a situat permanent L. Blaga și *totalitarismele* de orice fel, de la doctrina marxist-comunistă, la cea fascistă („Futurismul italian, a adoptat, cu extreme exagerări, naționalismul”, constata dezamăgit L. Blaga - n.n.).

În texte precum *Vederi și istorie*, *Clipe rare* și *Tunuri și idei*, din volumul menționat, L. Blaga alege ca temă de meditație *istoria*, afirmând cu o lucidă intuiție, cu mult chiar înaintea lui Nikolai Berdiaev, autorul studiului *Sensul istoriei* (Paris, 1948), că: „Nimic nu este mai schimbăcios (!sic) decât istoria. Toată istoria e de fapt o istorie a concepției despre viață

³ Eugeniu Nistor, *op. cit.*, p. 9.

⁴ *Ibidem*, p. 10.

⁵ Lucian Blaga, *Vederi și istorie*, ediție îngrijită de Mircea Popa, Ed. Porto-Franco, Galați, 1992.

a omului”.⁶ Teza blagiană, cu totul originală, se bazează pe ideea că istoria nu trebuie privită doar din perspectivă factologică, ci are legătură cu „vederile despre viață” ale omenirii, evoluând odată cu aceasta. Enumerând *concepțiile* ce au însoțit analiza fenomenului istoric de-a lungul timpului, L. Blaga constată, cu o tușă sigură, *dintr-o singură trăsătură de condei*, am spune, că: „Antichitatea a fost *naivă și optimistă*, Evul mediu a fost o *perioadă a resemnării*, când s-a crezut că *fericirea nu poate ajunge pe această vale a plângerii*, în vreme ce, în Epoca modernă, *fericirea și durerea sunt exacerbate actualizate*, fondul social fiind dominat, totuși, de suferință. Dacă suferința prevalează în viață, găsim că e vrednică de trăit, căci *avem o mângâiere în istoria evoluției*” (s.n.).⁷

În altă parte, L. Blaga vorbește despre „puterea care izvorăște din adâncimile necunoscute ale personalității omenești”. Ceea ce, la nivel individual, poate fi perceput drept *fatalitate*, un blestem abătut asupra „bietelor ființe”, la nivel universal devine *ordine divină*. „Clipele acestea de revelație sunt rare, observă Blaga, dar ele pot fi hotărâtoare, având o importanță mai mare decât ani lungi din viața noastră” (*Clipe rare*).⁸ În consecință: „Atârnăm de noi înșine, încât nu ne putem mira îndeajuns cât de dependenți suntem de împrejurările exterioare ale vieții. *Adevăratul fluviu etern curge prin matca inimilor*” (s.n.).⁹

În fine, referindu-se la o afirmație a lui Karl Marx, despre forțele ascunse după care lucrează istoria omenirii, ce istovesc în fața intereselor economice, L. Blaga observă că: „Istoria e mult mai mult decât poate să priceapă ființa noastră scolastică.” „Istoria este avânt”, afirmă L. Blaga, „este faptă necondiționată, este apetitul libertății, al adevărului și al ordinii, ce nu se reduce la *nevoile stomacului*” (s.n). Fără acest *entuziasm neprihănit* nu ar fi posibile evenimentele cu adevărat istorice, de la Revoluția franceză, la cea bolșevică, asta pentru că „*istoria își sapă matca nu pe unde este mai ușor*, ci, din contră, clipele de maxim efect se obțin cu minim de efort. Râurile sociale își sparg albia prin munți și nu se mulțumesc cu drumurile văilor” (*Tunuri și idei*).¹⁰

Însuși titlul acestui text trimite metaforic spre o afirmație a lui Napoleon: *Tunurile mele nu cunosc idei*, cu referire la mijloacele prin care *filosoful* (Johann Fichte, în cazul de față, autorul *Cuvântărilor către națiunea germană*, care l-au înfuriat pe Napoleon) și *militarul* (Împăratul Napoleon Bonaparte) pot influența istoria: „Un ideal social primejdios nu se înlătură cu forța ci, cel mult, cu altă idee”, concluzionează L. Blaga. Dar cine ne asigură că nu suntem pe drumul greșit?

⁶ Ziarul *Voința*, II, 1921, nr. 74, apud Mircea Popa, *op. cit.*, p. 19.

⁷ Mircea Popa, *op. cit.*, p. 20.

⁸ *Ibidem*, p. 24.

⁹ *Ibid.*, p. 25.

¹⁰ *Ibid.*, p. 32.

Evident, tezele și intuițiile bliagiene, concentrate în această publicistică de tinerețe, devenită un adevărat creuzet de idei și soluții, ce vor germina în *Ființa istorică*, se încadrează într-un curent idealist al vremii, ce pleca de la convingerea că ideile sunt mai puternice decât forța brută, impersonală, și că transformarea omului într-un simplu receptor, un instrument docil de execuție a unei voințe exterioare, este nocivă și periculoasă. Singurele mijloace de salvare din acest marasm anti-cultural, spre care dogmatismul politic împinge lumea, rămâneau, în opinia lui L. Blaga, cultura și credința: „Cultura, privită ca epifenomen, este exterioară strărilor materiale, de aceea, adaugă Blaga, *intelectualii s-au lăsat atât de puțin curțați de socialism* (s.n.). Pe de altă parte, credința ne apropie de izvorul curat al iubirii și al umanității” (*Socialismul cultural*).¹¹ Laolaltă, cultura și credința pot constitui un *program spiritualizat*, care să răspundă exigențelor de natură sufletească ale omenirii. Sintetizând, L. Blaga pleda, încă din tinerețe, pentru un *program cultural* adecvat, care să ne conducă spre *originalitatea* spirituală așteptată: „Originalitatea o definim prin puterea cu care ne afirmăm în fața lumii”.

Pentru a nu ne despărți fără o concluzie, asupra acestei *etape* din creația blagiană, vom semnală opiniile exprimate, în același registru simbolic-metaforic, de un alt mare *răzvrătit al gândului* („M-am răzvrătit mult împotriva ideilor oamenilor despre Dumnezeu, împotriva credinței în zeii folosiți, dar niciodată împotriva lui Dumnezeu”), Nikolai Berdiaev. În capitolul *Despre esența istoricului. Metafizic și istoric*, marele gânditor de origine rusă (decedat la Paris, în 1948, „la masa de lucru”) afirma: „Istoria nu este un adevăr empiric, istoria este un *mit*” (s.n.), adăugând, „iar mitul nu este o invenție, ci o realitate, dar o altă realitate decât un dat obiectiv empiric”.¹² Explicațiile aduse de Berdiaev pe această temă prezintă o similitudine ideatică tulburătoare cu ideile bliagiene din *Ființa istorică*, ce ar putea să ne pună pe gânduri dacă n-am cunoaște condițiile improprii în care au fost create cele două opere filosofice. Teza lui Berdiaev se bazează pe ideea că istoria este însuși destinul omului, este viața pământescă, sintetizată în *destin*, dar nu un destin comun, împlinit în micro-cosmos, ci unul universal, desăvârșit în macro-cosmos, într-o relație tainică cu metafizica. Opoziția dintre metafizică și istorie au făcut ca, multă vreme, istoria să fie tratată doar empiric, prin *faptele istorice* propriu-zise. Așadar, observă Berdiaev: „Metafizicul trece în istorie, se relevă prin aceasta”.¹³ Există, deci, o istorie reală, respectiv, ceea ce Berdiaev numește *lumea istorică, factologică, și o mișcare istorică*, o formă de revoltă, de eliberare spirituală, nu neapărat de „procesul istoriei”, cât de un fenomen exterior, aflat într-o relație liberă cu natura umană: „Prin istorie, omul stabilește un

¹¹ *Ibid.*, p. 29.

¹² Nikolai Berdiaev, *Sensul istoriei*, Ed. Polirom, București, 2013, p. 23.

¹³ *Ibidem*, p. 27.

drum de calvar, care îi poate provoca, în momentele mari ale istoriei, îngrozitoare suferințe, căci istoria este *săvârșire lăuntrică, este destinul încărcat de dramatism al omului*” (s.n.).¹⁴ „Adevăratul gânditor”, sublinia Berdiaev, este acela care, păstrând legătura lăuntrică cu străbunii, *cu patria* (s.n.) reușește să lege clipa și eternitatea într-o mișcare unică, săvârșind uniunea dintre temporal și etern. O atare înțelegere duce la *unirea dintre istoria celestă și cea pământescă* (s.n.).¹⁵

Exemplele de istorie factologică, oferite de Berdiaev, din Antichitate și până în zorii modernității, merg pe linia urmată și de L. Blaga în volumul său *Ființa istorică*, noutatea și originalitatea constând în introducerea unei noțiuni necunoscută de L. Blaga, *istoria celestă*, respectiv: „Acea istorie din abisurile conștiinței omenești ce se relevă și se potențează odată cu viața individului și care este,” în opinia lui Berdiaev, “*un prolog asupra destinului nostru istoric*” (s.n.).¹⁶ Această abordare *de tip metafizic* a istoriei, prin revelarea legăturii intime dintre cele două lumi, respectiv realitatea factologică și cea metafizică, constituie esența abordării berdiaeviene: „Metafizica istoriei se ocupă de destinul omului”,¹⁷ teză la care și L. Blaga va adera intuitiv.

În spiritul adevărului, vom semnală că tema meditației istorice, ce pornește de la istoria trăită și se întoarce tot la ea, dar prin mijlocirea metafizicii, nu s-a limitat, în cazul lui L. Blaga, doar la volumul său *Ființa istorică*, ci, pornind de la publicistica din tinerețe, a cuprins inclusiv opera sa filosofică și eseistică, în fond o re-interpretare a unor teorii frecvente în epoca sa, privind rolul *morfologiei culturii*, pornind de la factorii ce stau la baza ei (respectiv *varietatea*, analizată în *Filosofia stilului, formele creatoare*, studiate în *Fenomenul originar*, ori justificarea *tendenței creatoare a omului*, cecetată în *Daimonion* - n.n.).

În acest sens, volumul *Izvoade*¹⁸ cuprinde o serie de „meditații” (eseuri, articole, studii), grupate pe tema vocației creatoare a poporului român. Fără să fie neapărat o carte dedicată fenomenului istoric, întâlnim în paginile ei o *adevărată schiță orientativă*, a culturii românești, situată între „spațiul mioritic” și „celalt tărâm”, locul unde, după credințele strămoșilor noștri, se duceau sufletele, spațiu asimilat cu muntele sau cu pădurea, realități magico-ocrotitoare ce întrețin, în viziunea blagiană, credința în nemurire („Nemurirea nu pare să fie totdeauna un atribut firesc al sufletului, cât mai curând un dar de obținut”, observe L. Blaga). Interesat fie de conturarea unei spiritualități getice (studiul *Getica*, dedicat lui

¹⁴ *Ibid.*, p. 37.

¹⁵ *Ibid.*, p. 37.

¹⁶ *Ibid.*, p. 38.

¹⁷ *Ibid.*, p. 40.

¹⁸ Lucian Blaga, *Izvoade*, ediție de Dorli Blaga și Petre Nicolau, cu o prefață de George Gană, Ed. Minerva, București, 1972.

Vasile Pârvan), fie de ceea ce, în chip goetheean, numea (*Sub*)*stratul mumelor* („În clipele ei cele mai hotărâtoare, istoria noastră n-a avut norocul, nu să facă pace, dar norocul să fie scutită de evenimente debordante, să nu fie oarecum zădărnicită prin intervenția unor factori absolut copleșitori”),¹⁹ ori de căutarea „veșniciei noastre, revelată în timp” (*Elogiul satului românesc*, discurs de recepție la Academia Română), L. Blaga privește fenomenul istoric prin filtrul a ceea ce s-ar numi *gândirea țărănească*, termen înșelător, dar ingenios, utilizat spre a semnala o realitate metafizică omniprezentă, rațional susținută și riguros situată în dogmele ortodoxiei. În acest sens, în studiul său *Iisus – Pământul*, face referiri directe la ceea ce L. Blaga numea „gândirea magică”, amestec de experiență de viață și imaginație, ce au asigurat mai mult decât simplu sentiment al existenței: „Luați aminte asupra unor eresuri ale țăranilor noștri,” semnala L. Blaga. „Ele trec din gură în gură și este posibil ca sunetul lor să se fi auzit și cu câteva sute de ani în urmă. Ele sunt vechi, vin din preistorie. Vechimea ține de *ființa lor*” (s.n.).²⁰

Ce ne spun, așadar, aceste *Izvoade*, dincolo de revelarea unor mituri și eresuri? Filosofic vorbind, L. Blaga se situează pe o poziție neokantiană: o construcție metafizică ce nu se întemeiază pe „experiență” este riscantă. „Metafizicianul,” spunea L. Blaga, „este autorul unei lumi. Ea nu este definitivă, ci trebuie privită ca deschisă unor noi experimente”. Metafizica, în fapt filosofia, de care vorbea L. Blaga, este, așadar, o știință deschisă, iar *istoria*, ca fenomen metafizic, este o operă comună, deopotrivă deschisă: „Timpul istoric, fie lung, fie scurt poate dovedi profil de epocă datorită relizărilor umane ce îl circumscriu și îl delimitează”.²¹

Continuându-și, așadar, cercetările pe linia pârvaniană a istoriografiei noastre, L. Blaga înlocuiește conceptul de *valoare istorică* („Un fenomen istoric, e pe înțelesul nostru și o valoare „istorică”, spunea V. Pârvan)²² cu acela de *amprentă stilistică*. Faptul istoric propriu-zis este completat de fenomenul, numit de L. Blaga *aspect stilistic*. („Aspectele stilistice devin semnalmentele după care deosebim fenomenul istoric de orice alt fenomen” – *Ființa istorică*).²³ Mai mult, L. Blaga, definește *istoricitatea* ca fiind expresia unei „înfățișări stilistice” motivând faptul că un fenomen istoric se caracterizează prin „participarea la un stil”.²⁴ *Amprenta stilistică* identifică, așadar, fenomenul istoric, dar rolul hotărâtor revine cercetătorului/filosofului, în cazul analizat, care analizează fenomenul, identifică „amprenta”, și, detașându-se de simpla activitate de

¹⁹ Lucian Blaga, *Ființa istorică*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p. 204.

²⁰ *Ibidem*, p. 215.

²¹ *Ibid.*, p. 20.

²² V. Pârvan, *Memoriale*, Ed. Cultura Națională, București, 1923, p. 68.

²³ Lucian Blaga, *Ființa istorică*..., p. 33.

²⁴ *Ibidem*, p. 51.

istoriograf, dă o perspectivă *temporală* interpretărilor sale. Situându-se net pe poziții neo-kantiene, L. Blaga face distincția dintre fenomenele *naturale* (repetabile) și cele *istorice* (irepetabile), accentuând asupra esenței fenomenului istoric („Admitem că este un fapt singular, *numeric* singular, și totodată *concret*, având în mod inevitabil o configurație ireversibilă, individualizantă”).²⁵

Pe aceeași linie analitică, se situează și considerațiile bliagene despre *seriile istorice*. Distinct de teza lui A.D. Xenopol, care admitea că, la nivelul istoriei pot avea loc fenomene repetabile, L. Blaga este categoric: fenomenul istoric poate avea, din când în când, aspecte de repetiție, dar *accentul este invariabil* (s.n.).²⁶ În acest sens, considerațiile bliagene se apropie de formula promovată istoricul și sociologul german Wilhelm Dilthey, care făcea distincția dintre fenomenul istoric și fenomenul pur psihologic, respectiv biografia. Fundamentarea tezei bliagene pornește de la faptul că, în accepția sa filosofică, existența propriu-zisă este plasată în *orizontul misterului*, scopul fiind revelarea acestuia. „Aici, în structura naturală a fenomenelor ce au loc în cadrul existenței, trebuie să căutăm *nucleul conceptului de istoricitate* (s.n.). Așadar, fenomenele biografice, singulare, sunt „istorice” numai în măsura în care capătă înfățișare *stilistică*”.²⁷ Și, accentuează Blaga: „Pecetea stilistică singură, asigură fenomenelor istorice demnitate și semnificație”.²⁸

În planul filosofiei istoriei, teoria bliagiană ce privește istoricitatea în baza unei viziuni imanente, generale, asupra existenței, se apropie, fundamental, de ideile promovate, la noi, cu prioritate de Nicolae Iorga și Vasile Pârvan, respectiv teza că faptele nu *sunt*, ci *devin* istorie numai privite prin grila unor interpretări valorizatoare.²⁹ Extrăgând fenomenul istoric din sfera socială, și plasându-l în zona metafizică, participând la dezbaterile privind *repetabilitatea fenomenului istoric*, în formulă neo-kantiană propusă de Școala de la Baden, L. Blaga se înscrie în ceea ce s-ar numi „epistemologia contemporană a istoriei”, teză de largă actualitate, contribuție originală a gândirii românești la analiza fenomenului istoric.

Abordând problema raportului dintre timp și istoricitate, L. Blaga a atins, inevitabil, și tema, de mare actualitate, în domeniul reconstrucției dimensiunii timpului, privind *remodelarea temporală*. În calitatea sa de ființă socială, capabilă de autodelare și auto-perfecționare, *omul*, generic, *omul creator*, bliagian, a integrat și dimensiunea temporală, făcând distincția între temporalitate și istoricitate. Mai exact, „fenomenul uman”, cum îl numea antropologul și teologul francez Teilhard de Chardin, autorul

²⁵ *Ibid.*, p. 29.

²⁶ *Ibid.*, p. 48.

²⁷ *Ibid.*, p. 32.

²⁸ *Ibid.*, p. 33.

²⁹ V. Pârvan, *Idei și forme istorice*, Ed. Cartea Românească, București, 1920, p. 49.

tezei privind reconcilierea dintre religie și știința modernă, transformat și evoluat, este, în esență, un organism spiritualizat, ce devine *exemplar* doar pe măsura raportării la dimensiunea temporală. Teza nu este nouă, ea vine din mitologie (*mitul veșnicei/eternei întoarceri*, asumată, între alții, și de Mircea Eliade), fiind aplicată cu deosebire de Oswald Spengler, la istorie și cultură (și, pe urmele lui Spengler, de L. Blaga): „De concepțiile ciclice se apropie și O. Spengler, prin părerea că istoria nu e liniară, ci circulară, cu posibilități de revenire” (s.n.).³⁰

În context, baza conceptului blagian de *istoricitate* se află în teza heideggeriană a raportului om-timp, sau timp-temporalitate/istoricitate, formulată în *Sein und Zeit*: „Analiza istoricității *Dasein*-ului arată că acesta, fiind, nu este temporal, nu se află în istorie, ci dimpotrivă el există numai istoricește, pentru că, în fundamentul ființei sale, este temporal”.³¹

Așadar, istoricitatea și temporalitatea, țin în opinia lui L. Blaga, de uman, de „ființa fondului uman”, cum ar fi spus Heidegger, cu precizarea că istoricitatea este similară, la L. Blaga, cu *ființa istorică*. Mutarea accentului de la „lumea istorică”, la „ființa istorică” se consolidează, la L. Blaga, prin asimilarea tezei heideggeriene privind *Dasein-ul ca Dasein*, respectiv substituția dintre „modul de a fi” și omul real, dar și a teoriei lui Husserl privind „fenomenul transcendent”, respectiv trecerea de la istoricitatea naturală, la o nouă istoricitate, integrată în fenomenologie. Astfel, în baza *reducției fenomenologice*, temporalitatea se reduce la *intemporalitate*, respectiv fenomenul general capătă o configurație ideatică. Potrivit profesorului Alexandru Boboc, pe linie husserliană: „Timpul istoric nu este altceva decât timpul omenirii, iar istoricitatea ține de *ceea ce este* (s. A.B.), nu o desfășurare evenimentială”.³²

În acest context, problematica timpului, și implicit a *ființei istorice*, care este omul, capătă noi dimensiuni. Prima dimensiune este legată de *direcție*, respectiv de sensul devenirii. Pe urmele lui Spengler, L. Blaga identifică o realitate naturală, respectiv diferența dintre prezent, ca eveniment trăit și celelalte fenomene, trecute sau viitoare. Logica vieții, respectiv „logica spațiului”, cum o numea Spengler, este concordantă cu logica timpului, iar lucrarea timpului asupra culturii este similară cu transformările temporale din viața omului. Fără a insista prea mult asupra tezelor spengleriene (culturile sunt *ciclice* și au un inevitabil sfârșit, după care se reînoiesc de la sine; între culturi există rivalități similare raportului

³⁰ L. Blaga, *Trilogia culturii*, Ed. pentru Literatură Universală, București, 1968, p. 433.

³¹ Apud, I.M. Popescu, *O perspectivă românească asupra teoriei culturii și valorilor*, Editura Eminescu, București, 1980, p. 266.

³² Al. Boboc, *Fenomenologia și științele umane*, Editura Pedagogică, București, 1979, p. 72.

dintre metropolă și provincie; culturile se ofilesc sub asaltul banului; minoritățile culturale „politice, elitiste” sfârșesc prin a se situa în fruntea „maselor amorfe; jurnalismul, în slujba puterii, este stavila cea mai puternică în calea libertății, etc.) vom semnala că L. Blaga se distanțează substanțial de aceste idei, înlocuind „semnele declinului”, așa cum au fost formulate în *Declinul occidentalului*³³ prin teza *matricei stilistice*, situată, în opinia sa, pe trei dimensiuni: 1) *orizontul spațial*, respectiv conștiința umană 2) *orizontul temporal*, și 3) *orizontul temporal inconștient* (termen inexistent la Spengler - n.n.). În viziunea blagiană, orizontul temporal inconștient nu oglindește doar natura timpului fizic, ci și „sensibilitățile conștiente” ale naturii umane. Dacă pentru Spengler, *direcția* timpului era unilaterală, conducând spre un *sfârșit*, Blaga adaugă acestei dimensiuni latura metafizică, identificând *timpul cascadă* (trecutul), *timpul fluviu* (prezentul) și *timpul havuz* (viitorul).

Identic, în privința „vârstelor culturii”, L. Blaga are opinii diferite față de Spengler: „Nu omul e subiect creator de cultură, ci *sufletul său e obiect sie-și, ca orice organism autonom*” (s.n. - *Trilogia culturii*).³⁴ La fel, și interpretarea noțiunii de *destin*, capătă conotații diferite. Fundamental, destinul spenglerian este o absolutizare a locului și a rolului întâmplării, substanța istoriei sunt faptele reale, concrete. Din contră, L. Blaga adaugă, în *Ființa istorică*, dimensiunea creatoare a omului, demiurg plâsmuitor de cultură și destin. În opinia sa *omul*, ca ființă istorică, trăiește simultan în dimensiunea *paradisică* (reală, comună), dar și în cea *luciferică* („în mister și revelație”). Creația culturală, adevăratul destin al *omului luciferic*, se împlinește, așadar, exclusiv în dimensiunea ontologică. În acest sens, civilizațiile umane, în succesiunea lor, sunt marcate de „amprenta stilului”: „Istoria civilizației umane stă mărturie că nu doar plâsmuirile spirituale, plâsmuirile de intenție ale omului sunt revelatoare în raport cu misterul, ci toate produsele destinate, a crea, într-un mediu potrivit, tiparul, pecetea și amprentele câmpului stilistic” (*Ființa istorică*).³⁵ În capitolul „Fenomene, cunoaștere, coordonate cenzoriale”, L. Blaga detaliază asupra raportului dintre fenomene (naturale, psiho-spirituale și *istorice* - s.n.) și *cenzură* („frână”, diminuare, „limitare”) care este, obligatoriu, de natură transcendentă. Prin simțuri/semnale, mai mult sau mai puțin conștiente, omul interacționează cu „misterul”, prin fenomenul de revelație. Dacă *fenomenele fizice* sunt receptate pe cale empirică, prin revelație, cum am văzut, cele psihice, respectiv *fenomenele istorice* au o relevanță doar în măsura în care aparțin unui *câmp stilistic* „Devenire istorică nu pot avea decât creațiile spirituale, afirmă L. Blaga,

³³ Oswald Spengler, *Declinul occidentalului*, Vol. I, Ed. Beladi, Craiova, 1996.

³⁴ Lucian Blaga, *Trilogia culturii...*, p. 262.

³⁵ *Idem*, *Ființa istorică...*, p. 203.

de aceea ele capătă aspect de „stil”.³⁶ În consecință, istoriograful selectează, din mulțimea amorfă a faptelor istorice, doar pe cele înzestrate cu *stil*. Varietatea stilurilor asigură o anumită elasticitate fenomenului istoric, conferindu-i vocația/puterea de sinteză. Așadar, a „cunoaște” istoria, înseamnă a cumpăni, a selecta elementul *creativ*, în funcție de intenționalitatea conștientă sau inconștientă a celui care îl provoacă. A selecta fapte istorice, cu valoare revelatorie, este o misiune adesea insurmontabilă, istoriograful având de înfruntat nu doar „bariera elasticității”, dar și, ceea ce L. Blaga numește „cordonul cenzorial” respectiv deformarea percepției, în raport cu modul de revelare a faptelor istorice. În aceste condiții: „Cunoașterea (inclusiv cea istorică - n.n.) are unele șanse, sau nu le are”.³⁷ Ca o concluzie, cunoașterea ființei istorice este cenzurată de orizontul misterului și de bariera cordoanelor cenzoriale.

În accepția lui L. Blaga, istoria este *modul plenar de a fi al omului*, viziunea sa asupra acestui domeniu, pe cât de vast, pe atât de fascinant fiind grevată de o nouă ordine ontologică. Gânditor vizionar, L. Blaga nu limitează istoria omului la istoria culturii, ci o adâncește în *mister*, într-o zonă abisală a conștiinței ce scapă cunoașterii raționale. *Ființa istorică* blagiană este, sintetic, ambiția omului de a se substitui Marelui Anonim, este modul propriu de a se realiza „pe linie unică”, în Univers.

³⁶ *Ibidem*, p. 190.

³⁷ *Ibid.*, p. 193.

La margine de București

*La margine de București
smarand câmpuri nasc lumină
când peste șesuri românești
coboară Toamna în surdină.*

*Clopot imens e cerul clar
chemându-ne la închinare
în fața câmpului altar
de rugă și înșeninare.*

*La margine de București
descoperi alt fel de tezaur,
de vii aici, ai să găsești
nu Cloșca, puii ei de aur,*

*ci o tăcere din alt veac
o liniște care respiră:
este și drog este și leac
Pământul care ne inspiră.*

Audibila liniște

*Eu și cu tine pe serpentine
și cu noi vântul fără patine,
bulgări de soare printre copaci
ca la câmpie prin lanuri maci,
tunel de arbori fără sfârșit,
țară rotundă la infinit,
se deschid munții spre mănăstiri
ce-nalță-n ceruri turlle subțiri,
liniștea este aici acasă,
pe noi, singură însăși se lasă.*

Cătun între dealuri

*Cătun între dealuri
o mare de verde
sub frunzele valuri
un râu ce se pierde*

*și taie în două
sătucul din cale
spălându-l cu rouă
din deal până-n vale,*

*cum casele toate
coboară spre apă
cu loturi în spate
în care se-ngroapă.*

*Pe culmi, peste case
în murmur de astre
și-ntind a lor plase
adâncuri albastre,*

*prin care-și iau zborul
albi nori ce se-nfoaie
mânați toți de dorul
ivirii ca ploaie.*

*Un zumzet inundă
tăceri cristaline
salcâmi abundă
de flori și albine.*

*E orgă cerească
și oamenii sapă
comori să găsească
și cerul din apă.*

Odată ca niciodată

*Orice zi e o poveste
compusă de către noi
să aflăm în tot ce este
o cale pentru-amândoi.*

*Și dăm zilei întregi roată
și aevea și în vis
căutând ce-a fost odată
sau va fi un Paradis.*

*Măine iar ne cheamă locuri
unde se-avântă spre sori
în albastrele lor jocuri
păsări albe de ninsori.*

*Zori albi vor dansa pe creste
sub luceafărul străjer
și vom da lumii de veste
că poveștile nu pier.*

Levitație

*Azi în zi de plină vrajă
ne-am sărbătorit cu fast
pe un țarm ce sta de strajă
la oceanul lumii vast.*

*În larg aștepta o barcă
albă ca un trandafir
pentru cei care se-mbarcă
spre zenitul de safir.*

*Pe când levităm sub lună
cu mult ighemonicon,
stelele în cer se-adună
și cântă la unison.*

Un palat spălat de stele

*Un palat pe mal de ape
ivit pentru amândoi,
urmând în murmur de clape
o agapă pentru noi.*

*Pășeam pe alb-roza dală
cu-ncântare și extaz,
în sala de tron, regală,
din safire și topaz.*

*Cum sala era lipsită
de-un oficial divan,
ieșit-am, duși de ursită,
în aerul diafan,*

*poposind peste acele
dâmburi de rai înverzit,
pe palat ploua cu stele
și cu lună, înmiit.*

Acei ochi

*Acei ochi
în care se răsfrângea cerul
albastru și umed,
înviorat și limpezit după ploaie,
acei ochi
asemenea nesfârșitelor câmpuri
verzi,
scăldate în aerul cald de primăvară,
acei ochi
de cer înverzit
mi-i amintesc și acum
prin valuri reci de ploaie
sub zările de fum.*

NICOLAE IOSUB

Mihai Eminescu și credința

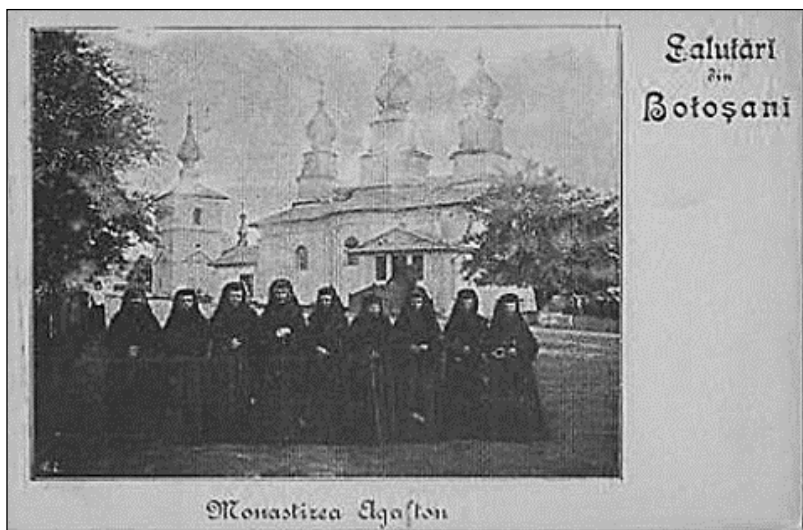
Credința zugrăvește icoanele-n biserici!

M. Eminescu

Mănăstirea de călugărițe Agafton se află lângă pădurea Baisa, la 8 km de Botoșani, pe șoseaua ce duce spre Suceava. În această zonă se mai găsesc și astăzi păduri întinse, locuri propice pentru întemeierea unor mănăstiri și schituri, care au apărut pe aceste meleaguri încă din vremea lui Ștefan cel Mare. Monahi și monahii, stăruiitori în lucrarea rugăciunii, au înălțat din timpuri străvechi modeste lăcașuri din lemn, unde s-au nevoit și s-au rugat în vremuri de restriște, ținând aprinsă candela creștinismului românesc.

La mănăstirea Agafton, s-au rugat Domnului, numeroase fiice și văduve de boieri, cum au fost: Pisoschi, Vârnab, Curt, Haret, Iurașcu, Bosie, Mavromati, Gafencu, Stamatopol, etc. Aici, la Mănăstirea Agafton, s-au călugărit și surorile Ralucăi Eminovici: Fevronia, Sofia și Olimpiada și o nepoată, Xenia Velisari.

De la Ipotești, Mihai Eminescu va pleca singur sau cu fratele său Ilie spre Mănăstirea Agafton, luând-o pe sub poalele pădurii Baisa. Rămâneau la mănăstire chiar și zile întregi, la mătușa Fevronia, care-i iubea și se ocupa de

Mănăstirea Agafton, CPI 1898- la poz. 3 și 4 sunt Olimpiada și Fevronia

Maica Olimpiada Iurașcu

educația lor. Ea dispunea de condiții bune de locuit, îi plăcea să le gătească și-i învăța pe copii carte. Aici, la mătușa Fevronia, vor sta și nepoatele sale, Aglaia și Harieta și este mai mult ca sigur ca primele buchii să fi fost învățate aici. De altfel, Harieta, care era oloagă, nu a făcut nicio școală și cu toate acestea știa să citească și avea un scris caligrafic.

Mătușa Fevronia îl ajută pe Mihai la descifrarea alfabetului chirilic, el având acces la cărțile și manuscrisele din mănăstire: *Apostol* tipărit în 1774; *Octoih* din 1774; *Didahiile lui Ilie Miniati* din 1837; *Psaltire* din 1794; *Rânduială la facerea rasoforului* din 1815; *Împărțire de grâu a Sf. Ioan Gură de Aur* din 1834 și multe altele. În vacanțele de vară Mihai stătea mai mult pe la Agafton și cerceta manuscrisele din biblioteca mănăstirii,

peisajul și liniștea de aici atrăgându-l în mod deosebit.

Viața de mănăstire, participarea la slujbele religioase îl sensibilizează pe Mihai de la o vârstă fragedă, ceea ce a făcut ca, mai târziu, să scrie o serie de poezii de inspirație religioasă, ca: *Învierea*; *Rugăciune*; *O, chilia mea sărmana*; *Preot și Filozof*; *Colinde colinde, Răsai asupra mea*, *Legenda lui Iisus*, *Melancolie*, *Mortua est*, *Cu mine zilele-ți adaogi* etc.

„Privire adorată
Asupra-ne coboară
O, maică prea curată
Și pururea fecioară,
Marie!”

La Mănăstirea Agafton, Eminescu va reveni de mai multe ori să-și viziteze mătușile pe care le prețuia atât de mult. În 1875, afirmă fratele său Matei, Mihai se duce la Agafton să-și viziteze mătușile. Maica Fevronia organizează o șezătoare de tors lână, unde au participat mai multe călugărițe. Pentru acest eveniment, Fevronia servește musafirii cu stafide, cafea, cofeturi, icre negre, carne și pește, deci o adevărată masă boierească.

Printre călugărițe se afla și Zenaida Pisoschi, care spune povestea lui Călin (file din poveste), pe care Eminescu o va versifica:

„De treci codrii de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint”.

La Biblioteca Academiei Române se află un pateric miscelaneu, cota 1064, scris la mănăstirea Neamț în 1742, ajuns în posesia preotului Vasile din Botoșani, în anul 1844, iar mai târziu în posesia maicilor Fevronia, Safta

și Olimpiada Iurașcu, la Agafton, unde Eminescu a avut posibilitatea, cel puțin să-l răsfoiască. Pe fila 92, în partea de jos, se află o însemnare autografă a poetului Mihai Eminescu.¹

Aici, la Mănăstirea Agafton, a existat și există și astăzi un bogat tezaur de carte veche bisericească, manuscrise din anii 1730-1800, cărți ce au fost cercetate și citite de Mihai Eminescu în timpul vacanțelor sale, când petrecea multe zile în liniștea mănăstirii și departe de ochiul vigilent al lui Gh. Eminovici.

Printre cărțile aflate la Mănăstirea Agafton se găsea și *Mărgăritele* lui Vasile Iurașcu, carte de rugăciuni unde acesta își notase toate datele importante din viața familiei sale. Această carte a fost citită cu siguranță și de Mihai Eminescu, în perioada când venea la Mănăstirea Agafton și a văzut și însemnările făcute de bunicul său.

Eminescu a devenit un copil credincios, cu respect pentru obiceiurile creștinești ale poporului român, lucru ce se observă din plin în poeziile sale și în scrierile de la ziarul *Timpu*l.

Gala Galaction, referindu-se la întâlnirea și legătura dintre copilul Mihai și maica Fevronia spune: „Dar aceasta însemnează că Eminescu, copil de patru, de zece, de paisprezece ani...a venit, de nenumărate ori, întâi cu părinții și, apoi, singur sau întovărășit de frați și de prieteni, ca să vadă pe Maica Fevronia și să cerceteze mănăstirea din codri. Eminescu a coborât din Botoșani pe aceste cărări care descurcă poienile înflorite, vâlcelele mascate cu trandafiri sălbatici și umbra stejarilor bătrâni, și s-a urcat la schitul cenușiu și plin de pace. La Mănăstirea Agafton a cunoscut Eminescu întâia oară cenobitismul creștin și pravilele lui și toată trista lui frumusețe”.² Înțelegem din aceasta că schitul din Făt-Frumos din tei unde: „Mâine-n schit la Sfânta Ana / Vei găsi pe cel din stele / Mângâierea vieții tale / Mântuirea feței mele”, este de fapt mănăstirea Agafton.

Ion Slavici, prietenul poetului, mărturisește că, în anul 1869, când erau la studii la Viena, Eminescu era un bun cunoscător al religiilor: „Eu crescusem în biserică; iară el cunoștea, la vârsta de douăzeci de ani, nu numai învățăturile cuprinse în Evangheliile, ci și pe ale lui Platon, pe ale lui Confuciu, Zoroastru și Buda și punea religiozitatea, orișicare ar fi ea, mai presus de toate”. Acest citat cred că spune foarte mult în legătură cu atitudinea și cunoștințele lui Mihai Eminescu despre biserică și faptul că le cunoștea, la vârsta de 20 de ani, dovedește că el era interesat, încă din copilărie, de credința neamului românesc și a fost crescut de mic în acest spirit.

Monahia Agafia Moisa, le-a cunoscut bine pe surorile Ralucăi Iurașcu, maicile Fevronia, Sofia și Olimpiada Iurașcu, stareța mănăstirii, dar și pe Xenia Velisarie, nepoata lor, care a stat în aceeași chilie și după moartea

¹ Catalogul vol. IV Manuscrise românești, B.A.R. p. 20.

² Gala Galaction, *Mihai Eminescu*, Ed. Junimea, Iași, 1987.

lor a rămas stăpână în casă. Vasile Iurașcu a construit la Agafton două case, una pentru Fevronia și alta pentru Olimpiada și Sofia.

Agafia Moisa, vorbește și despre poetul Mihai Eminescu, din cele auzite de la celelalte măicuțe: „Venea regulat în fiecare vară la maicile Iurașcu, mătușile lui. Povestea maica Olimpiada că venea la ele, stătea câte-o săptămână, se ruga în biserică și mai ales asculta cântarea maicilor de la strană. Îi plăcea cum cântă. Era totdeauna singuratic.... După ce s-a îmbolnăvit nu mai venea așa des. Dar maicile Iurașcu mereu plângeau și dădeau slujbe la preoții mănăstirii pentru sănătatea lui. La fel ne povestea și vara lui, maica Xenia Velisarie. Iar după ce a murit Eminescu, maicile îi făceau regulat colivă și parastas la biserică, în fiecare sâmbătă”.

Aceste afirmații confirmă faptul că Mihai Eminescu era un om credincios, iar rugămintea lui din spovedania de la Mănăstirea Neamțului, din 9 noiembrie 1886, întărește acest lucru: „Părinte, să mă îngropați la țarmurile mării și să fie într-o Mănăstire de Maici și să ascult în fiecare seară ca la Agafton cum cântă „Lumină lină”.

Viața monahală de la Agafton l-a ajutat pe Eminescu să-și formeze o concepție sănătoasă despre religie și biserică și rolul ei în viața societății românești: „biserica păstrează limba și națiunea și e prin aceasta cea mai înaltă instituțiune de cultură”. Biserica Ortodoxă este la Eminescu: „maica spirituală a neamului românesc, cea care a născut unitatea limbei și unitatea etnică și care a fost azilul de mântuire națională în țări unde românul nu are Stat”.

Biserica neamului a fost pentru Eminescu, liantul care a unit poporul românesc, de pe tot cuprinsul locuit de urmașii daco-romanilor: „a stabilit și unificat limba noastră într-un mod atât de admirabil, încât suntem singurul popor fără dialecte propriu-zise; ea ne-a ferit în mod egal de înghițirea prin poloni, unguri, tătari și turci, ea este încă astăzi singura armă de apărare și singurul sprijin a milioane de români care trăiesc dincolo de hotarele noastre”.

Referindu-se la jertfa lui Iisus Hristos, în ziarul *Timpul* din 12 aprilie 1881, Eminescu spunea: „A se sacrifica pe sine pentru semenii săi, nu din mândrie, nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenței umane, acel sâmbure de adevăr care dizolvă adâncă dizarmonie și asprimea luptei pentru existență ce bântuie natura întregă”.

„Ieri ai fost credința simplă- însă sinceră, adâncă
Împărat fuși Omenirii, crezu-n tine era stâncă.”

Versurile lui Eminescu exprimă credința veche a poporului român, tare ca o stâncă neclintită pe meleagurile pe care s-a format și evoluat de peste 2000 de ani. Biserica s-a manifestat din plin la români „îmblânzind prin dragoste inegalitățile sociale și care făcea pentru oameni o datorie din ceea ce în lumea modernă, e un drept”.

Mihai Eminescu a fost profund creștin, afirmând că: „Istoria omenirii este desfășurarea cugetării lui Dumnezeu. Nu se mișcă un fir de păr din capul nostru fără știrea lui Dumnezeu”.

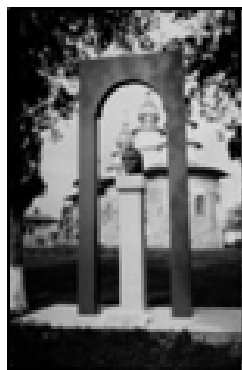
„A pus în tine Domnul nemărgini de gândire,
Ast, nemărginire de gând ce-i pusă-n tine
O lume e în lume și în vecie ține”.

(*Feciorul de împărat fără stea*)

Poezia sa, cu profund mesaj religios, *Rugăciune*, exprimă concepția poetului despre divinitate, el rugându-se Sfintei Marii să-l ajute în momentele grele din viața sa:

„Dă-mi tinerețea mea, redă-mi credința
Și reparați din cercul tău de stele;
Ca să te-ador de-acum pe veci,
Marie!”.

Mihai Eminescu a luat atitudine în *Curierul de Iași* asupra influenței austriece asupra Mitropoliei din Suceava, cea mai importantă și „cea mai însemnată în Orient prin spiritul ei”. El scrie în 1876: „Și nu mai arde candela vecinică la capul bincredinciosului și de Hristos iubitorului Ștefan Voievod. Biserica lui Alexandru cel Bun în Suceava stă de 80 de ani în ruină; iar Mitropolia Sucevei cu moaștele Sf. Ioan cine se-ngrijește de ea?... Singură Mitropolia Moldovei și a Sucevei e ab antiquo suverană, neatârnată de nici o patriarhie; aceste Mitropolii a Moldovei și Sucevei se datorește introducerea limbei române în biserică și stat, ea este mama neamului românesc”.

Bustul lui M. Eminescu
de la Agafton

Biserica veche din lemn

Casa renovată a
Olimpiadei Iurașcu

Mihai Eminescu și-a dat seama de marea importanță pe care o are biserica strămoșească asupra menținerii spiritului național, a limbii române și a obiceiurilor poporului român, în condițiile de ocupație străină și în toate scrierile sale ia atitudine și apără interesele Bisericii Ortodoxe Române.

Mergând astăzi pe urmele lui Eminescu la Ağafton, găsim vechea bisericuță de lemn, unde se află două picturi ale mătușilor sale: Sofia și Olimpiada. În această biserică a intrat și s-a închinat de multe ori și Mihai, în vizitele sale la Ağafton. În cimitirul mănăstirii se află mormântul Olimpiadei Iurașcu, care a fost stareță până la săvârșirea ei din viață. Biserica nouă, unde Mihai a participat la slujbe, este și astăzi loc de rugăciune, iar chiliile mătușilor sale, Fevronia și Sofia, fiind între timp refăcute.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ:

George Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Ed. Eminescu, București, 1973.

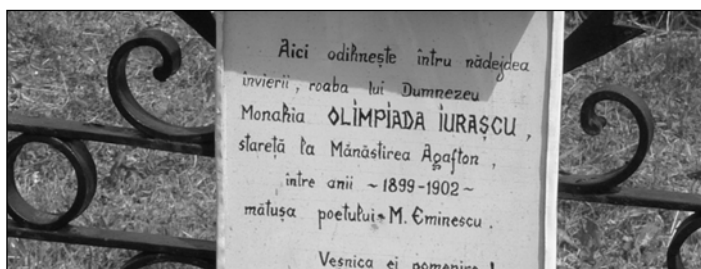
Augustin Z. N. Pop, *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, Ed. Academiei R.P.R., București, 1962.

Gh. Ungureanu, *Eminescu în documente de familie*, Ed. Minerva, București, 1977.

I. D. Marin, *Eminescu la Ipotești*, Ed. Junimea, Iași, 1979.

Constantin Liviu Rusu, Olga Rusu, *Mihai Eminescu. O monografie în imagini*, Ed. Junimea, Iași, 2000.

Corneliu Botez, *Omagiu lui Mihai Eminescu*, Ed. Socec, București, 1909,

Inscripția de pe mormântul Olimpiadei Iurașcu

*În ochii mei ninsoarea-i tot mai multă.
A frunzelor ninsoare e în toi.
Vorbește, Doamne! Robul Tău ascultă.
Când nu-mi vorbești parcă aș fi strigoi.*

*De el o lume fuge, spăimântată,
Și eu, lume fiind, de mine fug.
Vorbește, Doamne! Spune că am Tată,
Spre care toate râurile curg:*

*Și cele ce despart frate de frate,
Și cele ce-i despart pe morți de vii.
Vorbește, Doamne! Fă din mine-o carte,
S-o recitească veșnic iasomii.*

*Și eu atunci să mă preschimb în floare,
Ce-n zori de zi pe cruce va urca
Să mângâie smeritele-Ți picioare,
Ca Tu să-i poti vorbi, pân-o-nsera.*

*Dușmanul să-mi iubesc și să-i spun: Frate,
De-o viață-ncerc, în fiecare zi.
Cobor la iadul veșnic, orice-ar fi,
De nu-l cuprind pe cel care mă bate,*

*Aicea, pe pământ, ca-n Rai mereu
Să mă cuprindă numai Dumnezeu!*

*Mai rabdă-un an, o lună sau un ceas.
Nu-ți pierde Raiul c-o ispită nouă.
Privește-n zări. Vezi mănăstiri de rouă?
Acolo cine-ajunge a rămas!*

*Acolo cine-ajunge e-mbrăcat
În strai de nuntă chiar de Împărat!*

*Odată, cu o sfântă copilă,
Șezând pe-ai mei genunchi de om răpus,
În doi cântat-am: „Doamne, miluiește”,
Uitându-ne în ochii lui Iisus.*

*Ardeam de bucurie nefirească,
Purtam fără-ncetare-acel îndemn
Și-am renăscut, și-am tresărit, văzându-mi
Trupul înmugurit, ca la un semn.*

*Apoi a înflorit și-a dat smochine,
Iar noi am tot cântat, neabătut,
Până, ca o supremă fericire,
Domnul ne-a miluit cu un sărut!*

*Țara mea în Țară nu e.
Țara mea e-n altă Țară,
Unde plânge de se-omoară,
Unde-și bate-n suflet cuie,
Nimăruia să nu spuie
Jalea care-o înfloară,
Amăruie.*

*Țara mea-i răsvinovată
Că-i din toate mai aleasă
Și pentru că-i prea frumoasă
Țara mea-i trasă pe roată,
Să-nvieze înc-o dată,
Unde Dumnezeu o lasă
Împărată.*

*Țara mea este râvnită
De țari mulți, cu armii grele.
Ea are doar turturele,
Ce-o păzesc și-ntr-o clipită
Îi strâng oastea prea slăvită
Și-atunci hoarda de lichele
E sfârșită!
(var. zdrobită!)*

Cloșca cu puii de piatră

*A fost cândva și doar o dată
cloșca cu puii de piatră,
un munte mare cu multe văi,
cloșca de piatră cu puii săi.*

*Timpul a trece, ca o boare
cloșca de piatră știa să îl măsoare,
și de aici până la ultima stea,
puii de piatră stăteau cu ea.*

*A fost cândva, hotar de vreme,
cloșca de piatră s-a început a teme,
și muntele s-a rupt în șapte ape
puii de piatră, de pulbere să-i scape.*

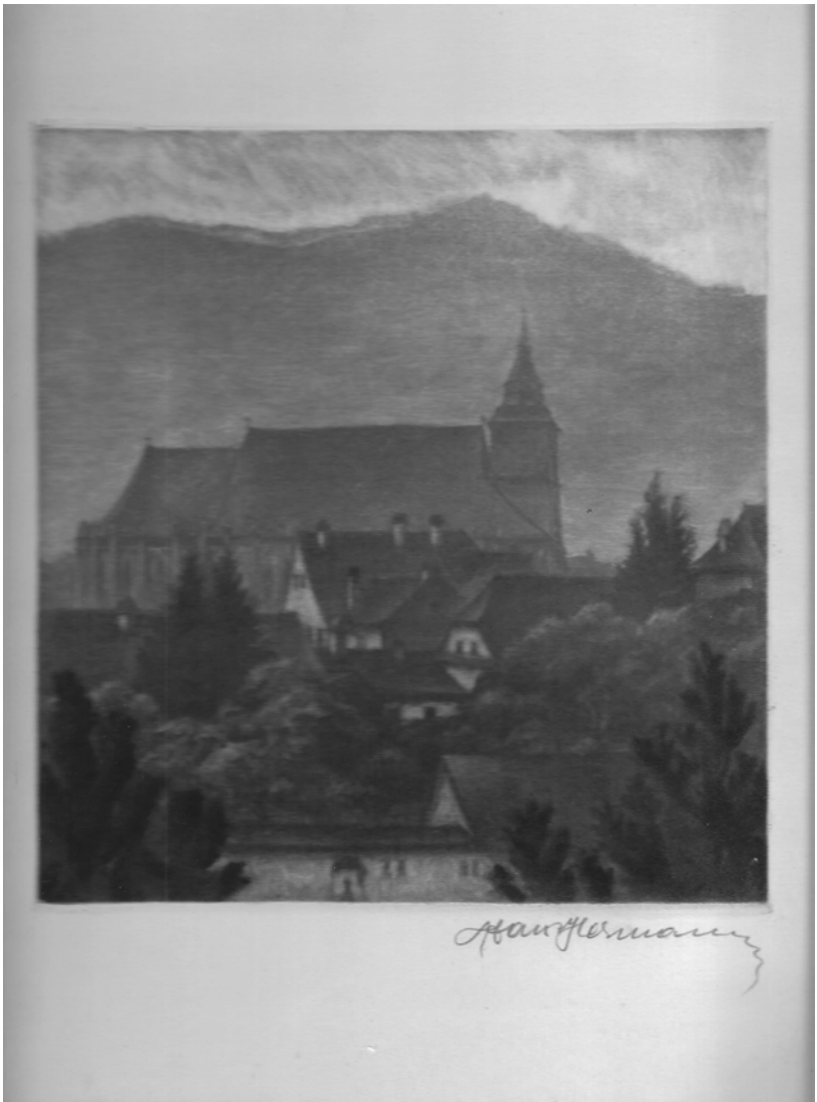
*Dar praful ca o pulbere de boare,
cloșca de piatră n-a vrut să îl măsoare,
și muntele de piatră cu multe văi
a tras-o după el și după puii săi.*

Betania de piatră și cuibul cel de praf

*Betania de piatră și cuibul cel de praf,
și porumbeii puși pe masă de zaraf,
în colivii făcute din ramuri și nuietele,
între frânghii de-argint și între turturele.*

*În cortul prins cu patru pietre și frânghii
lumina scapără din aripi argintii,
zaraful să-l trezească, să nu doarmă,
c-au început amarele să cearnă.*

*Ce praf adus de vânt, ce pulbere de foc
se strânge toată și toată la un loc
în cortul prins cu patru colivii
mai scapără odată, lumina din frânghii?*

Biserica neagră, Braşov, gravură de Hans Hermann

M. N. RUSU

Hans Hermann și Doamna Dery

Publicând în *Lumină lină* (Nr. 3, 2010 și Nr. 3, 2021) din memoriile actriței, zisă Doamna Dery, am întâlnit pagini în care autoarea evocă momente din timpul și de după revoluția lui Tudor Vladimirescu (1821-1822) cu atmosfera lor de Levant transilvan.

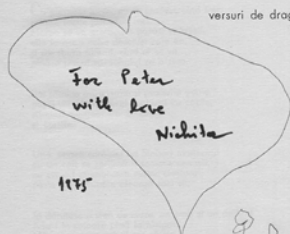
„Pentru cineva care n-a văzut prea multe în viața sa, aici la Brașov, erau multe de văzut! Turcii, tolăniți pe câte o pajiște mai ridicată, cu picioarele încrucișate slobozind fumul gros din narghilele cu ciubuc, sorbeau câte o înghițitură de cafea din filigene. ...

Dincolo, frumoși, cu statura lor impunătoare, îmbrăcați în haine bogat împodobite, de inspirație națională, cu picioare micuțe, boieri (refugiați din Țara Românească, nota mea) cu chipurile lor grave.” Dar Doamna Dery mai notează și aspecte întunecate: „Orașul nu-mi era pe plac. Casele vechi întunecoase și negre... Totul mi se părea străin și rece de parcă soarele n-ar fi pătruns niciodată în orașul acesta...”

Imaginea îmi evocă atmosfera medievală din gravura lui Hans Hermann, născut în Brașov (1885-1990) redescoperită de mine între hârtiile ce le-am luat când am emigrat în America. O restitui acum, stârnit de jurnalul Doamnei Dery care a vizitat și ea Biserica Neagră și rece, precum se poate observa cu ușurință, și care s-a văzut și cu Iancu Văcărescu (v. M. N. Rusu, „Iancu Văcărescu și Johann Gerger, director al Teatrului *Reduta*”, în *Astra*, nr. 3, 1980).

clar de inimă

versuri de dragoste

For M. N. R. Junimea

Nichita 1972

N-ai să vii

N-ai să vii și n-ai să morți
N-ai să poți între poezi
N-ai să iarnă, și să vâie
N-ai să doarnă, domnișoare

Pe fundalul cel albosteu
din al ochului meu vast
me tot ai fost și astăzi
și încet ai fost; prea cost

Uite așa rămânem orbi
surzi și ciungi de un curiș
Soarele-mă de pâlă și pâlă
"S" e rece azi din murt.

Un incident tipografic în bio-bibliografia lui Nichita Stănescu și nu numai

În anul 1973 a apărut la Editura Junimea din Iași volumul *Clar de inimă*, subintitulat „versuri de dragoste”. Nu mai știu din ce motive nu l-am primit direct de la poet, prieten cu mine așa cum scrie „cu eternă prietenie și stimă!”, cum scrie, zic, pe una din cărțile sale celebre.

Mi-aduc aminte cu toate că au trecut ceva ani zbuciumați peste noi, că i l-am solicitat în 1975, pentru o dedicație cel puțin ciudată și misterioasă: „For Peter with love Nichita”, pusă într-un contur de inimă desenată de poetul însuși. În colțul de jos al inimii Nichita mai scrie „for M. N. R.”, cu litera „N” din care se înalță o floare. Să tot fie acestea cu vreo 10 ani înainte de emigrarea mea ca refugiat politic în America, împreună cu Daniela Mariano și Livia, fetița noastră sublimă și cu sora ei Manuela, mai în vârstă, rănită la Revoluție.

Răsfoiesc cartea și la pagina 163 mă izbește facsimilul poemului „N-ai să vii”, scris manu-propria (vezi fotografia alăturată). Brusc mi-aduc aminte că Nichita era necăjit că volumul are acest defect de editare, adică pagină albă, dar el, poetul, pe loc transcrie într-o caligrafie impecabilă întregul poem, și îmi zice: pe următoarele pagini albe le voi completa la mine acasă (ne aflam lângă pianul din holul Uniunii Scriitorilor). Adică să completeze cu pixul paginile lipsă, 166, 167, 170, 174, 175, 176, probabil o coală scăpată în tipografie.

N-a fost să ajung la el acasă, însă premoniția poetului e tulburătoare; eu am ajuns peste Ocean, el a rămas în lutul țării noastre pe care a iubit-o ca nimeni altul (vezi cartea *Un pământ numit România*, 1969, cu ilustrații de Mihai Sânzianu). Va trebui să revin asupra acestui episod dramatic și enigmatic. Poate de ziua lui de naștere, din martie 2022, poate...

N.B. Probabil e vorba de Peter Jay, traducător în engleză din poemele lui Nichita: *The Contemporary World Poets*, Harcourt Brace Jovanovich, New York, Chicago, San Francisco, Atlanta, 1976, Edited by Donald Junkins, Ediție aflată în colecția mea (M. N. Rusu).

Dacă aş fi

*Dacă aş fi un arbore
tu ai fi toate frunzele mele
iubito,
murmurând dulce mângâiate
de adierea zefirului
şi de stele
spunându-mi pe limba ta
verde de clorofilă
că mă iubeşti
iar eu cu toate rădăcinile mele
înfipse în pământ
ţi-aş spune cât de mult te iubesc
pe limba mea pămâtoasă
în care cânt*

*Dacă aş fi o mare
tu ai fi toate valurile mele
gingaş foşnitor adormitoare
care mi-ai spune că mă iubeşti
pe limba universală
albastră a apei
iar eu ţi-aş spune cu toţi peştii
şi cu toate vietăţile dinlăuntrul meu
cât de mult te iubesc
pe limba neagră
a adâncului
greu*

*Dacă aş fi o câmpie
tu ai fi toate lanurile
de grâu de secară şi de in
şi toate firele de iarbă
foşnind melancolic şi cristalin*

*care îmi spui pe limba ta foşnitoare
că mă iubeşti
cu o iubire cât Carul Mare*

*iar eu ţi-aş spune cu toate
rădăcinile
şi pietrele şi
nestematele din adâncul meu
cât de mult te iubesc
în graiul meu
nesfârşit pământesc*

*Dacă aş fi cerul
tu ai fi miliardele de stele
care pâlpâie în fiecare noapte
dulci mătăsoase
ca nişte şoapte
care mi-ai spune cât
de mult mă iubeşti
iar eu aş fi văzduhul
plin de miliardele de păsări
de nori de adierile vântului
care ţi-aş spune că te iubesc
prin gura păsărilor a norilor
a vântului
a luminii
a pământului*

*Oh, iubito,
dar eu chiar voi deveni
toţi arborii
şi toate mările şi oceanele
şi toate câmpiile
şi cerul
şi toate cele care există
şi atunci ţi voi
spune la nesfârşit
cât de mult te iubesc!*

CORNELIU ZEANA

Ultima ardere pe rug. Sighișoara-Schassburger. 1439

Roman istoric (Sumar)

Pe teritoriul României de astăzi arderile pe rug au fost rare și s-au petrecut numai în Transilvania. Titlul vorbește de ultimul autodafe din Sighișoara, dar în alte localități transilvane au mai fost arse pe rug trei femei, una în 1730 la Carei și alte două, în 1745, la Suzlo. În 1768 împărăteasa Maria Tereza dă un ordin de interdicere, astfel încât procesele intentate vrăjitoarelor sunt oprite.

În toate cazurile de ardere pe rug din Transilvania acuzația a fost de vrăjitorie.

Romanul relatează istoria unei tinere femei, orfane, crescută la mânăstirea de maici, apoi, în urma hotărârii stareței și obștei călugărești, deoarece trecuse de vârsta copilăriei, a fost măritată cu un măcelar cu zece ani mai vârstnic. Ana era de o tulburătoare frumusețe, stârnind gelozia femeilor care, și din diverse alte motive, au depus numeroase plângeri la Judecătoria împotriva ei, acuzând-o de vrăjitorie deoarece sucea mințile bărbaților care ajungeau să o privească. Soțul ei, bărbat violent și de o gelozie morbidă, crede că soția sa a fost posedată de Diavol și o denunță. Completul de cinci judecători deliberează îndelung, analizează mărturiile și, în parte sub influența femeilor furioase care, adunate sub ferestrele tribunalului, cereau pedeapsa capitală, pronunță sentința: ardere pe rug. Execuția se desfășoară cu tot ceremonialul de epocă. După execuție, soțul disperat și cuprins de remușcări se sinucide prin spânzurare.

O ciudată molimă de gelozie violentă pusese stăpânire pe ținut. Autoritățile au chemat medici vestiți din diferite cetăți transilvane spre a descoperi cauza acestei mari tulburări. A fost identificat un arbore uriaș, dintr-o specie străină locului, care crescuse chiar lângă sursa de apă a cetății. Alegerea unei alte surse de apă a pus capăt geloziei epidemice.

Pe locul casei în care au locuit cei doi, Ana și soțul său, casă care a fost mistuită de un incendiu provocat de trăsnet, nu s-a mai construit nimic. Se crede că locul este bântuit de duhuri. Aici au crescut, înfrățiiți, doi fagi care au ajuns seculari. Cei care pun urechea pe trunchiurile lor pot auzi ecoul unui cântec trist.

Post scriptum:

În literatura universală, Jules Verne, în cartea sa *Doctorul Oz*, descrie o stranie stare de violență provocată de acest doctor Oz prin introducerea în casele locuitorilor a unui exces de oxygen.

În zilele noastre, poluarea și mai cu seamă deficitul generalizat de magneziu, al cărui aport a scăzut cu peste 50% față de era preindustrială, poate exacerba agresivitatea comportamentală la nivel individual sau populational. Autorul este un reputat medic și cercetător în domeniul magneziului. Romanul istoric nu face însă, desigur, nici o referință la acest aspect din zilele noastre.

Consultând ghidurile turistice oferite celor care vizitează Sighișoara, acest burg rămas aproape nealterat de trecerea secolelor, nu veți afla locul unde au crescut cei doi fagi îngemănați. Multă vreme, locuitorii s-au ferit să treacă prin preajmă, de teama unor duhuri bântuitoare. Cu trecerea generațiilor, povestea celor doi fagi îngemănați a trecut în uitare.

În hrisoavele păstrate în arhivele orașului mai pot fi găsite, fragmentar, consemnări privitoare la procesele și arderile pe rug din acele vremuri. Pe baza acestor elemente, precum și a povestirilor trecute din gură în gură pe parcursul generațiilor, am reconstituit substanța cărții de față.

RODICA BRETIN

Aripi de ceară

Alix s-a uitat la mine, apoi la cerul senin, plin cu stele. Era noapte și, de pe stâncile-promontoriu, insula părea o corabie navigând spre larg.

– Arată-mi!

Am întins mâinile spre ea, cu degetele desfăcute, de parcă împingeam o barieră nevăzută care s-a subțiat, dispărând cu totul când Alix și-a lipit palmele de ale mele.

Brusc, am avut senzația acută, copleșitoare a cuiva trezit dintr-o comă profundă. Imagini, sunete, mirosuri au explodat în jurul meu într-un năucitor foc de artificii. *Auzeam* lumina stelelor și fiecare suna altfel, ca instrumentele dintr-o orchestră interpretând simfonia celestă. Distingeam vibrația pulsărilor, vuietul de cascadă al găurilor negre, uvertura în crescendo a exploziei unei supernove... *Vedeam* marea până în adâncurile străbătute de rechini, balene, delfini, caracatițe și, mai departe, în străfundurile unde siluete incerte lunecau printre corali, creaturi antedeluviene târându-și cozile prin nisipul în care cohorte de crabi mărșăluiau încolonați, pregătiți pentru Ziua Z, când aveau să invadeze plajele lumii... *Simțeam* mirosul țigărilor cu marijuana pe care doi pescari le fumau într-o barcă, la mile depărtare, izul de rășină al pădurii de pin aflată undeva la nord-vest, mirosul de cauciuc al roților camionetei unde un băiat și o fată făceau dragoste, ea pentru prima oară, el...

Și Alix? Devenise translucidă ca o statuie de cristal, îi vedeam oasele, mușchii, arterele și venele în care sângele pulsa în armonie cu ritmurile eterne ale naturii, auzeam bățile... a două inimi?!

Și-a retras palmele, iar universul meu a redevenit ce fusese: o copie palidă, ștearsă, o imagine în sepie a celui unde trăia Alix, clipă de clipă. Alix, care... nu era tocmai umană. Anticii ar fi numit-o *zeiță muritoare* – dar ce știau ei?! Privită din afară părea mereu împăcată cu sine, cu oamenii din jur, radiind liniște, echilibru. *O oază de calm într-un deșert al demenței*. Alix îmi auzise gândul și m-a contrazis cu glas tare.

– Nu chiar. Cândva, am fost exact ca tine.

– Supărată pe lume și viață?

A zâmbit, însă ochii îi rămâneau adânciți în tenebrele trecutului.

– Este greu să nu știi *cine* ești, dar mai ales *ce* ești. Până la nouă ani m-am crezut... normală. Nu-mi cunoșteam părinții, însă nu era nimic deosebit în asta: pe atunci, mulți copii din Stockholm, Copenhaga și Oslo ajungeau ca mine – abandonați, cerșind pe străzi, la mila trecătorilor. Amintește-ți de „fetița cu chibrituri“, care a murit înghețată în zăpadă, în timp ce bogații și familiile lor sărbătoreau Crăciunul. O poveste care a atins, făcând să vibreze, o coardă sensibilă în generații de cititori? Sau un fapt de viață consemnat de Hans Christian Andersen cu realism dramatic? Eu... am fost mai norocoasă: am nimerit într-un orfelinat parohial. Aveam un acoperiș deasupra capului, un pat cu salteaua umplută cu paie, o pătură slinoasă, un loc la masa comună unde tocana de napi rămânea o delicatesă în meniul zilei.

Totul era drămuț. Când hainele ne rămâneau mici, primeam altele, la fel de rupte, de uzate. Iar pantofi n-aveam. Trebuia să fim recunoscători pentru resturi, zdrențe, o coajă de pâine mucețită, un măr viermănos, pentru că nu ne aruncau afară, în viscol.

Eram o povară – pe umerii angajaților de la orfelinat, ai bucătăresei pusă în fiecare zi înaintea unei alegeri dificile: cartofi fierți sau copti? Foame, frig, mizerie. Dar putea fi mai rău – ni se tot repeta, până ce eu, ceilalți orfani, am crezut.

Nu și Hanna.

Hanna, prietena mea. Fata cu păr de aur, cu ochi de un albastru atât de palid încât păreau două opale. Hanna vorbea puțin și numai cu mine. Nu fiindcă ar fi fost timidă, tăcută, retrasă.

Hanna se credea un înger. Părinții ei celești fuseseră siliți să o părăsească. Însă nu o abandonaseră. Măine, peste un an, aveau să se întoarcă, să o ia cu ei. Uneori, îi auzea. O chemau pe nume, îi spuneau să nu își piardă răbdarea, speranța. Plecaseră pentru o vreme, dar...

„Unde?” am întrebat-o într-o zi.

În seara următoare ne-am strecurat prin fereastra-lucarnă a dormitorului și am rămas alături, pe acoperiș, uitându-ne la cerul plin de stele.

„Acolo!”

Mi-a arătat o licărire la fel cu altele, mii și mii. Dar pentru Hanna steaua aceea era un far, luminându-i drumul către casă. De atunci ieșeam pe acoperiș în fiecare noapte senină. Într-una, Hanna mi-a șoptit la ureche încă un secret al ei:

„Mi-au crescut aripi nevăzute. Dacă le-aș desface, aș putea să zbor peste case, peste copaci.”

„Și eu?”

„Nu o să te părăsesc, Alix. Când ai mei vor veni după mine, vom pleca împreună.”

Eram patruzeci de fete în dormitorul de la mansardă. Una dintre ele – niciodată n-am aflat cine – i-a spus supraveghetorei despre escapadele noastre nocturne. În orfelinat se făcea economie la orice: mâncare, căldură, ceara lumânărilor. La toate în afară de pedepse. Eu și Hanna am stat trei zile în genunchi, pe coji de nucă. După care ne-au dat perii, săpun, o găleată cu apă ca să spălăm pardoseala de sânge. Însă pedeapsa adevărată abia urma: directoarea a chemat niște fierari, să pună gratii la ferestrele mansardei.

Cu o noapte înainte ca dormitorul să devină o închisoare, Hanna a venit la patul meu, mi-a pus un deget pe buze. Nu a rostit vreo vorbă, dar i-am înțeles gândul. Erau ultimele noastre clipe de libertate. De ce să le irosim?

Pe cer, negura ce acoperise stelele începea să se risipească. Mai devreme plouase, acoperișul era umed, lunecos. Și ce dacă? Hanna avea aripi, stelele licăreau printre zdrențele norilor, curând bolta avea să fie senină, a noastră.

Când țiglele mi-au fugit de sub tălpi, Hanna m-a prins în brațe, încercând să mă oprească. Nu a reușit. Ne-am rostogolit amândouă peste streășină și am căzut de la paisprezece metri în curtea pavată cu granit.

M-am trezit la infirmeria orfelinatului. Hanna murise pe loc, zdrobită, mi-a spus doctorul. O minciună crudă, pe care nu am crezut-o. Hanna zburase! Își deschisese larg aripile și plutea undeva, peste oraș. Dar... de ce mă lăsase acolo?

Poate fiindcă toate oasele mi erau rupte. Nimeni din orfelinat nu credea să mai apuc dimineața. Și-au așteptat, și-au așteptat... În zori, încă nu îmi dădusem cea din urmă suflare. La prânz, am cerut un pahar cu apă.

Miracol?!

Doctorul mă privea ca pe un vițel cu trei capete, cu oroare, cu spaimă – și ce dacă? Hanna scăpase, va veni să mă ia, să mă ducă departe de el, de toți. Seara, febra îmi scăzuse, mă puteam ține pe picioare și m-am dat singură jos din pat. Baia era la capătul coridorului și, aproape ajunseseam, când am simțit un miros ciudat, ca de flori putrezite.

Am deschis o ușă, alta. Într-a treia încăpere am găsit-o pe Hanna, acoperită cu un cearșaf pătat de rugină. Dar era sânge. L-am smuls și m-am uitat la trupul schilodit, la chipul desfigurat al prietenei mele. O fetiță care se visa, se credea o creatură înaripată. Un cadavru anonim, pe care orfelinatul

o să îl vândă Clinicii Regale, material didactic pentru studenții Facultății de Medicină.

Iar eu... Eram un înger, un demon, o abominație?

M-au mutat din dormitorul comun într-o debara de la subsol, unde îmi strecuram mâncarea prin ferestrauca ușii, de parcă aș fi avut ciumă, lepră sau o altă boală molipsitoare. Directoarea a chemat un exorcist, doctorul și-a anunțat colegii anatoomiști să pregătească masa și instrumentele de disecție, dar nu înainte să facă niște experimente științifice. Rezistam la apă rece ca gheața, la foc, acid clorhidric? Puteam să mă conserve în formol? Mă numeau „fata cu oase de cauciuc”, care căzuse de pe acoperiș și se ridicase imediat, fără o zgârietură. Așa se nasc legendele urbane. Eram norocoasă sau fiica diavolului?

N-au apucat să se hotărască. A treia zi de la accidentul ce mi-a adus nedorita celebritate, am fugit din orfelinat, părăsind orașul, apoi Suedia... Nu zăboveam într-un loc mai mult de două-trei zile, într-o fugă în care nu mă urmărea nimeni, fără alt bagaj mai greu decât amintirile. Până la tine, Hanna a fost singura mea prietenă.

– O fată care se închipuia înger și una care se credea om, am întregit. Amândouă se înșelau și fiecare avea dreptate. Dar ai aflat, la capătul atâtor drumuri, cine ești, ce ești?

Alix și-a înclinat capul într-o parte și m-a privit lung, pe sub gene.

– Până la urmă... are vreo importanță?

ELENA OLARIU

Bătrânii și... țara

Mâine!, își spuse bătrânul. Mâine, va fi o nouă zi când, limpede, mintea va discerne binele de rău. Cine sunt eu să judec pe ceilalți?! Ce vină are fratele meu, indiferent de vârstă și statut social, că astăzi, poate nervos, poate neînțeles a umilit un bătrân pe stradă, pe mine adică... Vinovat, nu este el. Vinovat sunt eu. I-am apărut în cale când țara forfotea: de ambiguități, de neliniște, de declarații peste declarații, de manipularea prin internet sau televizor, ori miile de mobile, smartfoane, care îi detașează pe tineri de lume... De noi, ceștilalți.

Cine sunt eu să ofensez un tânăr care are figura de fată – i-au crescut peletele și că ele, doamnișoarele își cosesc jumătate de creștet, lăsând cealaltă golașă, golașă. Ca și mintea. Cum să cutez eu să fac observație unui tânăr care a uitat să dea „Bună ziua!” Poate sunt învechit în idei; poate părinții fiind dincolo după bani, bani și iarăși bani, nu știu că odraslele lor au rămas fără cei șapte ani de acasă. Pardon, s-a înființat clasa pregătitoare. Așadar, fără cei cinci ani de acasă.

Un un bătrân vetust. Trăiesc după himere și aş voi ca civilizația să se desfășoare conform principiilor de viață trăite de mine. De noi. Nu. Am devenit copil cu mintea! Acum suntem civilizați. Am intrat într-o organizație care ne cere supunere. Supunere totală. Și tineretul acceptă sclavagismul acesta modern. Și se supun. Iar bătrânii – câți au mai rămas, sunt marginalizați. Au boli grave ori sunt duși la azile unde vai, nu se știe din ce motive, iau foc și sucombă. Asfixiați.

„Măine!”, își spuse bătrânul, și plapuma veche de ani, îi acoperă trupul slăbit până sub bărbie. Este din lână, de la oile sale, făcută cu multă migală de nevestă. S-a prăpădit biata de ea și, ca și cum o vână de apă vie țâșnește din pământul reavăm, o lacrimă, apoi alta și-ncă una, țâșnesc din ochii secați de vedere ai acestui trecător prin timp...

Își sprijină creștetul cu mâna piele și oase, și privește în tavan. Becul îi luminează fața ștersă de vechimea anilor dar preferă să vadă – încă, această lumină să nu-l copleșească întunericul. Nu. Nu că s-ar teme de întuneric. Sau de moarte. Într-o zi tot va pleca. Se teme de nimicnicia omului. S-a înmulțit răutatea pe pământ și patima banului nemuncit a crescut. A crescut nemunca, răutatea copleșește, omul este lipsit de credință și bodegile s-au născut la fiece cinci sute de metri. Tineretul citește online iar cărțile, prăfuite de vechime, stau cuminiți pe rafturi... Civilizația înseamnă supunere. Oarbă. A citi înseamnă a reuși să descifrezi calea pe care ar trebui s-o urmeze omul să nu cadă în mocirlă. Mocirla timpului.

„... măine!”, își spune bătrânul, încercând să adoarmă. Este singur. Singur cu gândurile lui, cu nopțile albe, cu dorința de a vorbi – acum socializa, cu semenii. Copiii, dincolo, și-au făcut casă aici iar el, bătrânul rămas în băătătură aduce cu un fel de câine credincios care păzește acareturile acestora. Căci Lăbuță, prietenul său a murit de bătrânețe. Acuși îi vine și lui rândul...

Și începe a se gândi la moarte. Și începe a se gândi la viața de apoi, la cele lumești, trecătoare și la cele spirituale, ce țin de suflet... Dar cui să mai împărtășească gândurile sale, dacă satul e golit de bătrânii care și-au aflat menirea plecând încet, încet iar ei, tinerii te privesc ca pe un paria?...

Cui să mai vorbească de Dumnezeu, de sacrificiul Mântuitorului pentru ca noi, oamenii să dănuim în timp, de Maica Sa Sfântă, Fecioara Maria, care a acceptat suferința continuă, poate și umilintă din partea onora, să dănuie vața pe pământ...Bisericile sunt goale, tineretul nu mai îmbrățișează religia, nu caută să afle ce se găsește dincolo de scoarța terestră... S-au învățat să tot primească un card pentru rechizite, bani de calculator, bani de liceu, bani de bani...

Se întoarce bătrânul cu fața la perete simțind că – în sfârșit vine somnul pe la gene. Și-și spune în gând: „Măine voi vedea ce mai este de făcut..!” Într-un târziu, între somn și veghe, simte o înțepătură în piept. Dă să se ridice, dar rămâne cu mâna întinsă spre cana cu apă...

THEODOR DAMIAN

New York-ul Mihaelei Albu și al Aurorei Cornu

Cred că după ce a petrecut mai mulți ani la New York predând la celebra universitate Columbia, Mihaela Albu a luat în mare măsură New York-ul cu ea la revenirea în țară. Unul din multiplele aspecte ale acestei moșteniri americane constă în cunoașterea și înțelegerea diasporei române.

Este esențial pentru cineva care se specializează în problemele diasporei române, în acest caz la nivel cultural în general, literar în special, nu doar să viziteze, ci să trăiască alături de românii plecați de acasă, să simtă depărtarea, uneori sfâșierea între acolo și aici cu toate traumele și consecințele înstrăinării. Revenită în România, profesoara universitară Mihaela Albu a constatat, providențial, că diasporei române, valorilor acesteia, i se face o mare nedreptate. Cu toate că patria este acolo unde se vorbește și se simte românește, cu toate că adevărata literatură română în epoca regimului comunist s-a scris în diasporă, cu toate că nu comuniștii ci refugiații politic au afirmat peste hotare valorile fundamentale ale culturii noastre naționale, acești exponenți ai românismului din exil, au continuat, după 1990, să fie marginalizați sau de-a dreptul ignorați.

Și a trebuit să vină Mihale Albu din America înapoi în țară, și cum am spus, providențial, să intre într-o luptă cu timpul, cu nepăsarea autorităților, cu mentalități înguste și să devină apostolul unui uriaș proiect, acela de recuperare a valorilor culturale, uitate (de aceea a și înființat și conduce excelenta revistă *Antilethe*) atrăgând colaboratori de valoare, precum scriitorul Dan Angheliescu, bătând pe la uși și deschizându-le, capacitanđ edituri care să-i publice lucrările și înființând în țară un curent, o mișcare de conștientizare a nevoii imperioase de a ne recupera valorile marginalizate și uitate. Așa se face că Mihaela Albu a readus în cultural română actuală personalități de maximă importanță cum ar fi Mircea Popescu, Virgil Ierunca, L. M. Arcade, Vintilă Horia, pentru a enumera doar câteva dintre acestea, precum și presa culturală din diasporă, mai veche sau mai nouă, aproape necunoscută în România.

Așa a ajuns și la Aurora Cornu, plecată de curând pe calea veșniciei, personalitate exilică de prestigiu cu care Mihaela Albu a întreținut o minunată prietenie, așa cum se vede cu prisosință din conținutul acestui volum.

Cartea de față (Mihaela Albu, *Întâlniri cu Aurora*, Aius, Craiova, 2021, 176 pp.) reprezintă un „mozaic”, așa cum declară autoarea în prefață, format în principal din notele de jurnal ținut de Mihaela Albu în perioada New York-eză, de când a devenit și redactor șef al revistei româno-americane de cultură și spiritualitate românească *Lumină Lină / Gracious Light*, precum și membru activ al Cenaclului literar „M. Eminescu” din aceeași metropolă, „mozaic” format însă și dintr-un interesant interviu luat de autoarea Aurorei Cornu, precum și din alte câteva piese legate de personalitatea Aurorei, cea care trăia simultan în New York și Paris, două mari capitale culturale ale lumii.

Cititorul va găsi în volum date interesante despre viața și opera Aurorei Cornu care a fost, între altele, scriitoare, regizor de film, actrită cu recunoașteri internaționale după plecarea ei din România, și, mai rar, cu propriile ei comentarii și interpretări ale evenimentelor care i-au marcat viața, mai ales marea iubire cu Marin Preda, dar și implicarea sa activă în universul filmului.

Din filele de jurnal mai ales, aflăm de la autoare cât de apropiată i-a fost Aurorei Cornu, aceasta în ambele sensuri: cât de mult a iubit-o și apreciat-o autoarea pe protagonista cărții, fapt ce se vede din tonul fiecărei note despre ea, din felul în care-și alge cuvintele pentru a o descrie sau a raporta întâlnirile, dar și în sens invers, cât de mult a apreciat-o, și desigur, iubit-o, Aurora Cornu pe Mihaela Albu câtă vreme o invită constant în apartamentul ei din Manhattan unde amândouă au petrecut sute și sute de ore în conversații ce au lăsat în sufletul autoarei urme de neșters.

De asemenea din volum aflăm multe aspecte ale vieții culturale din comunitatea românească din New York, despre personalități venite în vizită la Aurora Cornu sau cu alte ocazii precum și despre scriitorii români din New York, uneori cu simpatii și antipatii sau cu relații ce se transformă în anti-relații; se fac referiri la Cenaclul literar „M. Eminescu” din New York ce a funcționat câțiva ani în sala socială a Bisericii ortodoxe române „Sf. Ap. Petru și Pavel” și la importanța acestuia. De exemplu, când, după ce Aurora Cornu a participat la o întrunire Mihaela Albu mărturisește: „A.C. este convinsă că ceea ce facem aici (la Cenaclul de la Biserică, n.m.) are sens, valoare” (p. 82), dar și la revista Cenaclului, *Lumină lină / Gracious Light* unde autoarea a publicat în mod constant articole de valoare legate de scriitorii români din diasporă.

Cartea *Întâlniri cu Aurora* reprezintă un tribut doxologic adus ca un fel de exercițiu de admirație protagonistei, personalitate care a lăsat urme adânci pe oriunde a trecut în viață, de către autoare, o altă personalitate care știe să croiască drumuri noi, mai ales în ceea ce privește interesul și devotamentul ei pentru valorile diasporei române, trecut și prezent, cam așa cum spune un semnificativ proverb japonez: „Înainte mea n-a fost niciun drum; în urma mea rămâne unul”.

... în numele celor „proscriși”¹, în numele Adevărului!

Iată o carte cu un titlu care „vorbește” de la sine, ales de redactorul ei, Ileana Corbea-Florescu, dar, desigur, mai ales prin conținut, „în numele” celor care – astăzi – sunt tot mai des contestați, denigrați tocmai de către „șmecherii conjuncturii”.

Autorul, Nicolae Florescu – un scriitor care îmbrăcase adesea și haina jurnalistului (conștient că „gazetăria nu constituie pentru un critic și istoric literar o activitate colaterală sau secundară”) – își asumase sarcina și dreptul (conferit de activitatea de o viață!) de a vorbi/scrie „în numele” celor *proscriși*. Cine sunt aceștia? Cititorul află parcurgând cartea alcătuită dintr-un *sumum* de articole (din *Jurnalul literar*), interviuri la radio ori în și (pentru) alte reviste, interviuri nepublicate, iar altele apărute, dar cenzurate de către redactorii cu teama de *adevăr*.

De fapt, volumul este structurat de redactor în patru capitole: I: Publicistica (deschis cu editorialul din primul număr al *Jurnalului literar*, 8 ianuarie 1990) și încheiat cu un articol din octombrie-decembrie 2012); II: Anchete și interviuri; III: Dialoguri esențiale; IV: Schițe de portret (în care sunt puse împreună cuvinte de firească apreciere pentru cel care a fost – și a rămas în istoria literaturii/ culturii noastre – Nicolae Florescu), semnate, printre alții, de Gh. Grigurcu, Virgil Ierunca, Barbu Cioculescu, Bujor Nedelcovici. „Deschiderea” (Prefața) îi aparține unei foste doctorande – și apoi colaboratoare, Dana Dad, după cum Ruxandra Mihăilă, „colega de *Manuscriptum* mai bine de două decenii”, lasă – simbolic – o ușă deschisă (chiar dacă aparent scrie numai o Postfață!) „Întoarcerii lui Aristarc”.

Și astfel, Nicolae Florescu, scriitorul care se revendica din Aristarc, criticul literar al Greciei antice, s-a „întors” pentru cititori cu pertinente analize asupra literaturii noastre, asupra unor scriitori români, deopotrivă din țară sau din exil, dar și asupra societății în care a trăit. Din capul locului, de la primul titlu al *introducerii* în articolele de publicistică, cel ales deschide perspectiva asupra stilului scrisului său, asupra „intervențiilor de *atitudine* intelectuală” din revista pe care a înființat-o, *Jurnalul literar*, continuatoare declarată a celei fondate de G. Călinescu, nu numai prin nume, cât mai ales prin deziderate și rol (readuse în atenție în interviul „cenzurat de Augustin Buzura la *Curierul românesc*”): „revenirea la tradiție, recursul la formele

¹ Nicolae Florescu, ... în numele celor „proscriși”, ed. Jurnalul literar, București, 2021. (A nu se uita volumul N. Florescu, *Întoarcerea proscrișilor - reevaluări critice ale literaturii exilului*, ed. Jurnalul literar, București, 1998).

stabile ale spiritualității românești, regăsirea în deschiderea europeană spre valorile umaniste, pledoaria pentru o nouă renaștere culturală bazată pe dialogul intercultural, dar și pe schimbul de idei între culturile modernității” (p. 205). Iată, pe scurt, dar extrem de clar conturat, însuși crezul sub care, de altfel, N. Florescu și-a pus nu numai noua serie a *Jurnalului*, dar și întregul său scris, publicistic ori de critică și istorie literară, ideile cu care înțelegea să abordeze arena literară!

Atitudinea sa a fost totodată aceea a luptei împotriva imposturii, a „profitorilor de situații politice”, a „vorbelor goale”, a „filosofilor fără operă”, a „academicienilor analfabeți”, a „canaliilor” care își ascund propriul comportament ticălos prin atac. De altfel, Georgeta Drăghici, autoarea unui interviu radio (din 8 ianuarie 2011) îi definește perfect personalitatea prin „nevoia de a spune *adevărul* în care crede” (p. 253, s.n.). Un crez străbate astfel întregul volum, indiferent de forma pe care o iau textele (articole – nu de puține ori de analiză a situației politice din acel moment, politicul având, firesc, repercursiuni asupra culturii! – ori răspunsuri directe la întrebări ale unor reporteri) – exprimarea *adevărului* prin cuvânt, în condițiile *fricii de adevăr!*

Un capitol aparte, nu atât în structura volumului, cât mai ales în activitatea scriitorului și jurnalistului Nicolae Florescu, l-a constituit *recuperarea literaturii exilului*. O va afirma direct în dialogul cu Pavel Chihaia, el însuși un reprezentant important al exilului anticomunist: „unul dintre scopurile noastre esențiale, în momentul apariției revistei (*Jurnal literar*, n.n.) a fost tocmai ideea recuperării masive și a reintegrării literaturii și culturii exilului în contextul mai larg și mai generos național românesc” (p. 187). Și astfel, printre „dezideratele” – replică (și continuatoare ale *Jurnalului* călinescian), N. Florescu le enumeră în amintitul dialog: „conectarea problematicii teoretice și metodologice a istoriei literare românești în stadiul actual al cercetării europene, rescriere adevărată și integrală a literaturii și a tradițiilor culturale religioase, dezbateră motivelor care au determinat exilarea unor importanți scriitori, fie în afara hotarelor țării, fie în interior prin reducerea la tăcere. *Reintegrarea urgentă a literaturii exilului în cultura română.*” În completare, el arată că aceste deziderate aveau scopul de a umple golul creat de comunism, pentru că „ruptura petrecută vreme de o jumătate de secol nu a făcut altceva decât să blocheze posibilitățile noastre de înțelegere integrală a evoluției literaturii române”, iar „scara de valori în felul acesta s-a modificat”. În plus, pe lângă modificarea canonului, reintegrarea literaturii/ culturii exilului „umple golul /.../ cu o serie întregă de personalități care nu numai că nu și-au uitat țara, dar au restituit acestei țări în perioada grea de dominație comunistă *adevărul sens estetic*” (p. 188, s.n.). Prin reintegrarea prin „grila conștiinței patriotice”, prin readucerea „acasă” a operei lor s-ar ajunge astfel la o „reintrare în normalitate a vieții culturale românești” (p. 22).

Citatele de mai sus sunt dintr-un articol din *Jurnal*, dar mai ales din interviul cu Pavel Chihaia. O parte însemnată din volum o formează chiar

interviurile. Rolul acestora este de a lumina nu numai personalitatea / experiența de viață / atitudinea în fața vieții și a întâmplărilor trăite ori cunoscute ale celui invitat să răspundă, dar luminează, mai presus de toate, timpul în care a trăit. Nu de puține ori acest timp este (re)descoperit din unghiuri necunoscute (ori extrem de puțin știute) chiar de către contemporani. Una dintre aceste discuții (purtae, succesiv în timp) sunt și cele cu jurnalista de la postul de radio „Europa liberă”, Crisula Ștefănescu.

Adevărul despre scriitori ori despre „actorii” politici, despre un anume moment al vieții lor, dar, mai cu deosebire, explicând cu argumente, unele aspecte și atitudini blamate astăzi. Sunt de citat (și citit!) astfel fragmentele despre Sadoveanu și Călinescu, cărora li se contestă în prezent comportamentul, „pactizarea” cu regimul comunist, fără a li se pune însă viața și atitudinea în contextul istoric. Citind acest interviu se va înțelege pe deplin că cei care se cuvine a fi acuzați nu sunt decât victime. „Se trece cu vederea peste condiția, în fond esențială, a diferențierii obligatorii dintre profitori, deci aderenții la teroare, prin cedare liber consimțită, și victimele unui regim inuman, cărora colaborarea li s-a impus silnic, ca formă de supraviețuire”, argumentează N. Florescu, autocitându-se chiar din cartea pe care i-a dedicat-o lui Sadoveanu (*Mihail Sadoveanu – între realitate și mit*). Referindu-se și la atacurile concertate asupra lui Eliade, în articolul cu un titlu transparent – „Responsabilitatea cuvântului tipărit” – autorul se întreabă, generalizând (și aparent retoric!) „Cui folosește denigrarea valorilor culturii românești?” Răspunsul poate fi aflat citindu-i articolele de atitudine civică, dar chiar și cele cu temă strict literară ori răspunsurile directe din interviuri.

S-a scris adesea nu numai despre profesionalismul lui N. Florescu, dar și despre verticalitatea sa – ca om și ca istoric și critic literar. Barbu Cioculescu vorbea chiar despre „doi bărbați care conlocuiesc în Nicolae Florescu”, dar faptul că sunt „reuniți într-o singură ființă este un simplu detaliu într-o existență în care, unul dintre ei a trăit tot timpul sub *esthetic*, iar celălalt sub aspectul *etic*, ambele existențe intersectându-se într-o remarcabilă personalitate” (s.n.). Și tot despre „etică și estetică” „intim înlănțuite” va scrie și unul dintre reprezentanții exilului, Alexandru Herlea, constant colaborator al *Jurnalului literar*.

Între înțelegerea fenomenului literar (inclus totdeauna în contextul istoric) și valorile morale de la care el însuși nu s-a abătut nici ca om, nici ca scriitor, a fost în cazul său o armonie perfectă. „Eu mi-am respectat întotdeauna condiția. /.../ Am spus întotdeauna ceea ce aveam de spus. /.../ Mă întreb de ce fac toate eforturile astea? De ce facem eforturile astea?” Iar răspunsul pe care singur îl dă îi subliniază responsabilitatea asumată: „Să mai recuperăm ceva, să mai aducem ceva la lumină.”

„Salvarea valorilor naționale” a fost de altfel crezul profund după care și-a călăuzit existența și, implicit, scrisul, Nicolae Florescu. Și, din nou, relația între istoria propriu-zisă și istoria literaturii într-un timp în care sunt ignorați sau desconsiderați mari scriitori ori sunt acuzați de ... naționalism. Și aceasta

deoarece, în prezent, „Nu se mai aduce în discuție, cum ar fi fost normal, ideea națională, ci se vorbește de naționalism, de naționalismul românesc. Se face adică o trecere de la ceea ce ar fi fost normal să luăm în discuție pentru definirea spiritualității noastre etnice, a specificității noastre, adică de la ideea națională, la naționalism. Și asta este o gravă abatere de la adevărul istoric. Prin aceste etichetări cominterniste se produce o manipulare politicianistă foarte gravă a istoriei. Foarte gravă! Până și patriotismul, un sentiment firesc, ajunge să fie etichetat ca extremism de dreapta, naționalism.”

Nicolae Florescu a fost un mare patriot! O dovedește întreaga sa atitudine, verticalitatea și curajul de a spune adevărul, deopotrivă în viață, în răspunsurile tranșante la întrebările reporterului; o dovedesc toate studiile și cărțile sale (de mare valoare științifică).

Cu toată dezamăgirea celui care trăiește în lumea contemporană, mărturisește că el crede în *cuvânt*, căci cuvântul „poate învinge”. Cărțile în care intelectualul de mare clasă, om de știință și martor lucid (și implicat totodată), alături de mărturisirile sale din dialogurile spontane întreținute cu jurnaliști, demonstrează *puterea cuvântului de a învinge timpul*, de a se constitui în necesară depoziție asupra unor oameni și evenimente.

De aceea, nu o dată va afirma tranșant: „vreau ca să rămână consemnat./.../ Trebuie să spun toate lucrurile astea” (s.n.).

„Martorul” lucid a înregistrat și *spune*. În propriile cărți sau în răspunsurile directe, concrete și cu o mare bogăție de informație, fie Crisulei Ștefănescu, fie lui Pavel Chihaia, Georgetei Drăghici, lui Marin Diaconu sau reporterului de la *Curierul românesc* (care nu a mai publicat interviul pretextând că în paginile *Jurnalului* era acceptată colaborarea lui Paul Goma!).

Și astfel, *martorul* timpului prezent devine nu numai analist (pe toate planurile, inclusiv cel politic), dar și *acuzator*, luptător cu ajutorul cuvântului împotriva falsurilor, a imposturii, a oportunistului în viață și în literatură, în cultură în general. Scopul: „Să nu-i lăsăm numai pe ticăloși să vorbească.”

În întreg scrisul său, așa cum făcuse în volumul *Înapoi la Aristarc*, de pildă, Nicolae Florescu cerea „o întoarcere la considerentul moral al criticii”, noi subînțelegând totodată, prin întreaga sa conduită umană și literară, așa cum direct, de altfel cerea, o întoarcere la „considerentul moral” al atitudinii intelectualului, al intelectualului intransigent, care nu accepta „istoria falsificată” (fie ea istoria propriu-zisă, fie cea literară).

De aici misiunea asumată pentru recuperarea/ restituirea literaturii exilului, a valorilor „călcate în picioare și batjocorite de comuniști în țară”, crez pentru care a militat și acționat concret prin cărțile sale, dar și prin revista *Jurnalul literar* ori editura cu același nume.

Un Om între oameni, un *cărturar* și o *conștiință*, l-aș numi pe Nicolae Florescu, iar cei care vor citi ceea ce el a scris „... în numele celor *proscriși*” îl vor cunoaște pe acest Om, pe acest scriitor lucid, ferm și drept, intelectual desăvârșit, având cunoștințe vaste și în varii domenii, preocupat de a dezvălui cititorilor *adevărul* și numai *Adevărul*.

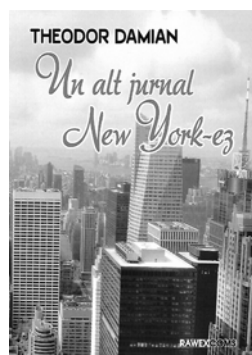
Un alt jurnal cultural New York-ez

Prin noua sa carte, *Un alt jurnal New York-ez*, referitor la anul 2015 și publicat la Editura Rawex Coms în 2017, Theodor Damian ne dezvăluie o altă fațetă a personalității sale complexe și prodigioase. Profesor de filosofie, etică și sociologie la Metropolitan College din New York, fondator, din 1993, al Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și al Bisericii Sfinții Apostoli Petru și Pavel din același oraș, unde și oficiază pentru românii din diaspora, cercetător în domeniul teologiei, Theodor Damian este și un sacerdot al literelor: poet, critic literar, memorialist, fondator al cenaclului „Mihai Eminescu” și al revistei *Lumină lină/Gracious Light*, prin care stabilește o punte de comunicare între scriitorii români din țară și cei din America, publicându-i deopotrivă. Acest „alt jurnal”, așa cum menționează autorul său în *Prefață*, este de alt fel față de cel din 2014 și apărut la Editura Eikon în 2016, „nu atât prin listarea activităților zilnice, cât prin comentarii la multiple articole din ziare și reviste în română și engleză la care sunt abonat și care în mare parte constituie baza subiectelor pe care le dezvolt în lucrări prezentate apoi la congrese și simpozioane internaționale...”

Nu mă voi referi, însă, la ideatica jurnalului, care ar necesita trimiteri la lucrările teoretice ale autorului și nici la mențiunile despre preocupările sale obișnuite, fie ca preot, fie chiar ca profesor universitar, ci numai la însemnările despre activitatea sa de cercetător și de literat.

Iată ce citește pentru studenți: „Pentru clasele mele citesc articole despre tehnicile predării, despre emigrația din USA și din Europa, despre introducerea multiculturalismului în programele (syllabi) de cursuri în general și în cele de psihologie și consiliere în special (predau în semestrul 5 un curs de consiliere și în semestrul 6 unul despre etnicitate, rasă și emigrație) ș.a.”

Despre activitatea sa științifică și publicistică din 2015, precizează: „În paralel încerc să pregătesc o serie de lucrări de-ale mele pentru un volum solicitat de o editură din Germania (în engleză). Lucrări academice, prezentări la diverse conferințe internaționale.” Aflăm și faptul că a participat la mai multe congrese, conferințe, simpozioane din USA sau din străinătate, dintre care se detașează Congresul anual de Studii medievale de la Kalamazoo, Universitatea Michigan, unde a condus și sesiunile pe care le-a organizat în cadrul Congresului, și conferința IS CSC (International Society for the Comparative Study of Civilizations) de la Rio de Janeiro (din 11 iunie- 17 iunie), unde a prezentat o lucrare despre Post-Modernism și la

care a primit invitație și pentru următorul an. Sunt referiri și la activitatea sa ca editor al revistelor *Symposium* (în limba engleză, fondată în 1994), apărută sub egida Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, și *Romanian Medievalia* (înființată în 2001), în care publică lucrările conferințelor anuale de la Kalamazoo.

În ce privește preocupările literare, poetul și criticul literar Theodor Damian nu ne introduce în laboratorul său de creație, mulțumindu-se să ne comunice numai ce a mai publicat în reviste sau în volum. În 2015 a tipărit placheta de poezii *Singurul dincolo*, despre care, la lansarea în cenaclu, M. N. Rusu și alte persoane „au vorbit foarte frumos”. Amintește și de lucrul la volumul *Ideea de Dumnezeu în poezia lui Eminescu*, predat lui Vali Ajder la Editura Eikon (și apărut în anul următor). Menționează că prof. Nae Georgescu, „probabil cel mai mare eminescolog activ la ora actuală”, care l-a prefațat, i-a spus că interpretarea sa la poemul eminescian *Rugăciunea unui dac* „este cea mai serioasă și solidă din câte s-au făcut până acum”, apreciere la care subscriu, având în vedere că imprecaziunile din poemul respectiv, care m-au nelămurit și pe mine mult timp, reclamă un hermeneut, cum este Theodor Damian, care să aibă o triplă intuiție: poetică, filosofică și teologică.

Dacă autorul jurnalului nu ne oferă detalii despre geneza lucrărilor lui literare, în speță a poeziilor sale, aflăm în schimb care îi sunt lecturile în domeniu, strâns legate de contribuțiile lui în domeniul criticii literare. Scriitorul citește multe reviste de literatură, unele primite din țară, multe cărți de poezie sau proză, sau și de alt gen, și nu numai românești, ale literațiilor de aici sau din diaspora, ci și străine, în engleză sau în franceză. Cu generozitatea care îl caracterizează, dar și metodic, cu program, pentru a oglindi revuistic actualitatea literară și a face să circule și să se impună noile apariții, prezintă personal în revista *Lumină lină* multe din cărțile lecturate. După cum menționează, în nr. 3/2015 al revistei are, pe lângă o meditație, și șapte cronici de carte, toate de autori români. Unele cărți, pe care le cunoaște înainte de editare, beneficiază și de prefață din partea sa.

Aflăm date interesante și despre nașterea frumoasei reviste *Lumină lină/Gracious Light* în 1996, prin decizia lui Theodor Damian de a o înființa ca o continuare a unui *Buletin liturgic, spiritual, cultural săptămânal*, devenit insuficient, pe care, precizează autorul, „l-am înființat și publicat (eu cu Claudia exclusiv) la înființarea parohiei în aprilie 1993”. Inițial, revista a apărut lunar, dar, adunându-se prea mult material, necesitând mult timp pentru selecție și citire, editare, tehnoredactare etc., după câteva luni a hotărât să apară trimestrial. Pentru a înlătura orice echivoc privind rolul pe care l-a avut în înființarea revistei, al cărei director este din 1996, adaugă: „Pe drum, în această evoluție, de la început l-am inclus în redacție pe M. N. Rusu, prieten al meu, fapt care nu înseamnă că el a înființat buletinul, revista, cenaclul etc., așa cum se pare că vrea să clameze și, evident, prin efortul

Bisericii și al meu personal, financiar vorbind, nu al lui, am menținut apariția revistei, iată, timp de 20 de ani cu perfectă consecvență.”

Jurnalul oferă date și despre cenaclul „Mihai Eminescu”, a cărui activitate este reflectată și în revista *Lumină lină*. În fiecare an, zeci de scriitori care ajung din România la New York sunt invitați să-și lanseze cărțile în cenaclu, la fel ca și cei din diaspora. Autorul *Jurnalului* menționează că în 2015 și-au prezentat scrierile în cenaclu atât autori mai puțin cunoscuți, cât și nume consacrate, cum ar fi Doina Uricariu, Aurel Sasu, Maria Muguraș Petrescu (căsătorită Vnuk), Mihai Gălățanu, gazetarul Grigore Cartianu și alții. Amfitrionul ține la corectitudinea aprecierilor (dojenind și iertând prietenește și părintește pe doi dintre colaboratorii apropiați pentru unele atitudini imorale) și la menținerea prezentărilor la un nivel elevat (unui poet, M.G., punându-i condiția de a nu citi din textele lui pornografice).

În jurnal este prezentată și întâlnirea autorului, care a avut loc în 2015 la Alba Iulia, sub genericul *Zilele revistei Lumină lină*, cu scriitori din șase județe și din București, organizator local fiind scriitorul Virgil Șerbu Cisteianu. „Au vorbit în jur de 25 de persoane, fiecare în jur de 10 minute, prezentându-și revista sau proiectele literare prezente și viitoare, după caz.” Iată și o apreciere a întâlnirii: „Totul a fost frumos, intens, cordial, informativ. Un real succes, cu reale deschideri de viitoare colaborări între noi toți la nivel de publicistică în revistele noastre.”

Sunt evocate și alte întâlniri scriitoricești, de la New York, multe în casa ospitalieră a scriitorului, folosită uneori și pentru ședințele de cenaclu, altele care au avut loc la Institutul Cultural Român. Cele de la I.C.R. au fost cu Petru Popescu, „un om de caracter, care mi s-a părut pe cât de talentat, pe atât de modest”, apoi cu Ana Blandiana și Romulus Rusan, și ei „pe cât de valoroși pe multiple planuri, pe atât de modești”. Nu mai zăbovesc asupra altor activități culturale, organizate la New York, dintre care au devenit anuale Simpozionul „Eminescu” și cel dedicat Unirii Principatelor, acestea puse sub egida Academiei Oamenilor de Știință din România, Filiala USA, filială al cărei președinte este Theodor Damian.

Așa cum se potrivește unui jurnal, mai ales atât de dens, exprimările sunt concise și lapidare. O vizită la Editura Ralucai Tudor, Rawex Coms, unde avea o plachetă de versuri, este fixată în datele ei principale: „Acolo erau vreo 33 de scriitori pentru că apăruse numărul curent (lunar) al *Bucureștiului literar și artistic* și în fiecare lună când apare, gazda și redactorul șef Florentin Popescu convoacă o adunare de celebrare. Fiecare aduce ce poate (vin, mâncare) și se celebrează. Foarte frumos.”

O altă întâlnire, neliterară, dar de o tensiune extraordinară, care poate deveni literară, cu lupii, noaptea, într-o pădure de lângă Bear Mountain, în care se afla împreună cu soția și fiul, Andrei, este redată la fel de laconic, prin câteva elemente exterioare: „deodată am auzit toți trei un urlat de lup urmat de urletele mai multor lupi. Și nu departe de noi. Am început să ne

grăbim, apoi să fugim. Apoi am mai auzit urletele și ni s-a părut că erau mai aproape. Noroc că Andrei avea o lanternă și cu ea mai puteam vedea pe copaci semnele pentru a ști pe unde să mergem. E greu de descris prin ce am trecut.”

Mai menționez, totuși, pentru a înțelege mai bine cum e cu puțință risipirea și adunarea lui Theodor Damian pe atâtea direcții de afirmare, în afara calităților cu care e înzestrat și a buneii organizări a activității, a muncii intense, alternate și cu binevenite momente de relax, sprijinul neprecupețit de care se bucură din partea soției, doamna Claudia Damian, distinsă intelectuală de origine germană, dar care vorbește perfect românește, ajutor primit nu numai în plecările și sosirile sale la și de la diferitele deplasări, ci și în munca de zi cu zi, îndeosebi la tehnoredactarea revistelor de care se ocupă, ca și a multora din materialele lui personale.

Sunt instructive și referințele critice (selective) care însoțesc jurnalul propriu-zis, și datele bio-bibliografice ale autorului.

Un alt jurnal New York-ez ne convinge, încă o dată, că, prin neobosită sa activitate de scriitor și om de cultură angajat în afirmarea creațiilor literare românești, îndeosebi prin revista *Lumină lină* și cenaclul „Mihai Eminescu”, Theodor Damian a trasat și a întreținut exemplar, de aproape 30 de ani, un pod literar și cultural peste Oceanul Atlantic între scriitorii români de aici și cei de dincolo de ocean, pe care istoria literaturii noastre nu are cum să nu-l rețină ca pe un monument însemnat și impunător.

VALENTIN COȘEREANU

Am găsit un autor

Nu mi-au plăcut niciodată „lansările” de carte; nici ale mele, nici ale altora. Abia cunoscându-l pe autor, la Constanța, o inexplicabilă curiozitate m-a făcut, totuși, să-mi calc impulsurile inițiale și să particip la prezentarea volumului *Blues*, a lui Ștefan Caraman, apărut la editura Tracus Arte în București (2020). Am luat de bun elogiul cărții mai sus citate făcut de o poetesă constănțeană (al cărei nume nu l-am reținut), plecând cu autograful autorului pe volumul al cărui conținut ne-a fost prezentat drept *pastile poetice în proză*. Citindu-l, însă, am rămas surprins să descopăr în el cu totul altceva decât ceea ce se elogia la prezentare, fiindcă eticheta (pusă ca pe borcanele de compot), *pastile poetice*, mi-a indus oarecum ideea să le asociez cu cele din volumul *Paznic de far* al lui Geo Bogza.

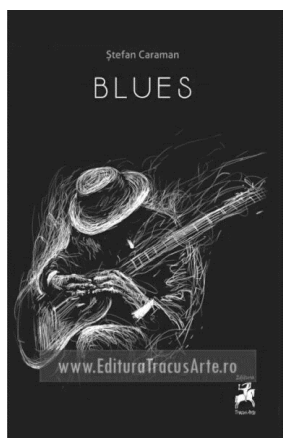
Ei bine, cărticica asta de 115 pagini e departe de ceea ce realiza altădată Geo Bogza, săptămânal, în revista *Contemporanul*. Departe de a fi instantanee ale lumii cotidiene surprinse în efemeritatea lor, așa cum sunt

cele ale *Paznicului de far*, conținutul prozelor (foarte scurte) ale cărții lui Ștefan Caraman sunt mai degrabă frânturi și stări ale unei vieți interioare, coborând în adâncurile abisale proprii, cu adevărat profunde, în care omul (înainte de toate) nici vorbă să poetizeze, ci, așa cum făcea Lucian Blaga, el *mărește a lumii taină*, taina sufletului său întors în propriul eu, pe fondul unui stări de *blues* abia perceptibil, dar atât de fin, încât numai cine știe să-l perceapă are privilegiul să-l savureze.

Restul, adică majoritatea cititorilor, iau din conținutul rândurilor ceea ce dăruiesc ele la suprafață. Și este bine, pentru că numai un autor cu substanță poate fi citit pe straturi de înțelegere. El, autorul, nu-și propune acest lucru, dar modul său de a transmite ideea aduce respectiva creație la citiri și deschideri multiple (aluziile la Umberto Eco, *Opera aperta* nu sunt întâmplătoare). În ultimă instanță, felul acesta natural de a se exprima este prin definiție corolarul unui autor autentic și nu o pasișă a poetizărilor de orice fel, cum adesea se întâmplă în zilele noastre la mai mulți (și, din păcate, chiar la cei cunoscuți) dintre autorii contemporani, pe care-i citești și din care nu rămâi cu mai nimic. Or, Ștefan Caraman, tocmai pentru că este un artist autentic te pune pe gânduri. Nici nu-i nevoie de mai mult, căci scurtele proze nu-și propun altceva decât ceea ce vor să transmită pe un canal de nișă.

În contemporaneitatea noastră imediată, când te uiți și vezi, dar numai cu atât rămâi, fiindcă doar imaginea (adesea consumeristică!) vrea să șocheze (dar numai atât!), iată și un autor care te face să te întorci în tine, împreună cu el, să-ți pui probleme și odată cu el să-ți contorsionezi sufletul, chiar dacă unele aspecte rediate cu atâta zăbucium interior sunt numai ale lui, în mod particular. Și asta, pentru că odată cu el, așa ca-n Petrarca, cobori în bolgiile din coșul pieptului său, stârnindu-ți ție însuși fie iluzia amintirilor, fie gravele probleme ale propriei tale existențe. Nu e deloc puțin lucru. Iar cine ia rândurile cărții drept *pastile poetice*, prin definiție superflue, nu va rămâne decât, așa cum spuneam mai înainte, cu praful Saharei, cel de deasupra, care se plimbă formând dune, uitând (sau chiar neștiind) că dedesubtul lor, „dunele” acestea conțin, mai jos, același nisip în adâncimi de neclintit. Fără a mai vorbi de faptul că altădată, sub ele, vor fi fost câmpii înverzite.

Deși despărțită în proze scurte, cu titluri ca atare, dar ca și cum se adresează unui necunoscut *man* (în sensul lui: *ascultă, omule, oricare-ai fi tu... Eu îți povestesc despre... Tu crezi ce vrei...*), cartea este un întreg, deși trece în revistă prin tonuri când grave și sumbre, de un clocot instinctual, ca oala în fier, când suav și delicat ca țărâitul greierului pe care-l auzi (dar nu-l

vezi) în iarbă, ori ca sunetul chitarei ascuțit și fin, pierdut în finalul *blues*-ului unui *Don Juan* pasionat, delicat și detașat totodată, unul care, în fond, uitându-și publicul, îl atrage prin acel *nu știi ce* romanțios și realist, ca ghemul Ariadnei în labirintul multiplelor saga concentrate în parfumul unor esențe atât de tari, încât parfumul lor să-ți rămână ca o meditație întâmplătoare, seara, înainte de a adormi, ca un balsam incitant sau ca o vată acoperindu-ți ochii. Așa cum spune Eminescu, totul *pleacă din inimă și ajunge la inimă*. Restul e tăcere. Chiar dacă una plină de înec sau de zâmbet. Ori de rictus amar.

În tot acest răstimp, Ștefan Caraman cântă cu spatele la scenă, deși nu-l dă timiditatea afară din casă. Dimpotrivă. El este atât de anormal în normalitatea sa, încât (aici e marea problemă) „deși locuiește în orașul” său „de o viață”, el se trezește „de la o vreme străin, nepoftit și incomod”. Dar nici nu poate pleca, „pentru simplul motiv că nu poți pleca dintr-un loc în care, de fapt, nu te afli” (*Cuvânt -Înainte*). Și așa este, căci din dedublarea aceasta pornesc toate.

Autorul *Blues*-ului se descoperă când stăpân pe el, când „vândut” altora (chiar tuturor), pe care-i adastă în suferința trăită până la cutremurare lui însuși, surprinzându-i și surprinzându-se atunci când, dând la o parte spuza de pe cărbunii altădată aprinși, focul mocnirii lor nestinse încă, punându-și pe tipsia de argint a rândurilor scrise dintr-o suflare (chinuit altădată), omul care emană din propria personalitate hărăzită de Dumnezeuul său spiritual: omul care iubește, cel care urăște, cel plin de plictis și de rare prietenii, pe care acum, la vârsta îndoielilor necesar carteziene le-a aruncat cumva în gunoiul amintirii, dar de dedesubtul lor încă se mai simte, la apropiere, căldura unui interior pe care nu ai cum s-o treci cu vederea.

Exasperarea repetițiilor vieții, așa cum se desprinde din volum (aș zice mai degrabă carte de învățătură), pe mine, unul mă duce cu gândul la Evtușenko, cel din poezia *Boala vârstei*: „Ne este oare hărăzit din naștere / Acest hotar, cel mai hain din toate, / Când nu mai avem parte de cunoaștere, / Ci doar de repetări disimulate ? // Oare în loc să explodez, curmându-mi somnul, / Voi accepta, topindu-mă încet / C-am răposat odată întru Domnul / Și acum mor, adică mă repet ?”

Că este așa și nu altfel, o spune explicit chiar „prostul” de Caraman și o spune atât de bine și de simplu, încât îți vine să-l plesnești figurativ cu cine știe ce epitet neconvențional: „lucrurile se tot repetă de la o zi la alta, de la un song la altul, de la o viață la alta” (*Hello, boys n'girls*). Și tot aici autorul întoarce pe dos spusele lui Eminescu într-o scrisoare către sora sa, Harieta: „E mult de-atunci, Harietă, de când ne țineau moșnegii pe genunchi și ne spuneau povești... Ne naștem și murim cu ele. Povești sunt toate pe lumea aceasta.” Ștefan Caraman întoarce totul pe dos, spunând: „...poate că poveștile adevărate nu au nevoie de oameni, ci de lipsa lor...”

Numai că el, Ștefan Caraman, artistul, anunță în neconvenționalul *Cuvânt-înainte*, că „Man, abia acum încep, de fapt, să cânt”. Pentru că atât

i-a mai rămas din fragmentul ăsta marginal de viață. De ce? Fiindcă se simte aici, încă aici, „asemenea unui cântăreț de blues la finalul programului său dintr-un local sordid” (luați totul ca pe o metaforă, dar pe care autorul o trăiește / o simte cu toți porii, cu toți mușchii, în toată fibra sa), „când toți se cară acasă și îl uită”. Căci lumea toată s-a întors pe dos, cum el însuși e așisderea.

Din carte răzbește totul: faptul că lumea a întors spatele lumii, așa cum se întâmplă în tot restul rândurilor care urmează. Dar Caraman artistul nu vrea să-și întoarcă spatele sieși; prin urmare, el se întoarce la un bis al sălii să-și cânte cântecul de lebadă, pe care (în ascuns) l-ar dori cât mai productiv și mai consistent. Nu de alta, dar pentru că-l doare totul: iubire/neiubire, viață/neviață, cântec/necântec etc. Așa e el și punctum. Și se comportă ca atare. Cum? Să vedem.

El constată că, întocmai ca în metafora cinematografică a filmului *Un bărbat și o femeie*, cu Anouk Aimée, „Lipsește ceva, deși întâlnești o grămadă de oameni, îi ascuți, le vorbești, te ascultă, vin, pleacă, iar vin, iar pleacă, însă, invariabil, la un moment dat rămâi singur cu tine însuși și afli că, în continuare, lipsește ceva, te urmărește, e ca un câine de pază, fantomatic și tăcut, mereu lângă tine, mereu atent la mișcările tale...” (*Lipsește ceva*). Întocmai cum acolo, în film, personajul urmărit continuu de câinele său, pe malul mării, autorul *Blues*-ului este urmărit de gândurile sale, pe care le înșiră ca rufele puse la uscat în bătaia vântului, luminate de soare, căci au fost bine „clătite”, iar el stă lângă ele ciupind din când în când corzile chitarei, cântând rufelor până se usucă. O face detașat, ca și cum ar mânca un măr, ca și cum...

Spuneam înainte că, deși despărțite și cu titluri proprii, prozele acestea au o fluiditate singulară și continuă prin același repetat *man*, adresat nimănui, de la început și până la sfârșitul cărții, *man* repetat obsedant, dar fără să deranjeze, de 95 de ori. În special acest cuvânt, dar și fondul *blues*-ului dă alura întregului unei cărți pe care arareori o întâlnești. La tot pasul întâlnești, nu platitudini, nici cuvinte care să sune din coadă frumos, căci aici se vorbește adâncit „despre cât de schimbați par oamenii care, de fapt, nu se schimbă niciodată” (*Acum*), despre „viețile noastre” care sunt „de un haz imens”, de „o simpatcă farsă” (*Mi-ar fi plăcut*), sunt, în ultimă instanță, nimic altceva decât transmițătorul unui *blues* pe care cineva (dar și noi toți) îl vom „asculta cu ochii larg deschiși” (*Acum*).

Chiar dacă la început cartea îți lasă impresia unui *fragmentarium* (cum, de altfel, și este) ea devine, înaintând în lectură un tot, o *panta rei*, al cărei șușotit îl poți adăsta stând la marginea râului, atras lunatec de susurul măruntelor valuri. Iar atunci când scrie despre chitara lui, autorul ne duce cu mintea la Nichita Stănescu, descriind pușca: simplu, fără întorsături de frază, căci ea este chiar Cântecul, cu literă mare: „Aceasta este chitara mea, acestea sunt corzile ei uzate, acesta este griful decolorat și cojit...” (*Aceasta este*), iar cântecul ei e unul pe de o parte trist, pe de alta plin de speranță, căci în ciuda

urâteniei lui conștiente, *songul* pe care i-l cântă unei femei iubite se simte „tradus” în cuvinte de genul: eu plec, tu rămâi să dai altcuiva dragoste, putere, inspirație. „Și totul în ritm de blues, așa ca-n ‚Bohemian Rhapsody’, când Freddy cântă stins ‚nothing really matters’...” (*Baby*).

O sumbră perspectivă asupra a ceea ce ne-am obișnuit să numim viitor, când în fapt timpul clepsidrei s-a scurs, o dau rândurile din *Nu vă agitați*. E sensul voit al ideii formulate prozaic: nu vă agitați fiindcă tot acolo ajungem. Totul se rezumă le cele 30 de secunde în care sperăm să fie altfel decât ce știm noi și va fi, într-adevăr, altfel, dar nu unul la care am fi râvnit.

Altădată, un prieten pierdut stătea *Pe scaunul acela* ca o amintire, ca un refugiu în propriul corp. O dată. Altă dată, moartea îl (și ne) vizitează prin senzații, încât îi simte trecerea: „noi nu am văzut-o dar sunt sigur că ea ne-a privit, ne-a privit și-a zâmbit” (*Astăzi*). Tristeți provinciale, orășenești, *spleen*-uri adumbrite de mucegaiuri și noroi, tristeți cutremurătoare, dar și superficiale, toate sunt, ca să zic așa, reciclabile în cartea aceasta (*Vezi Când pleci*) și toate pentru că „Ești atât de prost” (n-o luați de bună, dar...) pentru că „atunci când deschizi gura ca să vorbești din ea nu îți ies cuvinte ci fantomele lor...” Da, fantele lor, pe care le-am auzit la lansarea cărții, când a autorul a vorbit și am simțit că în omul acesta există ceva *altceva* decât obișnuit.

Am simțit atunci cum unui astfel de autor de *Rapsdody in blue* gershwin-ian, de data asta formulat în cuvinte potrivite, i se vede pe față (chiar așa, cea plină de șerpi brăzdători) copilăria ca o fotografie în sepia: un copil care arată lumii o carte; pe atunci nu-și scrisese *Blues*-ul, căci era prea mic și se gândea la cu totul altceva. O fi fost Jules Verne? O fi fost altceva? Numai Dumnezeu știe, căci nici copilul nu-și mai aduce aminte. El știe doar de „aparatură cu fața de pânză și cu tranzistori așezat de tata sus pe un stativ, noaptea când se ia lumina și camera e luminată doar de flăcările din sobă sunetul slab, în casă e cald, adormi și te trezești brusc într-o noapte, altă noapte, plimbând degetele pe griful unei chitare...” (*M-am născut*).

Și, deodată, totul se taie ca un cap regesc într-o ghilotină moartă, când revolta, ca albia unui râu în cursul torentului, izbucnește: „...cum e când te doare, când ridici pumnul, când vrei să-l strângi, când descoperi că e slab... știi cum e, știi, man?”

Ce să mai zici la astfel de trăiri? Constați și treci mai departe, căci și el e om (el, Autorul). Și el iubește și suferă, ca un trăitor mai trăitor decât omul obișnuit. Coardele lui sunt coardele chitarei înfipite în inimă și acordate cu degetele de la picioare. Așa e el. El re-trăiește o iubire pierdută (*Vezi* *prea cruda Am iubit-o*) cu atâta patimă, încât nici moartea nu prea mai vine să-l ia. Moartea care-l zărise o vreme.

De ce? Pentru că moartea însăși e speriată de o iubire pierdută, cutremurătoare, trecută în fibra unuia care nu mai știe ce-i cu el, dar nu într-atât încât să fie luat. Deși *Toți suntem puțin luați* (Adu-ți aminte de Pitiș). Iată o mostră: „... acolo, în parcare mare și albă din fața spitalului, mi-am

petrecut ultimele luni, privind spre fereastra salonului în care mi-am închipuit că este internată, i-am scris așa până a murit, ultimul ei mesaj a fost asta, „când o să scrii despre noi doi (pentru că, dacă nu o faci, mori, iar tu nu vrei să mori), scrie ca și cum n-ar fi fost...” (Am iubit-o).

La omul Caraman vine timpul a toate și înțelegerea a ceea ce-i spunea altădată unchiul, atât de simplu și de firesc: „tu știi cum trece vremea asta, băi nepoate, băi?” (Acum mulți). Și totul se derulează de la sine, odată cu trecerea acestui timp: „le aveam pe toate acestea chiar dacă în vis, apoi am simțit că-mi pierd memoria, asta simt și acum, astăzi mă întreb dacă mi-am pierdut credința...” (În fiecare an). Câteodată, autorul ne duce cu gândul la eminesciana „Și vremea-ncearcă în zadar / Din goluri a se naște” (Vezi *Îmi plac nopțile*).

Stăpânul acestui inel de Blues, unul special, zugrăvește colorat tot felul de iluzii: pe aceea intitulată chiar *Dragostea la prima vedere*, pe cea a omului bun („nu te apropia nimic de el decât nemăsurata sa bunătate în care, ca și în bunul Dumnezeu, nu trebuia decât să crezi”); despre cum nu mai cântă „pentru nimeni când localul e gol” (*E despre atunci când*), gol ca lumea de care este înconjurat, despre cum *Oamenii mari nu mor*, lucru care-mi aduce aminte de ceea ce spunea Călinescu despre Eminescu („Nu nutrea nici o aspirație pentru sine, ci numai pentru poporul din care făcea parte, fiind prin aceasta mai mult un exponent decât un individ”).

Înaintând în lectura cărții de Blues ai surpriza să găsești un *Srigăt* ca-n tabloul lui Munch (*Nu-mi trebuie nimic*) sau în rândurile intitulate *Înainte de a începe programul de astăzi*, să simți cum totul curge (se aude) ca o litanie pe malul mării (poate pe cel al Dunării, căci Ștefan locuiește în Tulcea), să auzi vuietul laitmotivic al nisipului foșcând, căci el îți cântă despre cum se scurg toate din unele în altele, îți cântă despre bufonerii frivole (*E frig*, dar și *Privește cum*) și despre singurătatea unui tren în gară (*Fosta iubită*), despre iubirea ce-i face crampe la stomac (*Azi n-o să cânt*).

Filolog fiind, nu pot, de asemenea, să nu-mi aduc aminte de Ibrăileanu, cel care spunea în *Adela* că iubești o femeie atunci când nu știi să explici *de ce* o iubești, căci iată ce citesc în câteva rânduri intitulate *Știi că*: „o iubești nu atunci când îți se dăruiește, ci atunci când dispăre înghițită de tăcerile insuportabile de după o luptă, când o cauți, nu o găsești, când nu te mai găsești nici pe tine...” Totul exprimat simplu, așa cum spuneam și cum autorul însuși o spune în *Acest cântec*: „pentru că nu e nimic de spus, man, atunci când privești în ochi un om pe care îl iubești”. Mai e de spus ceva? Cine are acest curaj? Cine ar face o asemenea nedreptate atât de flagrantă, încât ar ajunge la cer ca fumul țigării fumate de Ștefan Caraman, fum care nu-l deranjează nici pe Atotputernicul, deși pe pachetul de țigări al autorului scrie că „tutunul dăunează grav sănătății!”

El știe că, așa ca în poezia lui Blaga, va intra, ca toții muritorii, „în ciclul lor, / în ciclul elementelor”. Nu e speriat la gândul acesta; privește detașat, cu oarecare normalitate, deși, prin creație, s-ar duce și el „să moară

(doar) puțin”, cum spunea Marin Sorescu despre poetul nostru nepereche. Chiar nepereche. E dorința oricărui artist autentic (*Vezi N-ai să crezi, man*), dar e și el om ca toți oamenii care, „în tramvaiul 41 toată lumea poartă căști și ascultă zgomotele interioarelor prăbușite”. Norocul lui e faptul că „numai femeia tânără și cu mine nu purtăm căști”. De ce? Pentru că n-au nevoie. Ei au muzica lor interioară. Nu e nevoie de boxe amplificatoare. Ei aud „la rece”. Ei ascultă într-un mod similar cu „e ca și cum i-aș spune că mă doare dar nu știu exact ce...” (*Iubita mea de departe*). Ștefan surprinde, în fond, nimic altceva decât „clipa cea repede ce ni s-a dat” (*Am avut un vis*).

Cât despre dedublările abordate repetitiv în temele oglinzilor („oamenii sunt ca oglinzile, te așezi lângă unii și te vezi urât, lângă alții te vezi prost, iar lângă alții te vezi neclar”), ele nu se rezumă doar la mult cunoscuta (și uzitata) imagine, căci autorul adaugă: Pe ceilalți, lângă care te vezi întreg, „nu e nevoie să îi cauți, trebuie să fii doar atent și, dacă e posibil, să ți-i apropii” (*Pentru că*). Un corolar al întregului în această privință ni-l dă (de data aceasta genial) Eminescu în manuscrisul 2287, f. 15r.: „Capul unui om de talent e ca o sală luminată, cu pereți de oglinzi” (*Vezi textul întreg, Merită*).

Întâlnești câteodată în scurtele proze, așa cum se întâmplă în *Stă singură*, imagini de un autentic Toulouse Lautrec, numai că personajele caramaniene ies din staticul afix, plimbându-se prin fața noastră odată cu povestea relatată; de la imaginea femeii care „își ține bărbia într-o palmă, iar cu cealaltă mână mângâie dunga paharului cu vin din față”, la cinetismul dialogurilor celor doi: „iar eu îi vorbesc, îi vorbesc când plătește cu bani mici, îi vorbesc când se ridică și pleacă, pleacă însoțită de vorbele mele necredincioase ca de o haită de câini vagabonzi mușcând-o de picioare...”

Cât despre tragismul existenței omului contemporan citim rânduri care, departe de tot ceea ce înseamnă „pastilă poetică”, ele devin subiect de meditație cu tine însuși, atunci când (așa ca-n *Da, man*), „nimeni nu mai e prieten cu nimeni, pentru că nimeni nu mai știe să fie prieten cu sine, nimeni nu mai spune adevărul celorlalți pentru că nu mai găsește adevărul pentru sine, nu mai e nimic sfânt în cuvinte, iar cuvintele nu mai au greutate, ci doar otravă pe care ne-o insuflăm unii altora într-un tablou fetid, pictat parcă de Eugen Barău...”

Găsim în aceste meditații extravagante și puternic personalizate simetrii care duc adesea spre experiențe de viață personală, de care autorul nu poate scăpa, reluându-le ca pe un măr otrăvit or savurându-le ca pe o pară coaptă și zemoasă, dată în pârg (*Baby*). Or, dimpotrivă, trăind „așa cum așteaptă o tumoare să îi vină vremea să te omoare”, ca în *Un ins*. Nu sunt excluse nici dansurile ca-n *Zorba*, mult cunoscutul *Zorba*, românul, cel din *Cânt*, unde „lupta cu mine însumi e mai bună decât mine”, fiindcă totul e ciclic, totul se reia la infinit, „iar noi, oameni botezați” (vezi Maria Tănase), ne lăsăm pradă conveniențelor lui „să nu faci așa !”, ca în *Mi-au cântat*, tocmai atunci când singurătatea bate la ușă (*Astăzi e ziua mea*).

Să te complaci în alcooluri, *Dacă vrei să mori*, nu este nici asta o soluție. Toate devin de la o vreme amintiri încetoșate (*Baby*), aparatul de filmat se retrage ușor, până când, într-o zi, vei dispărea și tu ca om și vei rămâne poate „un nume iscălit pe-o carte”, o carte, pe care „robul a scris-o, Domnul o citește”, cum spunea bătrânul Argezi...

Iar pentru bis, așa cum își intitulează Ștefan Caraman ultima proză din carte, UN SFAT: Să nu repeți cartea aceasta prelungind-o cu o alta. (Poate doar în *blog-ul tău*). Nici lui Petru Creția (!) nu i-au ieșit *Oglinzi-le ca Norii*, pentru care a stat într-o mansardă zece ani, privind cerul.

N B: Nu uita teatrul, căci nici el nu te uită...

ANCA SÎRGHIE

Habent sua fata libelli

Am urmărit creația poetică a lui Victor Albu pornind de la borna altitudinii recentului său volum, *Dorm într-o coajă* (Editura Techno Media, Sibiu, 2020), lansat la Muzeul Național al Literaturii Române din București, la care i-am scris și o cuprinzătoare prefață, spre a fixa pragul atins după două decenii de prezență publică. De la această cotă am glisat spre plachetele precedente. Deloc pripit, în prezent autorul vede în exercițiul creației un nou *modus vivendi*, unul ce incumbă o majoră responsabilitate față de slova scrisă. În lumea împeștrită a începutului de secol al XXI-lea, autorul acesta face parte dintre ființele rare pentru care poezia nu este o profesie, ci un *état d'esprit*, o stare înaltă, care poate să le ferească de nevolniciile existenței. Asemenea poeți sunt tutelați de un duh al creației, care îi aduce mereu într-o ipostază de căutare în labirintul sinelui. „Mă tem” – își mărturisește frământările existențiale Victor Albu – „de tulburări ancestrale, de liniști necuvenite, de gândul neștiut. Dau târcol cojii sub care am sălășluit cândva. Apoi mă pregătesc de o nouă năpârlire. Ca de o renaștere. Sau ca de o altă moarte. În viețuirile mele pământene am asumat de câteva ori moartea. Ca pe-o opțiune de a dărâma șandramaua. De a da cu oiștea în gard. Mănat de bivoli lunatici, am spart blestemul conturului perpetuu și m-am adâncit în doruri de liniște veșnică” (*Oglinziri*).

În 2 iulie 2021 la Muzeul Național al Literaturii Române din București s-a desfășurat un adevărat regal al cărții. Lansarea volumului *Dorm într-o coajă* de Victor Albu a fost susținută de criticii literari Anca

Sîrghie, care a și moderat reuniunea, Aurel Goci și Nae Georgescu, fiecare dintre ei aducând câte un punct de vedere inedit. Programul a continuat cu recitalul realizat de actorii Doina Ghițescu și Sergiu Cioiu. Prezent la eveniment, președintele Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, Doru Dinu Glăvan, a salutat noua apariție editorială a lui Victor Albu și a oferit o „Distincție” onorantă doamnei Anca Sîrghie pentru prezența Domniei Sale, timp de aproape cinci decenii în presa din țară și din străinătate.

Citând pe Artur Bonus cu formularea celebră „Cărțile sunt pentru oameni ceea ce sunt aripi pentru păsări!”, Anca Sîrghie o propune ca temă de meditație pentru generațiile care se ridică astăzi, când soarta paginilor tipărite pe plan mondial pare tot mai confuză și precară. Prezentarea propriu-zisă a cărții *Dorm într-o coajă* a fost preludiată de un necesar CV al autorului ei. Victor Albu a deschis ochii săi, curioși să înțeleagă lumea, pe plaiuri sibiene la 20 iulie 1951. În Orașul de pe malurile Cibinului, și-a început școala la Liceul „Gh. Lazăr”. Pentru că prima clasă specială de matematică, unde se înscriau elevi din toate celelalte licee sibiene, se constituia la Liceul „Octavian Goga”, se decide să intre și el acolo. Dar nu era defel dispus să facă eforturi deosebite pentru studiu, drept care trece prin liceu „ca găscă prin apă”.

Un demon ori un înger al plămădirii cuvântului sub pecetea poeziei s-a manifestat chiar pe la finele liceului, când adolescentul face primele încercări certe de a îmbrăca în cuvinte simțirea sa. Putem aprecia că acum încep căutările lui conștiente în labirintul sinelui. În 1970, el debutează în *Tribuna Sibiului* an III, nr. 737, din 5 iulie, p. 3 a suplimentului *Tribuna literară și artistică* cu ciclul de poezii *Cântece de la apele Ștezii*, care îl recomandă ca vâstar de spirit al mărginenilor, ucenic al lui Octavian Goga. Motoul ales de licean pentru cele 10 poezioare este edificator în acest sens: „la hanul cu trei pruni din drum de țară/ a tras un menestrel să moară...” Nu lipsește din formularea sa un iz umoristic, ce răzbate dincolo de admirația față de marele său model în acele momente dintâi ale edificării sale poetice. Victor citea pe Octavian Goga, dar și pe Serghei Esenin, de care se simțea atras. Cel de-al zecelea „Cântec” este și cel mai izbutit: „Ce răzvrătiri îmi fulgeră prin vine / urcându-mă de la Avram până la tine / cu cumpăna adusă sus, în lună / cercându-mă, săpându-mă fântână / umplându-mă sub aripă de deal / cu dor de Ștează – apă din Ardeal.”

Amintirea aceluia moment rămâne neștersă: „Am trimis la redacția *Tribunei Sibiului* un plic cu câteva poezii grupate sub titlul *Cântece de la apele Ștezii*. M-au debutat în suplimentul literar, care apărea săptămânal în interiorul ziarului. Am câștigat atunci primii și ultimii mei bani din poezie. Dar mult mai important a fost câștigul oferit de D’na Gușu. Profesoara mea de română a descoperit astfel talentul ascuns al elevului ei, m-a adjudecat cu dragoste posesivă, mi-a făcut o reclamă nesperată în școală. Multe colege umaniste s-au perindat pe la ușa clasei, unele au reușit să treacă de coajă, altele nu.”

După mai multe peripeții pregătitoare, decizia de a-și croi un drum pentru viață l-a purtat la București, unde a urmat, mai mult din întâmplare, Facultatea de instalații pentru construcții. S-ar putea crede că o profesie pragmatică, cum este cea de inginer proiectant în instalații electrice, trebuia să-l țină pe Victor Albu departe de simțirea întru frumos estetic. Totuși el era și un inginer al poeziei și corespondența purtată cu Gherghinescu Vania de la revista *Astra* din Brașov îi întărește convingerea că, orice profesie va face, până la urmă poetul va învinge.

Ceea ce Victor Albu a strâns în sertar a devenit volum său de debut *Perpetuum mobile*, publicat la Editura Albatros. Amintirea poetului este edificatoare: „Volumul a apărut în 1999, când aveam 48 de ani. A fost lansat la Târgul Gaudeamus... Doamna Dimisianu, directoarea editurii, se învârtea ca o cloșcă în jurul autorilor. Sigurul care a simțit emoția ce mă devasta a fost Adrian Năstase. Lansa și el la standul Editurii Albatros o carte despre evenimentele diplomatice la care a fost martor ca ministru de externe. M-a atins liniștitor pe umăr și mi-a șoptit: „O să fie bine”. La sfârșit mi-a făcut cu ochiul („...Ți-am spus că o să fie bine!”). Am făcut schimb de cărți cu autografe (pe-a lui mi-a furat-o cineva din bibliotecă), de telefoane, apoi drumurile ni s-au despărțit.

Deloc predispus să preia modelele altora, el își căuta propria formulă lirică. Au urmat după un răstimp *Dincolo de Rai*, 2008, și *Cascadele dulci*, 2009, plachete publicate de Editura Eminescu. Lansarea celor două volume s-a organizat la Bibliotecă Mihail Sadoveanu din centrul capitalei, în prezența doamnei Silvia Cincă de la Editura Eminescu, prezentatorul fiind poetul Traian Coșovei, care a vorbit consistent, concluzionând că Victor Albu este „un optzecist răătăcit.” Și aprecierea venea de la un autentic participant la „generația în blugi”, poet consacrat, fapt care l-a îndreptățit să continue.

Răspunzând sugestiei unei profesoare de la facultate, Mariana Filimon, ea însăși poetă, autoare a unor versuri pentru copii, Victor Albu o va căuta la redacția revistei *România Literară* pe Constanța Buzea, scontând pe aprecierea de care se bucurase cândva, în studenție. O citea cu interes, chiar socotind că versurile ei sunt mai consistente, mai profunde decât cele ale soțului ei, Adrian Păunescu, atât de ambițios în a se impune grabnic. La ora din ziua fixată, tânărul înarmat cu volumele recent apărute se înfățișează la redacție, fără să țină cont că era gripat, căci nu voia în raptul capului să piardă șansa ce i s-a dat. După o îndelungă așteptare, poeta sosește elegantă, cochetă, dar cu o indispoziție pe care nu i-au alungat-o nici florile oferite într-un mare buchet, nici plachetele încredințate de invitatul ei. Singura promisiune fusese aceea că la rubrica Poșta redacției va fi formulată o apreciere pe marginea volumelor oferite. Un mugur de speranță mai exista, așadar. Într-un târziu, când și-a descoperit numele în comentariul poetei, aproape întregul text se referea la supărarea că musafirul venise bolnav de gripă la redacție, ca în final, cu totul neargumentat, să se găsească

stigmatizarea că în fapt Victor Albu este „un poet veleitar”. Mult prea curând apoi, a sosit vestea că poeta Constanța Buzea a murit.

Abia în 2013, respectiv după alți 4 ani, el se decide să publice *Ultima luncă*, volum apărut la Editura Tracus Arte. Se poate observa ușor că autorul a fost acceptat de edituri cunoscute și prestigioase, ceea ce ar fi putut să-l încurajeze. Totuși, Victor Albu nu dă semne de precipitare, ci dimpotrivă. Abia după alți 7 ani de caznă zămisliitoare, dând sens acestei cifre simbolice a creației, apare acum la Editura Techno Media din Sibiu volumul *Dorm într-o coajă*, cu un titlu incitant. Prefața volumului îmi aparține, iar imaginile grafice sunt realizate de Bianca Mihaela Stiniguță, care ilustrează mesajul unor poezii, particularizându-le ingenios.

Cele 60 de poezii se împart în capitole: I. „Pământul altfel”, II. „Rana uimită”. III. „Mi-e somn de tine”. În proiectul autorului dornic de inovație, titlurile nemajusculate, punctuația minimalizată lasă cuvântului forța sa nudă, în care el crede. Un exercițiu de proiectare a sensurilor în imaginarul slovei, una austeră, se conjugă fericit cu sincoparea ritmului clasic. Autorul nu ține la armonia cultivată de marii poeți, de la Eminescu la Coșbuc, Goga și Arghezi, ci croiește o structură prozodică nouă, una singulară, programatic atipică, „informă”, cum o numesc specialiștii. Să nu uităm că Lucian Blaga contrariase pe membrii Academiei Române cu poezia sa în versuri albe. Așadar, calea era deschisă noilor generații de plămăditori ai cuvântului, dornici de inovații. Victor Albu este unul dintre ei.

Motivul tutelar al volumului, „coaja”, deține semnificații pe cât de diverse, pe atât de inedite. Poezia *în largul icoanei*, unde apare șocanta formulare „jupuim cu teamă / cojile pe sfinți”, poartă în ea preluđuile extincției. Imaginea aceasta de rezonanță existențial-religioasă amintește de textul „Schimbarea la față” din volumașul anterior *Dincolo de Rai*. Victor Albu trimite la o altfel de metamorfozare a ființei umane, cea prin credință religioasă. În poezia *Pedepsit* din placheta *Cascadele dulci* autorul se întrebă: „nu știi cine va sparge / coaja luminii”, creând una dintre cele mai izbutite imagini ale sale.

Alăturările la nivel lexical sunt curajoase adesea. Nu putem decât să-i admirăm aerul ozonat al inspirației, cum îl descoperim în slovele selectate cu parcimonie și cu har. Dimensionată oniric, „coaja” apare, spre exemplu, și în poezia *căpșuna flământă* din noul volum, unde meditația este centrată pe imaginea din versurile „în scaunul de răchită / rămâne doar coaja / visului tău despre tine”.

Poetul își refuză depănările largi de imagini, fuge programatic de podoabele cuvântului. Încearcă voluptatea de a restrânge poezia la esențe, simțind că fiecare cuvânt își este suficient sieși, pentru că are forța sa deplină de expresie. Cuvântul poate fi frumos mai ales dacă îl savurezi în singurătatea lui, mustind de sensuri tainice. Căutarea lor devine o aventură ispititoare. Versurile se alcătuiesc din imagini ce nu comunică necesarmente între ele. În caligrafia atentă a poetului, uneori, ele își refuză chiar și

vecinătatea semantică. Realitatea este că rar am mai văzut o asemenea singurătate bogată a cuvintelor, care par să răspundă dictonului francezesc *Les bons parfums dans de petites boites*. Poetul se îndepărtează de Animus, ca să facă o terapie Animei. Negreșit, pentru Victor Albu scrisul a fost un mod de lustrare, căci prin purificare el, poetul, se înalță la starea de creație cu ajutorul cuvântului, forjat spre a fi adus în stare de incandescență și savurat cu încântare. Imagini tehnice palpabile, cum este „Amurgul / lunecând ca / o bielă / bine unsă“, susțin o plajă meditativă de cugetări, precum cea din formularea „perfectiunea / nu durează la / nesfârșit // doar amintirea / ei e veșnică...” (*bielă*).

Inspirate din cotidian, imaginile explodează în spectrul auditiv: „ascult caldarâmul / ce tropăie-n noapte / sub torente / de ploii voluptuoase.” Alteori, ca în poezia *potecă de Brahms*, autorul dovedește că are cultul vizualului: „cerul atârână / greu / la șoldul amiezii”. Operând cu o *ars combinatoria* singulară ca asociații de imagini, Victor Albu uimește cititorul poeziei *comerț perisabil* cu comparația „filozofii prin târguri / vând esențe de / înțelepciune ca pe / o respirație / de egretă pură.“, imaginea atât de grațioasă ducându-ne involuntar cu gândul la blagiana *Mirabilă sămânță*, dar fără a detecta vreo imitație. În voit dezacord semantic cu euforia abia creată, strofa următoare se centrează oximoronic pe privirea nătângă a celui ce-și descifrează „nimicul din / palma stângă.” Iată un moment al lucidității concluzive.

În ariergarda inovațiilor postnichitiste, unii poeți ai epocii noastre fracturează versul, care își pierde unitatea, ce asigura altădată armonia slovei românești atât de mult râvnită, spre exemplu, în epoca romantică eminesciană. Și nu numai în aceea. Versurile albe ale lui Victor Albu au această caracteristică, ținând de programul, de viziunea lui lirică. Autorul este un constructor de imagini, cel mai ades metaforice, pentru care cuvintele sunt doar mortarul edificării, unul ce păstrează forțe telurice. El are propria matrice în care așază zbaterea de aripă a inspirației, una esențializantă ca metaforă.

Noul volum al lui Victor Albu uimește prin spectacolul limbajului ce se dorește susținut de agramalitatea specifică postmodernismului, cu scrierea cuvintelor după punct cu minuscule, chiar cu eliminarea punctuației, care în optica autorului ar întrerupe fluxul imaginilor. Iată un mod de a implica cititorul în procesul perceperii cuvintelor care în solitudinea lor dovedesc puterea de a transmite doar ele, singure, trăirea poetică. Tocmai de aceea, devine o impietate încercarea de a dirija înțelegerea versurilor ce susțin bolta poeziei lui Victor Albu. De aceea, ea solicită un dialog direct cu fiecare cititor în parte. O realitate ce face orice explicare superfluă și îndeamnă la asumarea deplină a lecturii.

Ce soartă are noul volum în evoluția creației sale lirice? *Habent sua fata libelli* spuneau latinii. În plină pandemie, noul volum de autor al lui Victor Albu a beneficiat de semnalări repetate la reuniuni prin zoom ale unor

cenacluri internaționale. La cea din 27 martie 2021 a Cenaclului „Destine literare” de la Montreal, Canada, în prezența virtuală a peste 50 de participanți, cartea a fost comentată de subsemnata și din cuprinsul ei actorul Sergiu Cioiu a selectat versuri reprezentative. Fără îndoială, că din cele două decenii scurse de la prima apariție editorială, acesta este momentul cel mai fast din evoluția poetului, unul de deschidere internațională și de succes la public.

Într-o perioadă confuză, când cuvintele anticului Pliniu cel Tânăr „Trebuie să citești mult, nu multe” ar putea busola generațiile în plină formare ale zilelor noastre, căutarea frenetică a acestui sculptor în gând și în slovă dovedește faptul că el intuieste necuprinsul din cuvânt, ferit nu numai de schema vechilor definiții ale poeticului, ci și de modelele excentrismului nostru contemporan, din așa-numitul postpostmodernism sau douăzecism etc. Ca atare, Victor Albu nici nu-și încarcă inutil cuvântul, ci-l lasă singur, provocându-l să-și arate inefabilul. Este o linie pe care puține sunt performanțele similare în lirica românească actuală. Este ceea ce mă determină să am încredere în dalta cu care sculptează poetul acesta în fildeșul clipelor.

LUCIA SAV

Revedere (2)

*Te-am regăsit ca-ntotdeauna: singur.
Mai ostenit erai, mai aplecat în țărână.
Veșnic purtând povara pe umeri.*

*După arșița pustiitoare, Domnul se milostivi de noi
și ne binecuvântă cu ploaie și mult râvnita răcoare.
Și noi ne-nviorarăm și nădăjduirăm.*

„Nimic nu mă va opri să Te revăd. Nimic nu mă va opri din cale”.

*Am urmat cărăruia strâmtă, străjuită de vrejuri și flori policrome:
albe, albastre, mov, roz, aurii, sângerii...*

*Licăreau precum luminițe dintre vițe uscate, șerpuitoare.
În zare, brazi și mesteceni se profilau pe violetul adânc.*

„Nimic nu mă va opri să Te revăd. Nimic nu mă va opri din cale”.

*Dintr-o dată, cărăruia se ascunse într-o baltă verzuie, cu mâl negricios.
M-am afundat până la glezne-n nămol. M-am zbatut să ies din mocirlă.
Anevoie am izbutit. Încălțările pline de nămolul cleios.*

*Un roi de muște războinice se năpustiră asupra mea și mă atacară
cu sălbăticie.*

M-am apărat cu înverșunare. Le-am alungat.

*În crucea amiezii, arșița se înteeți din nou
și stropi amari de sudoare mi se prelinseră în ochi și pe față.*

Mi-am ridicat privirea spre cer.

Un imens evantai de nori diafani se deschise-n înalt.

Dinspre nori, se stârni o adiere răcoroasă:

mă alină și mă îndemnă să-mi urmez calea.

„Nimic nu mă va opri să Te revăd. Nimic nu mă va opri din cale”.

Urzici înalte până la brâu îmi tăiară calea.

M-am zbatut să ies din hățișul cotropitor. Am izbândit.

Însemne stacojii pe glezne și brațe.

Am ajuns la capăt. Prin grația divină.

Te-am regăsit ca-ntotdeauna: singur.

Mai ostenit erai, mai aplecat în țărână.

Veșnic purtând povara pe umeri.

M-am închinat și m-am rugat.

Ai primit ruga mea în tăcere.

Și eu am nădăjduit.

M-am uitat împrejur. Pajiștea înflorită din memoria mea nu mai era.

*Acum, pe țărâna arsă de soare, zăceau căpițe de fân precum
uriașe cocoașe.*

Nici fluturile miraculos nu mai era.

*Cu grație mi se așezase-n palmă și-mi îngăduise să-l admir:
aripi cu înscrisuri și pulberi stelare. O splendoare!*

*

*Pe drumul de întoarcere, mă întâmpinară roiuri de fluturi cu aripi violet
și lavandă.*

Mă împresurară și mă însoțiră. În danț grațios îmi deschiseră calea.

M-am oprit fermecată. Erau asemeni unor violete zburătoare.

Îi priveam hipnotizată. Minunata lucrare a Domnului!

Înaintemergătorilor întraripați li se alăturară alții, în culori uimitoare:

fluturi cu aripi arâmii și pulberi de aur, cu aripi albe și negre

stropite cu gri și oranj, cu aripi de smarald,

cu aripi de ivoriu și flacăără...

Un paradis al fluturilor. Un dar nesperat. Un vis.

Nimic nu m-a oprit din cale. Te-am revăzut. Prin grația divină.

Ție cu adorație m-am rugat și inima mi se liniști întru credință.

Sora nimănu

*Cer fără niciun nor.
În scoica unui scaun
perlă pierdută a timpului
în vitrina cochetei ceainării
miniatură în casa păpușilor -
sorbind cu aburul solitar
Pharaoh's Dream&Herbabuena.
Efemer, ca ploaia de vară
prin peisajul gol un
trubadur de Ventadour
cântă și trece
și cum răsună în golul din noi
melopeea fostei speranțe...
La celălalt pol al promenadei
printre porumbei,
femei cu ochi cenușii
de o vârstă incertă
între alți vizitatori
seduși de vocea de sirenă
a legendarului ghid
al poveștilor locului
se lasă conduși
sub cerul fără niciun nor
pe sub grandioase ogive.
- Hey! De departe îmi spun:
- Lasă tot, crede tot!
Strânge-te în eșarfă,
tu, sora nimănu
pășește alături!
În interior murmurăm fiecare
un norișor de cuvinte
înaintea câte unei statui.*

ION HAINEȘ

Nicolae Iorga- jurnalist

150 de ani de la naștere (1871-1940)

Un *uomo universale*, de formație enciclopedică, Nicolae Iorga a fost o personalitate titanică, manifestată în diverse domenii, aducând în fiecare strălucirea geniului său. A fost istoric, orator, om politic, ministru și prim ministru, ideolog și critic literar, istoric literar, memorialist, poet, dramaturg, gazetar și director de reviste, academician, doctor honoris causa al mai multor universități, membru al Academiei franceze, poloneze, iugoslave etc., profesor universitar, decan, rector, senator, conferențiar, participant la congrese internaționale din Europa și din SUA.

Cel mai mare istoric al românilor. A dat *Istoria României* în zece volume, o istorie a literaturii, o istorie a armatei, o istorie a comerțului, o istorie a presei, a comunicațiilor, a culturii, a religiilor, a învățământului etc. Operă grandioasă. Scriitor total. A scris peste 1000 de volume, articole și studii, recenzii etc. G. Călinescu spune că Iorga a jucat, în literatura română, în primele decenii ale secolului XX, rolul lui Voltaire.

A debutat în presă la 14 ani, în ziarul *Românul* (1885). În tinerețe, a colaborat la *Contemporanul*, *Lupta*, *Convorbiri literare*, *Epoca*, la *România jună*, *L'indépendance roumaine* și *Sămănătorul*, revistă al cărei ideolog devine din 1903. (Revista fusese înființată în dec. 1901 de către George Coșbuc și Al. Vlahuță). Iorga susține necesitatea întoarcerii la trecut, înfrățirea tuturor românilor, împrăștierea țăranilor, culturalizarea lor.

În jurul revistei *Sămănătorul*, al ideilor lui Iorga, s-a format un întreg curent, sămănătorismul, un curent controversat, care, din păcate, a creat o confuzie a valorilor, între etic și estetic, subordonând esteticul factorului cultural. Nicolae Iorga milita pentru o literatură cu substrat etic, scriitorul trebuia să aibă idei sănătoase, cum ar fi credința în neam, dragostea față de țaran și sat, față de obiceiurile și lumea acestuia, față de limba strămoșească și un trecut glorios. De aici, egalizarea creatorilor, Alături de Sadoveanu, Hogaș, Arghezi, Galaction, Rebreanu, Bacovia, pune pe Vasile Pop, S. Vârlan, Constanța Hodoș, Teodor Cercel. Ion Adam etc. Cultul pentru trecutul cultural, istoric și eroic al poporului nostru a însemnat și un revers negativ, idealizarea lui. Din același motiv, nu a apreciat la valoarea lor scriitorii ca Rebreanu sau Arghezi.

Iorga milita pentru culturalizarea țăranilor, pentru înfrățirea tuturor românilor, împotriva oricăror influențe străine, în cultura română.

Literatura sămănătoristă va prelua aceste idei. Sămănătorismul este mai curând o mișcare de idei social-politice și culturale și mai puțin un curent

literar. Constantin Ciopraga îl socotește un „neo romantism liric, paseist și sentimental”, mai curând o stare de spirit, concretizată în câteva tendințe, făcând din apologia țaranului, a naturii și a trecutului principalele direcții de acțiune.

Proza sămănătorismului se caracterizează prin prezența unei tipologii boierești, „boierul de neam”, a satului patriarhal, icoană vie a trecutului, în comparație cu orașul modern, decăzut.

Poezia evidențiază aceeași antiteză sat-oraș, tema deznădăcinării, a inadaptabilității, satul patriarhal, văzut idilic, chiar și la Goga, St. O. Iosif etc.

Scriitorii reprezentativi pentru ideologia sămănătoristă inițiată de Nicolae Iorga: C. Sandu-Aldea, Emil Gârleanu, Ion Gorun, Ioan Ciocârlan, Ioan Adam, Vasile Pop, Maria Cunțan, St. O. Iosif, Corneliu Moldovan, D. Nanu și chiar Octavian Goga și Mihail Sadoveanu, care cunosc influența sămănătoristă, de care, mai târziu, se detașează.

În general, literatura sămănătoristă este o literatură minoră. E. Lovinescu avea dreptate să vorbească despre ea ca despre „cimitirul literaturii române”.

Ca jurnalist, Nicolae Iorga se definește cel mai bine în galeria de portrete și evocări *Oameni cari au fost*, „galerie unică în istoria literaturii române”, „operă de moralist și de artist”, „o operă monumentală a literaturii române” (Valeriu Râpeanu, prefață la cele trei volume publicate de Editura Porto-Franco, Galați, 1991).

În 1934, a început tipărirea seriei în patru volume, la Editura Fundației pentru literatură și artă *Regele Carol II*. Volumul I (mai 1911) cuprindea 122 de portrete, vol. II (1935) cuprindea 170 portrete, vol. III (1936) - 243 portrete, vol. IV (1939) - 155 portrete. Deci în total 690 portrete. Primele sale portrete sunt publicate în 1903. „Aceste portrete-necrologuri și articole cu caracter aniversar reprezintă cea mai amplă, cea mai profundă și cea mai organică meditație asupra morții din câte s-au scris în cultura noastră”, spune Valeriu Râpeanu în aceeași prefață.

Portretele definesc concepția lui Iorga asupra sensului vieții, asupra căilor prin care s-a realizat un destin uman. Autorul reînvie nu numai etapele unei vieți, ci modul în care această viață s-a împlinit în lumea din care personajul s-a născut și a trăit. Portretele nu sunt elogiul convenționale, de circumstanță, de laudă ocazională, ci o privire profundă asupra vieții unor oameni de valoare sau anonimi, care au trăit cu sentimentul datoriei împlinite.

Viața trebuie să fie continuă afirmare, faptă, acesta este mesajul lui Nicolae Iorga din *Oameni cari au fost*.

Autorul a reînviat figurile legendare ale istoriei, a avut un cult al muncii, duse în tăcere, care au muncit pentru binele obștei. Iorga evidențiază legătura dintre muncă, idealurile și necesitățile progresului social, moral și intelectual al țării. El a apreciat viața de modestă muncă, pe cei care au fost o expresie a nevoilor neamului. Portretele reprezintă adevărate radiografii spirituale. El aduce un elogiu eroilor care s-au jertfit pentru apărarea patriei

în primul război mondial, conducători de oști, ofițeri sau simpli soldați . sau unor personalități - scriitori, savanți, profesori, arhitecți, artiști.

La Iorga, totul se subsumează unui sistem de valori, unui ideal înalt, care așază în centru poporul și patria. Așa îi vede el pe Mihai Viteazul, pe Aurel Vlaicu, pe Hasdeu, pe Gheorghe Bariț, pe Iosif Vulcan, pe Titu Maiorescu, Știrbei Vodă, Andrei Șaguna, Odobescu, Alecsandri, Kogălniceanu, Tolstoi, Ion Ghica, Nicolae Densușianu, Spiru Haret, Ion Mincu, I.L. Caragiale, Eminescu, regina Elisabeta, generalul Dragalina, G. Coșbuc, Delavrancea, Al. I. Cuza, Elena Cuza, Dr. Carol Davilla, Anton Pann, Ion Creangă, „țărănul nostru național și învățătorul nostru național”, Nicolae Grigorescu, Carol I etc.

Iorga a însemnat trecerea din viață a unui număr însemnat de oameni mari și mici, români, dar și străini. E o adevărată istorie contemporană. Peste tot, se vede moralistul Iorga. Pentru el, utilitatea socială este criteriu al judecății de valoare. Autorul face și portretul fizic al celui evocat, dar și portretul moral.

Profesorul Mihai Berza definește câteva procedee folosite de Iorga în realizarea portretelor sale:

a) Definirea prin negație a personajului. Exemplu: „El n-a fost, ca unii episcopi și mitropoliți ardeleni, o întrupare a neamului nostru, în nevoile și speranțele lui, și n-a luptat în rândurile mirenilor sau în fruntea lor pentru învierea și neatârarea țării și a poporului său. N-a fost un om al războiului, care cucerește și mântuie, și dușmanii noștri nu s-au temut înaintea lui” etc.

b) Caracterizarea prin opoziție: „Alții au discutat, el a afirmat. Alții au negociat, el a pretins. Alții s-au supus, el dărz a rămas împotriva sortii” etc.

c) Personalizarea morții după natura însăși a destinului căruia îi pune capăt: „Și când, în apropierea celor 80 de ani, îngerul morții a venit, el n-avea nicio cruzime în față, cum n-avusese nicio pripă în zbor; el sprijini pasul bătrânului care-l aștepta de mult și care-i era, acum, recunoscător pentru îndemnul făcut spre odihnă”.

d) Transformarea în simbol a personajului. Exemplu: Imaginea zborurilor lui Aurel Vlaicu, prin ridicarea acțiunii la valoare de simbol și prin trăirea acestui simbol de mulțimile însetate de libertate: „Și când l-au văzut acolo, tăind undele văzduhului luminos, frângând împotrivirile vântului, întrecând negurile, neamul lui întreg, toți acei iobagi de ieri, setoși de libertate, de lumină, de neatârare, i s-au închinat nu numai ca unui fiu iubit, mai isteț și mai viteaz decât ceilalți, ci ca unui vestitor, ca unui simbol”.

În aceste portrete, Nicolae Iorga folosește toate mijloacele artistului: comparația, metafora, hiperbola, epitetul, jocul de cuvinte. Tudor Vianu avea dreptate: „O pagină de-a lui Nicolae Iorga este un lucru absolut individual, imposibil de a fi confundat cu produsul unei alte pene”. Sau: „Portretul omului fizic și moral alcătuiește unul din sectoarele cele mai glorioase ale artei scriitoricești a lui Iorga”.

Nicolae Iorga a fost un mare gazetar. Om al vremii sale, el a fost o conștiință trează, un luptător pentru dreptate socială, libertate, adevăr, care a supus societatea românească a aceluși timp unui aspru rechizitoriu. În perioada anilor 1906-1907, perioada răscoalelor țărănești, înăbușite în sânge, Iorga acuză clasele dominante de crimă și cere amnestierea țăranilor răsculați. Titluri ca „Ascundeți țăranii!”, „Cain, Cain, ce ai făcut cu fratele tău, Avel!” vorbesc de la sine.

Între săraci și bogați, între țărani și boieri este, în ciuda opiniilor lui Iorga de înfrățire socială, o mare părpastie.

În perioada primului război mondial, critica socială din articolele lui Iorga este vehementă. Un pamflet ca *Lupii* este reprezentativ. Metaforic, lupul este ființa hidoasă, care se hrănește cu pâinea luată de la gura săracilor, care-și înzestreză vizuina „cu bucăți rupte din trupul însângerat al fratelui și tovarășului său”. Aluzia este clară: „Prin mulțime trece automobilul, sania de lux a lupului”. Finalul reprezintă o amenințare, un avertisment: „Va veni primăvara și se vor deschide cărările. Îi vom urmări măcar atunci până acolo, în fundul culcușului. Și vor plăti!”

Un alt pamflet, foarte puternic, este tot o amenințare la adresa „protipendadei putrede” a unei „burghezii de avocați”. Titlul pamfletului spune totul: *Stâmpărați-vă!*

Iată tonul pamfletului: „V-ați mâncat între voi ca niște câni, ca niște fiare pentru glorie, pentru câștig, pentru ambiții de leneși și capricii de femei” (1915). Iată ce le reproșează marele ziarist: „Nu i-ați putut da pământ țăranului, Nu i-ați putut da școală poporului, Nu i-ați putut da administrația interesului public, Nu i-ați putut da politica națională a statului, Nu i-ați putut da armata idealului.”

În anii celui de al doilea război mondial și ultimii ani ai vieții sale, Iorga avertizează asupra primejdiei hitleriste și primejdiei legionare. Este perioada anilor 1939-1940, ani de criză profundă a Europei și a României. Gazetarul publică în *Neamul românesc*, *Neamul românesc pentru popor* și *Cuget clar* tablete zilnice, adevărate „poeme în proză ale durerii”.

Iorga condamnă ororile războiului.

În septembrie 1940, după Diktatul de la Viena, Iorga publică tableta *Drumeț în calea lupilor*, de un patetism dramatic impresionant. Gazetarul însuși este un „drumeț în calea lupilor”, care „s-ar fi luptat cu un singur dușman, cât era de tare, dar el era prins din toate părțile”.

Așa se și explică sfârșitul tragic al marelui savant, ucis mișelește de legionarii din Garda de Fier, la 27 noiembrie 1940, în localitatea Strejnic, Prahova.

Premonitoriul, marele istoric scrisese celebra poezie *Brad bătrân*: „Au fost tăind un brad bătrân / Fiindcă făcea prea multă umbră”.

Vasta lui Operă, unică în peisajul cuturii românești și universale, rămâne ca o inestimabilă comoară pentru noi și generațiile următoare.

Dimensiunea sacră a zilei naționale

*Patria se cheamă poporul
iar nu tagma jefuitoarelor*
Tudor Vladimirescu

Ziua națională este ziua poporului, așa învățăm de la Tudor Vladimirescu, iar poporul înseamnă talpa și inima țării. Talpa reprezintă existența pe verticală, atât la nivel istoric – mai mult decât bimilenară la noi – cât și la nivel spiritual; iar inima reprezintă dragostea care leagă și unește, care aude chemarea sângelui și a limbii, care se jertfește pentru apărarea valorilor identitare fundamentale prin care ne definim în istorie și în contemporaneitate ca neam distinct între celelalte neamuri, cu o demnitate unică ce impune recunoaștere și respect.

Dar patria este poporul și poporul este patria, zice Tudor Vladimirescu. Fiind legată de *pater*, tată, de părinți deci, noțiunea de patrie are o dimensiune sacră. Părinții sunt în patrie așa cum este cultul în cultură, așa cum este Hristos în Crăciun (cuvântul englezesc Christmas redă mai clar această idee), de aceea alte definiții ce se depărtează de la această înțelegere esențială oricând pot friza blasfemia.

Ziua națională ne aduce aminte și de vatră. Vatra înseamnă matricea, izvorul, rădăcina, locul nașterii, spațiul creșterii, focul spiritului, protecție, stabilitate. Fără vatră cine ești, cui aparții? Cum ar fi să nu ai mamă? De aceea în aceste vremuri de relativism axiologic și confuzie valorică tendințele din ce în ce mai vizibile de obliterare a identității de neam nu pot duce decât la o tragedie existențială.

În consecință este necesar să realizăm că ziua națională are menirea de a ne trezi la realitatea demnității noastre ca popor în contextul în care suntem copleșiți de probleme de sănătate, de probleme relaționale, politice sau economice, pentru a nu ceda acestor valuri și furtuni ce vin peste noi, ci pentru a ne reconecta energiile ca într-un fel de înviere, iară și iară, ce ne încredințează că destinul nostru comun stă în mâna lui Dumnezeu dar și în mâna noastră.

La această importantă sărbătoare românească zicem împreună cu Eminescu: „Trăiască nația!” și răspundem tot cu El „Sus cu dânsa!”

Aidoma lunii, fiecare își are
partea de beznă, altminteri
nu am fi aici, și totuși
aceste flori, aceste albine
acești arbori, aceste ape, și totuși
lumina din ochii vietăților
freamătul de aur împrejur
*aici, unde nici
marea nu se
înalță deodată
ci doar picătură
cu picătură, unul
dintr-o mie, și doi
din zece mii, cu toți
beți, nimeni însetat*

Profît, monopol, sistem totalitar.

acestea sunt treptele celebrate
azi, când se hrănesc
de parcă n-ar mai exista
decât un singur anotimp.
să începi ceva e lesne.
să te oprești, nu e ușor. și râdem.
râdem până izbucnim în plâns.
și plângem până ne potopește râsul
în disperarea de hohot, *în catacombele
bucuriei*
*pare că trebuie
mai întâi să învățăm
Aflarea de unul
Singur, spre a*

*Înțelege, și asta
presupune
mereu
suferință.*

Departa de-a mai fi ființe sociale, închiși
prinși în norme și roluri alese, ignorând
spitalele și cimitirele
aceste fabrici ale morții
în care se debarasează
de bătrâni și apocaliptici
tablou după tablou
se înfățișează ochilor
adevărul se ține însă
ascuns, cum lumina
față de cei cu haine subțiri.

*arborii, apele, ochii vietăților
pământul, pietrele, înfloririle
dintre verzuiri, încât mă întreb*

*cum poate să se ascundă
atâta splendoare și inocență
în asemenea mizerie.*

*când adevărul se preschimbă
în instituție, fărâmițându-se,
apare și demonul, laudato și*

El s-a întors de atâtea ori și ei
nu l-au recunoscut, potopiți, covârșiți
de dureri și oprimări, uitând jugul spornic
asprimea și dârzenia blândeții *lui*
obișnuindu-se cu răul atât de mult
încât a devenit una cu aerul respirat.

*vina și lumina au fost
de la început în noi.
doar ele, și nimeni
altcineva, ne
vor pedepsi*

*însă ce sfâșietoare
va fi căința, remușcarea
în clipa parcă nesfârșită
din urmă*

Iubirea nu se înfiripă nici ea
prin porunci, ori prin îndemnuri.

este un dar, un act al grației

atunci când trezit
întru *conștiință*
te bântuie o sete anume.

simțurile-s rătăcitoare, fiecare
abatere de la conștiință, deîndată
parazitată de beznă

doar inima o poate cuprinde
desfrecând altele, înlesnind
vederea.

*nesfârșit de
aproape de
cel care nu
a fost născut
din femeie
până ce
se va
înțelege
că nu a
existat
început*

MESUT ŞENOL
(Turcia)

Explosion of light

*The sunset of tomorrow takes its place
Already blowing up the future
Out of happiness there are tears full of an ocean
What is left from longing and parting
The sky is about to fill its basket...*

*The apples of the earth mother will be stashed away
All the good deeds will be counted again and again
There will be one cure for thousands of misery
The light bouquets will be flowing from the swing
Getting out of that deep darkness...*

*There is some consolation for the army of lonely at the very moment
As well as water bottle for tears
With being a wanna be of the torn sky
Even the shepherds' wells will get dry
Who cares about raging hurricanes...*

*You were told at the very beginning and
Swallowed bites, things getting out of a mouth
In between lines, wandering was heard
I know you very well, you have the blood phobia
When light explodes and your eyes are dazzled...*

Explozia luminii

*Apusul de mâine locul îşi va găsi
Măturând deja viitorul
Dintr-o prea mare fericire, lacrimile vor putea să umple oceanul
Iar cu ce-a mai rămas din dor şi despărţire,
Va fi posibil să umple şi cerul un coş...*

*Merele mamei vor fi ascunse-n pământ
Vor fi pomenite faptele bune mereu şi mereu
Nu va fi decât o doză de tratament pentru mii de sărmani*

*Buchete de lumină vor zbura din leagăn
Ieșind din acel întuneric greu...*

*Și totuși pentru hoardele singurătății există o consolare
Așa cum există un vas în care să adunăm lacrimi
Și, ca să fim altcineva într-un cer răzvrătit
Chiar și fântânile ciobanilor vor seca
Dar cui o să-i pese de uraganele devastatoare?*

*Încă de la-nceput vi s-a spus, chiar de atunci
Că mușcăturile se umflă și scapi ceva din gură
Printre rânduri mirarea prinde temeii
Te cunosc eu prea bine, ai o teamă de sânge,
Mai ales când explodează lumina, iar ochii tăi orbesc la strălucirea ei...*

**Traducere din limba engleză
de Passionaria Stoicescu și
Muguraș Maria Vnuck**

JAN TWARDOWSKI (1915 – 2006) a fost prin educație polonist - om al literelor, prin pasiune - iubitor al naturii, iar prin vocație și îndemnuri ale inimii - preot. Este recunoscut în Polonia de către cititori și critici literari drept cel mai popular și cel mai citit poet și autor de reflecții inspirate din Evanghelie și viață.

Aleksandra Iwanowska

Cred

*Cred în bucuria hodoronc tronc așa
în îngerul care-a căzut din cer să se joace în nea
în inima ce-și dorește orice și încă ceva nedefinit
în zâmbetul cuiva care urma urmelor a născocit
și încă mai spune la ce bun și mai departe ce s-o fi făcut
în mama care îndărătul porții grădinii a dispărut
în Dumnezeu cel adevărat fără nevoie de dovezi divine
pentru că nu-i plac teoriile despre sine*

Lumea

*Dumnezeu s-a ascuns ca lumea să fie văzută
ar fi fost doar singur de se-arăta
cine ar fi ndrăznit în prezența Lui să observe furnica
viespea în cerc alergând frumoasă și rea
rățoiul verde cu galbene labe
nagățul păzind patru ouă în cruce
ochii rotunzi ai libelului fasolea păstaie
pe mama care nu demult la masă
lua cana de lunga ureche caraghioasă
bradul nelepădând conuri și solzi
durerea și extazul amândouă de cunoaștere trepte
taine nu mai mici dar altele mereu
pietre arătând călătorilor încotro să se-ndrepte*

*iubirea ce nu se vede un pic
nu acoperă în sine nimic*

Sfinte Francisc din Assisi

În amintirea Doamnei Profesoare Maria Dluska

*Sfinte Francisc din Assisi
să Te imit nu știu eu -
sfințenia mea e mărunță
peste Biblie capul mi-e greu*

*Peștii nu ies să m-asculte
păsările nu-nțeleg vorba mea
câinele preotului m-a mușcat
ca oricare alta mi-e inima*

*Minunați rămân munții și codrul
rozele parfumate-n petale
dar din toate minunile Tale
iarba mi-e dragă în totul*

*De mică-i călcată-n picioare
n-are fruct să ducă-n ispită
iarbă tu-mi ești surioara
desculța mea carmelită*

Scrisul

*Isuse care nu ai pus mâna pe condei
nu te-ai aplecat deasupra foii de hârtie
nu ai scris evanghelii*

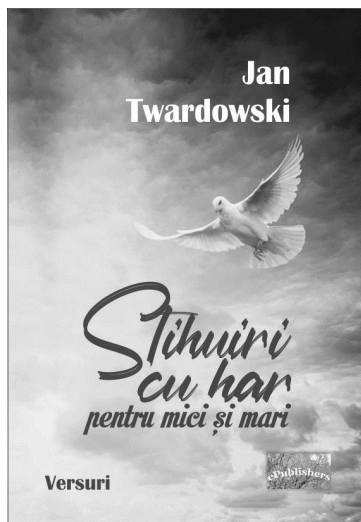
*de ce nu se scrie așa cum se vorbește
nu se scrie așa cum se iubește
nu se scrie așa cum suferim
nu se scrie așa cum nu rostim*

se scrie un pic așa cum nu este

Neaua

*De ce ai vrea să plângi în zăpadă
să te bucuri deodată
ca un găscan printre găște
ploaia e cineva de-al tău între cer și pământ
neaua vine la noi dintr-o altă lume
vindecă gratis nervii
face din mătușă un înger
nu ține minte răul*

**Traducere din limba polonă
de Passionaria Stoicescu și
Bogdan Polipciuc**

LUCA CIPOLLA
(Italia)

Uitați

Și n-avem scaune
unde liniștită respirația
unui eu solitar să poată
transcende pe altul,
privirea
peste o scară abruptă
care, tăind țelul,
duce la turnul
roșu al porumbarului.
Gândurile noastre
sunt furate de sintagme ignare
născute la întâmplare,
incomprehensibile celor mai mulți,
ideile noastre o povară
în comoda lor existență.
Și sprijine n-avem
dacă monstrul ne asaltează,
nici eroi, chiar așa,
spatele goale,
abandonate poate și
de cine nu știe dezerta.

Orfani adulți

Dificil este a lăsa
în urmă
anotimpul iubit,
lemnul e rășină
și nici o altă esență
parfumează mai mult ca aceea
în prezent.
O lebădă cântă
ultima ei melodie
și un nor o ascultă,
un nor inimă.

Amintiri

O rază slabă
ce arată cu degetul
pe urechea acului,
respirația
care prinde formă
și se îndesește pe geam,
așa se dezvăluie
timpul care trece
și nu mai este
aripă de pasăre
care pictează pereții
pe neașteptate
nici autobuzul de-acum
în spate,
un lampion care dispare
în neant sau
minge de hârtie
pe asfaltul ud..
ora de nani.

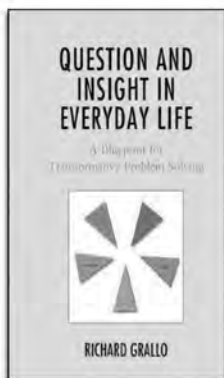
Suntem reflexul
strămoșilor noștri
pierduți în zbor,
poate ne ascultă sau poate nu,
orfani adulți
care caută căi de ieșire,
un refugiu,
în lumea aceasta efemeră.

NEW FROM
LEXINGTON BOOKS

QUESTION AND INSIGHT IN EVERYDAY LIFE
A BLUEPRINT FOR TRANSFORMATIVE PROBLEM SOLVING

By Richard Gallo

CONTENTS

- Chapter 1: Problem Solving in Overview
- Chapter 2: Pattern 1: Seeking Understanding by Considering Possibilities
- Chapter 3: Three Patterns of Critical Thinking: Filtering Possibilities for Something More
- Chapter 4: Experiencing and Its Functions in Learning and Problem Solving
- Chapter 5: Problem Solving in Larger Contexts
- Chapter 6: Examples of Facts of Consciousness in Other Perspectives
- Epilogue: Problem Solving as Mindful Practice

ABOUT THIS BOOK

In *Question and Insight in Everyday Life: A Blueprint for Transformative Problem Solving*, Richard Gallo examines the nature and patterns of human problem solving. Gallo identifies four patterns of problem solving that together result in complex human learning and growth. The four patterns constitute a cycle that is transformative not only of problematic situations but of the problem solvers themselves. This book also explores the roles of questions, insights, the desire to know, and social trust in problem solving. Its conclusions apply equally to the problems of everyday life as well as to challenges that arise in educational, counseling, political, engineering, and science fields.

ABOUT THE AUTHOR

Richard Gallo is emeritus professor of human services at Metropolitan College of New York.

<https://Rowman.com/Lexington>

TANȚA TĂNĂSESCU

Interviu cu Academicianul Gheorghe Păun

Academicianul Gheorghe Păun, născut la 6 decembrie 1950 în Cicănești, județul Argeș, este un om de știință român, membru titular al Academiei Române și membru al Academiei Europei, doctor Honoris Causa al unor universități din Pitești, Timișoara, Oradea, Iași, Opava (Cehia), membru al Uniunii Scriitorilor și membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, redactor-șef al revistei lunare de cultură *Curtea de la Argeș*.

Absolvent al Liceului „Vlaicu Vodă” din Curtea de Argeș, și-a continuat studiile la Facultatea de Matematică a Universității din București (1969-1974), unde a obținut ulterior doctoratul în matematică, în anul 1977, cu lucrarea „Simularea unor procese economice cu ajutorul teoriei limbajelor formale”, având drept coordonator pe celebrul matematician român Solomon Marcus, care i-a fost mentor.

Din cariera științifică de excepție, de peste 40 de ani, care s-a manifestat în domeniile matematicii, informaticii teoretice, bioinformaticii, lingvisticii, amintim aici doar câteva direcții de cercetare, pe cele mai importante: teoria limbajelor formale și teoria automatelor, sisteme de gramatici, calculabilitate pe bază de ADN, calcul cu membrane (este inițiatorul domeniului), limbaje și gramatici pattern, combinatorică pe cuvinte, cercetări operaționale (decizii multicriteriale, agregarea indicatorilor), semiotică, inteligență artificială, lingvistică computațională.

Tanța Tănăsescu: *Stimate Domnule Academician, sunteți o personalitate științifică de anvergură copleșitoare. Mărturisesc că mă încercă o mare emoție solicitându-vă favoarea acordării acestui interviu. Deschiderea Dumneavoastră spre dialog și comunicare, precum și franchețea răspunsurilor la interviuri au fost încurajatoare în tentativa mea. Nu știu al câtelea dintre interviuri este acesta, dar cunosc că numărul lor este mare și nu spun aceasta întâmplător, ci pentru că alte personalități științifice sunt reținute sau, iertați-mi expresia, „zgârcite” în a le acorda. Greșesc când afirm că însăși structura Dumneavoastră de personalitate favorizează permanenta deschidere către cunoaștere și comunicare?*

Acad. Gheorghe Păun: Mi-e greu să fac afirmații despre mine însumi, chiar dacă, de la o „anumită” vârstă, este de presupus că devenim mai reflexivi, că ne cunoaștem pe noi înșine tot mai bine și că, mai important, nu mai simțim nevoia să ne „șlefui” imaginea.... În privința deschiderii spre comunicare, sigur este o combinație între *innăscut* și *dobândit*, ca în multe

alte privințe. Ne naștem cu multe competențe-potențialități, dar acestea sunt sau nu actualizate în funcție de educație, evoluție, împrejurări. Oricum, fac aici mărturisire că în copilărie, până prin liceu, eram – sau păream a fi, mă purtam astfel – un timid, un introvertit, un tăcut, cel puțin în relațiile cu persoanele mai în vârstă. Pe măsură ce am ajuns și eu „în vârstă”, am recuperat... Am ascultat când eram mic, vorbesc când sunt adult – altfel decât ne sfătuiesc înțelepții... Dar, cu vremea, îmi dau acum seama, am descoperit/conștientizat că interacțiunea cu semenii, comunicarea în primul rând (sunt multe situații în care și vorbele sunt fapte), fac parte din definiția omului ca om, ca ființă socială, că sunt o bucurie și o nevoie pur umană. Maslow nu are nevoia de comunicare în lista/piramida sa, dar Marcus, profesorul amintit în introducere, căruia multe îi datorez, vorbește în multe locuri despre nevoia de mirare, de curiozitate, ca și despre perechea identitate-alteritate, interacțiune, joc etc. (A se vedea, de exemplu, Solomon Marcus, *Zece nevoi umane*, Editura Spandugino, București, 2015) Am redescoperit acest lucru, îl aveam probabil genetic în mine, în toate componentele, inclusiv cea ludică.

T. T. : *Cum au debutat cercetările Dumneavoastră atât de complexe și inovative și care dintre acestea v-au adus cele mai mari împliniri și satisfacții?*

Gh. P.: La modul concret-documentat, prima mea lucrare a fost publicată în 1974, în revista *Studii și cercetări matematice*, articolul fiind primit la redacție la 21 decembrie 1973 – este menționat acest lucru pe *extrasul* primit de la revistă (se mai numea și *reprint*), așa cum se obișnuia pe atunci, când se scria la mașina mecanică, iar internetul nu exista decât prin *science fiction*, revistele apăreau pe hârtie. Eram în anul V, de „specializare”, un fel de an de masterat. Degustasem deja celebra monografie *Formal Languages*, a lui Arto Salomaa, a apărut chiar în 1973, la Academic Press, dar aveam o copie a manuscrisului, obținut prin intermediul profesorului Marcus. Și, aveam doar două cursuri, cu contagiosul Marcus și cu elegant-rigurosul Dragoș Vaida, o „capcană” perfectă pentru un student dornic să învețe și să cerceteze (părăsisem deja visul din liceu și studenție de a ajunge profesor la Curtea de Argeș), am rămas definitiv confiscat de teoria limbajelor formale, de stilul Salomaa-Marcus-Vaida.

Altfel, pot spune că am „cercetat” dintotdeauna: la mijlocul anilor '50, un „pui de țaran” nu are de unde procura jucării, părinții nu au bani pentru așa ceva, trebuie să și le producă singur... Ceea ce am și făcut, pot să zic, cu mare succes. Principalul „mijloc de producție” era un briceag – și, desigur, imaginația care trebuia să suplinească multe... Mai am și acum, în „colecția personală” (ușor secretă...) jucării manufacturate atunci... Nu insist, mă apucă nostalgia. Detaliul este însă important, poate voi reveni la el: copiii au potențialități practic nelimitate, depinde cum și le cultivă, încă

de mici, încurajați sau nu de familie, de împrejurări, de noroc. Am fost favorizat din toate aceste puncte de vedere.

Satisfacții? Activitatea de cercetare devine la un moment dat un mod de a fi, de a-ți petrece zilele, ba chiar orele, recompensa stă în însuși „jocul cercetării”, în *thrill*-ul care însoțește căutarea și, mai ales, intuirea-găsirea, iar în matematică (și informatica teoretică), demonstrarea. Abia ulterior vin, dacă vin, comunicarea, validarea, recunoașterea, recompensele. Începutul se face în *lumea de curății și semne* (Ion Barbu/Dan Barbilian), finalul are de a face cu... sociologia științei, la limită, cu politica (internațională: „trenduri”, finanțări, interese, influențe...). Subiect pentru o carte, mă opresc.

Pentru că întrebarea are „culoare locală”, adaug fără emfază că nu am a mă plânge, am argumente „neutre” care să-mi dea dreptul să spun că „am avut succes” în carieră, iar împlinirile-satisfacțiile-recunoașterile au fost „corespunzătoare”.

T.T.: Cea mai importantă contribuție științifică a Dumneavoastră este inițierea calculului cu membrane, de inspirație biochimică (numit și „calcul celular”), care a atras atenția a numeroși cercetători, atât din țară, dar și din mediul internațional. Ce importanță are din punct de vedere științific și practic?

Gh. P.: Da, privind în urmă, s-a întâmplat ceva foarte interesant. Constat că, practic, întreaga mea carieră este dedicată *membrane computing* (termenul englezesc este, parcă, mai puțin pretențios și mai general: calculabilitate, nu calcul propriu-zis): primele două decenii mi-am pregătit instrumentele (câte cinci ani, aproximativ, dedicați unor domenii ajutoare: limbaje, gramatici și automate, aplicații ale acestora în afara lingvisticii – influența profesorului Marcus este foarte importantă până aici, sisteme de gramatici, calculabilitate cu ADN – m-am „emancipat” prin ultimele două domenii), iar următoarele două decenii au însemnat practic numai calculabilitate membranară/celulară. Modelul pleacă de la arhitectura și funcționarea unei celule biologice, una generică, cu membrane în membrane, chimicale care plutesc în soluție apoasă în compartimentele delimitate de membrane („reactoare” localizate, protejate), evoluând conform unor reacții biochimice sau conform altor procese celulare identificate de biologi (de exemplu, trecerea selectivă dintr-un compartiment în altul, prin canale proteice, așa-numitele procese de simport și antiport, diviziunea celulară, fagocitoză și multe, multe altele). Se pleacă de la realitatea din biologie (așa cum apare ea în cărți, pentru că în laborator nu am lucrat niciodată, am intrat doar de curiozitate), dar se abstractizează din plin. Celula e o „fabrică” extrem de complexă, chiar dacă este de dimensiuni microscopice, iar dacă ne apropiem prea mult de detalii, nu se mai poate face matematică pe seama ei... Nici prea departe nu putem sta, pentru că atunci modelul își pierde adecvarea.

De remarcat este că modelele de calcul obținute astfel, distribuite și paralele în versiunea de bază (sunt numite acum *sisteme P*, le voi numi la fel, inițiala îmi este de multă vreme total neutră), pot fi considerate o extindere naturală a modelelor existente deja în informatica teoretică, gramaticile și automatele în primul rând, ceea ce are, pe de o parte, urmarea că multe dintre instrumentele dezvoltate până acum în teoria limbajelor formale și teoria calculabilității în general, sunt chemate să investigheze noul model, pe de altă parte, consecință și a primei observații, foarte mulți cercetători în informatica teoretică s-au simțit atrași de noul domeniu. Sunt foarte tentante și dezvoltările teoretice, și aplicațiile. La nivel teoretic, posibilitățile de a defini variante de sisteme P sunt extrem de bogate, cu sugestii din biologie, din informatica teoretică, dinspre aplicații. De la o celulă s-a trecut la comunități de celule, s-a avut în vedere și celula nervoasă, neuronul, cu o comportare total diferită de celula obișnuită. Apoi, rezultatele teoretice sunt foarte promițătoare: putere de calcul universală (la nivelul mașinii Turing, modelul clasic de „calculator”, definiția standard a noțiunii de algoritm), eficiență peste mașina Turing, datorită paralelismului. Nu intru în detalii tehnice, noțiunile ar trebui definite cât de cât riguros.

Și mai importante sunt aplicațiile, mai ales după ce teoria este bine conturată. Discuția este lungă. În general, când vorbim despre aplicațiile, mai ales ingineresti, ale matematicii, oamenii se gândesc la ecuații diferențiale, care au o tradiție glorioasă – nu numai în inginerie, ci și în fizică, meteorologie, construcții, economie și multe altele. Nu neapărat și în biologie, unde realitatea avută în vedere nu este neapărat de tip continuu, nu se descrie prin numere reale, ci are de a face cu numere întregi, ca în chimie. Reacțiile operează asupra unor *multiseturi* de obiecte, mulțimi cu multiplicități asociate elementelor. Exact ca un sistem P! Apoi, pentru ca un model să fie folosit de un biolog și folositor acestuia, el trebuie să fie inteligibil (ceea ce nu se poate spune despre un sistem de ecuații diferențiale), ușor de programat, ușor de extins, să fie adecvat realității studiate, să poată prinde aspectele neliniare/emergente ale evoluției unui sistem dat. Toate acestea sunt specifice modelelor oferite de calculabilitatea celulară. Nimic mai firesc, deci, să fie atrăgătoare pentru biolog, sau pentru aplicații în domenii conexe biologiei, cum ar fi biomedicina și ecologia. Surpriza (pentru mine) a venit dinspre aplicațiile în domenii depărtate de biologie – dar în care găsim în mod natural membrane-compartimente, „reacții biochimice”, moduri de evoluție care se pot interpreta drept procese biologice. La ora aceasta, după mai bine de două decenii de investigații, există mai multe volume cu aplicații ale sistemelor P în optimizare, controlul roboților, lingvistică, economie și altele. Cu adevărat reconfortant, încurajator pentru evoluția pe termen scurt și mediu al domeniului.

Iar domeniul încă mai crește. Bibliografia este imensă, cu peste 130 de teze de doctorat, câteva zeci de monografii și volume colective, zeci de numere speciale de reviste, deja mii de articole. Încă din anul 2000 a demarat

o conferință anuală de profil (prima, a zecea și a douăzecea ediție au avut loc la Curtea de Argeș, celelalte au mers prin țările Europei), de vreun deceniu se organizează o conferință similară și în Asia. Acum cinci ani a fost înființată Societatea Internațională de Calcul cu Membrane (IMCS – International Membrane Computing Society), care de trei ani editează și o revistă dedicată, *Journal of Membrane Computing*, sub egida cunoscuței Edituri Springer. Calculabilitatea membranară a fost consemnată explicit, în 2020, și în clasificarea pe care American Mathematical Society o face periodic domeniilor matematicii, ceea ce este un semn pregnant de maturitate a domeniului. Din păcate, pandemia ne-a „împins” spre online, dar sper să revenim cândva, nu prea târziu, la conferințe normale, ochi-în-ochi, eficiente și utile. O conferință online este un *erzaț*, o formalitate, un mod de a bifa un eveniment, cine pledează pentru așa ceva nu poate fi decât un birocrat care nu a participat niciodată la o conferință adevărată...

T. T.: *Sunteți apreciat drept unul din marii matematicieni ai lumii. Când ați avut revelația că matematica va deveni una din dominantele preocupărilor Dumneavoastră ulterioare?*

Gh. P.: Formularea este exagerată, chiar nefericită, pentru că în matematică, în știință, în general, nu se fac clasamente ca în sport. Există ierarhizări, după numărul de citări, de exemplu, după impact, dar acestea sunt volatile, temporare, chiar dacă sunt foarte „la modă”: celebrul, adulatul și deopotrivă criticatul ISI (Institute for Scientific Information, din Philadelphia, SUA) dă „puncte” articolelor, revistelor, cercetătorilor, dă chiar titluri de genul „highly cited scientist”, un fel de „medalii olimpice”, dar... „sporturi științifice” sunt multe, „olimpiade” se organizează la fiecare patru ani...

Partea a doua a întrebării îmi este mult mai comodă: din copilărie, părinții m-au convins că „sunt bun la matematică”, drept care matematica mi s-a părut cea mai simplă materie școlară... Dar nu matematician visam să mă fac, ci profesor de matematică – la Curtea de Argeș, spuneam și mai devreme. Era maximul ce putea visa un copil din Cicănești, țaran din tată în fiu – până la mine, pentru că fiii mei au întrerupt tradiția... Dar, „n-a fost să fie”, vorba filosofului. Spre mai bine sau spre mai rău, imposibil de spus, pentru că sunt tot mai convins că educația este principala „boală” a civilizației curente și principala posibilitate de „vindecare”, tot mai gravă boala și mereu ratată vindecarea (pentru a nu fi înțeles greșit: nu e vorba despre școală, ci de educația în sens larg – deturnată în ultima vreme spre bani, putere, distracție, cu tot ce înseamnă acestea, despiritualizare, mediocrizare, sabotarea tradiției, a memoriei și câte alte simptome similare).

T. T.: *Făcând o asemenea alegere, matematica, v-ați asumat calea Golgotei fiindcă slujirea științei, înainte de toate, înseamnă sacrificii, și*

deopotrivă enorme și unice satisfacții. Ce resorturi intime v-au determinat să alegeți și să perseverați în această direcție?

Gh. P.: O să vi se pară poate ciudat că, din Curtea de Argeș fiind, de sub streășina mănăstirii care, pentru a sta în picioare, a cerut închiderea în zid a dragostei ziditorului, sunt împotriva ideii de sacrificiu. Totul în viață, profesia fiind inclusă, înseamnă alegeți. Nu le poți face pe toate. Iar pentru a face ceva bine, trebuie să i te dedici, cu atât mai mult cu cât vrei să ai rezultate mai bune. A face ceva de mântuială, programatic astfel, e un păcat. Ba chiar o prostie (din punctul de vedere al plasării în societate). Și, mai e ceva: spiritul ludic despre care vorbeam mai devreme. O activitate care-ți place, ți se potrivește, o faci cu bucurie și îți provoacă bucurie. Nu o mai faci nici pentru salariu, nici pentru nu știi ce fel de „aplauze”. Priviți-i pe matematicieni – și pe oricare alți cercetători – și veți avea ilustrarea celor dinainte. Mai toți (rămân probabil pe dinafară o parte dintre cei implicați în aplicații, cu termene, obiective fixate de altcineva) vor insista pe *starea de libertate* care-i stăpânește. Iarăși o să pară paradoxal, dar este exact ca în cazul unui joc, oricare ar fi el, cu precădere al unuia complex: după ce se acceptă regulile jocului, lumea este pusă între paranteze, în cadrul regulamentului ai totală libertate. Matematica este un asemenea joc complex, cadru al unei libertăți *sui-generis*.

În cazul meu, nici nu s-a pus vreodată problema „non-perseverării”, a schimbării profesiei. Pot spune că am avut noroc, soarta a decis în locul meu. Parcă totul era aranjat să converge spre *membrane computing* – ba chiar mi-aș fi putut încheia cariera cu stadiul anterior, *DNA computing*, care și el folosea și încununa într-un anume fel cercetările anterioare, de limbaje, gramatici, automate (de altfel, am fost ales membru al Academiei Române în 1997, înainte de a porni „aventura celulară”, chiar în anul în care definitivam, împreună cu Arto Salomaa, finlandezul, cel numit și mai devreme, și cu Grzegorz Rozenberg, din Olanda, cartea *DNA Computing. New Computing Paradigms*, publicată de Springer-Verlag în două ediții, tradusă în japoneză, chineză și rusă – ar fi fost o bună încheiere de carieră...).

T. T.: *Timp de 40 de ani v-ați construit o carieră științifică de excepție în domeniile matematicii, informaticii teoretice, bioinformaticii și lingvisticii. Începuturile cercetărilor Dumneavoastră s-au centrat pe matematică apoi pe informatică și ulterior le-ați extins treptat și în alte domenii. Care dintre acestea v-au adus cele mai mari împliniri și satisfacții?*

Gh. P.: Dacă iubești ceea ce faci, în matematică ai satisfacții și când intuiești o noțiune „cu miez”, și când găsești o notație „fertilă”, cu atât mai mult când conturezi un model despre care simți că spune ceva, că-ți „dă de lucru”, sau când demonstrezi o teoremă. Vin apoi bucuriile receptării acestora toate de către colegii de comunitate, care continuă, folosesc,

modifică, aplică – sentimentul că nu „joci de unul singur” un joc steril. Intervine aici comunicarea despre care vorbești mai la început, intervin și „trendurile”, cuplarea la necesitățile altor domenii, uneori e nevoie și de ceva „marketing”. Să-i zicem „implicare organizatorică”, imaginație, activitate editorială, ca să nu se înțeleagă greșit.

Referindu-mă mai direct la întrebare, este evident că satisfacțiile au crescut cumva proporțional cu creșterea anvergurii domeniilor studiate. La începuturi, am jucat pe „terenul” altora, este o mare diferență în a-i vedea pe alții jucând pe „terenul” propus de tine... *Homo sum, humani nihil a me...* trecută cu vederea să-mi fie, așadar, aparenta vanitate...

T. T.: Mărturisesc că sunt copleșită de impresionantele Dumneavoastră descoperiri și realizări de mare importanță în atât de variate domenii de vârf ale științei. Există oare cumva o „rețetă” a succesului sau este vorba de o chemare profundă, care a apărut de timpuriu și v-a călăuzit în alegerile ulterioare?

Gh. P.: În primul rând, sunt oarecum jenat, ba chiar protestez împotriva evaluărilor din prima propoziție. Nu am făcut nimic anormal, nimic în afara fișei postului. Am mai spus asta și altădată: suntem plătiți pentru ce scrie în fișa postului, asta se așteaptă să facem, hai s-o facem în stilul vorbei americanești, „my best”, cu totală onestitate și totală dăruire/participare. Cred că trăim într-o perversă alienare, întâlnită în toată lumea, dar parcă mai acută la noi, venind din egalitarismul și protecționismul socialist, întărite acestea de „descurcărismul” istoric românesc, inevitabil în condițiile geografice în care ne-am dus veacurile, perpetuate și duse spre extrem de mediocrizarea politizată și digitalizată a „tranziției perpetue”, a globalismului și oengismului, peste toate punând capac pandemia. Îmi pare rău că răspund banal-terestru la o întrebare care merită un răspuns mai „înalt”. Pe de altă parte, răspunsul meu conține și sugestii privind „rețeta” despre care vorbiți, la nivel societal în primul rând, dar cu particularizări la nivel de persoane: trebuie umblat la cultura muncii, la cultura succesului. Ajungem astfel la criterii, la obișnuințe, la modele. Din păcate, societatea occidentală pare din ce în ce mai derutată și derutantă din aceste puncte de vedere. Să-i punem în contrast modul extrem de riguros și profesionist în care, din Antichitate până acum, sunt ocupate posturile publice în China, concursurile și examenele, atât de importante și de complexe/grele în China, în timp ce vestul a început să considere rigoarea și precizia ca fiind elitiste, deci rasiste – sunt manifestări de genul acesta și cu privire la matematică! Te apucă râsul-plânsul, dar lucrurile nu par a-și fi epuizat încă... urmuzianismul...

„Rețeta” mea? Bucuria de a face, dedicarea totală către ceea ce fac într-un moment sau altul – în acest moment, răspunsurilor la întrebările dumneavoastră... Fără niciun alint, fără nicio exagerare (chiar dacă, îmi dau

seama cu fiecare rând, va ieși un interviu mai lung decât era, probabil, de așteptat).

T. T.: *Matematica este, din câte îmi dau seama, domeniul predilect de studiu al Dumneavoastră. Ați perseverat, devenind un ilustru cercetător cu realizări impresionante, ce au o largă recunoaștere și utilizare internațională. Științele matematice, pentru mulți oameni, au fost și sunt un domeniu inaccesibil. Cum ar fi posibil ca matematica să fie mai accesibilă acestora?*

Gh. P.: Pentru prima parte, a se revedea prima parte a răspunsului anterior.

Pentru partea a doua, două aspecte. Fraza „Științele matematice, pentru mulți oameni, au fost și sunt un domeniu inaccesibil” este „toxică”, chiar dacă bine intenționată, pentru că afirmă, fără a pune la îndoială, luând ca axiomă o realitate discutabilă. Ea induce cititorului tocmai ideea pe care întrebarea din final încearcă să o contracareze. Pe de altă parte, meta-soluția este tocmai aceasta: să nu mai vorbim despre dificultatea/inaccesibilitatea matematicii. La fel de „grele” sunt toate „științele exacte”, fizica și chimia în primul rând. Iar soluția practică este „democratizarea” matematicii – era o vreme când făcea asta „matematica distractivă”, de la Martin Gardner la Florica T. Câmpan, pentru cine își mai amintește, dar acum sunt „la putere” ecranul, jocurile video, mișcarea, culoarea, zgomotul, „adrenalina” – zero matematică! A doua componentă esențială: profesorul de matematică de la clasele mici. Un copil speriat devine un adult speriat. „Ce nu învață Ionică, nu mai învață Ion!” – e traducerea unei vorbe americânești, cu Johnny și John ca nume proprii.

T. T.: *Cu atât mai mult în această perioadă de degringoladă a învățământului românesc, ce ar trebui întreprins ca științele exacte să-și redobândească rolul și importanța lor în sistemul educațional?*

Gh. P.: Întreg învățământul românesc are nevoie de (1) stabilitate, (2) depolitizare/reprofesionalizare, (3) revenire la tradiție. Mă bucur mult că-mi dați acest prilej, mă descarc, sper/încerc, fără a aluneca în diatribă, chiar dacă multe vorbe grele îmi stau pe limbă. Reforma reformei reformelor, de trei decenii la fel, o harababură fără capăt. Cu „reformă” însemnând schimbarea de dragul schimbării, inversarea a ceea ce a schimbat ministrul dinainte. Nu de dragul *mai binei*, ci *pentru contra*. Manuale alternative cu motivare financiară, cu colective supradimensionate de autori, mare parte dintre ei doar promotori comerciali. Lista de materii opționale pe cale să devină mai lungă decât obiectele de bază, impunând comasarea acestora (precum cea propusă de curând, a istoriei cu geografia!) sau reducerea numărului de ore, pentru a face loc „educațiilor” care nu educă cetățeni, români, oameni pur și

simplic, ci orice altceva – educație critică, financiară, antreprenorială, sexuală, incluzivă... Toate bazaconiile astea, începând cu școala primară. La liceu le-aș mai găsi un rost. Toate bazaconiile astea susținute agresiv de ONG-uri dubioase, având deasupra meta-ONG-uri internaționale, adesea finanțate de acestea sau din alte surse obscure. Toate bazaconiile astea putând fi acoperite la ora de dirigenție, așa cum, pentru unele, se făcea pe vremuri. Și, mai sunt! Evaluarea profesorilor de către elevi, cu recompensarea profesorilor în funcție de evaluarea primită de la elevi... O perversiune menită din start să submineze învățământul, performanța, autoritatea, menită să mediocrizeze. *Cui prodest?* Nimănui pe termen lung („sinuciderea ritualică a Europei” – expresia circulă pe continent), pe termen scurt, iluzoriu-năuc, celor care au nevoie de cetățeni care să producă, să consume, să asculte, să tacă și să voteze, nimic în plus! Oameni noi! Toată „lumea civilizată” (nu am ghilimele suficient de mari pentru a-mi exprima și grafic dezaprobarea, aproape panica) încearcă din răspuțeri să mediocrizeze școala, cu precădere învățământul elementar și mediu. Mă opresc, subiectul mă preocupă prea mult și prea îndeaproape: am nepoți, mereu mă întreb, nu numai retoric, „ce lume le las eu moștenire?”...

T. T.: *L-ați avut ca mentor pe ilustrul matematician Solomon Marcus. Cum îl păstrați în amintire?*

Gh. P.: Unul dintre puținii oameni geniali pe care i-am întâlnit, cu care am colaborat. Inter/multi/transdisciplinar prin excelență, prototip aș zice. Mereu implicat, curios, lucrând, comunicând. Contagios și altruist. Educație de tip interbelic. Preocupat, apropo, până în ultimele luni de viață de problemele/deficiențele învățământului românesc. Cu el, se încheie o epocă. Nu are un înlocuitor, este o iluzie că poate fi măcar imitat.

T. T.: *Ați afirmat în unele interviuri că cercetarea în domeniile matematicii și informaticii, și subliniez cercetarea, a fost constanta demersurilor Dumneavoastră științifice, deși lucrând în mediul universitar aveți posibilitatea să vă faceți cunoscute excepționalele Dumneavoastră descoperiri și realizări științifice tineretului studios din România. Încercați acum un sentiment de neîmplinire că nu ați expus știința Dumneavoastră direct studenților în amfiteatre? Dacă nu forțez nota, ce v-a reținut să faceți acest pas?*

Gh.P.: Am avut contacte numeroase cu studenții interesați de cercetare, masteranzi sau doctoranzi, în România și prin lume, din Spania în Japonia, din Malaiezia în Finlanda, din China în Canada. Știu ce înseamnă licărul din ochii tinerilor, proverbiala scîlpire din momentul primirii unei informații ca o iluminare, o revelație, dar nu regret că nu am fost profesor. Nici nu știu dacă aș fi făcut față. Profesorii sunt niște eroi, mai ales în

ultimele decenii, când li se pretind și rezultate științifice, normate aproape contabilicește, a mai venit și „corectitudinea politică” peste universități. Numai ideea de orar și-mi dă frisoane... Cercetătorul lucrează 24 de ore din 24, a spus-o și Moisiil, dar este liber toată vremea asta – liber de constrângeri exterioare, altfel nu există „șef” mai exigent decât noi înșine... Dar, nu din asemenea considerații nu am trecut în învățământ. Pur și simplu, nici nu a apărut ocazia și nici nu a fost nevoie, am fost tot timpul ocupat cu „potrivirea de simboluri pe hârtie”, mi-am putut câștiga existența în felul acesta. Iar „potrivelile” mele au avut succes (și aplicații), le-au predat alții studenților lor. Așadar, indirect, am fost în contact cu școala.

T. T.: Go este un joc chinezesc vechi de patru milenii. În secolele VII-VIII a ajuns în Japonia odată cu limba și obiceiurile din China. Japonezii l-au dezvoltat și l-au numit iGo. Jocul de Go are valențe educative fenomenale, fiind util și pentru că dezvoltă ambele emisfere ale creierului. Sunteți părintele Go-ului românesc, Dumneavoastră scriind prima carte despre acest joc, Inițiere în Go, în 1985. Ce puteți spune succint despre acest joc celor care nu îl cunosc?

Gh. P.: Un joc extraordinar, cel mai vechi joc de inteligență care își păstrează interesul și prospețimea, cu un regulament foarte simplu și intuitiv, dar cu o strategie adâncă, practic nelimitată, o provocare până mai ieri pentru calculatoare, pentru inteligența artificială, un univers extrem de general, care se poate pune în corespondență cu polemologia, cu concurența economică, un joc cu valoare educativă, ba chiar și medicală, ați amintit ceva și dumneavoastră în acest sens, din păcate, ajuns în Europa târziu, spre finalul secolului XIX, când „piața” era ocupată deja de șah. Mai abstract și mai puțin dinamic, văzut de pe margine, decât șahul, dar mult mai subtil. Important: nu e „pe uciselea”, ca la șah, ci pe construitelea, diferență fundamentală. Competitiv-concurențial, dar știind că adversarul rămâne pe tablă, totul e să fac eu cu un punct mai mult decât el. Iar aici am atins un detaliu teribil de important: până acum, lumea a jucat șah, marile puteri tradiționale, Moscova și Washingtonul, ca să fiu explicit, par a nu trece de paradigma șah; China, în schimb, „joacă GO pe harta lumii”, iar dacă „șahiștii” menționați nu vor da foc hărții, China o va ocupa, mai devreme sau mai târziu, ca la GO... Un mare progres geo-politic mondial va fi trecerea de la paradigma șah la paradigma GO!

T.T.: Cum se explică explozia formidabilă a jocurilor bazate pe pariuri, hazard, strategie sau haos, pur și simplu?

Gh. P.: Digitalizarea, ecranele, inteligența artificială, mediocrizarea, graba-nerăbdarea. Peste toate, profitul. Oamenilor le place tot mai mult să

aționeze și tot mai puțin să gândească, iar companiile care fac bani din asta profită.

T. T.: *Care sunt riscurile pentru umanitate să abandoneze „umanitatea” biologică în favoarea inteligenței artificiale?*

Gh. P.: Se vorbește tot mai mult despre post-modernitate, post-adevăr, post-umanism. Am intrat, se consideră, de vreun deceniu în cea de A Patra Revoluție Tehnico-Științifică. Greu de prezis, greu de supraestimat „progresele”. Pun ghilimele, pentru că nu cred necondiționat în progres, în „evoluție”. O dilemă despre care am mai scris: nu știu dacă omenirea îmbătrânește, și îmbătrânește prost-riscant, sau a ajuns la pubertate, are prea multe instrumente la îndemână și e pe cale să dea cu oiștea-n gard. În ambele variante, e de rău. Atenție, nu e vorba despre teama de calculatoare, de cipuri, de roboți, ci de ubicuitatea tuturor acestora, de faptul că le vom delega tot mai multe sarcini și decizii, că la un moment dat le vom învăța să învețe, să se perfecționeze, să se reproducă. Nu mi-e teamă de algoritmi pe care-i scriu oamenii, ci de cei pe care-i scriu algoritmi de produs algoritmi... Revin la GO. Acum câțiva ani s-a întâmplat ceva ce nu credeam că se va întâmpla încă bune decenii de acum înainte: un program (mă rog, un program complex, rulând „în nori”, pe mii de calculatoare la început) a învățat GO plecând de la partide jucate de oameni și i-a învins, pe rând, pe campionul Europei, apoi pe cel al Coreei de Sud, unul dintre jucătorii cei mai tari din lume. Se numea AlphaGO programul și era realizat de o echipă de la Google. A fost ulterior realizat AlphaGOzero, care a învățat GO singur, plecând de la regulamentul și jucând „stânga cu dreapta”. După câteva zile, îl învingea pe campionul Chinei, după o lună l-a învins pe AlphaGO cu 100 la 0! Iar un articol din celebra revistă *Nature* titra ceva de genul „omul învață GO de la calculator” – calculatorul redescoperise strategia de deschidere și de final de partidă, dar la jumătatea partidei făcea mutări „ciudate” pentru om, dar mereu câștigătoare. Vorbeam mai sus despre GO și polemologie... Dacă cumva, ca în filme SF, abordarea de la GO se poate extinde la „regulamentul” folosirii armelor și ocupării de teritorii pe hartă, nu pe tabla de joc? Calculatorul va face „mutări” pe care omul nu le va putea înțelege, deci nici contracara – dar vor fi mutări „câștigătoare”... E, desigur, o speculație, realitatea este mult mai complexă decât un joc logic – dar, insist, progresele nu pot fi supraestimate și nu *trebuie* subestimate...

Riscuri, așadar? Varianta optimistă: să ne adaptăm noi mașinilor, să conviețuim, hibridați probabil; pe termen lung, tolerați, dar fără multă putere de decizie. Varianta pesimistă: se pare că civilizațiile mai și dispar, se autodistrug sau le distruge un cataclism venit din afară, sunt bănuiele că nu suntem primii pe „planeta albastră ca o portocală” (Paul Eluard)...

T. T.: *Existența Dumneavoastră de până acum, și sper să nu greșesc, s-a desfășurat prioritar în Cetatea Științei. Cum ați reușit să păstrați echilibrul între pasiunea Dumneavoastră și viața de familie?*

Gh. P.: Mulțumesc mult de întrebare. Un „detaliu” foarte important: performanța, de la sport la matematică, presupune, totuși, un cost, nu din partea „performerului”, ci a familiei. Poate fi numit și sacrificiu. Depărtare, lipsă, dor... Norocul meu a fost ca soția, consăteană de pe Argeșul de Sus, să fie leoaică la zodie, profesoară de chimie, cu șansa să aibă școala aproape de locuință, drept care a putut „ține sub control” cei doi feciori, în anii lungi în care eu am peregrinat „pe la curțile matematice ale lumii” (autocitat), când băieții erau la școală, apoi la liceu, deci într-o perioadă crucială pentru creșterea lor. Au ajuns „domni cu multă carte”, ca să citez un cântec și ca să fiu evaziv, cu doctorate prin Canada și SUA, dar reveniți în țară, unde o duc bine și frumos, ei, nurorile, și ele cu doctorate în Canada și SUA, și nepoții. Opt români reveniți acasă și ducând-o bine – deci se poate!

T. T.: *Ce reprezintă familia pentru Dumneavoastră și cât de mult ați simțit și primit sprijinul ei?*

Gh. P.: Sunt de modă veche, banal-inflexibil: argeșean-român-european, familist, creștin ortodox, unionist. Trei lucruri intangibile: România, neamul, familia. Lucruri simple, dar nenegociabile. Pentru unele detalii, răspunsul anterior. Pentru altele, revista lunară de cultură *Curtea de la Argeș*, pe care o scot de aproape unsprezece ani.

T. T.: *Timp de peste două decenii ați străbătut lumea și ați luat cunoștință nu numai cu marile cuceriri ale științei, ci și cu marile culturi ale umanității. Unde se situează știința și cultura românească în raport cu străinătatea și ce ar trebui întreprins ca să nu ajungem în situația ca valorile culturale naționale să nu devină uitare?*

Gh. P.: Iarăși subiect pentru multe pagini... Știința și cultura românească nu sunt nici mai grozave și nici mai slabe ca ale altor țări și popoare, cu nuanțe, desigur. Cultura noastră tradițională e una dintre cele mai bogate din Europa, aici putem să ne mândrim fără rezerve. Cultura și știința modernă au dat lumii nume notorii, se știe prea bine. Cultura de azi și știința curentă sunt decente, dar au aceleași probleme ca întreaga societate. Politizarea, subfinanțarea, lipsa de viziune. Prostia uneori. Aud de câteva zile, „pe surse”, că se va desființa ICR-ul, Institutul Cultural Român. Nu discut lucrurile neinspirate pe care le-a făcut sub diferiți șefi, a-l desființa e însă total anti-românesc, anti-național. Spania are institute Cervantes în lume, Germania institute Goethe, China institute Confucius... Noi desființăm, probabil din motive meschine, de moment, pentru a economisi

ceva bani, un „vector” al cunoașterii României în lume. În general, noi „economisim” de la cultură, cercetare, educație, cărora, prin Constituție ar trebui să le alocăm fonduri și să le acordăm prioritate, dar, pentru că nu au „putere de impact” politic (voturi, putere sindicală, stradală chiar), poate și din alte rațiuni, le sabotăm, sabotându-ne viitorul. Iar totul începe cu educația, cu școala, se continuă cu muzeele, bibliotecile, teatrele, cu mass-media în care nu manelele sunt problema, ci promiscuitatea morală, obsesia gătitului („pe toate canalele, se toacă ceapă”, comenta cineva), scandalul, „distracția”, mediocritatea, zgomotul. Cultura nu face „rating”. Mă tem că lucrurile sunt mai grave și mai adânci, pentru că sunt mai generale (multe dintre emisiunile TV sugerate mai sus sunt preluate-cumpărate după posturi TV din vest): nivelarea culturală (în jos, că dacă ar fi în sus ar fi altceva!) înseamnă nivelare identitară, obiectiv al globalizării, al desuveranizării, utile corporatocrației. (Demonstrație: urmăriți ecourile interviului de față, faceți o listă cu cei care au alergie la cuvintele anterioare, comparați lista cu evoluția lor tipică în mass-media sau pe internet, căutați-i printre numele de mercenari al globalizării care apar în cărți care se ocupă de ONG-uri și manipulare, au apărut destule până acum, apoi exclamați: „S-au demascat, s-au demascat!”). Paranteza aceasta e menită să le mai taie din aplomb, dar unii sunt băieți instruiți, vor găsi căi să pară că au ocolit capcana...)

T. T.: *Trăim vremuri fără precedent, aș spune pline de pericole. Considerați că istoria umanității se află într-un moment de cumpănă?*

Gh. P.: Da, este un moment de cumpănă, sau, cel puțin, unul de inflexiune. Se suprapun mai multe lucruri. Secolul al XIX-lea a fost al națiunilor, secolul XX al globalizării, care este inevitabilă la nivel tehnic, economic, al comunicării, dar care și-a atins limitele culturale. Secolul al XXI-lea va fi din nou al națiunilor – iar asta naște conflicte cu „globalizatorii”. Lumea a intrat pe mâna corporațiilor, a banului, profitului, intereselor materiale tot mai agresive. Toată istoria omenirii este un dicționar de invazii, migrații, bătălii, războaie. Pentru resurse, pentru forță de muncă, pentru piețe de desfacere în ultima vreme. Despiritualizarea venită dinspre Iluminism și chiar mai de departe a lăsat lumea fără Dumnezeu, la propriu și la figurat, fără a pune ceva în loc. Extremismele au bulversat și mai mult lumea, capitalismul „pur” și-a dovedit limitele. La fel democrația – a se vedea diagnosticele genialului Alexis de Tocqueville și ale multor alora. Gustave Le Bon ne-a spus de pe la 1895 cum pot deveni masele gloate, Spengler a vorbit despre apusul civilizației europene pe la începutul secolului XX, Simone Weil a pledat pentru abolirea tuturor partidelor politice prin anii 1940. Acum, toate acestea sunt potențate, făcute posibile, urgentate, de digitalizare, internet, ecranele care ne înconjoară, conectivitate (părți ale celei de A Patra Revoluții Tehnico-Științifice despre care vorbeam), de tot mai acaparantele bule, camere-ecou ale unor idei prefabricate, interesate.

Manipularea a ajuns la niveluri și subtilități înfricoșătoare. Pandemia, cât naturală, cât speculată (politic, geo-politic, financiar, „pedagogic”) nu contează, a bulversat planeta. Care planetă, dacă vom continua s-o „exploatăm” inconștient-consumerist ca până acum, se va epuiza, ne va pedepsi. De undeva, parcă dintr-un neant obscur, vin și aberațiile corectitudinii politice, ale rasismului anti-rasist. Plus migrațiile (Africa e sub presiune, săracă-sărăcită, cu demografie explozivă și cu nostalgia metropolelor europene, pline de obeliscuri și monumente „achiziționate” cu nonșalanță în vremea colonială), plus lumea arabă, plus creșterea din toate punctele de vedere a Chinei – singura civilizație egală cu ea însăși de șase mii de ani și mai bine. Toate acestea, cu nuanțele de rigoare, compun un tablou „fierbinte” al lumii, imprevizibil pe termen mediu și lung, pesimist pe termen scurt. Nu este numai o intuiție, o părere personală, este rezultatul multor lecturi.

Iar România este, pe de o parte, într-o situație mai bună, fiind mai tradiționalistă, mai „verde”, mai rurală, încă-și mai amintește de tradiții, mai are biserici în fiecare cătun, pe de altă parte, este mai vulnerabilă, pentru că nu s-a dezmeticit bine după deceniile de autarhie, nu are *oameni de stat*, ci doar politicieni, „este prea frumoasă și prea bogată pentru a putea fi păstrată fără luptă” (citată, nu știu din cine, merită luat drept o vorbă folclorică), mai are în jur și trei imperii poficioase, resurecte. Sunt tare pesimist la nivelul lumii (occidentale), ceva mai optimist în ceea ce privește România.

T. T.: *Locuiți la Curtea de Argeș, despre care afirmați că este unul din locurile „cele mai românești din România”. Ce-l definește ca să fie „acasă” pentru Dumneavoastră?*

Gh.P.: Sentimentul de „acasă” este greu de definit, el se simte, se trăiește. Dealul, muntele, pădurea..., limba, cerul, apa... Sentimentul că *știi* locul, că-i aparții. Îmi amintesc de momente când, prin lume fiind, în locuri *frumoase*, bine întreținute, aveam o *arsură*, simțeam o lipsă, era vorba despre ceva simplu, dar intim-fundamental, care mă făcea să mă simt străin, transplantat, răsădit. Uneori, aveam mici revelații. Lipseau... gardurile de uluci, strămbelile și umanele, urcând pe dealuri, printre grădini. Europa nu are garduri. Fie ziduri, fie nimic. Alteori, duceam lipsa turelor de biserici, scunde și modeste, dar vii, cu toacă și clopot în vârf. Totdeauna, îmi lipsea limba română. Suntem limba ce-o vorbim, au spus-o lingviștii și filosofii, au spus-o poeții. Vai de sufletul peregrinului, vai de sufletul exilatului, la românii *desfărați* mă refer, cine pretinde că nu-i este *dor* e fie un mincinos, fie un robot fără suflet, coborât pe podeaua piramidei nevoilor umane, cea a lui Maslow cel invocat și în răspunsul la prima întrebare. Da, în lume pâinea e mai ieftină și mai arătoasă, dar nu are niciun gust dacă nu înfigi, odată pe an, o lumânare aprinsă în ea și o duci la biserică, în amintirea părinților și bunicilor și unchilor care au înroșit țărâna granițelor Țării cu sângele lor.

T. T.: *Vă rog să vă imaginați că sunteți în situația să susțineți o prelegere tineretului studios din România. Care ar fi îndemnurile și mesajele Dumneavoastră?*

Gh.P.: Să ia în serios interviul de față, extrăgând din el toate îndemnurile implicite. Onestitate și dăruire în profesie. *Do your best*, în orice situație. (Tinerii sunt atrași de englezisme, fac și eu uz...) Bucuria de a face. Statornicie, românism, familism. Omenie (un termen greu de sensuri) și altruism. Dând, vei primi, are grijă Cel de Pretutindeni de asta. Minte deschisă spre tot și toate, curiozitate și mirare, cum ar zice Marcus, dar cu filtre în toate direcțiile. E multă minciună pe lume. Nimeni nu-ți dă de dragul de a da (cu excepțiile de rigoare), mai toți umblă după profit. *There is no free lunch...* Viața este frumoasă și simplă, noi, oamenii o urățim și o complicăm. Și e finită, ca să nu zic direct că e chiar scurtă. Nu trebuie să ne gândim la asta, are grijă „ceasul cu care ni se măsoară destrămarea” (reformulare, din Blaga), noi să privim lucrurile senin-zalmoxian. Și, în contrast, dar deloc în contradicție cu vorba dinainte, să avem mereu proiecte. Peste toate, să ne reamintim vorbele Apostolului – căci dacă dragoste nu e, nimic nu e...

Îndatorare, Doamnă T. T., că mi-ați provocat această spovedanie. Din interviuri aflu atât de multe despre mine însumi...

T. T.: *Stimate Doamnă Academician Gheorghe Păun, vă mulțumim călduros pentru regalul de spiritualitate și românism pe care ni-l oferiți, care ne îmbogățește orizontul cunoașterii și pentru care vă sunt recunoscătoare!*

ELENA MITRU

Interviu cu scriitoarea Mihaela Malea Stroe

Elena Mitru: *Stimată doamnă Mihaela Malea Stroe, pentru început vă rog să aveți amabilitatea de a dezvălui cititorilor câteva date despre dvs., unde și când v-ați născut, și despre familia din care proveniți.*

Mihaela Malea Stroe: Aș putea spune, cel puțin în virtutea actelor oficiale, că m-am născut... de două ori! Întâi, în iunie 1957, în casa bunicilor materni, Ioana și Aurel Oțetea, din satul Mihai Viteazul, comuna Saschiz, satul natal fiind situat la granița de acum dintre județele Brașov și Mureș. Știu, din poveștile de familie, că am fost un copil dorit, care s-a lăsat îndelung așteptat, părinții mei – Ana și George Ștefănescu – fiind căsătoriți încă de

prin 1944. Mama – ardeleancă, fiică de țărani credincioși, iubitori, harnici și cumpătați, tata – bucureștean, dintr-o familie pe care, întrucât părinții au divorțat când aveam eu trei-patru ani, n-am cunoscut-o prea bine, am aflat din spusele mamei că făcea parte din protipendada capitalei interbelice, bunicul, Ștefan, fiind pictor, iar Gina, o soră a tatălui – soție de general de armată. Bunicul plecase din lumea asta înainte de a mă naște eu. Pe bunica, Ecaterina, am văzut-o o singură dată, când aveam opt ani. Ea nu m-a văzut, suferea de cataractă, orbise, și țin minte că, într-un gest care m-a emoționat, mi-a pipăit delicat chipul, ca să-și imagineze cum arăt. Relațiile cu familia tatălui n-au fost conflictuale, totuși s-a instalat o distanță care a făcut ca întâlnirile noastre să fie extrem de rare. În fine, sunt, cum s-ar zice, un... hibrid. A doua oară... m-am născut – prin adopție, în 1977, anul eliberării noului certificat de naștere – în Brașov, părinții adoptivi fiind Silvia – sora mai mică a mamei – și George Malea, un om bun ca pâinea lui Dumnezeu. N-am înțeles niciodată de ce în al doilea certificat a fost schimbată localitatea nașterii, din punctul meu de vedere asta echivalează cu un „fals în acte publice”, dar birocrăția își vedește adeseori lipsa de logică.

E. M.: Anii copilăriei sunt poate cei mai frumoși, sunt începutul vieții, sunt anii „descoperirilor” tuturor necunoscutelor, anii din care rămânem cu multe amintiri frumoase. Povestiți, vă rog, una dintre aceste amintiri.

M. M. S.: Da, anii copilăriei au fost într-adevăr frumoși, i-am petrecut în cea mai mare parte în satul natal, la bunici, printre oameni – rude și vecini – de toată isprava, poate de aceea nici n-am resimțit despărțirea părinților ca pe o mare traumă. Bunicii, maica Anica (Ioana) și tata Aurel, au fost un factor extrem de important de echilibru, mereu aveam ceva de învățat de la ei. Am „descoperit”, în preajma lor, multe tainițe ale naturii, puterea credinței, ce înseamnă respectul și onestitatea. Mi-am făcut, alături de ei, „ucenicia” în muncile agricole... Îmi plăcea grozav să dau de mâncare necuvântătoarelor din ogradă, să le observ, să merg la sapă, la plivit, la întors fânul, la seceriș, după lemne, în pădure, vara – la cules de fragi și zmeură, toamna – la culesul viei. Nu mă obliga nimeni să particip la aceste munci. Pur și simplu îmi făcea plăcere să ajut, să învăț, să descopăr...

Nu era chiar totul idilic, mi-a rămas în minte tristețea bunicului când a vândut vitele, pe Bimbo și pe Florica, și a cumpărat două căprițe. Mi-a spus oftând „caprele la casa omului, draga tatii, sunt semn de sărăcie”. Și mi-a rămas în minte cum privea bunica lung un lot de pământ pe care îl avuseseră („locu’ nostu, săracul”, spunea) și care nu le mai aparținea, trecut fiind, cu anasâna, în proprietatea statului, la C.A.P. (în traducere, pentru tinerii care nu știu ce era C.A.P.-ul: Cooperativa Agricolă de Producție).

Am avut acolo mulți tovarăși veseli de joacă, copiii din sat sau veniți în vacanță la țară. Mi-e greu să aleg o singură amintire dintr-un noian. Poate cea mai de pomină, deși nu cea mai frumoasă, că episodul nu s-a terminat

cum mi-am dorit eu-copilul, a fost, totuși, când am încercat să salvez un miel de la tăiere. Auzisem, seara, în curte, vorbă cu nenea Oalbert (Albert), măcelarul din sat, să vină a doua zi să taie mielul de Paști. M-am trezit devreme, m-am furișat în staul, am luat mielul în brațe (mică fiind, nu mi-a fost ușor!) și am tulit-o, printr-o portiță din spatele grădinii, spre dumbravă. Probabil aveam de gând să mă ascund cu protejatul meu în pădure. Nu înțelegeam, pe-atunci, nici simbolistica jertfei, nici spiritul tradiției. Bineînțeles că, imediat ce a venit nenea Oalbert, au ieșit la iveală cele două „absențe”, a mielului și a mea, s-a făcut legătura, ne-au căutat și ne-au găsit înainte ca noi să ajungem la ascunzătoare... Nu m-a certat nimeni, dimpotrivă, maica a încercat să mă îmbuneze, să-mi potolească suspinele, nu mai țin minte ce mi-a tot spus, dar știu că mi-a trecut cu greu supărarea și vreo două zile am refuzat să mănânc.

E. M.: Dumneavoastră ați început școala în perioada în care, în România, comunismul se afla în plină dezvoltare. Presupun că ați fost unul dintre copiii purtători ai cravatei roșii. Vă amintiți cântecul: „Am cravata mea, sunt pionier / Și mă mândresc cu ea, sunt pionier...”. Peste toate acestea, elevă fiind, ați avut profesori de care v-ați legat sufletește pentru că asta este menirea profesorului în primul rând, de a se face iubit de elevi (iubind profesorul, iubim și cele mai dificile materii). Vă rog să descrieți pe unul dintre profesori și mai ales modul prin care v-a determinat să iubiți și să vă însușiți cunoștințele la materia respectivă.

M. M. S.: Da, am purtat cravata roșie. Ce nu vor unii să înțeleagă acum, este că noi, copiii acelor vremuri, nu făceam nicio legătură cu politica. Percepeam calitatea de pionier strict ca răsplată pentru „rezultate bune la învățătură”. Eram bucuroși să primim cravata, însemna că aveam note mari. Bucuroși am fi fost și dacă, în loc de cravată (impropriu spus cravată, de fapt era un triunghi de mătase, un fel de baticuț, legat la gât) ni s-ar fi dat o jachetă albastră, un stilou verde, o pereche de mănuși portocalii sau orice alt semn distinctiv care să ateste că „ne duce mintea”. La vârsta aceea, gândirea abstractă abia ni se forma. Era exclus să percepem răsplata ca venind de la un „partid” (ce-o fi aia?), ea venea de la o persoană concretă, vie, prezentă: doamna învățătoare. Punct! Doamna ne răsplătea, nu abstracțiunea nebuloasă zisă „partid”. Și, dacă ne răsplătea doamna, pe care o iubeam, ne puteam mândri. În gimnaziu am avut profesori buni și – cu puține excepții – neîndoctrinați. Erau exigenți. Pentru o notă mare munceai pe rupte. Și destul de severi în privința disciplinei. Dar ne-a prins bine să fim studioși, să nu ne „golănim”: mulți am luat admiterea în clasa a IX-a cu medii mari și am intrat la licee de prim rang din oraș. Pentru profesorii mei preferați (domnul de română, doamnele de chimie, de franceză, de biologie, de muzică) aș putea alcătui un portret colectiv, pentru că, dincolo de înfățișările diferite, îi defineau cam aceleași trăsături: buni psiho-pedagogi, bine pregătiți

profesional, explicau clar, pe înțeles, ne evaluau obiectiv, fără simpatii și antipatii care să influențeze nota, alternau asprimea cu blândețea – în funcție de situație –, aveau simțul umorului și, nu în ultimul rând, ne făceau să simțim că le pasă de noi. Desigur, am iubit și materiile predate de ei. Un rol aparte a avut profesorul de română care, întrebându-ne la începutul clasei a VIII-a spre ce liceu ne îndreptăm și aflând că voiam să merg la Liceul pedagogic, s-a încruntat și a zis scurt, ferm: „Să vină mama la școală! Trebuie să vorbim!”. Nu-mi era diriginte, așa că m-am mirat de ce ar vrea să discute cu mama. Urma să aflu: se temea că, terminând Liceul pedagogic și „intrând în pâine” ca învățătoare, n-o să mă preocupe să merg mai departe, la facultate. „Convingeți-o, doamnă, să dea la un liceu teoretic!”, i-a spus mamei. Absolvind un liceu teoretic, nu aveai o meserie, o specializare, ca absolvenții de licee vocaționale, erai cumva constrâns să-ți continui studiile dacă țintea o anumită profesie. În final, am renunțat la Liceul pedagogic și am fost admisă la cel mai râvnit liceu teoretic brașovean, „Andrei Șaguna”.

E. M.: *Au urmat anii de liceu, anii adolescenței. Aceasta a fost perioada în care ați selectat și hotărât calea pe care trebuia să o parcurgeți în viață – mă refer aici la profesia pe care ați ales-o și căreia v-ați dedicat. Care a fost factorul determinant în a face această alegere?*

M. M. S.: La „Șaguna” am avut iarăși parte de profesori buni, cel mai îndrăgit fiind profesorul de limba și literatura română, Constantin Cuza. Un domn, în adevăratul înțeles al cuvântului, de la ținuta mereu elegantă până la exprimarea elevată, atitudinea nobilă și calmul princiar. Cei patru ani în care l-am avut dascăl au contat mult în alegerea profesiei, mai exact – în lămurirea drumului, pentru că oscilam între psihologie și filologie. Iubea literatura română, nu era nevoie să ne spună explicit, se simțea din tonul lui, din modulațiile și căldura vocii, se vedea din privire, din felul în care ținea, respectuos, o carte în mână. Firesc, ne-a transmis din plin această iubire. Deși eram clasă cu profil real, trei dintre noi, cucerii de cursurile domnului Cuza, ne-am îndreptat spre filologie. Dacă mă gândesc bine, chemarea profesoratului s-a manifestat devreme în cazul meu, de când mă jucam cu păpușile pe care, îndată ce am descifrat alfabetul, le învățam să scrie și să citească. Sau, puțin mai târziu, când ne jucam – copii din cartier – în parcul din spatele blocurilor și, de multe ori, intuind pesemne înclinația mea, ceilalți îmi încredințau rolul de dascăliță. Cred că este de neînchipuit pentru copiii de astăzi: cum adică, să te joci „de-a școala” în timpul liber?! Nu ajunge cât stai la școală? De ce, de ne-ce, nouă ne plăcea... Sigur, nu era singurul joc, inventam împreună felurite personaje și situații. Cum nu existau tablete cu jocuri gata-făcute de alții, soluția era să ne punem imaginația la treabă. Intram, spontan, în pielea personajelor noastre de... poveste *ad-hoc*, iar povestea se întregea din mers: puteam fi navigatori (o pătură așternută pe iarba din parc devenea cu mare ușurință corabie), prinți, prințese, căutători

de comori, naufragiați, exploratori, detectivi, eschimoși, amerindieni..., în fine, tot ce ne trecea prin cap! Un *brainstorming* ludic, agitat ca o apă care dă în clocot pe foc iute!

Revenind, după ocolișul ăsta, la anii de liceu și profesori exemplari, se cuvine să spun că domnul profesor Cuza mi-a rămas model de dascăl și când am ajuns eu însămi la catedră. Am încercat să-i calc pe urme și trag nădejde că, în mare măsură, am reușit. Știu că avea încredere în mine, când s-a pensionat și-ar fi dorit să-i iau locul la catedră, m-a sunat și mi-a spus că am tot sprijinul lui, dar deja mă legasem sufletește de școala unde fusesem repartizată așa că, deși era tentantă schimbarea, n-am făcut demersuri pentru transfer.

E. M.: Câteva cuvinte vă rog, despre bucuriile și satisfacțiile pe care le-ați avut în perioada în care ați activat ca dascăl.

M. M. S.: Am avut oarecum noroc să-mi desfășor întreaga activitate – 35 de ani încheiați – ca titular în aceeași școală, cunoscută acum (a avut mai multe denumiri în timp), drept Colegiul „Nicolae Titulescu”. Au fost multe bucurii și satisfacții venite din partea elevilor, încă din primii mei ani de învățământ. M-am bucurat să-i văd reușind la examene, să văd că-și iau zborul spre maturitate cu bine. Pe vremea când admiterea la facultate opera o selecție serioasă, nu era o glumă nesărată cum este în prezent, m-am bucurat să-i văd că fac față concurenței și se regăsesc pe lista celor admiși ca studenți. Extrașcolar, am avut satisfacții ori de câte ori echipele pe care le-am pregătit pentru diverse concursuri, serbări sau spectacole au dobândit premii importante, surclasând uneori competitori din licee mai bine cotate. Mi-au fost dragi copiii (de altfel, consider că acela care nu îndrăgește copiii nu are ce căuta la catedră) și fiecare serie de absolvenți mi-a dat, în felul ei, motive de bucurie. Am avut o „promoție de aur”, absolvenții din 2005, cei mai interesați și receptivi, la ore, în plus, cei mai dispuși la activități și, se-nțelege, la consistente eforturi suplimentare: concursuri literare, olimpiade, echipă de teatru, revista școlii... După ei, doar cu o singură promoție am putut continua tradiția, apoi degradarea accelerată a sistemului de învățământ, comasarea școlilor, birocrația din ce în ce mai stufoasă și sufocantă și-au spus cuvântul... Cu toate că mi-am iubit profesia, într-un sistem atât de sever dereglat nu mi-am mai găsit locul și am decis să mă pensionezez anticipat. Acum mă bucur mult când îmi revăd foștii elevi, când vorbim la telefon sau primesc de la ei felicitări de sărbători. Unii au ales să plece din țară. Sunt tineri studioși, care, iată, nici după 1989 nu-și pot împlini visurile acasă. Fiecare plecare definitivă devine o pierdere pentru noi și un câștig pentru țările de adopție spre care ei se îndreaptă. Situația în sine mă întristează, dar, dacă aflu că lor le merge bine și sunt împăcați sufletește pe unde s-au dus, este, firește, un motiv de bucurie. Privind în urmă, nu-mi reproșez decât că, de multe ori, petrecând ore-ntregi peste program la școală, mi-am nedreptățit

propriii copii, privându-i de o prezență maternă mai generoasă acasă, cu atât mai mult cu cât soțul meu a părăsit lumea văzută când copiii erau încă mici. Se pare că ei m-au iertat.

E. M.: *În ce context ați simțit „chemarea” de a scrie, de a pune pe hârtie gândurile înmănușiate în cuvinte?*

M. M. S.: Prin clasa a V-a am avut ca temă o compunere despre toamnă. Am scris... o poezie! N-am păstrat-o, nici măcar în memorie. Pe urmă, în liceu, am fost ispitită din nou să scriu. Proză confesivă, poezie, pagini de jurnal... Treceam printr-o perioadă tulbură, specifică vârstei, dar accentuată din pricina unor tensiuni ivite între adulții din familie, tensiuni care, inevitabil, mă afectau. Scrișul a fost un refugiu, o „supapă existențială” cum mi-a spus domnul profesor Cuza, scriitor el însuși, când i-am arătat caietul meu „literar”. M-a îndrumat, m-a încurajat, am publicat, sporadic, în Muguri, revista liceului, mai mult la îndemnul lui decât din proprie inițiativă. Am continuat să scriu în timpul studenției și după ce am început să lucrez, fără să public. Citeam, din când în când, din „producțiile” mele în cerc restrâns de prieteni sau colegi de cancelarie. Nu-mi amintesc să-mi fi dorit vreodată, cu tot dinadinsul, să public, dar nici nu am renunțat la scris. Abia după '89 am încredințat câteva texte unor periodice locale. Întâmplarea a făcut ca, lucrând, o scurtă vreme, în paralel cu activitatea școlară, la un post local de radio, să-l întâlnesc la un simpozion pe scriitorul și editorul Daniel Drăgan căruia i-am luat un interviu. Era, cred, prin 1994. După ce am încheiat interviul, m-a întrebat dacă nu cumva scriu și eu. Am confirmat, iar el și-a exprimat curiozitatea de a citi. Tocmai aveam „în lucru” o proză căreia nu-i găseam, nu izbuteam să-i construiesc finalul. Am lăsat dactilograma cu textul nefinalizat la editură, urmând ca D.D. să mă contacteze telefonic peste două săptămâni. Abia ce trecuseră două-trei zile când m-a sunat și m-a invitat la editură. Pregătise un contract de colaborare pe care nu trebuia decât să-l semnez. Mi-a lăsat o zi timp de gândire. M-am consultat cu soțul meu, am renunțat la radio și am semnat contractul cu editura Arania. Tot atunci D.D. m-a întrebat dacă vreau să public proza pe care... o citise deja și îi plăcuse. Am ezitat, erau numai vreo 40 de pagini, i-am spus că, eventual, textul meu ar putea face parte, cândva, dintr-un volum colectiv... Mi-a spus răspicat: „Asta o să fie prima ta carte, dar adu-o la 100 de pagini!”

E. M.: *Descrieți, vă rog, momentul lansării dv. în literatură. Când și unde a avut loc aceasta? Cum s-a numit volumul de debut?*

M. M. S.: Proza de care vă spuneam a constituit volumul de debut. Bineînțeles, după ce am „crescut-o” și i-am găsit un final. Am „botezat-o” *Fatimata* (după numele unei senegaleze, o tânără fascinantă, întâlnită anterior în Franța), și am publicat-o în primăvara lui 1995. De fapt, D.D. este

persoana care mi-a dat brânci înspre lumea literară. Sau, cum mi-a spus cândva, m-a „aruncat în oceanul literar”, unde, apoi, n-aveam decât să înot singură să înot. Ceva mai târziu, am primit încă un brânci (evident tot în sens pozitiv), către zona de critică și istorie literară, de la prof. univ. dr. Romul Munteanu, sub îndrumarea căruia am realizat o teză de doctorat despre prozatorul, dramaturgul și poetul brașovean Darie Magheru.

E. M.: *Pentru proza și poemele pe care le scrieți ce vă inspiră în mod deosebit? Cineva? Ceva anume? Sau talentul îmbrățișează, simplu, ideile momentului din care apoi rezultă salba cuvintelor? Enumerați, vă rog, câteva dintre titlurile pe care le-ați editat până în prezent.*

M. M. S.: În proză mă inspiră cu prisosință persoane și întâmplări reale, pe care le așez în plan ficțional, fără să abuzez de ficțiune. Se întâmplă ca, din – să zicem – trei-patru persoane întâlnite în realitate, să se nască un personaj sau două, care cumulează trăsături ale celor cunoscute aieva. Am trăit însă întâmplări atât de dramatice sau atât de minunate, coincidențe atât de surprinzătoare încât, dacă aș lăsa imaginația să intervină asupra lor..., le-aș „strica”. Și-atunci mai bine le cuprind în carte ca atare, pentru că viața însăși dovedește, adesea pe neașteptate, „imaginație bogată”, nouă revenindu-ne, în aceste cazuri, datoria de a-i fi observatori atenți și de a o consemna. Pentru poezie, îmi sunt suficiente un detaliu, o frântură de imagine, un sunet, un cuvânt, ca să mă inspire. În spațiul liric, broderia imaginarului este mai pretențioasă. Totuși, pe tema iubirii, ineputabilă cu toate că a fost atât de exploatată în toate timpurile și literaturile, n-aș fi putut scrie în veci – nici proză, nici poeme – mizând numai pe imaginație. Poate, oare, cineva să scrie despre iubire dacă n-a iubit cu adevărat? Mi-e foarte greu să cred. Iubirea autentică rămâne, peste vremuri, cea mai generoasă și bogată sursă de inspirație.

Titluri de volume? *Fatimata*, roman, Ed. Arania, Brașov, 1995, *Darie Magheru. Trasee tragice, de la Sisif la Pygmalion*, studiu comparatist, Ed. Fundației culturale Arania, Brașov, 2002, *Spre al nouălea cer*, Ed. Pastel, Brașov, 2008, *Anotimp fără nume*, poeme traduse din română în franceză/engleză (Valeria Manta Tăicuțu), germană (Hans Bergel), Ed. Pastel, Brașov, 2008, *7x7 poeme de iubire*, Ed. Pastel, Brașov, 2009, *Poemele fînței și ale semnelor*, Ed. KronArt, Brașov, 2012, *Clipa de grație*, Ed. Eikon, Buc., 2016, *Fatimata*, ed. a II-a, Ed. Eikon, Buc., 2017, *Eseuri*, Ed. KronArt, Brașov, 2018, *Seara nucilor verzi*, roman, Ed. Eikon, Buc., 2018, *Alfabestiar*, Ed. Eikon, Buc., 2020.

E. M.: *Membrii diasporei române de la New York, se bucură de întâlnirile de la Cenaclul literar „Mihai Eminescu” împreună cu revista Lumina lină – Gracious Light înființate și conduse de Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian. Acolo se lansează cărți noi ale scriitorilor de pretutindeni.*

Așteptăm de la dv. impresii pe marginea acestor activități pe care le cunoașteți, în calitate de colaborator de la distanță (raportat la spațiu) și de aproape, raportat la inimile noastre.

M. M. S.: Pe părintele-poet Theodor Damian l-am cunoscut întâi prin cărțile sale, pe când lucram ca redactor-colaborator la revista brașoveană *Astra*; am început să corespondăm, mi-a trimis revista *Lumină lină* și invitația de a publica în paginile ei. Sunt mai bine de douăzeci de ani de atunci. Apoi ne-am întâlnit cu bucurie, față către față, când a venit în țară și a ajuns prin Brașov. Rareori s-a întâmplat, ulterior, să revină în țară fără să ne revedem, cu prietenie și căldură, fie și numai pentru câteva ore, oricât de ocupat ar fi fost cu vizite, probleme administrative, conferințe, lansări de carte, interviuri ori dezbateri literare. L-am admirat mereu ca poet, ca teolog, ca păstor al comunității românești și păstrător al tradițiilor, ca inițiator și conducător al Cenaclului „Mihai Eminescu”, al revistei prin intermediul căreia sunt mereu la curent cu evenimentele culturale românești de la New York. I-am admirat, de asemenea, energia nepuizabilă, dăruirea, știind că, dincolo de toate, activează și ca profesor universitar. Am avut plăcerea să o cunosc pe soția lui, aliat și sprijin de nădejde în preocupările multiple ale părintelui, pe fiul Andrei (era mititel când l-am văzut prima oară, cu ani în urmă; l-am revăzut de curând – un tânăr înalt, frumos, manierat). Am publicat în *Lumină lină* poezie, proză, eseu, articole polemice, cu sentimentul că, așa, mă pot „întâlni” cu persoane pe care nu le-am văzut niciodată. În afară de asta, am întâlnit, la propriu, în anturajul părintelui, alți colaboratori ai revistei din țară sau din State, uneori întâlnirea fiind crucială, cu puternic, fertil și de lungă durată impact spiritual, atât asupra ființei mele, cât și asupra a ceea ce scriu. Sintetizând, pot spune că, deși n-am ajuns niciodată la New York după ce ne-am cunoscut, într-un anume fel parcă aș fi fost prezentă la aproape toate activitățile importante derulate acolo sub oblăduirea părintelui-poet Theodor Damian. Încă ceva: dacă n-am ajuns eu la New York, în 2005 s-a sărbătorit *Lumina lină*, aici, la Brașov. M-am implicat – din umbră, neoficial, dar cu entuziasm – în organizarea aniversării. A fost frumos, de neuitat.

Cred că puntea culturală transoceanică pe care Theodor Damian a creat-o și o susține între românii din diaspora și cei de acasă este esențială.

E. M.: *Evenimentele desfășurate pe eșicherul politic al ultimilor ani au determinat și încurajat răspândirea unor expresii neavenite care vizează poporul român cu scopul denigrării, minimalizării valorilor românești bine cunoscute în lume. Mai mult, s-a ajuns până acolo încât unora le este rușine să folosească „dulcele grai românesc” în afara granițelor bătrânei României, fără să mai spun că ni s-a atras atenția: „nu vorbi românește, că-i jighești pe ceilalți!”. „Ceilalți”, care foloseau limba maternă – spaniolă, rusă, germană, franceză, portugheză etc. – fără nicio rețineră. De ce este*

nevoie de atâta umilință? Cum considerați dv. această atitudine a unor conaționali care se află pe meleaguri străine?

M. M. S.: Politica nu este punctul meu forte, de mult timp am încetat să urmăresc ce se petrece în jungla confruntărilor politice de care mi-e, realmente, silă. Tendința de denigrare de care spuneți este, însă, vizibilă. Cunosc câteva persoane în rândul emigrației românești care, din nefericire, sunt dispuse în orice moment să găsească exclusiv cusururi neamului din care se trag, să calomnieze, să declare cu jalnică infatuare „mi-e rușine că sunt român” sau să respingă limba maternă. Impresia mea este că aceste persoane suferă de o infirmitate sufletească, ceva din lăuntru lor s-a rupt, s-a alterat, sau trăiesc acut niște frustrări nemărturisite ale înstrăinării de care se apără, pe care le camuflează negându-le și, deopotrivă, renegându-și originea. Pesemne se autoamăgesc, în felul acesta, că sunt altceva/altcineva decât sunt în realitate, își pansează trufaș rănilor nevăzute. Asemenea specimene nu mă pot umili, mai degrabă îmi provoacă milă. Umilința le aparține lor. Deplorabil și greu explicabil este când aceeași tendință denigratoare se manifestă în țară, unde unii, chiar lipsiți de merite speciale, se cred îndreptățiți să-și disprețuiască rădăcinile, să le privească de pe soclul aroganței. E o „modă” indusă, nesăbuită, prejudicioasă, n-am idee cine a lansat-o, dar de prins... a prins.

Nu e jignitor să vorbești în propria limbă. Totuși, în anumite circumstanțe poate fi nepoliticos. Într-o comunitate multietnică, dacă se află în mijlocul alor săi, fiecare se poate exprima, nestingherit, în limba maternă. Dar, când sunt laolaltă, un gest elementar de politețe, din partea tuturor, ar fi să folosească limba „comună”, pe care o înțeleg toți, indiferent de etnie – în cazul amintit, probabil limba engleză. Nu toată lumea respectă această regulă nescrisă, mulți nu o cunosc, deși e veche. Alții o cunosc, dar o ignoră cu bună știință, dintr-un soi de orgoliu exacerb. Pentru mine, trăind într-o Transilvanie multietnică, folosirea limbii „comune” reprezintă o normă pe care am aflat-o în copilărie. Câțiva ani am locuit la Sighișoara. Cinci familii: una de români, una de sași, una de unguri, două mixte (ungur-săsoaică, ungar-româncă), fiecare cu apartamentul ei, într-o casă naționalizată. Curtea, mărișoară, era comună. În „cuibul” propriu, fiecare familie vorbea „pe limba ei”, în cuplurile mixte – ambii soți cunoșteau ambele limbi. Când ne întâlneam în curte, părinți și copii, sau doar noi, copiii, la joacă, automat se vorbea în limba pe care o pricepea toată lumea: limba română. Era o regulă subînțeleasă, respectată de vecinii sași și unguri fără să-i tragă nimeni de mânecă. Chiar dacă nu peste tot se întâmpla la fel, am avut privilegiul unei lecții frumoase, „predate” de niște oameni simpli, fără studii universitare și toptan de diplome, dar înzestrați cu înțelepciune și bun-simț înnăscut. Un episod asemănător, din timpul studenției, la Cluj. Gazda mea, româncă get-beget, știa bine limba maghiară; avea o prietenă, Marika-néni, care venea uneori în vizită și cu care, de obicei, vorbea în maghiară. Odată, când eram

și eu de față, a început dialogul cu prietena ei tot în maghiară. Din obișnuință, fără vreo rea-intenție. Marika-néni s-a uitat la mine, a întrebat-o pe gazda mea „domnișoara știe ungurește?” și, cum răspunsul a fost „nu”, i-a propus gazdei: „no, atunci hai să vorbim românește!”

Posibil ca spaniolii, rușii, nemții, francezii, portughezii pe care îi menționați, neavând sedimentată de „acasă”, din țara-mamă, experiența conviețuirii multietnice, să nu-și dea seama că sunt nepoliticoși vorbind în limbile lor materne de față cu „ceilalți”. Sau poate nu le pasă, consideră că limbile lor, bucurându-se de o largă circulație, sunt neapărat înțelese de oricine. În cazul lor – cine știe? – s-o fi sedimentat, având în vedere trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat, un sindrom al ex-cuceritorului de care suferă... Prin limbă poți să domini, dar poți – dacă ești dominat – și să te aperi, atâta timp cât nu te lepezi de ea... Oricum, deschiderea spre cunoașterea altor limbi, fără a renunța la limba maternă, este binefăcătoare. Spune o vorbă înțeleaptă – dacă nu mă înșel, a lui Charlemagne – „Să cunoști o altă limbă este ca și cum ai avea încă un suflet”.

E. M.: *Stimată doamnă Mihaela Malea Stroe, iată că ne aflăm la sfârșitul interviului la care ați avut plăcerea să participați. Vă rog să spuneți dacă aveți un mesaj pe care doriți să-l transmiteți pe această cale cititorilor. Dacă da, vă rog să-l formulați.*

M. M. S.: Trimit spre cititori toate gândurile mele bune, însoțite de un sensibil, emoționant omagiu adus de Grigore Vieru limbii române, perfect valabil, în același timp, întru cinstirea tuturor limbilor materne, ca vetre identitare ale fiecărui neam: *În limba ta:*

„În aceeași limbă / Toată lumea plânge, / În aceeași limbă / Râde un pământ. / Ci doar în limba ta / Durerea poți s-o mângâi, / Iar bucuria / S-o preschimbi în cânt. //

În limba ta / Ți-e dor de mama / Și vinul e mai vin, / Și prânzul e mai prânz. / Și doar în limba ta / Poți râde singur, / Și doar în limba ta / Te poți opri din plâns. //

Iar când nu poți / Nici plânge și nici râde, / Când nu poți mângâia / Și nici cânta, / Cu-al tău pământ, / Cu cerul tău în față, / Tu taci atunce / Tot în limba ta.”

E. M.: *Aș vrea ca acest interviu să fie binevenit pentru iubitorii de literatură, iar eu vă mulțumesc încă o dată pentru participare și sper într-o colaborare viitoare, tot pe portativul literaturii.*

Înger gonit

*Ca pe-un înger gonit,
Ca pe-o rază de fugă,
Te iubesc prea grăbit,
Ca pe-o veșnică rugă!*

*Într-un ritm rătăcit,
Ca-ntr-o mare sărmană,
Te iubesc nesfârșit
Și-ntr-un fel de pomană!*

*Cu pământul în piept,
Cu amurguri de spini,
Te iubesc și te-aștept,
Ca pe-o apă-n grădini!*

*Ca răcoarea de-afară,
Ca mireasma umilă,
Te iubesc ca pe-o vară,
Cu tăcere și milă!*

*Și prăpăd se ridică,
Între noi mai mereu,
Te iubesc fără frică,
Pentru sufletul meu!*

Patria mea

*Fără soare prea goi,
Dar mai goi fără verb,
Aruncăm la gunoi,
Zi de zi un proverb!*

*N-avem noimă în fapte,
Nu ne pasă de ea,
Limba noastră-i departe
De-a trăi și-a vedea!*

*Ni se cere o ploaie,
Ca-ntr-o secetă-mparte,
Am uitat de războaie,
Am uitat ce-i o carte!*

*Pică lumea din mine
Și-s mai singur în mers,
E mai simplu cu pâine,
Dar mai greu fără vers!*

*Și-ntr-o foame de patimi,
Într-un tot în declin,
Nu mai am dor în lacrimi
Și-am ajuns un străin!*

*Un străin într-o țară
Cu prea multe nevoi,
Cu o artă ce zboară
Tot mai mult dintre noi!*

*Și mi-e teamă că-n ceruri
Să plătesc n-oi avea,
La o vamă adevăruri,
Pentru patria mea!*

Poartă-mă

*Poartă-mă-ntr-o clipă,
Pe ochi, înmugurit,
Și fă de dor risipă,
Și fă-mă al tău iubit!*

*Poartă-mă când ploaia
Din ceruri răcorește,
Cu mila ei văpaia
Și-n tine mă-nflorește!*

*Poartă-mă și-atunci
Când nu ai ce purta,
Să împlânzesc porunci,
Să fiu povara ta!*

*Poartă-mă departe,
Aproape, ai uitat,
Nedumeriri deșarte
În noi ai așezat!*

*Poartă-mă odată,
Ca pe un câmp de maci,
Acum ori niciodată,
Cu mine să te-mbraci!*

*Poartă-mă cu sine,
Dar nu ca pe o haină,
Și fă din nopți divine
O nesfârșită taină!*

*Și dacă frigu-ți cere,
Din primăvara moartă,
Un munte de plăcere,
Tu peste tot mă poartă!*

ALEXANDRA ROCERIC

Sapienția

Totdeauna, soțului meu iubit, Iliuță Chioariu

- Atenția nu ni se declanșează totdeauna automat. Dacă așa ceva s-ar întâmpla, am putea conta pe un apărător de marcă, în orice situație.
- De ce nu-mi citești gândurile? Sau, ce noroc că nu-mi poți citi toate gândurile?
- Cel mai dureros lucru pe care-l poți spune cuiva: de nu te-aș fi întâlnit niciodată!
- Nu este posibil să construiești numai pe intenții bune. Dar ele deschid porți.
- Fiind puțin ridicoli, suntem scutiți de a fi banali.
- Absența este un lux.
- Ploaia – umbrelă care să ne ascundă. “I always like walking in the rain, so no one can see me crying” - spune Charlie Chaplin (1881-1977). Dar e mai mult. Nimeni nu poate plânge mai adevărat, mai total, mai pur, *pentru noi, cu noi*, decât ploaia.
- De câte ori să-i ceri cuiva: așteaptă-mă? Și de câte ori ai dori să nu trebuiască să ceri așa ceva? O rugămintă subînțeleasă!
- Cuvinte magice: sunt aici, cu tine. Rostite cu voce, ori șoptit, într-o strângere de mână, într-o îmbrățișare, ori doar din ochi. Lângă tine, cu tine ... Pentru siguranță, curaj, pace...
- Apreciem noi, cu toată solemnitatea, darurile unice pe care numai prietenia ni le ofera?

înainte de pandemie

sunt încă muza unui pictor
dacă nu-s în atelier,
mă plimb agale pe plaja cu scoici
de cealaltă parte a oceanului.
uneori, mă opresc și contemp lu
pe astă plajă cu lemn plutitor
cu dune piramidale și ierburi
printre oameni cu copii,
oameni cu câini,
oameni singuri
ca mine, se plimbă și privesc
oceanul și cerul
nesiguri de prognoza meteo
inexactă de cele mai multe ori
sau știrile? Tot mai deocheate
nisipuri mărginite de ierburi infuze
invadate de albine sălbatice
îmi zăpăcesc machiajul solar
port ciorapi vișinii din mătase
sint că sunt prea fierbinte
chiar și pentru țăr mul oceanic –

tânjesc la Veneția
să pluteasc trează prin labirint
de canale
cu putrede ape verzi nămolite.
să explorez coloane sau arcade
vise întinse de briza lagunii
când se va mai întâmpla asta?
eu? voi fi totdeauna aceeași

călătoria

viitor din prezent
prezent din trecut
cărți povestesc
călătoria mea
în domeniul artei
nimic nu este încă
totu-i nou, totu-i vechi
cataloge și mărci
prisos, un fel de
ghifuire tehnologică
o tocană de spin magic
în bucătărie...
negustori de vise
totu-i nou, totu-i vechi
cuvinte-n mișcare și rochii de lux
arlechini pe infestate canale
strigăte pietrificate
gesturi, mutații și rulare
călătoria mea... un carnaval
totu-i nou, totu-i vechi
călătoria mea burlească
de surprize cenzurate
stă nemișcată
pe-o platformă tehnologică
implanturi cu cip pe animale
domestice
implanturi cu cip pe oameni
totu-i nou, totu-i vechi

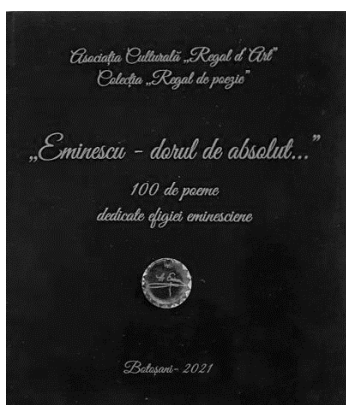
PAUL SURUGIU FUEGO

Lumini pentru viitor – Asociația culturală *Regal d'art*

Trăim într-o lume fără repere. Ne luptăm de pe margine pentru a cuprinde frumosul în priviri, dar în repetate rânduri el este mângălit de-un soi de indiferență care nu doar că ne lasă mască, dar ne și dezarmează. Nu știu încotro se-ndreaptă totul și nici unde vom ajunge, dar eu încerc să-mi păstrez mintea și visele ancorate într-un fel de bună-seamă, o continuă fugă către înalt, către artă. Poate-s eu mai visător, dar asta face bine și mă păstrează întreg spiritual, fără nevoia continuă de a da bir cu fugiții de teama unei îndobitociri permanente. Și la fel ca mine, prin România asta mare și pestră, mai există oameni remarcabili care fac la fel. Vreau să vă spun povestea unui astfel de om.

Un om care aparent, nu ar avea o legătură directă cu arta, s-a încăpățânat să-i dea o formă deplină, realizând în ultimii 10 ani, proiecte remarcabile, demne de toată lauda, premiate, apreciate. Este vorba despre doamna notar Lili Bobu din Botoșani, un profesionist în domeniu, exigentă cu fiecare activitate, integră, cu nenumărate succese și cu o dragoste nebună pentru frumos. Deși cu toate armele jos, descurajată deseori de cei din jur, s-a încăpățânat să arate că educația, inteligența, bunul gust și rafinamentul, mai sunt valori care-ar trebui să ne domine.

Așa au apărut, în acești ani, colecții impresionante de cărți, realizate la cel mai înalt nivel, pentru bibliofili, în catifea, cu prezentare ireproșabilă, de colecție și conținut excepțional. De la volumul *Testament*, cu versurile marelui poet Grigore Vieru, premiat în anul 2013 cu premiul „Arta cărții” de la Chișinău, până la cea mai recentă colecție de cărți bijuterii, care cuprinde cele mai importante nume ale poezilor români, fiecare apariție editorială este o încântare, un vis împlinit. Și muncește cu trudă, zi și noapte, din pasiune. O face

pentru că-i aduce satisfacții pe plan moral. Oare câți dintre noi, într-o lume a vitezei și-a consumului, mai fac asta?

Conduce cu devoțiune Asociația culturală *Regal d'art*, o instituție de cultură aș putea spune, pentru că în anii aceștia gri, a făcut doar fapte admirabile, printre care spectacole de înaltă ținută, cu nume precum Tudor Gheorghe, Eugen Doga, Madrigal, plicuri personalizate pentru colecționari, volume de referință pentru autori importanți precum Nicolae Dabija, Grigore Vieru, Ana Blandiana, Horațiu Mălăele și mulți alții, impresionante cărți care au o prezentare anume, cu material de cea mai bună calitate și picturi ale artiștilor contemporani.

Tot prin ideile acestea speciale am realizat și eu, în parteneriat, prin *Art by Fuego*, colecția de eșarfe personalizate, dar și colecția de cărți poștale *La vie est belle*. Toate acestea s-au remarcat prin calitatea execuției și prin faptul că absolut nimic nu a rămas la voia întâmplării. Și-n societatea asta în care fiecare vrea ceva pentru ceva, aceste proiecte apar fără foloase materiale, dintr-o mirabilă iubire pentru artă, dintr-o sensibilitate extremă provenită de la un suflet încercat, care-a trecut peste prăpastii și-a picat, iar ulterior, în zbor, s-a regenerat prin artă.

Vorbim despre un om care-a luat-o de nenumărate ori de la zero și care se încapățânează să creeze minuni eterne, pentru cei care știu să le aprecieze. Și nu caută lauri pentru asta. Ba dimpotrivă. E modestă și-ncearcă în permanență ca munca ei să fie exponent. Mi-ar face plăcere să știu că există mai mulți în această categorie. Și tare frumoasă ar fi o lume în care s-ar prețui pe deplin tot ce face Asociația culturală *Regal d'art*, de la cărți, la spectacole, până la toată promovarea aceasta corectă și coerentă a celor care slujesc poate cea mai importantă formă de încântare a vieții – arta. Nu știu dacă aceste cuvinte pot însemna, și din partea mea, un mulțumesc, dar știu sigur că undeva, peste ani, în biblioteci, vor exista minunile create de acest om special și-atunci sigur, dar sigur, ele vor creiona vise și împliniri prin însăși lumina lor.

Între 15-17 august Pr. Theodor Damian s-a întâlnit la Mrea Putna cu colegii de promoție pentru a celebra împlinirea a 50 de ani de la absolvirea Seminarului Teologic de la Mrea Neamț (1966-1971).

Momentul festiv a coincis fericit cu aniversarea, tot la Mrea Putna, a 150 de ani de la marea „Serbare de la Putna”.

**16 august
2021,
Mănăstirea
Putna.**
I.P.S. Dr.
Teofan Savu,
Mitropolitul
Moldovei și
Bucovinei,
Preoții
Constantin
Alupei (st.),
Mihai
Himcinski și
Theodor
Damian.

Slujind la Mănăstirea Sihăstria Putnei.

Slujind la Mănăstirea Sihăstria Putnei.

Preoți și preotese după slujba festivă.

August 2021, București.

Marian Nencescu (st.), și soția
Camelia; Claudia și Theodor Damian

**20-22 august 2021, Mădei,
com. Borca, jud. Neamț.**

Prof. Ioan Gâf-Deac,
Ing. Dr. Sorin Pavăl (gazda),
Prof. Eugen Pamfil și
Prof. Th. Damian.

**Pe data de 27 august 2021,
Claudia și Theodor Damian
s-au întâlnit la Cluj cu
doamnele Alexandra Cotae,
fondator și manager al
organizației Multicultural
Business Institute și
Dana-Maria Coza,
președinte al Institutului
„Delphy” pentru
Dezvoltarea Umană și
Comunitară, instituții care
coordonează Academia
Elitelor, Modelelor și
Valorilor.**

Alexandra Cotae,
C. Damian, Dana-Maria
Coza, Th.Damian

23 august 2021, Piatra Neamț

Pr. Th. Damian alături de Cătălin
Condurache

și de Pr. Sabin Foca

Theodor și Claudia Damian,
Cătălin Condurache

Pe data de 19 septembrie 2021, la Cenaclul literar „M. Eminescu” a fost lansat volumul *Doamnele Domnului Caragiale de Gelu Negrea*.

Nicole Smith (st.), Th. Damian, Victoria Plaveti, M. N. Rusu, Valentina Ciaprazi

Pe 3 octombrie 2021 în Cenaclul nostru a fost lansat volumul *Cateheze literare* de Th. Damian.

M. N. Rusu

Valentina Ciaprazi

Theodor Damian

Duminică, 17 octombrie 2021, în Cenaclul literar „M. Eminescu” din New York a fost lansată antologia în trei volume *Triptic literar: Grupul New York, I Poezie, II Proză, III Comentariu literar*, concepută și editată de Elena Mitru.

M. N. Rusu

Valentina Ciaprazi

Theodor Damian

Elena Mitru

Duminică 28 noiembrie 2021 în cenaclul „M. Eminescu”, a avut loc lansarea volumului *Femeie și calea mântuirii* de Theodor Damian și a fost celebrată Ziua națională a României.

Nicole Smith (st.), M. N. Rusu, Th. Damian, Doru Tsaganea, Valentina Ciaprazi.

Lia Lungu cântând cu drag de România.

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele

Adresa

Oraș/stat

Cod

Tară

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele

Adresa

Oraș/stat

Cod

Tară

Suma:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

MARCEL MIRON

Mitică

In memoriam Pr. Dumitru Meticariu

L-am cunoscut în prima zi de seminar, 01 octombrie 1966.

La rândul proaspăt format în fața scărilor de acces de la sufragerie, cele cinci clase de elevi se aliniau în ordine alfabetică. Cei mai mari stăteau liniștiți, degajați. La noi s-a muncit mai mult. Părintele diacon Ioan Ivan, dirigintele clasei noastre, striga copiii după catalog și fiecare își ocupa locul care avea să se păstreze până la sfârșitul celor cinci ani de școală teologică. Dumitru Meticariu, Mitică aveam să-i spunem până la sfârșitul vieții, stătea

în spatele meu și sufla ca o mică locomotivă; alergase până atunci. A venit un pedagog și l-a așezat în fața mea, el s-a uitat puțin la mine și a început să râdă scurt și sănătos.

Pe malul Nemțișorului

Râul Nemțișor, un afluent al Ozanei, curge prin depresiunea Neamțului și trece la vreo sută de metri de gardul de nord al școlii, dar oricât s-ar chivernisi și îngriji să-și crească debitul de apă în anotimpurile mai reci, vara prin iunie - iulie, seacă, iar albia lui plină de prund, pietre, copaci uscați aduși de viituri, rămân doar câteva bulboane de apă ca niște ochi de ciclop în care trăiesc prizonieri boiștenii, niște peștișori care nu cresc mai mari de zece centimetri.

Iuți și greu de prins cu mâna, iar arinii și răchitele care străjuiau malurile, cu umbra lor strecurată, îi făcea aproape invizibili.

Pe mal, la umbră, eram câțiva colegi cu diferite cărți și caiete, pregătindu-ne pentru examene.

Așa era la seminar, în fiecare an elevii dădeau examen de sfârșit de an la fiecare materie studiată, la sfârșitul anului doi se dădea și examen de diplomă de cântăreț bisericesc, iar la sfârșitul anului cinci, examen de sfârșit de an, de diplomă de seminar și capacitate preoțească.

Cu atâtea griji, totuși mai aveam și momente de relaxare.

Astfel îl vedem pe Mitică intrând în apă până la bărbie cu o perdea pe post de năvod și începe să invite peștișori care de nevoie sau din cine știe ce chemare biblică s-au adunat într-o cantitate mărișoară, și, neavând la îndemână ceva pe care să-i frigem, i-a dus la bucătăria școlii. De mâncat, nu ne-a interesat!

Înmormântarea

Prin anul patru, cei 24 de elevi din clasa noastră erau deja maturi. Disciplina școlii cu educația cazonă și studiu susținut a personalizat pe acești tineri de 18/19 ani ca pe niște viitori clerici. Toți eram conștienți de menirea noastră, dovadă că, mai târziu, dar nu foarte, cei 24 am devenit preoți.

Clădirea seminarului în formă de U cu laturile egale, deschisă spre răsărit, avea balcoane generoase la parter și etaj.

Într-o duminică după amiază, pe balconul dinspre nord, la etaj, a apărut un cortegiu funerar, în conformitate cu toate rânduielile tipiconale: în față mergeau un diacon, un preot și însuși mitropolitul în persoană care avea pe cap o mitră frumoasă - perna de pe scaunul de la banca lui Doru de la clasă, care fiind lucrată în culori predominant roșu-stacojiu, a fost aranjată

ca atare. În urmă era corul format din cele mai bune voci ale clasei, apoi mortul urmat de prietenii cerniți.

Catafalcul era făcut din două rigle învelite cu niște draperii care acopereau acest dreptunghi până jos și era purtat de patru persoane. Defunctul, care stătea de fapt în picioare, ținea cele două rigle în așa fel încât să poată încrucișa mâinile pe piept, capul fiind lăsat pe spate cu ochii închiși, se deplasa pe picioare, mergând îndărăt.

Așa s-a mers încet pe balcon prin fața dormitoarelor spre clădirea paraclisului, oprind din loc în loc „spre a (mai) ceti ectenii de comând”, vorba poetului George Coșbuc, când, după ce mitropolitul Toma a terminat ce avea de spus sunând din cădelnița improvizată dintr-o legătură cu cheile de la dormitoare, corul a amuțit, iar mortul, dragul de Mitică a deschis ochii să vadă dacă a ajuns deja la groapă când, ce să vezi, părintele director de față cu părintele spiritual și pedagogul s-a adresat proaspătului înviat: „tot tu Merticariule, tot tu!”

Și toată comedia a fost regizată de Mitică.

La scăldat

Schitul Vovidenia este așezat la sud față de seminar și dacă ești elev la această școală și vrei să ajungi mai repede, imediat ce ieși pe poartă o iei în linie dreaptă prin pajiștea care aparține Mănăstirii Neamț, iar dacă este rouă sau tocmai a plouat, mergi pe asfalt spre lavra nemțeană și când se termină proprietatea școlii, faci la stânga pe o alee mărginită de brazi.

Biserica este albă și frumoasă ca o mireasă în zi de cununie, iar nuntașii, niște bătrâni bărboși în a căror față soarele descoperă mirat o altă lumină.

Dintotdeauna mi-a plăcut mai mult liniștea din această poiană decât mișcarea permanentă din marea mănăstire, poate și pentru că la intrare, pe partea dreaptă se află Casa Visarion Puiu pe care Mihai Sadoveanu a avut-o ca locuință de creație și unde se află muzeul care-i poartă numele, iar după ce am citit romanul Uvar, căutam cu privirea cățelul năzdrăvan cu numele de Țubichi. La marginea pădurii, un pârâu curge dintr-un puț pătrat cu latura de vreo trei metri, cu apă sulfuroasă și datorită mirosului specific este numit Puturosul. Din acest puț călugării nemțeni luau apă, o încălzeau, o turnau în niște ciubere mari unde erau băgați bolnavii de reumatism și li se mai ameliorau durerile. Se povestea că și Mihai Eminescu, pe timpul șederii la bolnița nemțeană ar fi făcut asemenea tratamente.

Această curgere de apă este oprită nu departe de mănăstire de un baraj artificial și formează un lac frumos mărginit de răchite, arini și brazi.

În acest lac, în după amiezile ultimelor duminici din luna iunie, dacă era vremea frumoasă, o parte din elevi mergeau la scăldat. Nu aveam

niciodată învoire pentru această distracție dar, probabil că din considerații pedagogice conducerea școlii nu prea ne admonesta.

Aici erau mulți șerpi de apă și raci care se vedeau pe fundul apei. Când intram noi, șerpii se grăbeau să iasă înotând unduios pe luciul apei spre malul care mărginea grădinile celor câteva case monahale.

Odată, Mitică s-a suit într-una dintre răchițele care creșteau pe barajul de pământ, a înaintat pe o cracă de deasupra apei și de pe această trambulină naturală a sărit cu capul în jos, dar nu prea a ieșit repede la suprafață. Pe când tocmai am sărit să-l căutăm, a ieșit el cu fața, corpul, urechile și nasul pline de mâl, din care s-a desprins cam greu. De atunci Mitică n-a mai folosit trambulina cu pricina.

Excursia

Sâmbăta se țineau cursuri normale, adică programul până la ora 13 urmat de masa de prânz, după care mergeam în sala de clasă și înarmați cu bureți de sârmă frecam parchetul care deja strălucea, dădeam cu petrosin și ceară, frecam cu cârpe din resturi de pături de lână până strălucea din nou și apoi, în ritm alert, ca să ne rămână și nouă ceva timp liber, făceam aceeași treabă și la dormitoare.

Când se întâmpla ca sâmbăta să coincidă cu vreo sărbătoare religioasă însemnată în calendar cu roșu, sau luni după duminică, ne învoiam de la pedagog sau preotul spiritual și plecam în excursii, uneori cu clasa, dar mai des în grupuri mici de trei - patru persoane. Așa că într-o dimineață de sfârșit de octombrie cu vreme bună, grupul nostru format din patru prieteni am plecat la Piatra Neamț, dar nu cu autobuzul sau alt mijloc de transport, ci pe jos.

Ne-am format un traseu imaginar să ajungem acolo pentru că Doru avea un unchi în acest oraș. Deci, per pedes apostolorum.

Am plecat dimineața trecând pe lângă biserica schitului Vovidenia cea albă și frumoasă ca o înviere, am urcat muntele pieptiș, am coborât lin prin Poiana Cerbăriei, iar pe la Coada Secului - înainte de Mănăstirea Secu - am cotit la stânga spre Mănăstirea Agapia Veche unde am poposit la mătușa mea, maica Haritina, la bunica mea, care după ce a născut doisprezece copii și a rămas văduvă s-a călugărit cu numele de monahia Agafia. De câte ori stăteam pe lângă ea, plângea pe unul dintre fii, pe Mihai, mort la Cotul Donului.

După ce ne-am ospătat cu bucate mănăstirești, maicile, dar mai ales maica Polixenia - nepoată a lui Pantelimon, ultimul haiduc din România, ca o bună cunoscătoare a muntelui, s-au arătat îngrijorate, dar văzându-ne încăpățănarea ne-au înghesuit în geanta comună câți biscuiți au încăput, și ... la drum!

Am trecut prin Poaia Scaune despre care se povestește că ar adăposti un mormânt în care a fost îngropat un arhieru pe tron cu toate veșmintele

lui și desigur cu mitra pe cap, am ajuns în marea poiană Sârghea, iar în capătul ei ne-am recapitulat traseul nostru imaginar.

Căutam să mergem pe culmi ca să avem vizibilitate mai bună și privire de ansamblu, iar când coboram în văi ne răcoream cu apă din pâraie și mâncam biscuiți înmuiți în unda rece și curată a micilor cursuri de apă.

Spre apus am coborât pe firul unei ape care ne-a dus în prima localitate pe care o vedeam pe ziua aceea după plecarea din Agapia, eram în satul Gârcina pe apa Cuiejdiului. Dar nu departe de sat mie mi-a alunecat piciorul pe o piatră, astfel că laba piciorului se umflase că abia încăpea în pantof.

Am căutat o gazdă unde eu am rămas peste noapte, iar cei trei, Doru, Mitică și Remus au plecat mai departe și au ajuns în oraș.

Gazda mea, după ce mi-a dat ceva să mănânc s-a oferit să mă tămăduiască și mi-a fricționat piciorul cu o alifie făcută de ei în casă în care erau fierte multe ierburi și rădăcini încât dimineața, când m-am trezit, nu mai aveam decât o ușoară aducere aminte a durerii din ajun.

Eu am plecat cu un autobuz spre Piatră, cum spuneau localnicii, am umblat prin oraș văzând obiectivele principiile printre care Biserica ștefaniană Sf. Ioan Botezătorul și turnul clopotniță, muzeul Calistrat Hogaș, centrul orașului care încă nu fusese „modernizat” cu blocuri de locuințe, iar după amiază am plecat cu autobuzul la școală.

După ora 12 noaptea Mitică, Doru și Remus veniseră în dormitor să mă vadă, după care s-au culcat în liniște.

A doua zi am povestit fiecare cam ce făcuserăm. Ei, care văzuseră cam aceleași obiective, au urcat și la restaurantul Coliba Haiducilor unde și-au cam lăsat toți banii - puțini de altfel - și au fost nevoiți să se întoarcă cu diferite mijloace de „ia-mă nene”.

Sus, pe colinele înalte ale munților, cât am cântat, strigat, fluierat, nu puteam uita, iar Mitică a exersat toate formele de răs pe care nu le mai auziserăm până atunci.

Acum, când scriu, Remus și Mitică, au trecut deja dincolo și probabil că descoperă alte trasee neumblate, iar veselul nostru prieten bucură cu darul său pe toți cei care sunt triști și speriați pe tărâmul celălalt, ierte-i Dumnezeu!

Petiția

Spre deosebire de celelalte școli ale statului, care începeau cursurile la 15 septembrie, seminarul își deschidea porțile pentru cei aproximativ 130 de elevi la 01 octombrie și anul școlar se termina la 29 iunie, de Sfinții Apostoli Petru și Pavel, când avea loc și serbarea de sfârșit de an.

Îndată ce ajungeau la seminar, elevii se înscriau în anul respectiv, predau la magazie unde era părintele Isidor - un ieromonah expulzat din mănăstire prin Decretul 410/1959, când două treimi din mănăstiri au fost desființate, iar în cele care au mai rămas în funcțiune, monahii până la vârsta

de 55 de ani și monahiile până la 50 de ani au fost îndepărtați - diferite alimente trecute în prospectul pe care îl primea orice elev la sfârșitul anului precedent și anume: 50 kg. cartofi, ceapă, usturoi, floare de tei uscată, săpun de casă etc, după care începea recoltarea cartofilor.

De jur împrejurul școlii, mai puțin în față, unde era intrarea principală, primăvara, elevii, supravegheați de profesori și pedagogi, semănau cartofi pe o suprafață de vreo patru hectare pe care îi prășeau la timp, iar toamna, îi recoltau, activitate care dura aproximativ o săptămână, după care începeau cursurile.

Programul școlar era în așa fel gândit încât orice elev, indiferent de vârstă, să poată învăța și să se dezvolte armonios.

Astfel, deșteptarea era la ora 6 dimineața, între 6²⁰ - 6³⁰ toți elevii participau la rugăciunea de dimineață, vara pe balcon afară, iar iarna în paraclis, apoi 6³⁰ - 7³⁰ meditația în sala de clasă, 7³⁰ - 8⁰⁰ micul dejun, 8 - 13 cursurile cu pauza mare și imediat masa de prânz, iar până la ora 15 era program liber. Între orele 15-18, meditație la clasă și cina, iar după meditația 19-21, se deschideau dormitoarele și la ora 22 era stingerea.

Uneori, în timpul nopții, o echipă formată din director, preotul spiritual, un pedagog și părintele doctor Irineu Chiorbeja, medicul seminarului, făceau inspecție la dormitoare, îndeosebi la clasele mari unde credeau sau aveau vreo informație că unii elevi plecau spre satele Nemțisor sau Vânători să se întâlnească cu vreo domnișoară, sau chiar mai aproape de școală, dacă aceasta era mai curajoasă și nu îi era frică de întuneric: ți-ai găsit fată de la munte să-i fie frică de întuneric!

Desigur, acestea erau cazuri rare, iar dacă cineva era găsit lipsă, era admonestat, dar pedepse nu am auzit să se dea. Știau părinții profesori că fiecare elev, cu foarte puține excepții, cei care se călugăreau (din clasa noastră nimeni n-a avut vocație monahală), trebuie să se însoare și să ajungă preot, mai ales că erau foarte multe parohii vacante sau conduse de preoți bătrâni, ieromonahi, aceasta datorită statului comunist care a desființat pentru o perioadă școlile teologice, iar când au aprobat redeschiderea lor, erau numai șase seminarii teologice cu un număr limitat de elevi și două facultăți de teologie.

Pauza dintre orele 13³⁰ - 15 era de fapt timpul nostru liber și atunci fiecare elev făcea ce credea de cuviință: citeau, jucau șah, scriau scrisori acasă și de dragoste la fete din țară și străinătate, sau jucau fotbal sau volei.

Școala amenajase un teren de fotbal și unul de volei, două rânduri de inele, bare, bâră pentru gimnastică, etc. Dar directorul seminarului, părintele Vasile Ignătescu, pe când eram în anul IV, a plecat misionar în Canada, locul fiind ocupat de un ieromonah care s-a dovedit că nu are deloc har pedagogic și probabil credea că școala trebuie condusă ca pe o mănăstire. Astfel a început să facă tot felul de șicane încercând să interzică practicarea oricărui sport și trimitea pe preotul spiritual să confişte mingea, care o prindea și pleca în fugă aproape vesel. Mingile erau cumpărate de elevi și

când apărea altă minge, acesta iar o confisca și o preda părintelui director la cancelarie.

Apoi a declarat că trebuie să facem economie pentru a cumpăra un camion nou la școală - deja exista unul - iar, în consecință, a diminuat suma alocată pentru hrana elevilor, la aceasta adăugându-se și atitudinea trufașă a celui care are putere nelimitată.

Elevii clasei noastre - eram deja în anul V - au hotărât să ceară ajutorul mitropoliei și în vreo două zile de dezbateri, toți elevii, în ordine alfabetică, au semnat o petiție și au trimis-o în plic recomandat la mitropolie. Nici nu ne-am dezmeticit bine că a venit la școală părintele Scarlat Porcescu, vicarul administrativ al mitropoliei. Era un om înalt, cu față blândă, foarte politicos, cu un aer prietenos și părintesc, a discutat mai bine de o oră cu noi, păstrând ordinea alfabetică în discuții, precum cerusem noi. Era la începutul lunii decembrie, după Sf. ierarh Nicolae, venise iarna peste depresiunea Neamțului, trecuse timpul voleiului, fotbalului și a altor jocuri în aer liber, dar fiecare din cei 24 era îngrijorat când se gândea la rezultatul acelor discuții, prietenești, pentru că anchetă nu a fost, cu reprezentantul mitropoliei. Fiecare elev a început parcă să învețe mai mult, să păstreze disciplina și ordinea cu mai multă maturitate. Unii aveau deja planificată căsătoria și se gândeau la viața de familie și parohie.

Când am revenit din vacanța de Crăciun, părintele director fusese schimbat, iar părintele Ioan Ivan, sfântul de serviciu al școlii și fostul nostru diriginte în anii I-III, era director.

Dar în timpul frământărilor din lunile octombrie și noiembrie în care 24 de tineri în vârstă de 19/20 de ani, conștienți de rostul și vocația lor, de responsabilitatea față de familiile din care făceau parte și care cu greu îi susțineau la școală, oare cine aducea un dram de liniște și bună dispoziție decât veselul Mitică care a fost unul dintre promotorii scrierii acestei petiții.

Hramul Mănăstirii Neamț

Ctitorii mușatini, Petru I și apoi Ștefan cel Mare au ales pentru eterna lor mănăstire hramul Înălțarea Domnului.

La această mare sărbătoare venea multă lume de aproape și de foarte departe. În piața mare din fața intrării în mănăstire până spre ulițele caselor monahale, dar și în incinta secularului monument era o lume frumos îmbrăcată în costume populare cam din toate ținuturile Țării de Sus.

Cu toate opreliștile pe care autoritățile comuniste le puneau pentru a diminua participarea creștinilor la această serbare, se vedeau mai spre margine, multe căruțe trase de cai în care pelerinii au călătorit.

Noi, tinerii seminariști vorbeam între noi și încercam să ne imaginăm o horă mare pe hotarele României de după 1918.

Pe vremea aceea era periculos să vorbești despre teritoriile pierdute de țara noastră în timpul războiului al doilea mondial. Atât noi cât și familiile noastre am fi suportat consecințe grave. Și totuși seminarisții discutau mai pe tăcute, dar mai cu seamă cântau cântece despre Basarabia.

Odată când toți elevii erau pe balcoane, pe clase, după cum era obiceiul, cineva a dat tonul, cei mai mari desigur, cântecului popular „De la Nistru pân la Prut” și după ce a fost cântat de vreo două-trei ori, a venit un părinte profesor cu pălăria în mână și ne ruga cu toată ființa „măi băieți opriți-vă, opriți-vă că ne închide școala!” Elevii mai mari și-au dat repede seama și au tăcut toți. S-au mai cântat cântece de felul acesta, dar nu toată școala odată încât să răsunе vаleа până spre muntele Pleșu.

Sfânta Liturghie se săvârșea afară pe o scenă special amenajată pe temelia fostei biserici „Sf. Mare Mucenic Gheorghe” care, după lucrările de consolidare și reparație care s-au făcut până în anul 1964 la întregul complex monastic, fusese dărâmată și reconstruită în zidul din partea de est a patrulerului mănăstirii.

Erau prezenți cei doi ierarhi ai Moldovei, adică Înaltpreasfințitul Iustin Moiescu, arhiepiscop și mitropolit și Preasfințitul Partenie Ciopron, episcopul Romanului și Hușilor, ultimul episcop al armatei române.

Răspunsurile la Sfânta Liturghie le dădea corul seminarului format din clasele trei, patru și cinci, aproximativ 65 de persoane și era condus de inimosul și inspiratul profesor de muzică psaltică și liniară, părintele Constantin Sârбу.

În balconul de la etaj, pe partea dreaptă de la intrarea în mănăstire se instalau niște bănci bine fixate în formă de amfiteatru unde stăteau coriștii, iar în continuare erau așezate scaune pentru musafirii importanți, între care familia părintelui profesor Constantin, doamna preoteasă și cei doi copii, Muguraș și Bobi.

Elevii intrau prin muzeu printre exponate precum tiparnițe vechi, icoane, cărți rare și primeau de la doi călugări câte un sandwich și un pahar cu vin ca să aibă putere și elan să cânte. Sandwichul era compus din două felii de pâine făcută în cuptoarele mănăstirii, care îmbrățișau până la sufocare o felie mare de caș și una de pastramă din producția proprie.

Pâinea călugărească se cocea în tăvi mari de 60/40 cm și era înaltă de minimum 30 cm. Dacă prindeai o felie din coaja de la bază, nu-ți mai trebuia nimic.

Pregătirea pentru cor se făcea la școală în sala de cursuri la ora de ansamblu coral, după amiază, de două ori pe săptămână, după toate regulile muzicii, dar aici fiind afară, trebuia să lăsăm piano și pianissimo și să cântăm spre forte și chiar fortissimo pentru ca audiența aflată jos nu numai să audă, dar să înțeleagă și textul, pentru că nu erau pe vremea aceea stații de amplificare și microfoane, cel puțin nu la nivelul acesta.

Avea părintele Constantin un dar de a te face să cânți cu bucurie pe care îl transmitea tuturor coriștilor.

Fiind tenor prim, Mitică avea o voce cu niște flexiuni între tragic și comic, precum pistruii pe obrazul blond roșcat al unei fete de 14 ani. Ascultând cu atenție, vocea lui se mlădia sugubăț printre celelalte, când dirijorul care se mișca cu tot corpul, dădea din mâini, apuca glasurile mlădii cu mâna dreaptă ca firele de urzeală de la războiul de țesut și le ștrangula ușor, cu cealaltă mână le pigulea grăbit ca să vibreze ca și corzile de la chitară și slobozindu-le pe toate, stătea o secundă cu mâinile suspendate sus, și rapid, cu degetele-i trandafirii le mai coafa blând, încât să ajungă în urechile celor de jos ca niște mici pufuri de păpădie care gădilă auzul și schimbă firea omului în bine.

După serbare, fudui de lucrul măreț și trebuincios pe care îl terminaserăm cu succes - asta se citea în ochii dirijorului - mergeam la sufrageria noastră de la școală, care era încăpătoare, cu geamuri luminoase și perdele fine, cu mobilier nou, scaune cu spătar înalt, bune, și fețe de masă albe, fără vreo pată sau vreun cusur și ne bucuram de mâncarea sărbătorească dăruită de călugării nemțeni și pregătită de acele sfinte femei, bucătăresele călugărițe descălugărite oficial de autoritățile roșii.

Și ce bunătați!

Și voia bună pe care o trăiam ca niște miri înainte de cununia cu Biserica lui Hristos!

La film

La Cinematograful Luceafărul din București rula o comedie. Grupul nostru, format din trei-cinci persoane ne-am dus la spectacol. Sala plină! Noi aveam locuri bune, în spate, în partea de sus a amfiteatrului. Cineva dintre noi știa să cumpere bilete, mai ales că prezenta și legitimația de student la teologie.

Așadar, stăm pe locurile noastre și privim filmul.

Lumea râdea ca la o comedie bună, dar Mitică al nostru râdea cum nici în filme nu am auzit vreodată asemenea râs. Era un râs de zile mari, ce mai!

De la o vreme, lumea nu mai privea la ecran ci se uita la noi atunci când Mitică râdea: homeric, dacic, haiducește, piraterește, în cascade, completate cu ceva hincoteli prin care, vezi Doamne, voia să se cenzureze din politețe față de spectatori.

La ieșirea din sala care era pe lângă intrarea la Biblioteca ARLUS, un domn înalt cu vreo douăzeci de centimetri mai mult decât noi, îmbrăcat într-o ținută sobră, s-a oprit chiar în fața noastră și s-a adresat lui Mitică: domnule, mata râzi așa? - Da, domnule, i-a răspuns Mitică foarte serios! - Al dracului mai râzi domnule, zice interlocutorul. Iar pe Mitică îl umflă râsul și râde că toți cei din jur îl priveau cu admirație, inclusiv domnul sobru.

Sfârșit fără sfârșit

Dumitru Merticariu, născut la 06.10.1951, în satul Știubeni de pe apa Bașeului, lângă târgșorul Săveni, județul Botoșani, a fost un om foarte viu, bun, blând, vesel, chiar foarte vesel, solemn poate doar în somn, aparent atipic pentru cariera clericală, dar care a avut izbânzi foarte mari în viața de preot.

S-a căsătorit cu o fată frumoasă din zona Dornelor, Cornelia, profesoară de artă și pictoriță, a avut două fiice și o nepoțică.

A ocupat funcția de preot paroh la Petricani, Erbiceni și Biserica Banu din Iași.

A făcut stagiul militar la cerere, fiind ofițer în rezervă.

I s-au propus funcții importante în conducerea bisericii dar a refuzat spre a nu-și pierde libertatea.

A fost vicepreședinte al Asociației Basarabia - Bucovina și a ars ca o făclie luminând adevăratele cărări și vetre ale românismului și a militat cu toată ființa și averea personală pentru unirea românilor într-o singură țară.

S-a judecat, în procese nesfârșite, pentru recăpătarea drepturilor și proprietăților Bisericii Banu pe care a refăcut-o din temelii ca pe o mireasă a lui Hristos, vie și veselă, în centrul istoric al Iașilor.

Casa parohială, biserica, casa personală au fost repere pentru toți românii și preoții din Bucovina de Nord, Basarabia și Transnistria.

Ultimii doisprezece ani din viață a luptat să se transforme în înger, iar până la urmă, cu ajutorul unei boli incurabile, a reușit.

Rămășițele pământești - hoașca și coașca, cum glumea el - așteaptă învierea, fiind depuse în dreapta altarului Bisericii Banu, drept câștigat prin insistența prietenilor lui care au fost profesori universitari, scriitori, poeți, artiști și oameni de rând.

Mitică este sfântul nostru vesel. Dumnezeu îl va învia și îl va trimite printre oameni atunci când lumea va fi prea tristă!

THEODOR DAMIAN

La plecarea la Domnul a iubitului nostru cântăreț bisericesc Constantin Cătălin Condurache

Dragă Cătălin,

Am aflat cu încremenire că ai plecat. Așa, pe neașteptate. Te-ai grăbit dragul meu. Lași un gol mare în sufletele nenumăraților oameni care te-au cunoscut, iubit și apreciat la justa ta valoare, acești oameni, prieteni mai apropiați sau depărtați, dar și enoriașii obișnuiți ai bisericilor în care ai slujit cu credincioșie atât în România cât și în America.

Eu am cunoscut că Dumnezeu te-a iubit. Darurile pe care ți le-a dat tu le-ai folosit exact după menirea lor: vocea ta inconfundabilă, cunoștințele profesionale de muzică liniară și bizantină, dar mai ales dragostea ta nemărginită pentru Sfintele Slujbe ale Bisericii noastre ți-au marcat drumul vieții arătându-te un cântăreț model care a adus laudă Domnului exact după spusele psalmistului: „Cânta-voi Domnului în viața mea, cânta-voi Dumnezeului meu cât voi trăi” (Ps. 103), dar și după celălalt cuvânt: „Cântați Domnului cântare nouă (Ps. 96), sau după îndemnul marelui Pavel „cântați și aduceți din toată inima laudă Domnului” (Efeseni 5, 19).

Tu, dragul meu, ai făcut asta neîncetat. Cântarea ta a fost mereu nouă, chiar dacă slujbele sunt aceleași, pentru că entuziasmul tău, sufletul pus întru

lauda Domnului, a fost întotdeauna o revărsare mereu nouă a credinței tale ca revărsarea Duhului Sfânt care în fiecare zi înnoiește toată făptura.

Cu ajutorul milostivului Dumnezeu și cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului nostru Nicolae, Mitropolitul celor două Americi ai înălțat sufletele credincioșilor pe la bisericile pe unde ai trecut, lăsând în urma ta floarea bucuriei și a credinței purtând pecetea pasiunii și vocației tale pentru cele sfinte.

Ți-ai iubit familia, soția, copiii, ai muncit aici în America în mod serios și responsabil ca să asiguri celor dragi ai tăi un trai mai bun. Le-ai făcut actele oficiale, cu mult efort, ca să aibă statut permanent în America și să se bucure de posibilitatea alegerii locului și modului de viață.

Îmi aduc aminte cu cât drag îmi povesteai mereu de ei. De asemenea îmi aduc aminte de primele noastre întâlniri când ai venit de la Chicago la New York în calitate de cântăreț la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel”, de râvna ta pentru slujire când plecai la o biserică la alta, în aceeași zi, cântând la una dimineața, la alta la amiază, apoi încă la alta ca să prinzi un maslu sau o vecernie. Așa cum spune iar psalmistul: „râvna casei Tale mă mistuie” (Ps. 68). Așa ai fost tu, mistuit de această sfântă râvnă pentru post, rugăciune și pentru tot ce ține de rânduiala lui Dumnezeu.

Însă și umorul tău neîntrecut, care făcea prezența ta plăcută în cercurile de prieteni. Tot un dar deosebit de la Dumnezeu. Îți aduci aminte cum glumeam zicând că după ce ies eu la pensie, tu fiind șofer pe camion de mare tonaj și de cursă lungă, o să îmi iau și eu un astfel de permis de conducere și o să străbatem America împreună cântând pe drumurile lungi toate liturgiile, utreniile, vecerniile pe toate glasurile... o biserică pe roți și în sufletele noastre.

Sau când aveai tu expresia asta: „moșii și strămoșii”, patristică și liturgică în același timp, pe care uneori o foloseai în glumă dar și cu respect când mai vedeai oameni în vârstă. Iată că Dumnezeu în atotștiința Lui a rânduit să fii în România în zilele plecării tale, să nu fii rătăcit pe pământ străin, ci să-ți afli locul de veci în pământul țării, în cimitirul moșilor și strămoșilor tăi.

Te-ai grăbit să pleci, dragă Cătăline. Poate că Dumnezeu te-a luat tocmai pentru că te-a iubit mult, poate să te ferească de încercări posibile de viitor.

După frumosul cuvânt al Sf. Ap. Pavel, spus despre sine lui Timotei, și eu sunt încredințat că lupta cea bună ai luptat, credința ai păzit și iată, prea devreme, alergarea ai isprăvit. Ai plecat pe calea Împărăției luat de mână de îngeri și condus de Păstorul nostru Hristos pe care L-ai slujit cu devotament. Și acolo sus sunt slujiri și laude, și acolo sunt străni unde îngerii care te-au luat vor probabil să conducă cântările pe veșnicie întru slava lui Dumnezeu.

Mă voi / ne vom ruga pentru tine, iar tu, din îmbrățișarea divină în care cred că ești, și de unde te uiți înapoi cu dragoste, să mijlocești pentru noi.

THEODOR DAMIAN

La plecarea în veșnicie a prietenului Doru Dinu Glăvan

*Plecăm pe-același drum toți muritorii;
Câtiva lăsa-vor urmă-n nemurire.*

Dragă Dorule,

Plecarea ta pe calea Împărăției celei veșnice ne-a surprins pe toți, mii și mii de români care te-au cunoscut, te-au apreciat și te-au iubit. Ai plecat, dar nu de tot, vorba lui Horațiu: *Non omnis moriar*. Ai lăsat în urmă chipul și modelul unui profesionist, de vocație și competență, ai ctitorit domeniul muncii tale cu pasiune și devotament, cu dragoste și responsabilitate. Dar totodată ai lăsat în urmă modelul unui OM mare.

Așa te-am cunoscut și așa te-am văzut mereu: prietenos, cald, îmbrățișător, generos, privire senină, zâmbet primitor, modest până la prisosință.

Cu acest fel al tău de a fi, mereu cu noi inițiative și proiecte, noi colegii tăi veneam către tine cu încredere, cu bucuria de a ne vedea, cu dorul

de a fi împreună. Asta pentru că, punându-te în slujba celorlalți, ai știut ca puțini alții să cultivi spiritul omului în așa fel încât să poată crește, să poată înflori lângă tine, nu la umbra ta, ci în lumina ta.

Ai fost un patriot în sensul cel mai nobil al cuvântului, un om conștient de valorile culturii și spiritualității neamului său, valori pe care le-ai promovat „cu timp și fără timp,” vorba Sf. Pavel, o viață întreagă. Această implicare a ta a fost parte din lupta vieții tale, luptă pe care ai dus-o, precum un soldat fără de arginți, cu o inimă de aur și cu o energie inepuizabilă ce ți-a definit mereu personalitatea.

Această dragoste, implicare și luptă îți vor cristaliza chipul și numele în istoria generațiilor viitoare, de aceea pot spune cu încredințare: te-ai luptat și ai câștigat, de aceea frumoasa observație a unui poet român ți se potrivește așa de bine: „Plecăm pe același drum toți muritorii; câțiva lăsa-vor urmă-n nemurire.”

Toți trecem pe drumul veșniciei. Dar câți dintre noi lasă urma pașilor lor definitiv vizibilă pe pământul pe care au mers în așa fel încât alții să se poată orienta pe calea vieții lor?

Câți dintre noi sunt deschizători de drumuri pentru alții în pelerinajul acesta de aici? Tu ai fost unul dintre aceștia, întocmai așa cum spune minunat un proverb japonez: „Înainte de a merge pe drum, în urma mea rămâne unul”.

Ceea ce învățăm din viața ta minunată este legat de această întrebare existențială și creștină totodată: Cum? Nu ne întrebăm de unde venim și unde plecăm deoarece suntem încredințați că venim de la Dumnezeu și plecăm spre El. Întrebarea este *cum* trecem? Tu ai fost și rămâi paradigma acestui răspuns căci ne zicem: ca Doru Dinu Glăvan!

Dragă Dorule,

Iată alergarea ți-ai isprăvit, tot vorba Sf. Ap. Pavel. Dar ce alergare! Cu cât folos! Din mersul tău înainte, uită-te, prietene, înapoi și bucură-te de ce ai lăsat după tine. Bucură-te că ai venit, că ai luptat, că ai învins. Acum te duci la Domnul. Și acolo o să ai de lucru, dar altfel. Împărăția lui Dumnezeu nu este letargie. Este creștere infinită în Duhul Sfânt.

Sunt sigur că din sferele altor înălțimi ne privești și ne spui cu glasul tău prietenesc: „Nu plângeți c-am plecat de la voi. Bucurați-vă că am fost cu voi.”

Ne vom ruga pentru tine, iar tu, din îmbrățișarea divină în care eu sunt încredințat că ești, și de unde te uiți înapoi cu dragoste, să mijlocești pentru noi.

Theodor Damian

Colectivul redacției, prietenii și susținătorii revistei *Lumină Lină*, New York

Doru Dinu Glăvan

7 iunie 1946 - 31 octombrie 2021

Încremenirea clipei . . .

În noianul de vești rele ce ne-au invadat, parcă prea apăsător în ultima vreme, spațiul cotidian, s-a mai adăugat una: duminică, pe la ora prânzului, a plecat la ceruri, Președintele U.Z.P.R. „vocea de aur” a Radioului și, pentru cei apropiați din lumea ziariștilor, a politicienilor și chiar din rândul publicului iubitor și consumator de presă, prietenul de neînlocuit, Doru Dinu Glăvan. Cumplit, nedrept și prematur sfârșit. Totuși, nu departe de deviza pe care însuși Doru Dinu Glăvan a ales-o pentru a defini profesia noastră: Împrenună, scriem istoria clipei. Pentru Președintele nostru, însă, clipa cea repede, a încremenit.

L-am sărbătorit, o mână de prieteni, în urmă cu nici șase luni, la sediul Uniunii, la împlinirea vârstei de 75 de ani. Nimic nu prevestea tragicul sfârșit. Din contră, era, ca întotdeauna, entuziast, energic, optimist. Colegii, prin „glasul” Danielei Gîfu, i-au dedicat și o carte: Demnitate. Devoțiune. Generozitate, noțiuni firești într-o societate bazată pe o minimă morală socială, în cazul lui Doru Dinu Glăvan principii călăuzitoare de viață, transpuse cotidian în fapte și gesturi memorabile. Privesc tulburat portretul de pe coperta cărții, creație a pictoriței Corina Perianu. O figură scrutătoare, și, totuși, fundamental, luminoasă. Ochii semiînchiși arată chinul cugetării, buzele au un rictus dureros, semn că a trăit și multe dezamăgiri. O severitate nativă, învelită într-o aură de mătase protectoare, acesta era omul Doru Dinu Glăvan. Abia îndrăznesc să recitesc și dedicația: Bunului prieten Marian Nencescu, spre neuitare. De ce, neuitare, Dorule?

Cu mai bine de un secol și jumătate în urmă, un alt mare ziarist (și nu numai), fost, o vreme, la propunerea lui Eminescu, inclusiv președintele Societății Ziariștilor, precursorul U.Z.P.R.-ului de azi, inaugura, primul în publicistica și istoriografia noastră, și, se pare, un alt exemplu strălucit de protocronism cultural, portretul istoric, interpretând, psihologic și caracteriologic, personalitatea lui Vlad Țepeș. Modelul a rămas clasic, în literatură, dar și în jurnalism, ca mijloc de reconstituire, prin mijlocirea metaforelor, a chipului moral al unui mare dispărut. Instinctiv, majoritatea celor care au încercat în aceste zile, triste pentru tagma jurnaliștilor, să-l evoce pe Doru Dinu Glăvan au resimțit încremenirea degetului pe condei. Un hău crunt, cum spunea cu durere Ștefan Mitroi, s-a deschis înaintea noastră, o prăpastie în care s-au prăvălit, parcă, toate cuvintele. Să scrii despre Doru Dinu Glăvan la trecut, este peste fire. Și totuși...

Elegant, suplu, „nu mare de stat”, cum au fost, ori mai sunt, statistic vorbind, majoritatea liderilor veritabili ai lumii, degajând din toată ființa un

aer rafinat, de provincie emancipată, Doru Dinu Glăvan a „intrat” în viața noastră de ziariști bucureșteni, mai mult obișnuiți cu vorba, decât cu fapta, într-un moment hotărâtor pentru soarta Uniunii, pentru care truseră până atunci mulți, dar, se pare, fără suficient folos. Pe scurt, revigorată după 1990, condusă, succesiv de ziariști de prestigiu, U.Z.P.R. se zbătea, încă, la mijlocul deceniului trecut, într-un anonim păgubos, nereușind, în ciuda unor demersuri oneste, să depășească pragul recunoașterii oficiale, ca uniune de creatori și organizație de interes public.

Privind retrospectiv acele timpuri, din perspectiva actuală, azi, când, legal vorbind, Uniunea are un Statut (perfectibil, ce-i drept), dar temeinic și de necontestat, putem spune, cu mâna pe inimă, că venirea la București a lui Doru Dinu Glăvan, și preluarea „frânelor” într-o Uniune deja slăbită și epuizată de nesfârșite lupte interne, de orgolii și de interese mărunte, a fost providențială.

Continuând, din mers, demersurile oficiale anterioare, Doru Dinu Glăvan a deschis uși, iar, acolo unde i se închideau în nas, a intrat și pe fereastră, convingând miniștri, academicieni, „aleși” ai neamului de toate culorile politice, adesea și pe noi, colegii și confrății de breaslă, poate mai puțin încrezători în dreptatea noastră, că merită să lupti până la capăt pentru drepturile tale. Omul „mititel”, cu părul grizonat, încăpățânat și diplomat peste măsură, și-a adjudecat victoria, recăștigând, într-un final fericit, demnitatea meritată a jurnaliștilor. După război, cum se spune, s-au trezit și mulți viteji. „Noi am deschis drumurile, noi am bătătorit calea, Glăvan nu ar fi făcut nimic fără noi”. Serios? Are cineva curajul să ne privească în ochi, și să spună: eu făceam mai mult, în condițiile date! Greu de crezut! Suntem ca în fabula argheziană a „cuiului”: - Așa cui făceam și eu / Poate chiar mai dichisit / Însă vezi: nu m-am gândit!

Cert este că, din 2016, când a fost ales prima dată „aproape în unanimitate”, în fruntea breslei ziariștilor, reconfirmat în 2017 și 2018, în urma unor adunări generale „cu scânteii”, dar perfect legale, fapt consemnat ca atare de organele judecătorești, reales în 2020 pentru un al treilea mandat, modificându-se în acest sens inclusiv prevederile statutare, Doru Dinu Glăvan a condus, practic fără concurență, Uniunea Ziariștilor, mandatele sale reprezentând, obiectiv vorbind, cea mai fastă perioadă din istoria deja centenară a U.Z.P.R.-ului. În tot acest timp, arma sa secretă a fost, greu de crezut pentru detractorii săi înrâiți, ce nu dețin acest „organ” fundamental pentru orice intelectual, forța argumentelor. În orice împrejurare, Doru Dinu Glăvan avea sau căuta soluții, salva, calm și imperturbabil, situații imposibile, își încuraja și își motiva colaboratorii, dându-le prilejul să fie mai buni, mai eficienți, mai harnici. Oferea fiecăruia confort și se priva pe sine de liniște.

Având privilegiul, rarism în viață, aș spune, de a-i fi „aproape” în acești ultimi ani (e drept, nu am fost singurul, Președintele nostru fiind un adept necondiționat al „muncii în echipă”, în condițiile în care el însuși dădea tonul și stabilea ritmul!), aduc mărturie că rar am văzut un om mai energic și mai determinat pentru muncă. Ubicu, atent și calculat, Doru Dinu Glăvan era el

însuși agenda vie a Uniunii Ziariștilor. Despre Caietele sale de însemnări, confratele Firiță Carp a scris chiar o inspirată tableță literară. Rari sunt oamenii care reușesc să-și noteze totul, să țină lucrurile sub control, să-și împartă timpul eficient, urmărind simultan atâtea fire încâlcite ale realităților cotidiene. La birou, acasă, sau în deplasare, Doru Dinu Glăvan era simultan, manager, secretar și executant, uneori chiar șofer, dându-ne tuturor „ora exactă” a Uniunii. S-ar spune chiar că era „metronomul” nostru diurn. Greu de găsit în aceste condiții, cineva care să-l înlocuiască sau măcar să încerce să-l urmeze! Agendele lui Doru Dinu Glăvan, laolaltă cu tot ce a făcut pentru Uniune, sunt un tezaur viu și sper ca, vreodată, urmașii săi, sau succesorii legali, să le conserve și să le ofere spre consultare. Cu siguranță, se va găsi și un nou istoric al clipei care să țină „răbojul” acestor ani, ce nu se mai întorc.

L-am cunoscut mai bine pe Doru Dinu Glăvan în vara anului 2016, când vestea că Uniunea Ziariștilor e pe cale să renască a atras zeci de confrăți, care au umplut efectiv holurile și birourile, ba chiar și scările de la vechiul sediu, din Bulevardul Bălcescu. Toți își spuneau speranța în noua conducere. Am convenit, deci, împreună cu partenerul și colegul meu de gazetărie, Firiță Carp, să-l provocăm pe Președintele Uniunii la un dialog „deschis”, pe care să-l publicăm în *Detectiv Literar*. Am ales cu grijă întrebările și le-am dozat astfel încât să nu fim nici prea alarmiști, dar nici indiferenți la „glasurile” tainice. Spre surpriza mea, Doru Dinu Glăvan era la curent, în linii mari, cu acele tendințe centrifuge din interiorul conducerii Uniunii. Dacă le tolera, cu o suverană detașare, era, credea el sincer, și pentru că, în secret, spera ca vinovații să se potolească, să-și dea seama singuri de capcana în care singuri se bagă. Din păcate, n-a fost așa. Iar, curând, evenimentele au luat-o razna. Au fost vremuri într-adevăr cumplite, când ura, reaua-credință, invidia și disperarea au înlocuit relațiile firești, colegiale. Atunci s-au despărțit destine, s-au forțat caractere. Iar în tot acest interval, Doru Dinu Glăvan a rămas neclintit, un adevărat steag de luptă pe o câmpie însângerată. Spun asta nu cu bucurie, nu cu detașare, ci cu durere pentru că-i știu prețul. Inima lui Doru Dinu Glăvan a sângerat la propriu în acele luni încrâncenate, iar moartea sa prematură este, (probabil) și un efect al acelor încercări dramatice. De aceea, nouă, celor ce i-am fost aproape în tot acele momente, dar și celor care l-au susținut, prin firea lucrurilor, mai de la distanță, ne este greu să acceptăm ca spini vrăjbiei încep din nou să se ascuță.

Astăzi, când amintirea lui Doru Dinu Glăvan e doar o umbră a timpului, o clipă încremenită pe frontispiciul eternității, merită amintită „moștenirea” Glăvan”: o Uniune puternică, unită și demnă, cu un buget consolidat și excedentar, zeci de publicații ce apar sub egida U.Z.P.R., o Editură prosperă, Seratele Eminescu, Balurile ziariștilor, Codul etic al Jurnalistului, Premiile și Galele Uniunii, un număr record de membri, majoritatea tineri, un număr sporit de Filiale locale. Pe cât a crescut Uniunea în ultimii ani, pe atât e de temeinică moștenirea celui mai bun Președinte al nostru.

Ziarist binecuvântat cu harul iubirii de oameni, luptător pentru adevăr, inimă caldă și suflet curat, Doru Dinu Glăvan a fost „darul” Ardealului pentru Sudul fierbinte și mereu răzvrătit, a fost promotorul armoniei între confrăți, a fost modelul mereu viu al luminii ce a ars până la ultima scânteie, spre binele breslei ziarștilor și al Țării. Drum bun printre stele, Prieten drag!

ELENA MITRU

Doru Dinu Glăvan ... la porțile Împărăției

A trecut timpul în viteza lui de la plecarea pe drumurile necunoscute și fără întoarcere, a aceluia care a fost (și va rămâne) o personalitate a ziaristicii românești- Doru Dinu Glăvan.

L-am cunoscut personal, acolo unde literatura și ziaristica se dezvoltă și se face cunoscută în lume de către mânuitorii condeiului din diaspora română, prin intermediul Cenaclului literar "Mihai Eminescu", înființat și condus de preotul profesor Theodor Damian.

Atunci, în anul aniversar 2019, când "Uniunea" împlinea 100 de ani, am sărbătorit împreună minunatul eveniment aici, la New York, cu mare bucurie, sub conducerea președintelui UZPR- Doru Dinu Glăvan.

Aranjaseam împreună un program frumos de viitor și urma să ne revedem în anul 2020 la sediul "Uniunii"- la București, dar planurile ne-au fost zădărnice de pandemia care s-a abătut asupra lumii. Revederea n-a fost să fie!

Jurnalistica, a fost vocația lui și a răspuns acestei chemări de la o vârstă fragedă, parcurgând drumul treaptă cu treaptă, trecând prin toate etapele care l-au condus spre pedestalul victoriei.

„Un om mare” (cum spunea pr. Theodor Damian), de o rară sensibilitate sufletească, receptiv, apropiat de oameni, cu dorința de a crea o conexiune între ei, pentru binele tuturor.

S-a stins „călăuza jurnaliștilor”, acela neobosiți pe care i-a îndrumat, sfătuit, învățat pentru a propovădui adevărul în articolele publicate, despre români, pentru români și nu numai.

Un exemplu extraordinar de devotament pentru meseria pe care a îmbrățișat-o și căreia i s-a dedicat cu trup și suflet de-a lungul vieții, un român neobosit, un caracter integru.

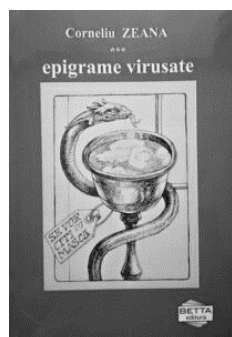
Va rămâne în amintirea celor care l-au cunoscut, cu care a lucrat și colaborat direct, cât și a celor care l-au cunoscut prin intermediul surselor de informare (corespondent la Radio Reșița, cronicar sportiv, lider al UZPR, etc).

La 31 octombrie 2021, Doru Dinu Glăvan a bătut la "Porțile Împărăției", spre a se prezenta Domnului Dumnezeuului nostru, cu bagaje pe care le-a purtat de-a lungul vieții (primite în dar de la El) și care conțin tot ce a putut realiza drept recunoștință pentru darul primit.

Bunul Dumnezeu să-l odihnească în pace!

O candelă

*O candelă în nopți de sărbătoare
când clopotele bat a tihnă, lin,
mi-e sufletul, și-o catedrală-n care
pentru iertare gândul mi-l închin.
Cei care rătăcesc prin disperare
copii de lacrimi, bocet și de plâns,
vor fi primiți ca-n codri de răcoare
ca să-și termine sângele de strâns.
Căci candela-mi va arde până-n moarte
și dincolo de neființa ei,
în fiecare literă de carte
și-n mult prea ostenitul meu condei.
Cine s-o stingă? Nu-i nicio putere
ca să-i suporte blânda ei vipie,
nici pe pământ și nici în alte sfere
căci, altfel zis, ea este Poezie.*

Corneliu Zeana, *Epigrame virusate*

Corneliu Zeana cvadrirecidivează, scoțând la Editura Betta din București un nou volum de epigrame prefațat de George Corbu, președintele Uniunii Epigramiștilor Români și având pe copertă o imagine grafică plină de simboluri realizată de Matei Șerban. Alături de șarpe și de cupă, vedem atașată și indicația: „se vor citi cu mască”. Ca și virusul devenit pandemic, epigrama are virulența ei primejduitoare pentru cei înțepați. Uneori și pentru autor. Nicolo Franco, cu ceva secole în urmă, în Italia, a fost spânzurat pentru o epigramă, iar în primele decenii care au urmat capitulării României, barbarul regim comunist a vârat în pușcării nu puțini epigramiști. Constantin Tănase, pe care-l putem alătura genului, nici n-a mai apucat închisoarea, fiind lichidat cu mai multă promptitudine.

Pe lângă latura literar-umoristică perenă, epigrama vizează clipa, momentul, având fatalmente o fațetă de perisabilitate, iar actualitatea noastră politică este repede schimbătoare. Sperăm (și) cu ajutorul epigramei să accelerăm evoluția în bine, chiar dacă perspectivele îngrijorează.

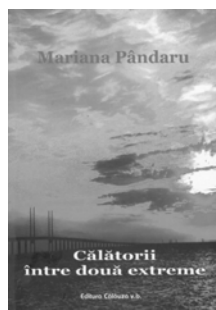
Un exemplu: „Bugetul țării nu mai poate / Se cer măsuri excepționale: / Se taie pensiile, toate, / Rămân doar cele speciale.” Sau: „Ce-i Curtea Constituțională? / Organ de stat, mister sadea / Ce ia decizii la tocmeală / Sau ca ghicitul în cafea”. Epigramele vizând Avocatul Contra Poporului nu au fost incluse în volum în scopul depolitizării conținutului.

ANCA SÎRGHIE

Traseele în spirit ale Marianeii Pândaru

Atunci când am parcurs primele pagini ale volumului memorialistic al Marianeii Pândaru *Călătorii între două extreme*, carte apărută la Editura Călăuza v.b., Deva, 2020, am recunoscut poveștile narate prietenește de autoare, ba chiar unele relatări înserate în revista *Ardealul literar*. La fel se întâmplase de curând, când am citit „cartea anului”, cum au socotit unii volumul de memorialistică al Anei Blandiana, *Soră lume* (Editura Humanitas, București, 2020), unde prea puține pagini erau cu adevărat inedite. Dar impresia unui *déjà vu* nu mi-a ostoit dorința de a continua lectura aventurilor de cunoaștere intitulate *Călătorii între două extreme*, ca să înțeleg ideea întregului, cu mesaje pe care această carte le transmite.

În 2001 citisem volumul *Parisul din inima mea*, cu notele de călătorie care îmi dezvăluiseră dialogul poetei cu proeminențele de spirit ale Orașului-lumină. Se știe că din 1988 până în prezent Domnia-Sa a etalat în fața lumii 11 volume de versuri, și publicista Mariana Pândaru a dăruit literaturii române cartea *Interviuri fără frontieră* (Editura Călăuza v.b. Deva, 2018), cât și eseuri sau proză scurtă, ca cea din *Om la intersecție* (Editura Călăuza v.b. Deva, 2017). Acum panoramarea geografică păstra Parisul în centru, dar deschiderea anunțată chiar din titlu era alta, traseul pornind din Scandinavia, spre a sfârși în Turcia, la Istanbul, unde ea revine după 24 de ani, de data aceasta încântată „să reprezinte Țara” la un târg de carte veche. În cele mai interesante pagini ale volumului, autoarea relatează asemenea participări oficiale la evenimente petrecute peste hotare, fapt ce asigură cărții o certă valoare documentară. Ca un reporter profesionist, autoarea ajunge în puncte fierbinți precum Transnistria, arena unor lupte cu separatiștii duse pe Platoul Coșnița, unde sânge românesc a fost vărsat tocmai pentru păstrarea limbii noastre naționale. Făcând parte din delegația hunedorenilor în vizită la Bruxelles, „buricul Europei”, cum cu umor este metaforizat sediul central al Uniunii Europene, autoarea este mândră să asiste la decizia înființării unei prime reprezentanțe a județului ei la acest for onorant al Bătrânului Continent. Șarmul comentariului pe care călătoria îl face este dat de deliberările pe care le face alegând dintre mai multe opțiuni pe cea mai profitabilă spiritual. Astfel, la Bruxelles renunță la vizitarea portului, „patria peștelui” de mare interes gastronomic, spre „a ataca” partea superioară a orașului cu instituțiile importante, fără să ocolească simbolul orașului, acel

Manneken Pis (Micul Julien) creat în 1619 de Jerôme Duquesnoy ca fântână arteziană, acum îmbrăcat zilnic în hainele altei națiuni. Ceea ce o încântă pe autoare este Muzeul celor 6000 de instrumente muzicale și neapărat Cartierul tavernelor și galeriilor de artă, cu atmosfera altor vremuri, unele romantice, când i-ar fi plăcut și ei să trăiască. Oriunde ar fi popasul ei, de la Oslo, capitala Norvegiei, și Salzburg austriac, la Novo Selo în Serbia sau Istanbul în Turcia, Mariana Pândaru simte că, atunci când călătorește, „ceasurile devin secunde”. Conform rațiunii ei sănătoase de turist care are priorități ferme, unele de ordin cultural și spiritual, timpul nu trebuie irosit pe hopping sau cu alte asemenea inutilități. Amintirea călătoriilor îi asigură o stare de bine, iar evocarea lor este prilej de retrăire a unei bucurii imense. Una pe care o inoculează și cititorului.

De-a lungul anilor, targetul unor voiaje s-a dovedit diferit, de la dorința de a-și îmbogăți documentarea pe o temă, până la participarea în delegații oficiale la anumite reuniuni literare europene. Așa era în ianuarie 1997 în Serbia la Novo Selo din Banatul Sârbesc, unde a fost celebrat Mihai Eminescu, în 1998 la Chișinău și în Transnistria, spre sărbătorirea Zilei Limbii Române ori în august 2001, când la Gyula, Ungaria, făcea parte din delegația Direcției de Cultură Hunedoara. La Paris revine spre a strânge „buclete de emoții în suflet” atunci când scriitorul canadian Dan Ghițescu avea premiera piesei create după romanul său *Omul care vine din Est*, jucată de actorii Teatrului „Al. Davila” din Pitești, la Ambasada României.

Un fir discret dar cu atât mai interesant al cărții este cel al curiozităților pentru tot ce ține de estetic, fie că la Köln remarcă unicitatea Domului sau la Liège, în cel mai francofon oraș al Belgiei, admiră Gara, care este o capodoperă arhitecturală. În mod firesc, turista cu suflet de poet trece de la monumentalitatea construcțiilor pe care la admiră la gingășia unei flori. În esență, autoarea face în noua ei carte o geografie literară a locurilor vizitate. Astfel în 2013 participă la Programul European Grundtvig „International Poetic Alphabet” - EUROPOEMS alături de criticul literar Ion Adam cu soția sa Georgeta, care este președinta unei Asociații a femeilor jurnaliste din România, și de poeta Victoria Milescu. Este un fericit prilej de întâlnire cu scriitori din Lituania, Italia, Turcia, Franța și Belgia. Nu au lipsit cu acest prilej nici dialogul cu reprezentanții unei mișcări populare printre poeții tineri din Europa, valul intitulat *slam poetry*, nici vizita la Casa poeziei înființată în 1964, unde fusese găzduită și Ana Blandiana cândva. În ziarul local *Le Soir* se va comenta acest „turneu poetic european”, concluzionându-se cu mândrie că Liège este „un loc de creație foarte vivace”.

Am conchide aici, că noul volum al Marianeii Pândaru are valoarea unui document literar. Dar dincolo de evenimentele consemnate cu o pedanterie de jurnalist autentic, la care nu-i scapă ora exactă a unei sosiri în localitate sau minutul la care s-a întâmplat un fapt semnificativ, se conturează portretul autoarei, ca om de litere deprins să trăiască sensibil și responsabil în marea familie a scriitorilor Bătrânului Continent.

Elena M. Cîmpan, *De ce miros merele a naftalină?*

Nume de notorietate al literaturii bistrițene și al celei românești în general, doamna profesor Elena M. Cîmpan, deja autoarea a unor opere valoroase², a recidivat în anul 2021 cu un interesant volum de eseuri intitulat *De ce miros merele a naftalină?* (Editura U. Z. P., București, 2021, 196 pp.). Sub un titlu incitant, dânsa reușește aici să antologizeze aproape nouăzeci de eseuri, care vin să-i devoaleze deopotrivă calitățile de memorialist, polemist, fin exeget al contemporaneității, priceput în radiografierea metehnelor sociale, sau scriitor atent și responsabil.

Volumul se deschide cu un mănunchi de interesante note de călătorie din Canada (pp. 5-11), unde autoarea a avut ocazia să cunoască nume mari ale literaturii și teologiei românești de pe acele meleaguri, precum părintele-poet Dumitru Ichim. Dânsa reușește aici să prezinte nu doar un peisaj, ci să reconstituie un adevărat univers. Unul în care-și dorește să se infuzeze cu toți porii și pe care recunoaște că nu l-ar putea surprinde în paginile unei banale fotografii: „Amintiri din Canada, care nu se văd în poze. Le-am înregistrat

² A se vedea, de exemplu: Elena M. Cîmpan, *Intrarea în timp. Poezii*, Editura Nosa Nostra, Bistrița, 2019; Idem, *Barca de salvare – publicistică*, col. „Paraliteraria”, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2013; Idem, *Bistrița - o imagine a poeziei - Bistritz – ein Gedichtblick*, col. „Arca”, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2012; Idem, *Cabina de probă – „din toată zăpada, numai un bulgăre poți lua în pumn” – proză scurtă*, Editura Karuna, Bistrița, 2007; Idem, *Cartea de joc – opinii*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2008; Idem, *Cu ochii în carte*, col. „Eseuri”, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2013; Idem, *Dansul verde – poeme*, col. „Metamorfoze”, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2003; Idem, *De la tu la el: cărare în jurul celuilalt: pro e. m.*, col. „Metamorfoze”, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006; Idem, *Dilem(n)e- poeme*, col. „Metamorfoze”, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2001; Idem, *Drumul până la drum – eseuri critice*, col. „Eseuri”, Editura Limes, Cluj-Napoca, Florești, 2012; Idem, *Decele meu amar – poeme*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2009; Idem, *Eseul de cleștar*, col. „Eseuri”, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2010; Idem, *Jurnal reflexiv - eseuri de turist - trei săptămâni în ... autocar*, Editura Karuna, Bistrița, 2008; Idem, *Jurnalul nefericirii – la 44 de ani, în 2011*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2012; Idem, *Pianul și alte poeme*, col. „Magister”, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2010; Idem, *Poezia noastră cea de toate zilele - 100 de poeme scrise din 21 mai până în 28 august 2009*, Editura Nico, Târgu Mureș, 2009; Idem, *Postume antume*, col. „Magister”, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2014; Idem, *Sentimentele lucrurilor – poeme*, col. „Magister”, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2012; Idem, *Damian*, Editura DaniMar, Deva, 2017.

cu ochii, le-am simțit și le-am trăit ca pentru prima dată. Din țara frunzei de arțar, am adus cu mine o frunză verde, dintr-un parc curat, care va rămâne mereu vie în sufletul meu” (p. 5).

Aceste cuvinte ar merita, după părerea mea, să fie afișate pe frontispiciul oricărui muzeu, al oricărei biserici și al oricărei instituții de artă, spre a descuraja profanatoare demersuri ale unor vizitatoare rujate excesiv care consideră că superlativul culturii îl reprezintă faptul de a te poza „cu botic”, alături de Gioconda, de te miri ce icoană datând din vremuri imemorabile, sau de ce nu, de a-ți face un selfie în vecinătatea a felurite moaște ale nu știu cărui martir din primele veacuri creștine. Sau ale oricărui amator al fotografiei care uită că cele mai frumoase instantanee pot fi surprinse doar pe retina sufletului și că niciodată nu o să poți prezenta prin intermediul unui cadru, oricât ar fi el de bine realizat, tot ceea ce poți descrie printr-o poveste frumos spusă. Știa Mântuitorul ce știa acum mai bine de două milenii, că doar nu degeaba vorbea în pilde!

Interesantă este și prima impresie pe care i-o face doamnei profesor cadrul general întâlnit aici. Surprinsă de atmosfera de prietenie și de amabilitatea care domnește pe meleagurile canadiene, dânsa ține să immortalizeze acest aspect, exprimând totodată și dezideratul de a ajunge să vadă așa ceva și la noi: „Doamne, cum se pot gândi la toate în folosul și pe placul omului? De ce impresia este de prietenie și nu de încruntare? De ce oamenii îți zâmbesc fără să te cunoască? Te ajută și îți înțeleg stinghereala? De ce aici se poate? De ce grija față de om se vede și se simte la fiecare pas? Iar omul e calm, răbdător, vesel, amabil, prietenos, cooperant. Mai aproape unul de altul / unii de alții. Oamenii vorbesc între ei, chiar necunoscându-se. Din toate colțurile lumii. Schimbă două-trei cuvinte și merg mai departe, ca și cum s-ar împăca în fiecare zi și continua să întrețină această stare” (p. 8).

Deși nu este sociolog de profesie, Elena M. Cîmpan reușește totuși să distingă între anumite realități sociale. Astfel, bunăoară, înțelege ce diferențe fundamentale există între diaspora românească din Europa și cea de pe continentul american³, e capabilă să sesizeze felurite forme de discriminare, ce maschează adesea oportunismul politic și dorința de atragere a electoratului prin intermediul unor manevre ce nu sunt întru totul etice⁴, sesizează faptul că trăim într-o societate bazată pe reclamă și marketing și

³ „Dacă prin Europa, întâlnești români bucătari, parchetari, constructori, în America, am văzut intelectuali, în număr mare. Aproape toți sunt absolvenți de studii superioare, care au început o viață nouă, indiferent de vârstă”. Idem, *De ce mirosoarele a naftalină? – publicistică*, Editura U. Z. P., București, 2021, p. 11.

⁴ „Ce spun studenții ce au ajuns pe la facultăți străine, în alte țări, care și ei ar merita, conform principiului egalității, transport gratis cu trenul? Că doar sunt și ei (de)ai noștri. Până la aflarea unor ecouri, să meargă trenurile, să se pună în mișcare, pentru că imaginea unui tren care stă este tristă, comparabilă cu a unui student care numai călătorește.” *Ibidem*, p. 73.

propune chiar soluții sau accente noi⁵, sau folosește ironia fină pentru a descrie anumite trenduri și fenomene sociale. Iată un astfel de exemplu:

„Nu a reușit nimeni și nimic să măsoare lumea cu aceeași unitate de măsură, așa cum a reușit masca. Nici cultura antică, nici războaiele, nici piramidele, nici invențiile, nici măcar vreo muzică, vreo poezie, vreun teatru. Fiecare dintre ele au avut acoperiri pe suprafețe definite, transmise apoi în cărți, cu ecouri. Orice ispravă, așa zisă universală, a trăit și a murit, și-a consumat gloria, lăsând locul liber mai departe. De când a intrat masca în lume, și de când suntem obligați să o purtăm, nu ne mai gândim la mascați, la comedie, la tradiții, la disimulări, la roluri, ne gândim numai la noi, care nu mai reușim să ieșim din tipar. Un tipar, croit, tăiat într-o bucată de pânză, stofă, material de acoperit gura și nasul și, totodată, de estompat cele două simțuri (din cinci) esențiale: gustul și mirosul” (p. 145).

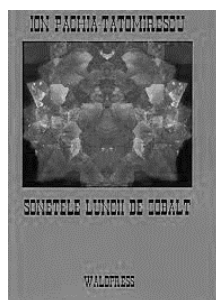
Aceeași ironie o însoțește și atunci când vorbește, cu tristețe, la o meteahnă generală românească, aceea a datului cu părerea despre orice⁶, dar și atunci când radiografiază situații precum cea a școlii românești contemporane, oferă flash-uri cu conotații politice sau vorbește despre situația generală a țării. Rămâne însă un cronicar redutabil atunci când descrie evenimente cu relevanță culturală importantă precum colocviile de la Nicula (pp. 12-14), un fenomen cu reverberații religios-literare și politice și un autor de frumoase crochiuri și evocări și cronici.

Bogată și de actualitate, antologia doamnei profesor Elena M. Cîmpan se constituie într-o lectură ce convoacă la dialog, meditație și analiză și într-un text acual care merită citit și descoperit, cu multiple valențe și vădită relevanță pentru spațiul eseisticii românești. De aceea, nu putem decât să recomandăm cu căldură apariția lui și să îl semnalăm tuturor cititorilor dornici de o lectură ieșită din tipare deja îndătinată, ce vin parcă, prea adesea, să pogoare posomorârea peste chipul literaturii contemporane.

⁵ „La ce nu se face deloc reclamă? Această întrebare, la urmă, e încuietoare. După așteptările fiecăruia. Nu se face reclamă la vise, la bucurie, la fericire, idealuri și destinații zilnice, cu atât mai îndepărtate, cu cât viața oferă doar înlocuitori, nu materie primă veritabilă. Toate aceste trăiri ar trebui să vină (și) în urma viziunii de reclame, care au drept scop principal să le urmezi. Dar, dacă n-ar fi dincolo de ecran, pe lângă faptul că telecomanda este la dispoziție pentru a schimba canalul și a da de unul tot așa (sau mai rău, ca-n Legile lui Murphy), câteodată te trezești sfădindu-te cu ei, de fapt cu tine, vorbind sigur” (*Ibidem*, p. 103).

⁶ „O călătorie recentă de la un capăt la altul de țară, mi-a oferit posibilitatea de a găsi un răspuns întrebării din titlu, cu toată îngrijorarea, amărăciunea din adevărul conținut. Am aflat că românii se pricep cel mai mult la școală. Că se preocupă de școală, așa cum a fost, cum ar trebui să fie, cum va fi, dacă va mai fi, de școala de la școală și de școala de acasă, de școala cum e și mai ales cum nu e, de școala așa și pe dincolo, de școala astfel și mai ales de școala altfel. Au, n-au școală, românii emit judecăți de valoare, mai abitir ca un ministru de resort” (*Ibidem*, p. 174).

„Lunca de cobalt” în sonetele dac-pandurului Ion Pachia-Tatomirescu

Exuberantul Ion Pachia-Tatomirescu impresionează din nou iubitorii de literatură cu volumul *Sonetele luncii de cobalt*, apărut anul acesta (2021) la editura timișoreană, Waldpress. Cel ce-și asumă supranumele de „Dac-Pandur al Piramidei Extraplate de Tibissiaara” surprinde cu o sumă de sonete care, în mod sigur, poartă în ele misterul unei moșteniri, în special, pe ascendență dacică, și unde eruditul autor se zbenguie lejer într-o zonă mai puțin accesibilă multora dintre noi.

Să nu trecem cu vederea și faptul că pe lângă cele „Nouă sonete din Cartea de Aur a lui Făt-Frumos, cu o închidere în «Glossă»”, ce constituie pretextul sub care apare volumul, dăm și de „Sonet-ode [ale] celor cinci împărați din curcubeu”.

Volumul mai cuprinde „Unsprezece psalmi-sonete la îndimineața luncii de cobalt în Dacia, Grădina lui Dumnezeu”, la care se adaugă „Anul glosalmilor din Cogaion”, „Doisprezece zalmiori pentru Gura de Rai și un rondel al mierlelor de Prier / Florar”, și „105 trisalmi și micropoeme-haiku”, încheindu-se cu „105 salmi pentru înrăzărirea celui de-al LXXV-lea ocol al Soarelui”.

Lecturând acest cuprins al volumului, ești tentat să te lași păgubaș, să nu te afunzi copios în lectură. Mare greșală, pentru că arareori ai să găsești un jurământ de credință mai bine rostit în versuri, ca la Ion Pachia-Tatomirescu: „Popor Valah, n-am vorbele deșarte, / cu Verb de jar eu te binecuvânt, / că-mi ești și cel mai vechi cuvânt-pământ, / ivind în Cogaion celesta carte... !” (p. 34).

Autorul dovedește că stăpânește spațiul și timpul cu asupră de măsură, de parcă s-ar fi născut din pântecul universului, unde a deprins să rodească sonete, ode, psalmi sau zalmiori. Iar când se oprește pe câmpia visărilor în haiku, dăm peste rostiri pe care poeții niponi ar fi fost bucuroși a le găsi: „Cu spuma-laptelui, / ciorapii zeiței / duc fluturii-n lunci” (p. 77).

Gândul sprintar, ludic, îl face pe autor să exclame: „Dacă ieși din mine, / pune-ți pe umeri / curcubeul-fular...”, sau „De ești vultur, hai / în cer, / să ne batem / pentru fulgur d-aur...!” (*ibid.*).

Ion Pachia-Tatomirescu are în sîpetul său adevărate temple strani, din alte lumi, în care „Creștinismul cosmic” se dorește a fi centrul lumii, acolo unde vlahii stau ca vrăjiți, purtând în sufletul lor moștenirea dacă.

Numai dacă ne lăsăm cotropiți de ... „Verbul în fotonii / din armonia sferelor, ochi-mură, / când nestematele, -n celesta gură, // iar se rostesc pentru

semănătură / la îmbrădații cerbi, ori în peonii / papirusului beznei...! Ning eonii...” (p. 13), suntem binecuvântați cu bagheta fermecată, stăpânită de acest „tarabostes” din Cogaion / Sarmisegetusa.

Deși autorul se lasă vrăjit de frumusețea rostirilor poetice, nu trece cu vederea faptul că este și un distins teoretician al literaturii române și vine cu detalii despre definiția *salmului*: „cea mai scurtă formă fixă din istoria poeziei universale, pe care am descoperit-o în tezaurul folcloric pelasg > valah transmis dinspre Școlile Oralității Culte ale Zamolxianismului anticei Dacii...” (p. 108 sq.).

Interesantă este și contribuția sa în călătoria spre împlinire, pentru care are girul reputatului Miron Radu Paraschivescu, dar și recunoașterile unor somități ca Marian Popa sau Vladimir Streinu.

Faptul că Ion Pachia-Tatomirescu contribuie la colecția „Cosmografii” nu face decât să-mi întărească bănuiala că va exista suficient de mult curaj pentru un cititor avid de „drumul grunjos”, de a se aventura în tainele lecturii unui volum special, construit după chipul și asemănarea doctor-profesorului de-a ținut cu tot dinadinsul să adune în preajma sa cunoscătorii.

Pentru a înțelege mai bine opera „dac-pandurului” trebuie să ne oprim din când în când, să mai deschidem și alte surse de inspirație, sau de cunoaștere a adevărului formării poporului nostru, căruia autorul pare să-și fi dedicat întreaga viață.

MĂDĂLIN-SEBASTIAN LUNG

Dr. Eugen Nicoară - Mucenicul Aurel

Studiul asupra căruia o să reflectăm, *Dr. Eugen Nicoară - Mucenicul Aurel* (ediție îngrijită, studiu introductiv și note Mircea-Gheorghe Abrudan și Pr. Dan-Ionuț Lupuțan, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2021), este constituit dintr-o pleiadă de însemnări schițate de mâna medicului Eugen Nicoară, prieten al prim-protopopului ortodox de Huedin, Aurel Munteanu. Prima ediție a apărut în anul 1946, urmând ca după 75 de ani memoriile sale să fie reeditate de doi importanți oameni de cultură, menționându-i pe cercetătorul științific Mircea-Gheorghe Abrudan și pe părintele Dan-Ionuț Lupuțan, actual protopop al Huedinului.

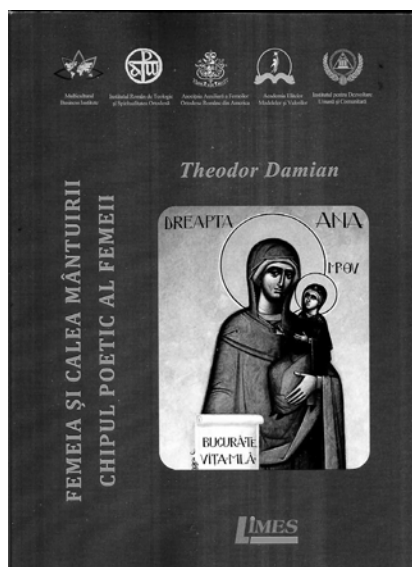
Chiar în incipitul lucrării, constatăm cu mare bucurie că cei doi îngrijitori ai ediției realizează un corpus introductiv intitulat „Eugen Nicoară (1893-1985), un medic credincios, filantrop și literat”. Cu alte cuvinte, este întocmit un medalion biografic al acestui foarte bun prieten al părintelui Aurel Munteanu, aducându-se dovezi incontestabile privind multitudinea de

activității socio-culturale, misionar-filantropice desfășurate în gila românească creștină. Dorința medicului de-a ajuta semenii săi este arătată prin dedicarea sa în slujba meseriei care l-a consacrat și pus între paginile de istorie ale României. Dintre cuvintele celor doi autori, remarcăm cu profundă bucurie faptul că în perioada 1923-1936, acesta a fost directorul spitalului din Reghin unde pe propria sa cheltuială a edificat un spital nou (p.10), iar apoi l-a donat din proprie inițiativă spre Episcopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului în memoria tatălui său (p.11). Putem afirma fără tăgadă că medicul Nicoară a fost omul providențial trimis de divinitate înspre ajutorarea componentei demografice transilvane, nu în ultimul rând putem spune că a fost un medic creștin aflat continuu în slujba lui Dumnezeu. Timp de șase ani, biserica l-a ajutat prin acordarea de burse pe Eugen Nicoară ca să urmeze înalte studii, fapt pentru care acesta avea să ajungă un mecena al Transilvaniei. Munca sa neobosită a continuat și în alte planuri, aflând că tot pe cheltuiala proprie a ridicat alte două spitale, mai multe școli și 40 de monumente în memoria eroilor (p.12). De asemenea, medicul s-a remarcat și în spectrul publicistic, fiind autorul mai multor articole, eseuri, cărți de medicină, de istorie, dar cea mai emoționantă este publicația *Moartea părintelui Grigorie*, evocare în memoria tatălui său (p.14). Cu profundă durere aflăm că pe plan familiar, eminentul medic nu a fost împlinit, rămânând văduv de două ori, îngropându-și o unică fiică la doar două săptămâni după naștere. De o generozitate unică, medicul a ajutat peste 30 de biserici, făcând donații de peste 500.000 de lei între anii 1919 și 1948, „privirea” sa fiind aruncată și asupra catedralei de la Cluj aflată atunci în construcție. După Dictatul de la Viena, medicul a fost silit să se refugieze, activând la spitalele din Brașov și Orăștie, trăind experiențe traumatizante în cele trei luni petrecute la Cluj sub ocupația horthystă.

În broșura sa, medicul afirmă că după Marea Unire, în spațiul transilvan au apărut numeroase edificii ecleziastice prin care se demonstra profunda credință a locuitorilor. Totuși, se apleacă asupra Huedinului, unde Aurel Munteanu ridicase multe biserici, dar cel mai impunător proiect era ridicarea unei catedrale în orașul său de reședință. Cu tristețe, observăm printre rânduri că românii din Huedin nu aveau biserică în momentul înscăunării ca protopop a părintelui Aurel, însă îndată acesta a amenajat într-o sală de școală o cochetă capelă. Râvna sa pentru emanciparea socio-culturală a „păturii” creștine de la poalele Vlădesei a fost frumos elogiată și schițată de medicul Nicoară: „Părintele Aurel era un luptător al Domnului Hristos și al neamului” (p.31). De altfel, aflăm că protopopul era polivalent, fiind edificator de instituții ecleciectice, școlare, bancare, dar nu numai, aceste acțiuni având să-l poziționeze ca un „pristol” în fruntea turmei creștine românești din zona Munților Vlădeasa. Putem afirma fără nicio îndoială că părintele Aurel era *emisarul lui Dumnezeu* trimis înspre a aduce liniște, prosperitate și pentru a consolida/continua credința în rândul tagmei creștine din protopopiatul Huedinului. Din nefericire, „duhurile vrăjmașe” au năvălit

în protopopiat în urma sumbrului Dictat de la Viena, țintă principală fiind prim-protopopul ortodox de Huedin, părintele Aurel Munteanu. Părintele nu a făcut niciodată acte împotriva populației maghiare din protopopiat, mai mult era un poliglot cunoscut, de majoritatea orilor adresându-se maghiarilor în limba lor. Totuși, respectul său față de aceștia a fost uitat în data de 10 septembrie 1940, când ziua la amiaza mare a fost ucis în bătaie, alături de plutonierul Nicula Gheorghe. Trupurile pristăvite au fost aruncate într-o râpă, abia după câteva luni primind acordul de a fi luate și înhumate. Din relatările medicului, aflăm că episcopul Clujului, Nicolae Colan, nu a avut permisiunea de-a participa la slujbă, fiind obligat să-și trimită o delegație. Astfel, episcopul a trimis pe părintele Laurențiu, pe diaconul Florin și „un oarecare doctor chirurg, surghiunit de aceleași negre duhuri vrășmașe” (fiind vorba chiar de autorul acestor memorii, medicul Nicoară). Eugen Nicoară consemnează că „bărbați și femei, tineri și bătrâni, cărturari și țărani, au venit să însoțească până la pragul împărăției veșnice pe îndrumătorul vieții lor întru cele duhovnicești, bucuria și mândria lor de odinioară” (p.68). Astfel, având scrisă această inestimabilă relatare putem afirma fără rețineră că protopopul Aurel Munteanu a fost un „vlăstar al Cerurilor”, iar aptitudinile, cunoștințele sale au rodit neconținut în creștinescul ogor de la poalele Vlădeșei, doar așa putând explica prezența unei mase creștine atât de numeroasă și diversificată la slujba de înhumare. „Duhurile negre” aveau să comită o altă nedreptate, lipsă de respect față de personalitatea părintelui și plutonierului chiar în ziua în care trupurile batjocorite și schingiuite trebuiau lăsate să treacă în pace spre vămile văzduhului. Medicul Nicoară menționează această lipsă de respect prin câteva cuvinte care confirmă fără îndoială un act barbar și necredincios „Cei înarmați, cu suliițele în mâini, au alungat tot poporul adunat la prohod. Au fost siliți să iasă din cimitir cu toții. Armele au înconjurat cimitirul, să nu se apropie nimeni de noi” (p.75).

Reeditarea lucrării este un omagiu adus părintelui Aurel Munteanu, primul protopop ortodox de Huedin, la împlinirea a 80 de ani de la martiriul său. Credem că personalitatea sacerdotului trebuie să fie păstrată *vie* nu numai prin moartea sa martirică, ci și prin diversitatea socio-culturală, filantropică desfășurată în spațiul geografic al protopopiatului, unde a pătorit cu multă evlavie, cu mult devotament și credință în Dumnezeu până la ultima sa suflare. Actele sale trebuie imperios să fie făcute cunoscute atât la nivelul Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului, cât și la nivelul întregii Biserici Ortodoxe Române.

VALENTINA CIAPRAZI

Gelu Negrea – Doamnele Domnului Caragiale

Binecuvântată duminică de septembrie (19 sept. 2021), când cerul, neasemuit de albastru, se mai îndură încă să trimită pe pământ ultimele raze de soare cu o blândă căldură ca într-o îmbrățișare de rămas bun. Totul e atât de frumos încât, dacă n-am purta nefericitele măști- semn și consecință a răului care a cuprins Planeta, ni s-ar părea că trăim timpuri normale.

Credincioșii de la Biserica Sfinții Petru și Pavel din New York ascultă cu atenție cuvintele de har ale predicii rostite de preotul lor – părintele Theodor Damian – despre iubire și iertare, despre nejudicarea aproapelui și despre reînălțuirea sufletului cu prea multele și prea apăsătoare griji pentru propășirea materială.

După împărțirea anaferei a fost anunțată deschiderea ședinței festive a cenaclului literar Mihai Eminescu, având ca temă prezentarea unei cărți - surpriză, venită de la București, *Doamnele Domnului Caragiale* ca și a autorului, domnul Gelu Negrea, prestigioasă personalitate a criticii literare românești contemporane.

Cenaclul „Mihai Eminescu” din New York, al cărui fondator și președinte este același inimos preot al bisericii, talentatul poet prof. univ. dr. Theodor Damian, și-a început activitatea în urmă cu aproape treizeci de ani, devenind de-a lungul acestor decenii un centru de propagare a literaturii în limba română la care au colaborat sute de poeți și prozatori, dramaturgi, istorici și critici literari din S.U.A., România, Republica Moldova și din alte țări.

În condițiile actuale, mult mai vitrege datorate nemiloasei pandemii, obligați să desfășoare acest eveniment cultural chiar în biserică, în fața altarului, între icoane și lumânări aprinse, membrii Cenaclului au reunit duminică, 19 septembrie 2021, lumea luminilor de sus cu cea a luminilor minții și sufletului, primind și prezentând unui numeros public iubitor de frumos, această interesantă carte de critică literară.

Ședința festivă a fost deschisă de Președintele Cenaclului, prof. univ. dr. Theodor Damian, care după cuvântul introductiv a invitat-o pe prof. univ. dr. Victoria Plaveti, cea căreia i se datorează stabilirea acestui pod de cultură între București și New York, să dea citire unei scurte notițe autobiografice a lui Gelu Negrea, întrucât lansarea cărții s-a făcut în absența autorului.

Așadar Gelu Negrea își prezintă pe scurt, cu autoironie și umor, câteva din ceea ce consideră el a fi evenimentele cele mai importante din existența sa de până acum: nașterea la o dată nesigură, aflată la frontiera a

două zodii, viața de elev petrecută în șapte unități școlare și licee, facultățile de filologie, regie teatru, și ziaristică făcute toate la București, unde afirmă autorul a „făcut și alte prostii”, ocupațiile pe care le-a avut, de cronicar literar, teatral, cinematografic, sportiv, dar și, din nou ironic, politic. Gelu Negrea prezintă apoi colaborările sale la importante reviste literare (*România literară*, *Luceafărul*), premiile literare ce i-au fost decernate, printre care și prestigiosul premiu Titu Maiorescu al Academiei Române.

Încheie trecându-și în revistă bogata activitate de critic, în care este imposibil a nu se remarca numărul mare de lucrări acordate analizei critice a operei lui I. L. Caragiale: *Anti-Caragiale*, *Dicționar subiectiv al personajelor lui I. L. Caragiale*, *Caragiale*, *Marele paradox* și volumul pe care „îl aveți în mână”, cel pe care Cenaclul „M. Eminescu” îl prezintă astăzi, *Doamnele Domnului Caragiale*.

Prof. Dr. Theodor Damian și-a exprimat admirația pentru modalitatea cu adevărat academică, originală, prin care Gelu Negrea pătrunde în esența operei lui Caragiale, intrând în dialog cu alți critici literari, personalități de seamă ale culturii românești, un Șerban Cioculescu, Nicolae Manolescu, sau chiar George Călinescu, confirmându-le, infirmându-le sau validându-le ideile. Acest lucru pune în lumină erudiția autorului ca și viziunea sa largă asupra fenomenului literar, fapt care-i permite să intre în dialog cu mulți dintre cei care au aprofundat opera lui Caragiale. În opinia lui Theodor Damian *Doamnele Domnului Caragiale* este un exemplu de critică a criticii, care demonstrează vechile teorii, reaşezând personajele, de data aceasta cele feminine, într-o nouă viziune. Gelu Negrea are meritul de a așeza într-o lumină nouă, cea a adevărului, drama celebrului triumphi amoros Eminescu – Veronica Micle – Caragiale. Theodor Damian subliniază și faptul că analizând personajele feminine din opera lui Caragiale în contextul epocii, Gelu Negrea observă rolul secundar pe care dramaturgul l-a conferit femeii, rol mai mult decorativ, aceasta fiind prezentată de cele mai multe ori ca o casnică cochetă, soție, mamă sau amantă.

Semnatara acestor rânduri, Valentina Ciaprazi, pornind în analiza cărții prezentate de la dictonul antic *Ridendo castigat mores*, a arătat că Gelu Negrea apreciază că umorul, omniprezent în opera lui I. L. Caragiale, urmărește să atragă atenția asupra marilor probleme sociale, economice și politice ale secolului al XIX-lea, să le prezinte în lumina aparent inofensivă a umorului și să contribuie prin arma râsului la corectarea acestora. Vorbitoria nu a fost în întregime de acord cu observația asupra rolului secundar al femeii, căci, spunea ea, ca și în comediile marelui dramaturg francez al secolului al XVII-lea, Molière, femeia aceea simplă, casnică, elegantă, cochetă, este din umbră adevăratul păpușar care cu șiretenie și prefăcătorie trage sforile marilor politici. Căci ce-ar fi fost *O scrisoare pierdută* fără povestea de amantlăc a Coanei Joița?

Valentina Ciaprazi și-a exprimat admirația pentru paralela absolut originală dintre drama Doamnelor ne iubite ale Domnului Caragiale și aceea

a celebrului personaj feminin al romanului lui Gustave Flaubert, *Madame Bovary*. Gelu Negrea vorbește despre un bovarism sui-generis al acestor femei nefericite în căsnicie, devenite adulterine în căutarea unei fericiri iluzorii. Cât despre Veta, personajul feminin principal al *Noapții furtunoase* autorul afirmă că aceasta suferă de un bovarism „pe dos”, recuperându-și frustrările și tinerețea irosită printr-o târzie poveste de dragoste curată.

Criticul literar M. N. Rusu a văzut în cartea lui Gelu Negrea un studiu psihologic de tip freudian al personajelor feminine din opera lui Caragiale pe care autorul a încercat și a reușit să le reabiliteze. Unele pur și simplu sunt „măști” din viața sentimentală a scriitorului. Subliniind similitudinile dintre situația României lui Caragiale și cea a zilelor noastre, M. N. Rusu consideră că România, ca și întreaga omenire, evoluează astăzi într-un context dramatic, oarecum similar celui din perioada contemporană lui Caragiale. Apreciind forma originală în care este scrisă această lucrare de critică literară, M. N. Rusu o consideră un eseu de natură barocă; el și-a exprimat convingerea că ne aflăm în fața unei opere fabuloase care, fără îndoială, va ocupa un loc de cinste în istoria criticii literare românești.

În final s-a dat cuvântul doamnei prof. Nicole Smith care a amintit afirmația lui Gelu Negrea „pentru a scrie acest eseu am încercat să-mi amintesc tot ce știam și tot ce am învățat și citit despre Caragiale. Când am simțit că memoria era pe punctul de a mă trăda, m-am întors spășit la textele care reprezintă bibliografia exegetică a clasicului”. Nicole Smith consideră că autorul a făcut aceasta din două motive: pentru a evita însușirea involuntară a unor teze, idei, interpretări, formulări intrate în circuitul public ca folclor cultural și din rațiuni de viceversa”, având în vedere faptul că textele clasicilor oferă relecturi neașteptat de proaspete, de profunde, de sugestive și de folositoare în vederea conturării unei viziuni inedite asupra creației lui Ion Luca Caragiale.

Surprinde, a adăugat Nicole Smith, formula nouă pe care o folosește Gelu Negrea transformând textul într-un obiect de cunoaștere și deschizând un drum nou către opera lui Caragiale, pătrunzând în intimitatea zonelor misterioase, insolite, profunde, răsturnând clișeele impuse de critica tradițională.

Sedința Cenaclului s-a încheiat în ropotele de aplauze ale participanților, care și-au exprimat astfel admirația pentru cartea lui Gelu Negrea.

O toamnă literară la New York: Theodor Damian, *Cateheze literare*

După lansarea în cenaclul literar „M. Eminescu” din New York a volumului *Doamnele Domnului Caragiale* de Gelu Negrea, pe 19 sept. 2021, păstrând ritmul bilunar al întrunirilor acestui cenaclu, duminică 3 octombrie 2021, a fost lansat, după Sf. Liturghie, volumul intitulat *Cateheze literare*, de Theodor Damian, apărut în 2020 la editura RawexComs din București.

Întrunirea de cenaclu a fost deschisă de criticul și istoricul literar M. N. Rusu care a reliefat personalitatea literară a autorului cărții și care a plasat conținutul catehezelor literare în contextul literaturii și mai ales al criticii literare din perioada interbelică făcând relevante asocieri cu fenomenul cultural al acelei epoci dar și subliniind originalitatea demersului literar prezent în hermeneutica acestui volum.

Scriitoarea și profesoara universitară Valentina Ciaprazi apoi a prezentat mai în detaliu volumul, referindu-se la structura lui, cu o serie de binevenite comentarii la partea română și la partea engleză și explicând elocvent modul în care autorul a aplicat norme hermeneutice specifice literaturii teologice în comentariile sale la un șir întreg de cărți recenzate în revista *Lumină lină* în decursul mai multor ani și adunate acum în acest volum, norme ce arată că interdisciplinaritatea reprezintă un izvor nesecat de noi sensuri demne de luat în seamă atunci, mai ales, când vrem să înțelegem partea în perspectiva întregului și invers.

Theodor Damian a mulțumit colegilor săi ce i-au prezentat volumul explicând paradigma de interpretare a lucrărilor cuprinse în volum printr-un citat al filosofului George Bălan care consideră că rolul criticului literar este acela de a descoperi sacrul și taina într-o anumită operă și astfel a-l cultiva pe autor, în loc de a-l pune pe acesta pe un fel de pat procustian unde să-i fie tăiate avânturile sau valorile care nu se încadrează într-un anumit tip de canon promovat cu rigiditate de cei ce se cred fondatori ai acestuia.

A urmat o recepție în curtea Bisericii sub bătrâniei stejari ce umbresc locașul de cult într-o minunată zi de început de toamnă.

Lansarea volumelor *Triptic literar.* *Antologie: Grupul New York*

Toamna, anotimpul care se anunță și se instalează și anul acesta pe melegurile americane, vine însoțită nu numai de frumusețile multicolore cu care ne încântă privirile, dar și cu noutăți literare care ne încântă sufletul.

La Cenaclul literar “Mihai Eminescu” din New York, înființat și condus de părintele profesor Theodor Damian, membrii cenaclului, ai „familiei de duminică” și invitați, în ziua de 17 octombrie 2021 au participat la lansarea volumelor *Triptic literar. Antologie: Grupul New York*, cu cele trei secțiuni - poezie, proză, contribuții critice, lucrare realizată de scriitoarea Elena Mitru.

Cuvântul de deschidere a aparținut Pr. Th. Damian, care a prezentat mai întâi pe scurt cele trei volume apărute la Editura Rawex Coms din București (2021), aflată sub conducerea neobositei editoare Raluca Tudor.

Referindu-se la volumul de poezie, vorbitorul a scos în evidență valoarea unui astfel de florilegiu în contextul relațiilor dintre creația literară din România și cea a autorilor români din diasporă.

Prof. univ. Valentina Ciaprazi a prezentat volumul de proză. A vorbit în detaliu despre cei 12 scriitori care s-au alăturat Tripticului, cu parte din creațiile lor; a evidențiat valoarea literară a textelor și a exemplificat cu citate din carte.

Criticul și istoricul literar M. N. Rusu a vorbit despre volumul de contribuții critice. Domnia sa a exprimat și de această dată cuvinte elogioase la adresa editoarei Elena Mitru care a avut ideea de a se angaja la acest efort deosebit pentru a face ca reprezentanți ai comentariului literar din țară și de peste ocean să se întâlnească în paginile acestui volum.

Ultimul cuvânt a revenit editoarei Elena Mitru care a cerut permisiunea de a spune mai întâi câteva cuvinte în memoria Marianeii Terra, prietena și colega membrilor Cenaclului:

Profesor și redactor șef, Mariana Terra a fost o persoană deosebit de modestă, prietenoasă, harnică, stăpânită de cele mai frumoase sentimente umane și dispusă oricând să-i ajute pe cei care i-au solicitat sprijinul. Mamă iubitoare și devotată. Foarte bine pregătită din punct de vedere profesional, situându-se astfel pe o înaltă treaptă pe scara societății. Activitatea ei la publicația *Romanian Journal* în calitate de redactor șef a determinat interesul românilor din diaspora de la New York - și nu numai - pentru tipul de informație oferită de ziarul comunității noastre. Mariana Terra a fost o prezență activă, permanentă în cadrul Cenaclului literar „Mihai Eminescu” de la New York și al „Familiei de duminică” a Bisericii „Sf. Ap. Petru și Pavel”.

S-a stins ca o floare, copleșită de razele soarelui prea arzător al zilei de 6 septembrie 2021, lăsând în urmă lacrimi și durere.

În continuare, editoarea a spus:

Este o onoare pentru mine să vă prezint acum și aici, acest florilegiu - *Triptic literar* - la formarea căruia a avut o contribuție substanțială în primul rând părintele profesor Theodor Damian în calitate de coordonator editorial, cea ce înseamnă mai mult decât aș putea spune eu. Doamna preoteasă Claudia Damian, doamna editor și director Raluca Tudor și fiul meu George Petrescu au oferit de asemenea ajutorul lor care s-a dovedit a fi fost foarte important.

Menționez cu mulțumiri și contribuția scriitorului și criticului literar Marian Nencescu prin prefața la volumul *Proză*, cât și a prof. univ. Ion Haineș pentru prefața volumului *Contribuții critice*.

În felul acesta, au trecut săptămânile și lunile și am ajuns astăzi, aici, să am bucuria și onoarea de a vă prezenta această lucrare, care sper să fie binevenită pentru iubitorii de literatură.

Voi păstra aceste minunate amintiri în „Casa gândurilor” ca o salbă de diamante frumos strălucitoare.

NICOLE SMITH

Theodor Damian:

Femeia și calea mântuirii. Chipul poetic al femeii

*Copile, grăiră, broboanele-acestea
Sunt lacrimi de mamă vărsate prinos
La casnele Domnului nostru Cristos
(Nichifor Crainic)*

Volumul *Femeia și calea mântuirii. Chipul poetic al femeii* de Theodor Damian, trebuia să fie lansat în Cenaclu în 31 octombrie 2021, dar, din motive binecuvântate, a fost discutat în 28 noiembrie 2021.

Directorul Cenaclului „Mihai Eminescu” din New York, în deschiderea ședinței, a prezentat pe criticul și istoricul literar M. N. Rusu, pe profesor universitar Valentina Ciaprazi, și pe prof. Nicole Smith care au vorbit despre volumul în discuție.

M. N. Rusu a reliefat faptul că lucrarea reprezintă un eveniment în premieră în literatura română de azi, ea având un subiect delicat și complex

ce se axează pe coordonate teologice, prezentând femeia și rolul ei în societate și în istoria mântuirii.

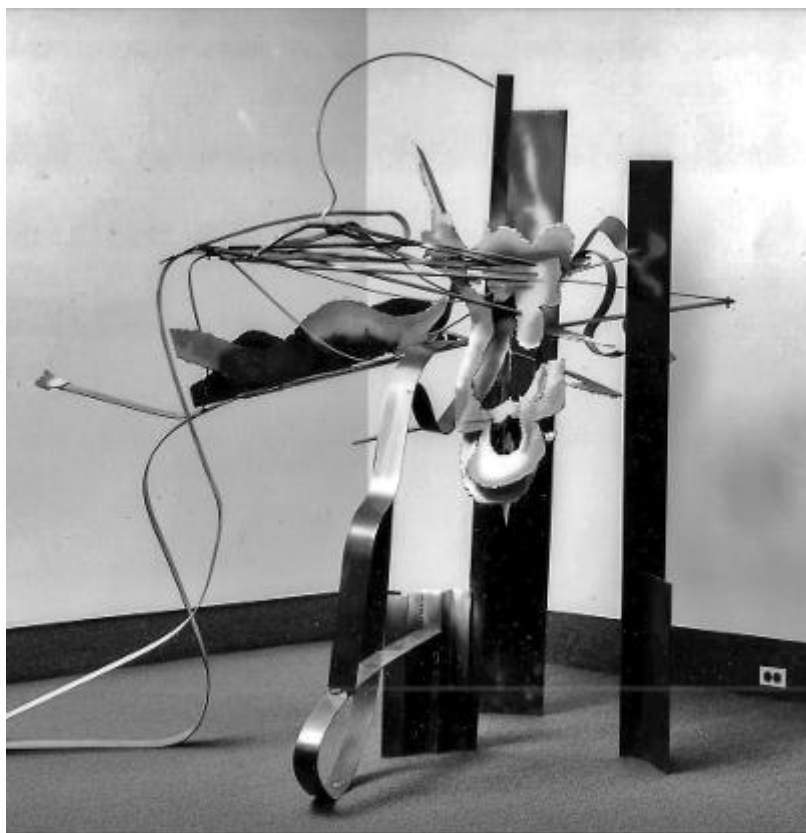
Vorbitorul a trecut în revistă capitolele cărții și a insistat asupra capitolului „Rolul femeii creștine în pastorația din diasporă”, plasând tematica într-un context mai larg, pe profilul acesteia, și aducând un elogiu autorului în ceea ce privește combinația fericită între teologie și literatură așa cum au făcut-o alte câteva nume de rezonanță din țară și din diasporă.

Prof. univ. Valentina Ciaprazi a precizat că acest volum este axat pe o conferință ținută de Pr. Th. Damian în cadrul Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi, referindu-se apoi la structura volumului și interpretând în sens teologic, istoric și social icoana Sf. Ana cu prunca Sf. Maria în brațe, de pe copertă. Vorbitoarea a insistat asupra rolului educativ esențial pe care femeia îl are în societate și a amintit de sensurile sărbătorii zilei femeii în Europa și America.

Prof. Nicole Smith, în intervenția ei, a prezentat femeia ca fiind o lumină în sfeșnicul societății, un simbol al frumuseții și grației, înzestrată de Dumnezeu cu capacitatea de a dăru dragoste și compasiune.

Totodată vorbitoarea a amintit de rolul educativ al femeii, nu doar la nivel social, familial, ci, mai important, la nivel teologic, în sensul că femeia, Eva, a primit după cădere promisiunea divină a unui mântuitor, promisiune împlinită prin alegerea Sf. Fecioare Maria ca mamă a Domnului nostru Iisus Hristos, și concretizată apoi prin transmiterea credinței creștine copiilor ei.

Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea a făcut o serie de legături între tema cărții și câteva femei celebre din mitologia clasică și literatura medievală, după care Theodor Damian a mulțumit vorbitorilor și D-lui Dorian Branea, directorul Institutului Cultural Român din New York și soției sale Daciana Branea pentru prezență, precum și întregii audiențe. A urmat o binevenită recepție unde participanții au continuat conversațiile pe tema lansării volumului.

Viorica Colpacci, *Căderea din paradis* (oțel sudat și pictat, 2 m înălțime)

- ❖ Pe data de 29 iulie 2021 Claudia și Theodor Damian s-au întâlnit la Viena cu scriitorul și eminescologul Dan Toma Dulciu, iar pe pe 30 iulie, la Cluj, cu scriitoarea Flavia Topan.
- ❖ Între 6 și 8 august 2021 Claudia și Theodor Damian s-au întâlnit la București cu Acad. Ioan Iovitzu Popescu, Doru Dinu Glăvan, președintele Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, și cu scriitorii Miron Manega, Dan Anghelescu, Marian Nencescu, Ioan N. Roșca, Florentin și Iuliana Paloda Popescu, Passionaria Stoicescu, Silvia Andrucovici și cu Raluca Tudor, directoarea editurii RawexComs.
- ❖ Pe data de 8 august 2021 Th. Damian și Claudia Damian s-au întâlnit la Brașov cu scriitoarea Mihaela Malea Stroe.
- ❖ Între 15-17 august Pr. Theodor Damian s-a întâlnit la Mrea Putna cu colegii de promoție pentru a celebra împlinirea a 50 de ani de la absolvirea Seminarului Teologic de la Mrea Neamț (1966-1971). Momentul festiv a coincis fericit cu aniversarea, tot la Mrea Putna, a 150 de ani de la marea „Serbare de la Putna”, inițiată, între alții, de Mihai Eminescu, Ioan Slavici și Ciprian Porumbescu, serbare a românilor de pretutindeni, determinantă pentru definirea identității naționale românești.
- ❖ Între 20-22 august Claudia și Theodor Damian au fost oaspeții finului lor Ing. Dr. Sorin Pavăl, la casa lui părintească din Mădei, com. Borca, jud. Neamț, alături de alți prieteni, profesorii universitari Maria și Ioan Gâf-Deac din București și Prof. univ. Eugen Pamfil din Iași.
- ❖ Luni 23 august 2021, Claudia și Theodor Damian au întâlnit la Piatra Neamț pe cântărețul Cătălin Condurache de la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York împreună cu Pr. Sabin Foca din oraș și cu soțiile dumnealor.
- ❖ Pe data de 27 august 2021, Claudia și Theodor Damian s-au întâlnit la Cluj cu doamnele Alexandra Cotae, fondator și manager al organizației Multicultural Business Institute și Dana Maria Coza, președinte al Institutului „Delphy” pentru Dezvoltarea Umană și Comunitară, instituții care coordonează activitatea Academiei Elitelor, Modelelor și Valorilor.

- ❖ Pe data de 19 septembrie 2021, la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York a avut loc o întrunire a Cenaclului literar „M. Eminescu”. A fost lansat volumul *Doamnele Domnului Caragiale* de Gelu Negrea. Au vorbit Th. Damian, Victoria Plaveti, Valentina Ciaprazi, M. N. Rusu și Nicole Smith.
- ❖ Pe 3 octombrie 2021 în Cenaclul nostru a fost lansat volumul *Cateheze literare* de Th. Damian. Au vorbit criticul și istoricul literar M. N. Rusu, prof. univ. Valentina Ciaprazi și autorul.
- ❖ Între 15-16 octombrie Pr. Theodor Damian a participat la adunarea Protopopiatului de Est al SUA în cadrul Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi (I.P.S. Mitropolit Dr. Nicolae Condrea). Întrunirea s-a ținut la Biserica ortodoxă română „Sf. Paraschiva” (Pr. paroh Nicolae Simion) din Wakefield, Massachusetts (lângă Boston).
- ❖ Duminică, 17 octombrie 2021, în Cenaclul literar „M. Eminescu” din New York a fost lansată antologia în trei volume *Triptic literar: Grupul New York, I Poezie, II Proză, III Comentariu literar*, concepută și editată de scriitoarea Elena Mitru. Au vorbit Theodor Damian, M. N. Rusu, Valentina Ciaprazi și editoarea antologiei.
- ❖ Duminică 31 octombrie în același cenaclu a fost programată lansarea volumului *Femeiea și calea mântuirii* de Theodor Damian. Din motive binecuvântate lansarea a avut loc mai târziu, pe 28 nov. la Biserica Sf. Ap. Petru și Pavel. Au vorbit M. N. Rusu, Valentina Ciaprazi, Nicole Smith și autorul.
- ❖ Duminică, 14 noiembrie 2021, la Biserica noastră a avut loc masa comună de Lăsatul secului pentru postul Nașterii Domnului.
- ❖ Marți, 16 noiembrie 2021, Pr. Theodor Damian a oferit un interviu Domnului Gabriel Basarabescu de la Radio România Actualități; tema a fost legată de pandemie și de cultura română în America. Interviul a fost difuzat miercuri 24 noiembrie la ora 5:00 PM, ora României.
- ❖ Duminică pe 28 noiembrie 2021, la Biserica noastră s-a celebrat Ziua națională a României (1 Decembrie). Au evocat evenimentul Pr. Th. Damian (*Dimensiunea sacră a zilei naționale*), Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea (*Celebrând Marea Unire*), și criticul și istoricul literar M. N. Rusu (*Contribuția exilului românesc la realizarea Marii Uniri*). Îndrăgita interpretă a cântecului românesc, Lia Lungu, a cântat câteva piese muzicale dedicate evenimentului. Momentul festiv a fost onorat

de prezența Doamnei Daciana Branea și a Dr. Dorian Branea, directorul Institutului Cultural Român din New York.

- ❖ Între 8-11 decembrie 2021 Pr. Th. Damian a participat la Simpozionul internațional de Teologie cu tema generală: *Pastorația românilor din afara României: responsabilitate eclesială și unitate etnică*, organizat de Patriarhia română. Pr. Prof. Th. Damian a prezentat lucrarea „Biserica, duminica sufletului și sufletul duminicii. Studiu de caz” (joi, 9 decembrie).

ANUNȚURI

Biserica noastră: St. George Episcopal Church in Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street (lângă East River).

Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 1:00 PM.

Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18 (stop 14 street), Q102 și Q103.

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013)

Cenaclul literar „M. Eminescu”: vinerea sau duminica la fiecare două săptămâni.

Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook „Theodor Damian – New York”.

Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook „Theodor Damian – New York”.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie
Iqbak, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

**Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:**

**X-Ray
EKG**

**Spirometrie (Evaluari Pulmonare)
Sonografii Abdominale,**

de Rinichi si Cardiace

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii si Pap smear

Tens (Stimulare electrica)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sange si urina

teste pentru depistarea

concerului de colon si ulcer

teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106 (718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,

Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,

unde schimbati cu Q 104.

